

VPP

Valsts pētījumu
programma

Enerģētika

Projekts “Energoefektivitātes rīcībpolitikas
novērtējums un analīze”

Projekta Nr. VPP-EM-EE-2018/1-0004

*DATU VĀKŠANA UN ANALĪZE PAR ESOŠAJIEM
LATVIJAS ENERGOEFEKTIVITĀTES POLITIKAS
INSTRUMENTIEM AR EX-POST METODI UN ESOŠĀS
ENERGOEFEKTIVITĀTES MONITORINGA UN
IETAUPIJUMU VERIFIKĀCIJAS SISTĒMAS ANALĪZE UN
REKOMENDĀCIJAS*

**Pētījumu finansē Latvijas Republikas Ekonomikas Ministrija, projekts
“Energoefektivitātes rīcībpolitikas novērtējums un analīze”, projekta Nr. VPP-EM-
EE-2018/1-0004**

Datu vākšana un analīze par esošajiem Latvijas energoefektivitātes politikas instrumentiem ar ex-post metodi un esošās energoefektivitātes monitoringa un ietaupījumu verifikācijas sistēmas analīze un rekomendācijas, 2019, 142 lpp.

Izstrādāja

Rīgas Tehniskās universitātes Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūts

Autori

Dr.Sc.Ing. Andra Blumberga

Dr.Sc.Ing. Gatis Bažbauers

Dr.Sc.Ing. Ivars Veidenbergs

Dr.Sc.Ing. Agris Kamenders

Dr.Sc.Ing. Anna Kubule

MSc Reinis Āboltiņš

MSc Māris Zamovskis

BSc Elvis Kalniņš

BSc Viktorija Terjaņika

BSc Sabīne Stivriška

BSc Agija Čipote

Dāvis Reinbergs

SATURS

1.	Ievads	7
2.	Vērtējuma metode	9
3.	Pamatinformācija par energoefektivitātes politikas pasākumiem	13
3.1.	Energoefektivitātes likumdošana Latvijā	13
3.2.	Energoefektivitātes pienākumu shēma	19
3.3.	Brīvprātīgā vienošanās	24
3.4.	Energoaudits un energopārvaldība lielajos uzņēmumos un elektroenerģijas patērētājos	27
3.5.	Energoefektivitātes fondi	30
3.6.	Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu energopārvaldība	34
3.7.	Energoefektivitātes monitoringa sistēma	38
4.	Energoefektivitātes politikas ieviešana	44
4.1.	Energoefektivitātes pienākumu shēma	44
4.2.	Brīvprātīgā vienošanās	46
4.3.	Energoaudits un energopārvaldība lielajos uzņēmumos un elektroenerģijas patērētājos	47
4.4.	Energoefektivitātes fondi	49
4.5.	Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu energopārvaldība	51
4.6.	Energoefektivitātes monitoringa sistēma	52
5.	Energoefektivitātes politikas pasākumu analīze	54
5.1.	Energoefektivitātes pienākumu shēma	54
5.2.	Brīvprātīgā vienošanās	60
5.3.	Energoaudits un energopārvaldība lielajos uzņēmumos un elektroenerģijas patērētājos	66
5.4.	Energoefektivitātes fondi	78
5.5.	Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu energopārvaldība	82
5.6.	Energoefektivitātes monitoringa sistēma	91
5.7.	Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plāns enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai	98
6.	Secinājumi	107
6.1.	Vispārējie secinājumi par pētījuma metodiku	107
6.2.	Vispārējie secinājumi par energoefektivitātes rīcībpolitiku	107
6.2.	Energoefektivitātes pienākumu shēma	109
6.3.	Brīvprātīgā vienošanās	111
6.4.	Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldība	115
6.5.	Energoaudits un energopārvaldība lielajos uzņēmumos un elektroenerģijas patērētājos	118
	Energoefektivitātes fondi	121
	Energoefektivitātes monitoringa sistēma	123
	Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plāns enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai	126
	Literatūras saraksts	128
	Pielikumi	134
	1.pielikums. Nepieciešamā informācija un dati EPS shēmas vērtējumam	134
	2.pielikums. Nepieciešamā informācija un dati brīvprātīgās vienošanās vērtējumam	137
	3.pielikums. Nepieciešamā informācija un dati pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības iestāžu energopārvaldības vērtējumam	140

KOPSAVILKUMS

*“Ja apzinies, ka nerasniegsi mērķus, nemaini mērķus, bet gan savu rīcību, lai tos sasniegtu.”
(Konfūcijs)*

Pētījuma mērķis ir veikt Latvijas energoefektivitātes rīcībpolitikas pasākumu novērtējumu energoefektivitātes mērķu sasniegšanā.

Pētījumā analizēti energoefektivitātes pienākuma shēma (EPS), brīvprātīgā vienošanās, energopārvaldības ieviešana pašvaldībās un valsts tiešās pārvaldības institūcijās, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju energoauditi/energo pārvaldības sistēmas, energoefektivitātes fondi, energoefektivitātes monitoringa sistēma un šo pasākumu ietekme uz “Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījumu mērķa 2014.-2020.gadam sasniegšanai”.

Pētījums ietver ne tikai notikušā vērtējumu, bet arī meklē atbildes uz to kāpēc kaut kas ir/nav noticis un, ja iespējams, cik daudz ir mainījies. Tādējādi pētījums novērtē rīcībpolitikas cēloņsakarības un to ietekmi uz rezultātiem. Papildus tam, pētījums cenšas identificēt neplānotas/neparedzētas sekas, lai no tām mācītos un veiktu uzlabojumus turpmākajā rīcībpolitikā. Ja ir konstatētas neplānotas/neparedzētas sekas, pētījums analizē pasākuma lomu šādu pārmaiņu radīšanā, un ja ir pierādījumi, ka šādas negatīvas sekas tiešām ir saistītas ar pasākuma ietekmi nevis ar ārējiem faktoriem, pētījums analizē iespējamās mazinošās darbības un iespējamās pasākuma izmaiņas.

Analīze veikta, izmantojot teorijā balstītu politiku analīzes metodi un to apvienojot ar vērtēšanas kritērijiem no ES likumdošanas vērtēšanas vadlīnijām “The Better Regulation Agenda” – efektivitāte, lietderība, atbilstība, saskaņotība, pievienotā vērtība, derīgums, papildinātība, koordinēšana, līdztiesība, ilgtspēja un pieņemamība.

Vissvarīgākais energoefektivitātes rīcībpolitiku panākumu priekšnosacījums ir skaidru mērķu esamība un politikas pasākuma īstenotāja pilnvaras - organizācija vai programma ar skaidrām pilnvarām, definētu atbildību un atbilstošiem resursiem. Latvijā par energoefektivitātes politikas ieviešanu atbild Ekonomikas ministrijas (EM) Enerģētikas departaments, kas ar šo tēmu nodarbojas daudzu gadu garumā. Tas ir bijis un ir atbildīgs par ES energoefektivitātes politiku ieviešanu Latvijas likumdošanā un to ieviešanu praksē. Lai gan EM ir akumulējusi pieredzi trīs dekāžu garumā, tās profesionālās kompetences un kapacitāte joprojām ir ierobežota. Tas redzams Latvijas limitētajā spējā ieviest ES direktīvu prasības, t.sk. novēlota direktīvu prasību pārņemšana Latvijas likumdošanā, novēlota likumdošanas prasību ieviešana, ex-ante analīzes trūkums pirms politikas pasākumu ieviešanas, ex-post analīze politikas pasākumu ieviešanas gaitā, komunikācijas trūkums ar iesaistītajām pusēm un atgriezeniskās saites neesamība, kā arī atskaitīšanās par mērķu sasniegšanu ar neskaidri aprakstītām metodēm, kas rada priekšstatu, ka EM nevis risina kā sasniegt mērķus, bet meklē veidus kā atskaitīties par nepaveikto, piemēram, aprēķins par enerģijas nodokļu ietekmi uz energoresursu patēriņu. Tādēļ lielākā daļa politikas pasākumu tiek ieviesti formāli, ar minimālu interesi un izpratni. Tā vietā, lai EM veiktu darbības, kas paaugstinātu tās darbinieku profesionālo kompetenci, virkne pienākumu tiek uzticēti ārvalsts pakalpojumiem. Daudzās intervijās, kas veiktas šī pētījuma ietvaros, šis ir minēts kā viens no būtiskākajiem trūkumiem energoefektivitātes politikas veiksmīgai ieviešanai.

Pētījums parāda, ka Latvijā ir izveidojusies paradoksāla situācija – kamēr par energoefektivitātes politiku atbildīgā institūcija - EM, problēmas ar Latvijas mērķu sasniegšanu skaidro ar kompetences un kapacitātes trūkumu, “Altum” veic aktīvu darbu, lai veicinātu energoefektivitātes pieauguma tempu. Šī finanšu institūcija mērķtiecīgi veic darbības, lai palielinātu tirgus pieprasījumu pēc energoefektivitātes, kas tai ļautu sasniegt savu galveno mērķi – palielināt aizdevumu portfeli energoefektivitātes projektiem. Atšķirībā no EM, “Altum” aktīvi analizē tirgu, tendences, enerģijas patērētājus, to uzvedību un meklē iespējas palielināt pieprasījumu pēc energoefektivitātes pakalpojumiem.

Spēja līdzsvarot un apvienot elastību (spēja pielāgoties mainīgajiem apstākļiem un spēja samazināt iespējamās neveiksmes faktorus ieviešanas procesā) un nepārtrauktību (stabili un paredzami apstākļi) – par šiem abiem faktoriem ir atbildīga EM, kuras ierobežotā kompetence un kapacitāte traucē elastīgi reaģēt uz mainīgiem apstākļiem un savlaicīgi novērst neveiksmes faktorus, kā arī nodrošināt stabilus un paredzamus apstākļus. Tam papildus traucē caurspīdības trūkums politikas veidošanas un ieviešanas gaitā. Daudzās iesaistīto pušu intervijās kā viens no lielākajiem šķēršļiem tika minēta likumdošanas neparedzamība, kas rada negatīvu attieksmi pret valsti, energoefektivitāti, vides problēmu risināšanu, kā arī palielina tiesisko nihilismu, piemēram, EM prasa no iesaistītajām pusēm pildīt likumdošanā noteiktos pienākumus, bet savus pienākumus – ar energoefektivitātes monitoringa sistēmu saistītos pienākumus nepilda jau 8 gadus.

Ieinteresēto pušu iesaiste politikas pasākumu izstrādē un ieviešanā ir svarīgs veiksmes faktors, jo tā veicina elastību. Šim pasākumam ir divi mērķi - palielināt politikas pasākumu pieņemšanu un vienlaikus uzlabot efektivitāti, nodrošinot, ka visā procesā tiek ņemtas vērā ieinteresēto pušu vajadzības un vēlmes, t.sk. vienkārši un skaidri noteikumi, īss dokumentu izskatīšanas termiņš. Latvijā tas ir atkarīgs no EM saziņas ar ieinteresētajām pusēm un tas ir ļoti ierobežots, jo notiek formāli un šaurā lokā.

EM ir ierobežota spēja pielāgoties un apvienot dažādas esošās politikas vai izstrādāt konsekventas politikas pasākumu kopas, jo tai trūkst profesionālā kompetence. To apliecina ārpakalpojumu izmantošana rīcībpolitikas analīzei un plānu izstrādei.

Visos rīcībpolitikas pasākumos veiksmes/kļūdas faktori ir atkarīgi no cilvēka faktora – visos līmeņos (dažādos amatos ierēdniecībā un uzņēmumos, individuāli) strādājoši uz progresu orientēti, savā darbā ieinteresēti cilvēki nodrošina energoefektivitātes pasākumu ieviešanu, bet nemotivēti un vienaldzīgi cilvēki tos bremzē vai vispār neievieš.

Analizētajiem rīcībpolitikas pasākumiem ir liels potenciāls energoefektivitātes mērķu sasniegšanai, taču tas nav izmantots dažādu iemeslu dēļ. Viens no būtiskākajiem ir konsekvences trūkums apbalvojuma un soda ("burkāna un pātagas") lietošanā. Dažos politikas pasākumos ir saistoši mērķi – EPS un brīvprātīgā vienošanās, savukārt, citos to nav – pašvaldību energopārvaldība, lielle uzņēmumi un enerģijas patērētāji. Vienos ir soda sankcijas par mērķu nesasniegšanu vai prasību neieviešanu (lielle uzņēmumi un enerģijas patērētāji), bet citos to nav (brīvprātīgā vienošanās, pašvaldību energopārvaldība). EPS ir vienīgā shēma, kurā ir iestrādāti abi mehānismi, kas viens otru līdzsvaro. Taču šajā shēmā būtiska ietekme ir atgriezeniskās saites trūkumam no EM puses, kā arī neregulētais informācijas pasākumu un ieviesto energoefektivitātes pasākumu īpatsvara attiecība.

Viss plānā iekļauto politikas pasākumu kopums daudz labāk nodrošinātu mērķa sasniegšanu, ja regulāri tiktu veikta jau ieviesto pasākumu analīze un rīcībpolitikas korigēšana. Katrā no pasākumiem atsevišķi ir identificēti vairāki būtiski faktori, kas traucē to kvalitatīvu ieviešanu un nosprausto mērķu sasniegšanu. Piemēram, energoefektivitātes monitoringa sistēma, kura ir šī plāna galvenais datu vākšanas un analīzes rīks, pilnvērtīgi nefunkcionē 8 gadus. Savukārt, brīvprātīgā vienošanās, kas tiek noteikta ar likumdošanu jau kopš 2011.gada tika turpināta 2016.-2020.gada plāna ieviešanā. Tika plānots, ka šis pasākums dos gandrīz pusi no visa mērķa, lai gan iepriekš iegūtā pieredze rādīja, ka šis pasākums nav devis efektu. To apstiprina arī 2016.-2020.gada plāna ieviešanas rezultāti.

LATVIJĀ IR PIETIEKAMI AUGSTA NOZARES PROFESIONĀLĀ KOMPETENCE, LAI VALSTS SASNIEGTU IZVIRZĪTOS MĒRĶUS. TO VAR IZDARĪT, PAREIZI IZMANTOJOT SPĒKĀ ESOŠOS POLITIKAS PASĀKUMUS PASTĀVOŠO BARJERU NOJAUKŠANAI.

1. IEVADS

Pētījuma mērķis ir veikt Latvijas energoefektivitātes rīcībpolitikas pasākumu novērtējumu energoefektivitātes mērķu sasniegšanā.

ES direktīva 2012/27/ES "Par energoefektivitāti" (ES, 2012) definē politikas pasākumu kā regulatīvu, finanšu, fiskālu, brīvprātīgu vai informācijas sniegšanas instrumentu, kas dalībvalstī ir oficiāli izveidots un tiek īstenots, lai tirgus dalībniekiem radītu atbalsta sistēmu, prasību vai stimulu nodrošināt un pirt energopakalpojumus un īstenot citus energoefektivitātes uzlabošanas pasākumus.

Pētījumā analizēti energoefektivitātes pienākuma shēma (EPS), brīvprātīgā vienošanās, energopārvaldības ieviešana pašvaldībās un valsts tiešās pārvaldības institūcijās, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju energoauditi/energo pārvaldības sistēmas, energoefektivitātes fondi, energoefektivitātes monitoringa sistēma un šo pasākumu ietekme uz "Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījumu mērķa 2014.-2020.gadam sasniegšanai" (MK, 24.05.2017.).

Pētījums veikts, izmantojot galvenos vērtēšanas kritērijus, kas iestrādāti ES likumdošanas vērtēšanas vadlīnijās "The Better Regulation Agenda" – efektivitāte, lietderība, atbilstība, saskaņotība un pievienotā vērtība, tos papildinot ar citiem specifiskiem kritērijiem, t.sk. derīgums, papildinātība, koordinēšana, līdztiesība, ilgtspēja, pieņemamība. Tie ir apvienoti ar teorijā balstītu politiku analīzes metodi.

Pētījums ietver ne tikai notikušā vērtējumu, bet arī meklē atbildes uz to kāpēc kaut kas ir/nav noticis un, ja iespējams, cik daudz ir mainījies. Tādējādi pētījums novērtē rīcībpolitikas intervences cēloņsakarības un to ietekmi uz rezultātiem. Papildus tam, pētījums cenšas identificēt neplānotas/neparedzētas sekas, lai no tām mācītos un veiktu uzlabojumus turpmākajā rīcībpolitikā. Ja ir konstatētas neplānotas/neparedzētas sekas, pētījums analizē pasākuma lomu šādu pārmaiņu radīšanā, un ja ir pierādījumi, ka šādas negatīvas sekas tiešām ir saistītas ar pasākuma ietekmi nevis ar ārējiem faktoriem, pētījums analizē iespējamās mazinošās darbības un iespējamās pasākuma izmaiņas.

Daudzu valstu akumulētā pieredze ar energoefektivitātes pasākumu ieviešanu rāda, ka nepastāv "labākais" politikas pasākums. Tomēr zinātnieki ir identificējuši tipiskus apstākļus un vispārīgus raksturlielumus, kas nosaka vai energoefektivitātes politikas pasākums būs veiksmīgs vai neveiksmīgs. Zinātniskajā literatūrā tiek piedāvāti vairāki vispārīgi faktori, kam ir būtiska loma energoefektivitātes politikas instrumentu izstrādes un ieviešanas procesā (skat. 1.1.att.):

- vissvarīgākais panākumu priekšnosacījums ir skaidru mērķu esamība un politikas pasākuma īstenotāja pilnvaras - organizācija vai programma ar skaidrām pilnvarām, atbildību un atbilstošiem resursiem.
- spēja līdzsvarot un apvienot elastību un nepārtrauktību - programmas nepārtrauktība ir svarīga, un to var nodrošināt vai nu ar spēcīgu politisko atbalstu ierēdniecībai, vai arī izveidojot neatkarīgas aģentūras, kas ievieš rīcībpolitikas. Vairākos pētījumos ir konstatēts, ka svarīgs veiksmes faktors ir nepārtrauktība, kuru raksturo stabili un paredzami apstākļi. Vienlīdz svarīga ir elastība, kuru raksturo spēja pielāgoties mainīgajiem apstākļiem un spēja samazināt iespējamās neveiksmes faktorus ieviešanas procesā. Tehniskas un tirgus izmaiņas, organizatoriskas izmaiņas un izmaiņas citās politikas jomās var motivēt veikt pielāgošanos. Vairākos pētījumos kā nozīmīga ir atzīta ieviešanas aģentūras spēja ātri samazināt specifiskus šķēršļus, piemēram, tādas informācijas, rīku un prasmju

trūkums, kuru izveidošanai ir jāizstrādā pamatnostādnes, procedūras, analītiskie rīki, izglītības programmas utt.

- ieinteresēto pušu iesaiste - ieinteresēto pušu iesaistīšana politikas pasākumu izstrādē un ieviešanā tiek atzīta par svarīgu veiksmes faktoru. Tas kalpo divējādam mērķim - palielināt pieņemšanu un vienlaikus uzlabot efektivitāti, nodrošinot, ka visā procesā tiek ņemtas vērā ieinteresēto pušu vajadzības un vēlmes. Ieinteresētās puses ir gan mērķgrupas dalībnieki, gan dažādi citi dalībnieki, kurus var ietekmēt politikas pasākums, piemēram, energoauditori, enerģijas konsultanti, iekārtu piegādātāji. Kopēja iezīme ir tā, ka ieinteresētās puses novērtē vienkāršus un skaidrus noteikumus, kā arī īsu dokumentu izskatīšanas termiņu, ja lēmumus jāpieņem ieviešanas aģentūrai. Ieinteresēto pušu iesaistīšana veicina elastību. Lielākas izredzes gūt panākumus ir īstenošanas aģentūrai, kurai ir saziņa ar ieinteresētajām pusēm, bet kurai ir arī pilnvaras pielāgot un pilnveidot politikas pasākumu.
- spēja pielāgoties un apvienot dažādas esošās politikas vai izstrādāt konsekventas politikas pasākumu kopas.

Skaidri mērķi un politikas pasākuma īstenošana pilnvaras

Spēja līdzsvarot un apvienot elastību un nepārtrauktību

Ieinteresēto pušu iesaiste

Spēja pielāgoties un apvienot dažādas esošās politikas vai izstrādāt konsekventas politikas pasākumu kopas

1.1.att. Faktori, kam ir būtiska loma energoefektivitātes politikas instrumentu izstrādes un ieviešanas procesā

Šim pētījumam vajadzētu būt sākuma punktam diskusijās par esošajiem rīcībpolitikas pasākumiem un iegūtos rezultātus var izmantot, lai pārbaudītu, vai pasākums:

- joprojām ir nepieciešams
- rada pievienoto vērtību
- ir efektīvs un kuri noteikumi jāgroza, ja tie ir izrādījušies neefektīvi
- ir pārāk dārgs vai pārāk sarežģīts
- ir nekonsekvents
- ir novecojis
- ir ilgtspējīgs
- atbilst dažādu sociālo grupu interesēm
- ir pieņemams sabiedrībā un nozarē.

2. VĒRTĒJUMA METODE

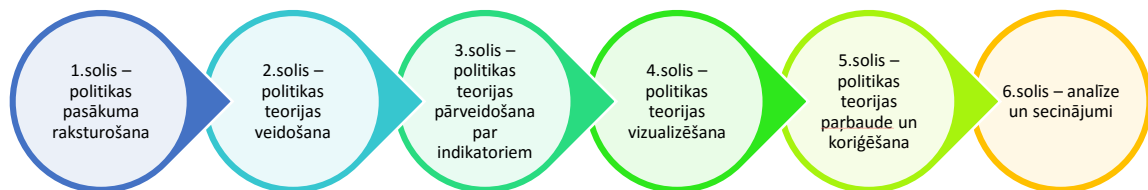
Pētījumā tiek izmantota teorijā balstīta politiku analīzes metode (Harmelink M., 2008), (Blumstein, 2000)).

Šī metode ir paredzēta, lai sistemātiski novērtētu visus politikas ieviešanas procesa posmus, veiksmes un neveiksmes faktoros, kā arī tādus gala efektus kā mērķa sasniegšana, enerģijas ietaupījuma ietekme un izmaksu efektivitāte, kā arī veiksmes un neveiksmes faktori.

Šīs pieejas vispārējais princips ir tāds, ka tiek izstrādāta iespējamā teorija par dažādiem politikas pasākuma intervences loģikas posmiem, lai sasniegtu tās mērķi - energoefektivitātes paaugstināšanu. Šai pieejai ir vairākas priekšrocības salīdzinājumā ar citām ex post novērtēšanas metodēm, jo

- tiek novērtēts viss politikas ieviešanas process un galvenā uzmanība nav pievērsta tikai galīgajai ietekmei;
- izstrādājot indikatorus katram īstenošanas procesa posmam, panākumus un neveiksmes var noteikt pēc iespējas plašāk;
- izmantojot šo pieeju, var uzzināt ne tikai to vai politikas virzieni ir veiksmīgi vai ne, bet arī to, kāpēc tie ir veiksmīgi vai neveiksmīgi, un kā tos var uzlabot.

Teorijā balstītā politiku analīzes metode ir iteratīvs politikas pasākuma izstrādes, novērtēšanas un pārveidošanas process, pamatojoties uz sākotnējā ieviešanas periodā gūtajām atziņām. Praksē tas nozīmē, ka teorētiski pamatots politikas novērtējums izveido ticamu teoriju par to, kā paredzēts, ka politikas pasākums uzlabos energoefektivitāti, un kurā brīdī kurš rīkosies. Pamatideja ir sadalīt visu politikas ieviešanas procesu, lai gūtu ieskatu par to, kur politikas izstrādes un ieviešanas procesā tika izdarīts nepareizs pieņēmums un kur galvenie ir ietekmes un izmaksu efektivitātes uzlabojumi. Teorijā balstītā politiku analīzes metodē ir jāveic seši soļi (skat.2.1.att.).

2.1.att. Teorijā balstītā politiku analīzes metode

Teorijā balstītā politiku analīzes metode izmantošanas secība ir:

- 1.solis - tiek raksturots politikas pasākums. Tas ietver mērķu aprakstu, periodu, kad politikas pasākums bija aktīvs, mērķa grupas, politikas īstenošanas, pieejamo budžetu, pieejamo informāciju par sākotnēji paredzamo enerģijas ietaupījumu ietekmi un pasākuma izmaksu efektivitāti.
- 2.solis - tiek izveidota politikas teorija. Politikas teorija ietver visus pieņēmumus par to, kā politikas pasākumam vajadzētu sasniegt vēlamu ietekmi. Politikas teorija var būt skaidra

vai netieša. Ideālā gadījumā ir pieejama skaidra teorija. Tas nozīmē, ka politikas veidotāji ir skaidri aprakstījuši, kā, viņuprāt, politikas instruments darbosies pirms tā ieviešanas. Tas ir, ka viņi ir skaidri pateikuši, kuram dalībniekam ir jārīkojas, un ka viņi ir paziņojuši katras darbības gaidāmo iznākumu. Bieži vien teorija lielā mērā ir netieša, un šāda apraksta trūkst. Šajā gadījumā vērtētājs izstrādā teoriju. Politikas teorijas izstrāde praksē ietver visu netiešo un tiešo pieņēmumu dokumentēšanu politikas ieviešanas procesā un cēloņu un seku attiecību kartēšanu, ieskaitot attiecības ar citiem politikas instrumentiem.

- 3.solis - politikas teorija tiek pārveidota par konkrētiem un vēlams kvantitatīviem rādītājiem. Tas nozīmē, ka katrai paredzētajai cēloņa un seku attiecībai tiek izveidots indikators, lai izmērītu, vai cēloņa un seku attiecība tiešām ir notikusi, un izmērītu, vai notikušās izmaiņas (vai to daļa) notikušas politikas pasākuma ietekmē. Šajā posmā ietilpst arī vajadzīgo formulu izstrāde ietekmes un izmaksu efektivitātes aprēķināšanai.
- 4.solis - cēloņu un seku attiecības un indikatori tiek vizuāli atspoguļoti diagrammā.
- 5.solis - tiek pārbaudīta un vajadzības gadījumā koriģēta politikas teorija. 2. solī politikas teorija tika izstrādāta, izmantojot pieejamos (oficiālos) dokumentus vai pieredzi ar līdzīgiem politikas pasākumiem. Piektajā solī politikas teorija tiek pārbaudīta, izmantojot intervijas ar politikas veidotājiem, īstenotājiem un citiem dalībniekiem, kas iesaistīti politikas instrumenta ieviešanā un uzraudzībā.
- solis - a) tiek apkopota un analizēta pieejamā informācija, lai izveidotu indikatorus, b) tiek izdarīti secinājumi par politikas instrumenta enerģijas ietaupījuma ietekmi un izmaksu efektivitāti, izmantojot formulas un rādītājus, c) tiek analizēti analizētajiem pasākumiem piedēvētie panākumi un neveiksmes, un d) ir formulēti ieteikumi, kā uzlabot enerģijas ietaupījumu un izmaksu efektivitāti.

Teorijā balstīta politiku analīzes metode tiek savienota ar “ The Better Regulation Agenda” piedāvātajiem kritērijiem. Tas notiek, iekļaujot sekojošos kritērijus pie indikatoriem:

- Efektivitāte – novērtējumā jāanalizē progress ceļā uz nosprausto mērķu sasniegšanu, meklējot pierādījumus tam, kāpēc, vai un kā šīs izmaiņas ir saistītas ar politikas pasākumu. Atbildei uz šo jautājumu vajadzētu būt plašākai, nekā tikai parādīt, vai pasākums ir uz pareizā ceļa. Analīzei jācenšas noteikt faktorus, kas virza vai kavē progresu, un kā tie ir saistīti (vai nav) ar politikas pasākumu. Analīzē jāņem vērā arī noteikti, vai ir notikuši kādi negaidīti vai neparedzēti efekti.
- Lietderība – novērtējumā vienmēr rūpīgi jānovērtē gan pasākuma izmaksas, gan ieguvumi, jo tās rodas dažādām ieinteresētajām pusēm, nosakot, kādi faktori nosaka šīs izmaksas/ieguvumus un kā šie faktori ir saistīti ar politikas pasākumu. Atbildei uz šo jautājumu jāsniedz pierādījumi par faktiskajām izmaksām un ieguvumiem, skaidri norādot, ko var saistīt ar politikas pasākumu un ko nevar. Lietderības analīze ir galvenais ieguldījums politikas veidošanā, palīdzot gan politikas veidotājiem, gan ieinteresētajām pusēm izdarīt secinājumus par to, vai politikas pasākuma izmaksas ir proporcionālas ieguvumiem. Vajadzības gadījumā novērtējuma secinājumos būtu precīzi jānorāda jomas, kurās ir iespējams samazināt nelietderību (īpaši nevajadzīgas administratīvās izmaksas) un vienkāršot politikas pasākumu.
- Atbilstība – novērtējumā jāaplūko vērtējamā politikas pasākuma mērķi un jānoskaidro, cik labi tie (joprojām) atbilst (pašreizējām) vajadzībām un problēmām. Atbildē uz šo jautājumu būtu jāidentificē, vai starp politikas pasākuma mērķiem un (pašreizējām) vajadzībām vai problēmām ir neatbilstība. Šī ir galvenā informācija, kas politikas veidotājiem palīdzēs izlemt, vai turpināt, mainīt vai pārtraukt iejaukšanos. Atbilstības analīze ir ļoti svarīga, jo,

ja politikas pasākums nepalīdz risināt pašreizējās vajadzības vai problēmas, tad nav nozīmes tam, cik efektīva, lietderīga vai saskaņota tā ir.

- Saskaņotība – novērtējumā jāapskata, cik labi politikas pasākums darbojas: i) iekšēji un ii) ar citiem politikas pasākumiem. Atbildei uz šo jautājumu būtu jāsniedz pierādījumi par to, kur un kā politikas pasākumi darbojas labi kopā (piemēram, lai sasniegtu kopīgus mērķus vai kā papildinošas darbības), vai jānorāda uz jomām, kur pastāv spriedze (piemēram, mērķi, kas potenciāli var būt pretrunīgi, vai pieejas, kas rada nelietderību). Pat nelielas izmaiņas vienas iejaukšanās plānošanā vai ieviešanā var izraisīt uzlabojumus vai neatbilstību citām notiekošajām darbībām. Saskaņotības novērtēšana ir saistīta ar to, cik labi vai atšķirīgi pasākumi darbojas kopā.
- Pievienotā vērtība – novērtējumā jāapsver argumenti par politikas pasākuma radīto vērtību, kas ir papildus vērtībai, ko varētu radīt politikas pasākumi, kuras reģionālajā vai valsts līmenī uzsākušas gan valsts iestādes, gan privātais sektors. Izdevumu programmām politikas pasākuma pievienoto vērtību var radīt dažādi faktori, piem. ieguvumi koordinācijā, uzlabota juridiskā noteiktība, lielāka efektivitāte vai papildināmība. Politikas pasākuma pievienotās vērtības analīze bieži tiek ierobežota ar kvalitatīvo, ņemot vērā norādītās grūtības identificēt hipotētisko situāciju.
- Derīgums - Cik lielā mērā politikas pasākums apmierina/neapmierina iesaistīto un ieinteresēto pušu vajadzības? Cik liela ir atšķirība starp dažādu ieinteresēto un iesaistīto pušu apmierinātību?
- Līdztiesība - Cik taisnīgi ir sadalīti efekti dažādām sabiedrības grupām, t.sk. dzimumiem, reģioniem, sociālajām grupām utt.?
- Ilgtspēja - cik liela ir iespējamība, ka politikas pasākuma efekts turpināsies pēc pasākuma beigām?
- Pieņemamība - Cik lielā mērā var novērot kā izmaiņas politikas pasākuma uztveršana mērķauditorijā un vispār sabiedrībā?

Papildus tam, teorijā balstīta politikas analīzes metode tiek papildināta ar vairākiem svarīgiem aspektiem, kam ir būtiska loma energoefektivitātes politikas instrumentu izstrādes un ieviešanas procesā:

- skaidru mērķu esamība un politikas pasākuma īstenošana pilnvaras - organizācija vai programma ar skaidrām pilnvarām, atbildību un atbilstošiem resursiem ir vissvarīgākais panākumu priekšnosacījums.
- spēja līdzsvarot un apvienot elastību un nepārtrauktību - programmas nepārtrauktība ir svarīga, un to var nodrošināt vai nu ar spēcīgu politisko atbalstu ierēdniecībai, vai arī izveidojot neatkarīgas aģentūras, kas ievieš rīcībpolitikas. Vairākos pētījumos ir konstatēts, ka svarīgs veiksmes faktors ir nepārtrauktība, kuru raksturo stabili un paredzami apstākļi. Vienlīdz svarīga ir elastība, kuru raksturo spēja pielāgoties mainīgajiem apstākļiem un spēja samazināt iespējamās neveiksmes faktorus ieviešanas procesā. Tehniskas un tirgus izmaiņas, organizatoriskas izmaiņas un izmaiņas citās politikas jomās var motivēt veikt pielāgošanos. Vairākos pētījumos kā nozīmīga ir atzīta ieviešanas aģentūras spēja ātri samazināt specifiskus šķēršļus, piemēram, tādas informācijas, rīku un prasmju trūkums, kuru izveidošanai ir jāizstrādā pamatnostādnes, procedūras, analītiskie rīki, izglītības programmas utt.
- ieinteresēto pušu iesaiste - ieinteresēto pušu iesaistīšana politikas pasākumu izstrādē un ieviešanā tiek atzīta par svarīgu veiksmes faktoru. Tas kalpo divējādam mērķim - palielināt pieņemšanu un vienlaikus uzlabot efektivitāti, nodrošinot, ka visā procesā tiek ņemtas vērā ieinteresēto pušu vajadzības un vēlmes. Ieinteresētās puses ir gan mērķgrupas dalībnieki, gan dažādi citi dalībnieki, kurus var ietekmēt politikas pasākums, piemēram, energoauditori, enerģijas konsultanti, iekārtu

piegādātāji. Kopēja iezīme ir tā, ka ieinteresētās puses novērtē vienkāršus un skaidrus noteikumus, kā arī īsu dokumentu izskatīšanas termiņu, ja lēmumus jāpieņem ieviešanas aģentūrai. Ieinteresēto pušu iesaistīšana veicina elastību. Lielākas izredzes gūt panākumus ir īstenošanas aģentūrai, kurai ir saziņa ar ieinteresētajām pusēm, bet kurai ir arī pilnvaras pielāgot un pilnveidot politikas pasākumu.

- spēja pielāgoties un apvienot dažādas esošās politikas vai izstrādāt konsekventas politikas pasākumu kopas.

Rīcībpolitikas analīzē tiek izmantoti dažādi datu avoti:

- Ekonomikas ministrijas sniegtā informācija no energoefektivitātes monitoringa sistēmas, kurā ir pieejami nepārbaudīti un neapstrādāti dati no lielajiem uzņēmumiem un lielajiem elektroenerģijas patērētājiem un pašvaldībām. Līdz šī pētījuma iesniegšanas datumam neesam saņēmuši papildus pieprasīto informāciju, kas 2019.gada 16.oktobrī nosūtīta vēstulē Nr. 04000-2.2.2-e/327.
- Iesaistīto pušu aptaujas.
- Publiski pieejama informācija.

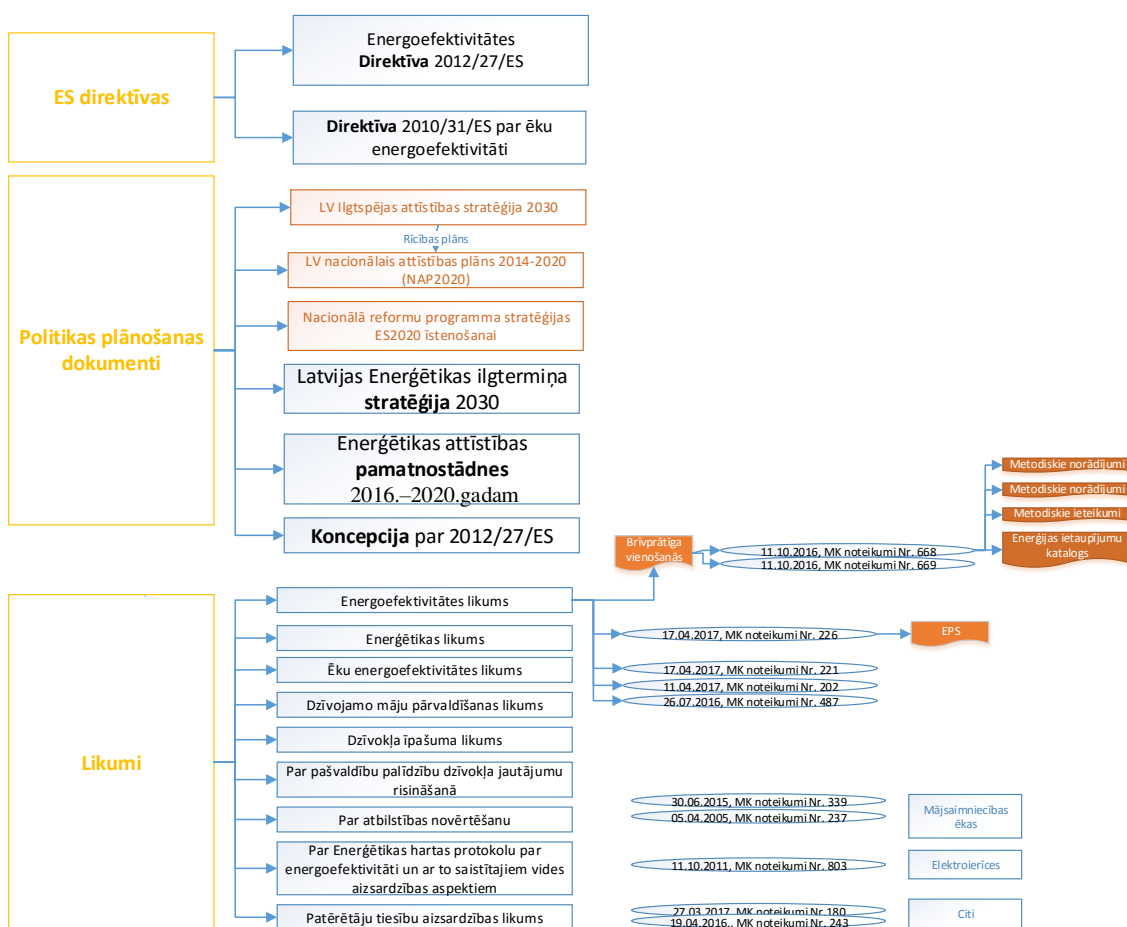
Rīcībpolitikas īstenošanas procesa laikā šī politiku analīzes pieeja var palīdzēt identificēt problēmas un šķēršļus agrīnā stadijā un ļaut politikas instrumentam attīstīties un pielāgoties mainīgajiem tehniskajiem, organizatoriskajiem, ekonomiskajiem un citiem apstākļiem. Efektīvai un lietderīgai energoefektivitātes politikai, kas orientēta uz lielu ietaupījumu nodrošināšanu ar zemām izmaksām būs izšķiroša nozīme enerģijas un klimata politikas mērķu sasniegšanā pēc 2020. gada. Tāpēc novērtējumam jāietver ne tikai ietaupījumu noteikšana kā tas ir noteikts ES direktīvā, bet arī jāietver pieejas, kas veicina nepārtrauktu politikas analīzi, mācīšanos un ieviešanu.

3. PAMATINFORMĀCIJA PAR ENERGOEFEKTIVITĀTES POLITIKAS PASĀKUMIEM

Šajā nodaļā ir sniegta pamatinformācija par pētījumā analizētajiem energoefektivitātes rīcībpolitikas pasākumiem, t.sk. politikas pasākuma mērķis, politikas pasākuma darbības periodu, politikas pasākuma ieviesēji, politikas pasākuma mērķauditorija, politikas pasākuma plānotais budžets, plānotie enerģijas ietaupījumi, energoefektivitātes pasākumu izmaksas un to finansēšana, enerģijas ietaupījumu ziņošana.

3.1. Energoefektivitātes likumdošana Latvijā

3.1.att. parādīti galvenie plānošanas un likumdošanas dokumenti, kas saistīti ar energoefektivitāti.

3.1.att. Galvenie plānošanas un likumdošanas dokumenti, kas Latvijā saistīti ar energoefektivitāti

Kā divi galvenie pamatdokumenti, kurus ir izstrādājis Eiropas parlaments un padome ir 2012.gada direktīva 2012/27/ES "Par energoefektivitāti", ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK" un 2010.gada Direktīva Nr. 2010/31/ES "Par ēku energoefektivitāti".

Direktīvas 2012/27/ES "Par energoefektivitāti" (ES, Direktīva 2012/27/ES "Par energoefektivitāti", 2012) mērķis ir pielāgot ES enerģētikas tiesību aktus 2030. gadam noteiktajiem energoefektivitātes un klimata mērķiem, kā arī veicināt enerģētikas savienības stratēģijas īstenošanu, lai:

- samazinātu ES atkarību no enerģijas importa;
- samazinātu emisijas;
- veicinātu darbvietu radīšanu un izaugsmi;
- stiprinātu patērētāju tiesību aizsardzību;
- mazinātu enerģētisko nabadzību.

Direktīvas 2010/31/ES "Par ēku energoefektivitāti" (ES, 2010) mērķis ir uzlabot ēku energoefektivitāti ES, ņemot vērā dažādus klimata un vietējos apstākļus, noteikt minimālās prasības un kopēju sistēmu energoefektivitātes aprēķināšanai. ES valstīm ir jānosaka optimālas minimālās energoefektivitātes prasības un tās jāpārskata reizi piecos gados. Šādas prasības jānosaka ēkām, to sastāvdaļām un izmantotajai enerģijai.

Politikas plānošanas dokumentos "Latvijas Ilgtspējas attīstības stratēģija 2030" (Saeima, Latvijas Ilgtspējas attīstības stratēģija 2030, 2010), "Latvijas nacionālais attīstības plāns 2014-2020" (Saeima, 2012) un "Nacionālā reformu programma stratēģijas ES2020 īstenošanai" (EM, Nacionālā reformu programma stratēģijas ES2020 īstenošanai, 2011) ir iekļauts rīcības virziens energoefektivitātei un enerģijas ražošanai.

Atbilstoši iepriekš minētajām direktīvām Latvijā ir izstrādāti arī politikas plānošanas dokumenti, kuri konkrēti nosaka stratēģiju un pamatnostādnes enerģētikā.

"Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030" (EM, 2013) mērķis ir izvirzīt konkurētspējīgu ekonomiku, vienlaikus tiekties uz ilgtspējīgu enerģiju, nodrošinot tās ilgtspēju gan ekonomiskā, gan sociālā, gan apkārtējās vides izpratnē un paaugstināt enerģijas apgādes drošumu.

"Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2016.–2020.gadam" (MK, 09.02.2016) mērķis ir definēt stratēģiju konkurētspējīgai, drošai un ilgtspējīgai enerģētikas politikai, vienlaicīgi iezīmējot nozares ilgtermiņa attīstības tendences visās enerģētikas nozares jomās. Pamatnostādnes izveidotas balstoties uz "Latvijas nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam" (Saeima, 2012).

"Konceptija par Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK, prasību pārņemšanu normatīvajos aktos" (MK, 02.12.2013) mērķis ir izstrādāt ieviešanas risinājuma variantus pirms attiecīgu normatīvo aktu izstrādes, kā arī turpmāko rīcības plānojumu.

2018.gadā Valsts kontrole publicēja ziņojumu “Vai tiek īstenota mērķtiecīga energoefektivitātes politika plānotā enerģijas galapatēriņa ietaupījumu sasniegšanai?” (VK, 2018), kurā konstatē, ka “kopējo Eiropas Savienības energoefektivitātes mērķu sasniegšanai pieņemto direktīvu prasības, tai skaitā arī “Energoefektivitātes direktīvas” un “Ēku energoefektivitātes direktīvas” prasības, dalībvalstīm bija jāpārņem nacionālajā līmenī.

Ekonomikas ministrija ir atbildīga par “Energoefektivitātes direktīvas” un “Ēku energoefektivitātes” direktīvas prasību pārņemšanu nacionālajā līmenī.

Atsevišķu “Energoefektivitātes direktīvas” prasību izpildē dalībvalstīm bija paredzētas izvēles iespējas, tāpēc tika izstrādāta “Konceptija par “Energoefektivitātes direktīvas” pārņemšanu, kurā izvērtēti iespējamie risinājumi direktīvas ieviešanai un atbalstīti noteikti risinājuma varianti.

Latvija nenodrošināja savlaicīgu “Energoefektivitātes direktīvas” pārņemšanu. Lai arī direktīva tika pieņemta jau 25.10.2012. un tās prasības Latvijas normatīvajos aktos bija jāiestrādā un tām bija jāstājas spēkā jau līdz 05.06.2014., Ekonomikas ministrija Energoefektivitātes likumprojektu šajā datumā tikai izsludināja Valsts sekretāru sanāksmē, bet Saeimā tas tika pieņemts tikai 03.03.2016. (skatīt 3.2.att.).

3.2.att. Energoefektivitātes direktīvas pārņemšanas gaita (VK, 2018)

Gan “Energoefektivitātes direktīvas”, gan “Ēku energoefektivitātes” direktīvas gadījumā Latvijā netika nodrošināta pareiza direktīvu prasību pārņemšana un piemērošana, kā rezultātā Eiropas Komisija ierosināja pārkāpumu procedūras.

Energoefektivitātes direktīvas pārņemšanai pēdējie noteikumi tika pieņemti 25.04.2017., savukārt Ēku energoefektivitātes direktīvas prasību pareizai pārņemšanai un piemērošanai Saeima 15.06.2017. sēdē pieņēma grozījumus Ēku energoefektivitātes likumā

Pasākumi energoefektivitātes mērķu sasniegšanai:

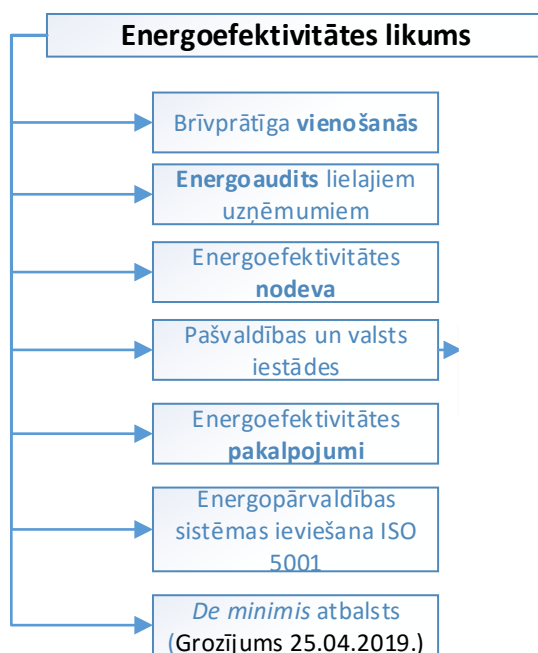
Ekonomikas ministrija, kura ir atbildīga par enerģētikas politikas izstrādi un īstenošanu, ir atbildīga arī par lielāko daļu energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenošanu.

Par atsevišķu pasākumu īstenošanu atbildīga ir arī Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, plānošanas reģioni un pašvaldības, kā arī dažādos energoefektivitātes pasākumos ir iesaistītas citas ministrijas, komersanti, daudzdzīvokļu dzīvojamo māju apsaimniekotāji un dzīvokļu īpašnieki.

Galvenais finansējuma avots energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenošanai valsts un pašvaldību dzīvojamās ēkās, kā arī transporta nozarē, lauksaimniecībā un zivsaimniecībā ir dažādi Eiropas Savienības fondi (Eiropas reģionālās attīstības fonds, Kohēzijas fonds, Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai u.c.), Klimata pārmaiņu finanšu instruments, Emisiju kvotu izsolīšanas instruments un valsts un pašvaldību budžeta finansējums.

Nozīmīgākais finansējums energoefektivitātes pasākumiem publiskajā sektorā (valsts un pašvaldību ēkās) ir plānots no Eiropas reģionālās attīstības fonda un valsts budžeta līdzekļiem – kopumā 170,4 miljonu euro apmērā.”

“Energoefektivitātes likums” (Saeima, 29.03.2016) nosaka dažādus pasākumus un pienākumus valsts, pašvaldību, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, u.c. līmeņos, kas veicinās valsts obligātā gala enerģijas ietaupījuma mērķa sasniegšanu, tostarp energoefektivitātes pienākumu shēmas (turpmāk – EPS) ieviešanu. No “Energoefektivitātes likuma” izriet vairāki Ministru kabineta noteikumi, metodiskie noteikumi un vairākas prasības (skat. 3.3.att.).

3.3.att Energoefektivitātes likums un ar to saistītā sekundārā likumdošana

Saskaņā ar “Energoefektivitātes likumu” valsts izstrādā un regulāri aktualizē energoefektivitātes plānu, definējot pasākumus, kā sasniegt Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij aprēķināto obligāto enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķi (turpmāk – obligātais mērķis). Latvijas obligātais mērķis 2014.-2020.gada periodā ir 9896 GWh un šis ietaupījums ir jāuzkrāj, katru gadu veicot energoefektivitātes pasākumus pie enerģijas gala patērētājiem (MK, 24.05.2017.).

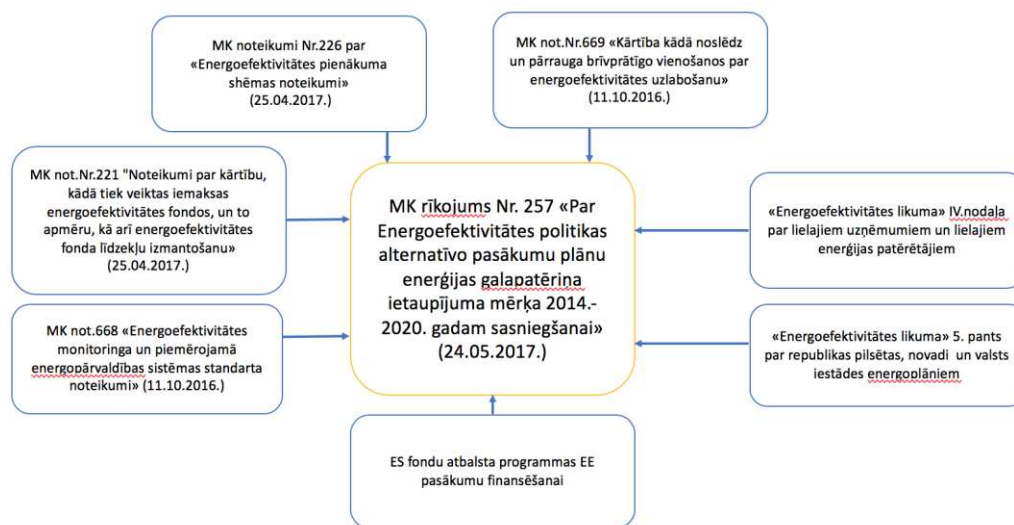
Ministru kabinets apstiprinājis “Konceptija par Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK, prasību pārņemšanu normatīvajos aktos” (MK, 02.12.2013). Saskaņā ar to obligātā mērķa sasniegšanai Latvija ir izvēlējusies ieviest valsts un pašvaldību virzītus energoefektivitātes politikas pasākumus (tostarp valstij slēdzot brīvprātīgās energoefektivitātes vienošanās ar komersantiem, organizācijām un pašvaldībām), kā arī kā ieviešot EPS. Saskaņā ar Direktīvu 2012/27/ES (ES, 2012) valsts un pašvaldību ieviestie politikas pasākumi tiek uzlūkoti kā EPS alternatīvs risinājums obligātā mērķa sasniegšanai. Tāpēc valsts un pašvaldību ieviestie politikas pasākumi tiek saukti par alternatīvajiem pasākumiem un tie jāuzskaita atsevišķi no EPS atbildīgo pušu veiktajiem pasākumiem.

“Energoefektivitātes likuma” 4.panta trešās daļa nosaka, ka Ekonomikas ministrijai jāizstrādā politikas pasākumu plāns obligātā mērķa sasniegšanai. Likuma 6.panta otrā daļa deleģē Ministru kabinetu noteikt energoefektivitātes politikas pasākumu rezultātā iegūtā ietaupījuma apjomu.

Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi “Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījumu mērķa 2014.-2020.gadam sasniegšanai” (MK, 24.05.2017.). Plāns paredz, ka ar identificētajiem alternatīvajiem pasākumiem kopējais uzkrātais enerģijas ietaupījums 2020. gadā tiek prognozēts 4503,2 GWh apmērā. Papildus ietaupījumi

5392,8 GWh apmērā tiks nodrošināti, veidojot EPS, slēdzot brīvprātīgās vienošanās par energoefektivitātes paaugstināšanu ar tiem energoapgādes komersantiem, kam netiek uzlikts pienākums EPS ietvaros, kā arī papildus alternatīvajiem pasākumiem, ja tas būs nepieciešams. Svarīgs faktors mērķa izpildē ir korekta enerģijas ietaupījumu uzskaitē, kas ļauj iegūt informāciju ne tikai par to pasākumu ietaupījumiem, kas ir tieši vērsti uz energoefektivitātes paaugstināšanu, bet arī tādu pasākumu, kuros papildus primāri noteiktajam rezultatīvajam rādītājam kā papildus ieguvums tiek iegūts arī energoefektivitātes uzlabojums.

Plāns paredz, ka 59,6% no mērķa sasniegs, noslēdzot brīvprātīgas vienošanās ar komersantiem, tos pārstāvošām organizācijām vai pašvaldībām, 38% ar alternatīviem pasākumiem un 2,4% ar EPS. Tādējādi plāns parāda energoefektivitātes politikas pasākumu rezultātā iegūtā ietaupījuma apjomu, lai nodrošinātu 100% obligātā mērķa sasniegšanu (MK, 21.03.2017.). Nozares kurās darbojas enerģijas sadales un enerģijas mazumtirdzniecības komersanti, ir elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumenerģijas apgāde, kā arī transporta degvielu un citu kurināmo apgāde. Saskaņā ar plānu, nozīmīgu daļu nepieciešamā enerģijas ietaupījuma paredzēts iegūt, ar minēto nozaru komersantiem slēdzot brīvprātīgas vienošanās par energoefektivitātes pasākumu veikšanu noteiktā apjomā pie enerģijas gala patērētājiem, kā arī paredzēti papildus pasākumi mērķa izpildei. Līdz ar to laikā līdz 2020.gadam tiks aprobēti divi mehānismi (EPS un brīvprātīgās vienošanās slēgšana), kas ES valstīs jau tiek lietoti plaša mēroga galapatērētāju energoefektivitātes veicināšanai. Gadījumā, ja vienošanās neuzrāda pietiekamu efektivitāti, otrajā saistību periodā būtu jāizskata citu nozaru, piemēram, centralizēto siltumapgādes un gāzes apgādes iekļaušana EPS. Plāna ieviešana notiek ar "Energoefektivitātes likuma" un tam pakārtotās sekundārās likumdošanas palīdzību (skat. 3.4.att.).

3.4.att. Ar energoefektivitāti saistītie politikas dokumenti Latvijā

3.2. Energoefektivitātes pienākumu shēma

- *Politikas pasākuma mērķis*

EPS ieviesta saskaņā ar "Energoefektivitātes likuma" 6.panta 2. un 7. daļu (Saeima, 29.03.2016) un ES direktīvas 2012/27/ES 7.pantu (ES, 2012) ar MK noteikumiem Nr.226 "Energoefektivitātes pienākuma shēmas noteikumi" (MK, 25.04.2017). Šī politikas pasākuma projekta anotācijā (MK, 21.03.2017.) minētie mērķi ir:

- ieviest praksē EPS;
- EPS ieviešanas rezultātā sasniegt kopējo enerģijas ietaupījumus 234 GWh, jeb 2,4 % no Latvijas obligātā mērķa (MK, 21.03.2017.), (MK, 24.05.2017.).

Izstrādājot MK not. Nr. 226 (MK, 25.04.2017), EM pieņēmusi, ka puse visa EPS ietaupījuma tiks iegūta informēšanas un izglītošanas pasākumos un puse, veicot iemaksu valsts energoefektivitātes fondā vai veicot dārgākos iespējamajos pasākumos, kuru izmaksas ir līdzvērtīgas iemaksai fondā.

Katra EPS atbildīgā puse aprēķina mērķi, balstoties uz MK not. Nr.226. Tie paredz, ka atbildīgās puses pienākuma apjomu pirmajā saistību periodā sadalījumā pa gadiem nosaka pēc šādas metodes un tā paredz, ka katru gadu ietaupījums absolūtajos skaitļos pieaug, jo par bāzes gadu tiek izmantoti visu iepriekšējo gadu pārdotā elektroenerģijas apjoma summa:

2018.gadā: $P_{2018}=1,5 \% \times A_{2018}$;

2019.gadā: $P_{2019}=1,5 \% \times (A_{2018}+A_{2019})$;

2020.gadā: $P_{2020}=1,5 \% \times (A_{2018}+A_{2019}+A_{2020})$,

kur

P_n – atbildīgās puses attiecīgā gada pienākuma apjoms (MWh);

A_n – atbildīgās puses attiecīgajā gadā pārdotais elektroenerģijas apjoms (MWh) mīnus lielajiem elektroenerģijas patērētājiem un lielajiem uzņēmumiem pārdoto elektroenerģijas apjomu, pamatojoties uz zvērināta revidenta apliecinājumu.

- *Politikas pasākuma darbības periods*

MK noteikumi Nr.226 (MK, 25.04.2017) stājušies spēkā 25.04.2017. un ir spēkā.

- *Politikas pasākumu ieviešēji*

MK noteikumi Nr.226 (MK, 25.04.2017) nosaka, ka EPS atbildīgās puses ir elektroenerģijas mazumtirgotāji (atbildīgo pušu izvēles kritērijs ir gadā pārdotais elektroenerģijas apjoms ir virs 10 GWh), kuriem tiek noteikts pienākums, informējot patērētājus par energoefektivitātes pasākumiem vai palīdzot tiem ieviest energoefektivitāti veicinošus pasākumus (piemēram, aizstāt esošās iekārtas ar energoefektīvākām, vai uzstādīt papildus energoefektivitāti veicinošus produktus) pie gala patērētājiem, panākt enerģijas ietaupījumus noteiktā apjomā (pienākuma apjoms). Noteikumu projekts nosaka atbildīgās puses pienākuma apjoma aprēķināšanas metodi pirmajā saistību periodā. Pienākuma apjoms ietver katru gadu iegūtus jaunus enerģijas ietaupījumus enerģijas galapatēriņā 1,5% apjomā no atbildīgās puses attiecīgajā gadā pārdotās elektroenerģijas apjoma, kā arī iegūto enerģijas ietaupījumu uzkrāšanu (kumulāciju).

Elektroenerģijas sektors ir izvēlēts, jo aptver gandrīz visus Latvijas iedzīvotājus un uzņēmumus, vienlaikus neradot paralēlas un tādējādi pārmērīgas informācijas kampaņas. Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem, elektroenerģijas mazumtirdzniecības komersanti, kuru 2015. gadā pārdotais elektroenerģijas apjoms ir 10 GWh un vairāk ir 9, un tie kopā pārdeva 99.2% no kopējā elektroenerģijas galapatēriņa. Tādējādi ar EPS tiek aptverts praktiski viss Latvijas elektroenerģijas patērētājiem pārdotais apjoms, un ieguvumi līdzsvaroti ar administratīvo slogu gan valstij, gan EPS atbildīgajām pusēm. Tā kā Latvijā atbildīgajām pusēm, citiem komersantiem, gala patērētājiem nav attiecīgas pieredzes, EPS apjoms enerģijas izteiksmē sākotnēji ir izvēlēts neliels (tikai 2,4% no valsts obligātā mērķa apjoma), lai mazinātu iespējamo nenoteiktību un riskus attiecībā uz jaunās EPS ietekmi uz administratīvajiem resursiem un enerģijas izmaksām dažādiem enerģijas lietotājiem.

Otrais saistību periods paredzēts no 2021.gada 1.janvāra līdz 2025.gada 31.decembrim, bet trešais saistību periodu no 2026.gada 1.janvāra līdz 2030.gada 31.decembrim. Paredzēts, ka EPS iekļaujamās nozares un atbildīgo pušu izvēles kritēriji tiks pārskatīti un noteikti vismaz 6 mēnešus pirms katra saistību perioda beigām. Pirmajā posmā izvēlēts 10 GWh iekļaušanas sliekšnis ar apsvērumu, ka tas pašreizējā elektroenerģijas tirgus attīstības posmā nerada būtiskus tirgus kropļojumus, ļaujot attīstīties gan lielajiem, gan vismazākajiem tirgus dalībniekiem. Vienlaikus pilnībā nevar izslēgt iespēju, ka EPS potenciāli var radīt neplānotu ietekmi uz elektroenerģijas tirgu, tāpēc pirms otrā saistību perioda sākuma tiks izvērtēts EPS iekļaušanas sliekšnis elektroenerģijas mazumtirgotājiem.

MK noteikumi Nr.226 (MK, 25.04.2017) nosaka atbildīgo pušu pienākuma apjomu sadalījumā pa gadiem un tā noteikšanas metodiku atbilstoši Direktīvā 2012/27/ES (ES, 2012) noteiktajam enerģijas ietaupījumu uzkrāšanās (kumulācijas) principam, energoefektivitātes pasākumu veidus, kurus var veikt atbildīgās puses, izmaksas, kas atbildīgajai pusei radušās par energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem pie galalietotāja, pēc to īstenošanas var atgūt, iekļaujot maksā par enerģiju, atbildīgās puses iemaksas valsts energoefektivitātes fondā var atgūt, iekļaujot maksā par enerģiju.

Saskaņā ar "Energoefektivitātes likuma" 6.pantu (Saeima, 29.03.2016), valsts vai pašvaldība, kuras fondā atbildīgā puse veikusi iemaksu, nodrošina enerģijas ietaupījumu atbilstoši atbildīgās puses pienākuma apjomam, par kuru ir veikta iemaksa. Iemaksu valsts energoefektivitātes fondā atbildīgā puse ieskaita valsts pamatbudžetā šim mērķim izveidotai Ekonomikas ministrijas budžeta programmai/apakšprogrammai atvērtajā valsts pamatbudžeta

izdevumu kontā Valsts kasē un uzskaita kā iestādes citus pašu ieņēmumus. Attiecīgo budžeta programmu administrē Ekonomikas ministrija.

- *Politikas pasākuma mērķauditorija*

Elektroenerģijas sektors, kas aptver 99,2% no visiem Latvijas iedzīvotājiem un uzņēmumiem (MK, 21.03.2017.).

- *Politikas pasākuma plānotais budžets*

MK noteikumu Nr.226 projekta anotācijā (MK, 21.03.2017.) Ekonomikas ministrijas aplēses par indikatīvajām izmaksām ir 17135 EUR/gadā, t.sk.:

- Neatkarīgs ietaupījumu audits: 3500 EUR/gadā;
- Energoefektivitātes plānu un to grozījumu pārbaude: 600 EUR /gadā x 9 EPS atbildīgās puses = 5400 EUR /gadā;
- Nepieciešamo datu pārbaude un aprēķini: 120 EUR /gadā x 9 = 1080 EUR /gadā;
- Ikgadējo ziņojumu apstrāde: 300 EUR /gadā x 9 = 2700 EUR /gadā;
- Fonda iemaksu administrēšana: 1020 EUR /gadā;
- Soda naudas piemērošana: 15 EUR /gadā x 9 = 135 EUR /gadā;
- Metodisko materiālu izstrāde: 1300 EUR /gadā
- Kataloga papildināšana: 2000 EUR /gadā.

EPS izveidošana tiks nodrošināta Ekonomikas ministrijai piešķirto budžeta līdzekļu ietvaros. Ekonomikas ministrija paredzēja, ka indikatīvi izmaksas radīsies, sākot ar 2017.gadu.

Plānotās indikatīvās komersanta izmaksas (vidējās izmaksas vienam komersantam) (MK, 21.03.2017.):

- Plānošana un labojumu veikšana: 450 eur/gadā;
- Informācijas apkopošana par sasniegtajiem enerģijas ietaupījumiem, ziņojuma sagatavošana: 4250 eur/gadā;
- Kopā: 4700 eur/gadā.

- *Plānotie enerģijas ietaupījumi*

MK noteikumu Nr.226 projekta anotācijā (MK, 21.03.2017.) plānots, ka EPS ieviešanas rezultātā kopējais enerģijas ietaupījums būs 234 GWh, jeb 2,4 % no Latvijas obligātā mērķa. Pēc Ekonomikas ministrijas veiktā novērtējuma puse visa EPS ietaupījuma tiks iegūta informēšanas un izglītošanas pasākumos un puse, veicot iemaksu valsts energoefektivitātes fondā vai veicot dārgākos iespējamus pasākumus, kuru izmaksas ir līdzvērtīgas iemaksai fondā.

- *Energoefektivitātes pasākumu izmaksas un to finansēšana*

MK noteikumu Nr.226 projekta anotācijā (MK, 21.03.2017.) plānots, ka ietekme uz elektroenerģijas izmaksām patērētāju gala rēķinos ir maksimāli 0,5%. Brīvā elektroenerģijas tirgū elektroenerģijas tirgotāji ir ieinteresēti atrast lētākos risinājumus energoefektivitātes pasākumu veicināšanai, tādējādi paredzamā ietekme uz elektroenerģijas izmaksām gala patērētājiem būs ievērojami zemāka. Vienlaikus jāņem vērā, ka pasākumu veikšana, atsevišķi vienojoties ar konkrētu gala lietotāju, var ietekmēt tikai šī patērētāja elektroenerģijas rēķinu, bet ne pārējos gala lietotājus, kuriem attiecīgās izmaksas rēķinā nebūs jāsedz.

Lai varētu vērtēt enerģijas maksā iekļautās izmaksas un nodrošinātu to pārredzamību un ticamību, EPS atbildīgajai pusei ir jāizstrādā energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu plāns, kurā jāiekļauj informācija par pasākumu izmaksām, ieskaitot iemaksu energoefektivitātes fondā. Līdz ar to slēdzot līgumu ar patērētāju, izmaksas jau ir zināmas. Savukārt izmaksas par pasākumiem pie konkrētā patērētāja tiek atrunātas atsevišķā līgumā par pasākumu veikšanu.

- *EPS atbildīgo pušu izmaksu atgūšanas nosacījumi*

Atbildīgajām pusēm saskaņā ar MK not.nr.226 (MK, 25.04.2017) var rasties izdevumi šādos gadījumos: 1) galalietotāju informēšana par energoefektivitātes paaugstināšanas iespējām; 2) iemaksu veikšana valsts energoefektivitātes fondā; 3) energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi pie galalietotāja.

Galalietotāja maksā par enerģiju var iekļaut tikai izdevumus par energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem pie attiecīgā galalietotāja. Šādā gadījumā, piemēram, elektroenerģijas mazumtirgotājs uz līguma pamata sedz daļu no galalietotāja izdevumiem par iekārtas nomaiņu un tad galalietotājs šo izdevumu daļu pakāpeniski atmaksā.

Izmaksas, kas EPS atbildīgajai pusei rodas no informēšanas pasākumiem, nevar iekļaut maksā par enerģiju, un tos var uzskatīt par atbildīgās puses saimnieciskās darbības izdevumiem.

Savukārt iemaksu valsts energoefektivitātes fondā atbildīgā puse var iekļaut maksā par enerģiju proporcionāli galalietotāja enerģijas patēriņa apjomam vai arī iekļaut saimnieciskās darbības izmaksās. Šādi nosacījumi attiecībā uz fonda iemaksas atguvi paredzēti atbilstoši Energoefektivitātes likuma deleģējumam, kas paredz Ministru kabinetam noteikt kārtību, kādā iemaksas valsts vai pašvaldības energoefektivitātes fondā sadalāmas starp galalietotājiem.

- *EPS atbildīgo pušu pienākumi un to izpilde*

EPS pirmajā saistību periodā atbildīgajām pusēm nav iespējams izstāties no EPS.

Atbilstoši Ministru kabineta 2016.gada 11. oktobra noteikumu Nr.668 Energoefektivitātes monitoringa un piemērojamā energopārvaldības sistēmas standarta noteikumi" 4.punktam (MK, 11.10.2016.), Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi Enerģijas ietaupījumu katalogu, kurš ir pieejams Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē un kas atvieglo enerģijas ietaupījumu uzskaiti

atbildīgajām pusēm Enerģijas ietaupījumu katalogā iekļauto standarta pasākumu gadījumā. EPS atbildīgās puses iesaistīšanās energoefektivitātes uzlabošanās pasākumos jāpierāda ar apliecinājošiem dokumentiem: atbildīgās puses noslēgtajiem līgumiem par energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu ieviešanu pie enerģijas galapatērētājiem. Iedzīvotāju informēšanas un izglītošanas pasākumos, kā arī citos pasākumos gūto ietaupījumu aprēķina un ziņo atbilstoši energoefektivitātes monitoringu regulējošiem normatīvajiem aktiem. Minētos pasākumus pierāda ar dalībnieku reģistrācijas sarakstiem vai citiem dokumentiem, kas apliecina, ka pasākums ir realizēts.

- *EPS ietvaros iespējamie energoefektivitātes pasākumi*

MK noteikumi Nr.226 (MK, 25.04.2017) nosaka, ka atbildīgā puse EPS ietvaros pienākumu var izpildīt vairākos veidos, tostarp ieviešot energoefektivitātes uzlabošanas pasākumus tieši pie galalietotāja. Tie var būt gan pasākumi, kas minēti Enerģijas ietaupījumu katalogā, gan citi izmaksu efektīvi pasākumi pienākuma izpildīšanai, par kuriem atbildīgā puse vienojas ar galalietotāju.

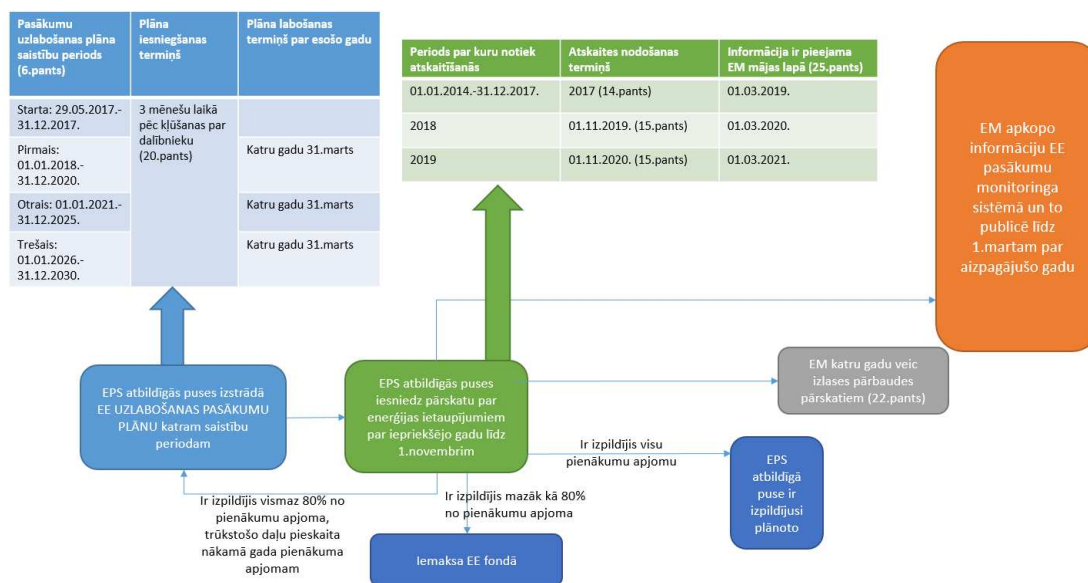
MK noteikumu Nr.226 anotācijā (MK, 21.03.2017.) ir atsauce uz “Konceptijā par Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK, prasību pārņemšanu normatīvajos aktos” (MK, 02.12.2013) minēts, ka EPS atbildīgās puses, neskaitot ēku siltināšanu, jebkurā no galapatērētāja sektoriem var veikt tādas energoefektivitātes pasākumus, kā piemēram:

- siltuma regulatoru un skaitītāju uzstādīšana dzīvokļos un patērētāju informēšana siltuma regulēšanā;
- saules kolektoru uzstādīšana apkurei un ūdens sildīšanai;
- siltumsūkņu uzstādīšana;
- energoefektīvāku apkures katlu uzstādīšana;
- siltuma rekuperācijas sistēmu uzstādīšana;
- elektroierīču nomaiņa (ledusskapji, elektriskās plītis u.c.);
- apgaismes ķermeņu nomaiņa;
- apgaismojuma automatiskās kontroles un vadības sistēmu ieviešana;
- elektromotoru, sūkņu un citu ierīču nomaiņa;
- ESKO pakalpojumi.

- *Enerģijas ietaupījumu ziņošana*

Atbildīgās puses starta periodā energoefektivitātes monitoringa sistēmas ietvaros 2017. gadā ziņo par enerģijas ietaupījumu, kas iegūts no 2014. gada 1. janvāra līdz starta perioda beigām energoefektivitātes pasākumos pie galalietotājiem. Atbildīgā puse ar apliecinājošiem dokumentiem pierāda savu līdzdalību minētajos pasākumos. Par attiecīgo ietaupījuma apjomu samazina atbildīgās puses pienākuma apjomu pirmajā saistību periodā. Atbildīgā puse katru gadu līdz 1. novembrim iesniedz atbildīgajai ministrijai enerģijas ietaupījuma

pārskatu par iepriekšējo kalendāra gadu atbilstoši normatīvajiem aktiem par energoefektivitātes monitoringu (skat.3.5.att.).

3.5.att. EPS shēmas ieviešanas shēma

3.3. Brīvprātīgā vienošanās

Brīvprātīgās vienošanās noslēgšanas kārtību nosaka MK noteikumi Nr.669 "Kārtība, kādā noslēdz un pārrauga brīvprātīgu vienošanos par energoefektivitātes uzlabošanu" (MK, 11.10.2016.).

- *Politikas pasākuma mērķis*

Stimulēt energoefektivitātes paaugstināšanu atsevišķos uzņēmumos, komersantus pārstāvošas organizācijas uzņēmumos vai pašvaldībās un sasniegt vismaz 10 % enerģijas ietaupījumu.

- *Politikas pasākuma darbības periods*

MK noteikumi Nr.669 (MK, 11.10.2016.) stājās spēkā 11.10.2016.un ir spēkā.

- *Politikas pasākumu ieviešēji*

Komersanti, tos pārstāvošas organizācijas vai pašvaldības. Atbildīgā ministrija ne retāk kā reizi gadā publicē savā tīmekļvietnē aicinājumu komersantiem, tos pārstāvošajām organizācijām vai pašvaldībām noslēgt vienošanos ar atbildīgo ministriju par energoefektivitātes uzlabošanu. Ar 13.12.2019. šis loks tiek paplašināts ar plānošanas reģioniem vai pašvaldības pārstāvošām organizācijām.

- *Politikas pasākuma mērķauditorija*

Enerģijas ražotāji un gala enerģijas patērētāji.

- *Politikas pasākuma plānotais budžets*

MK noteikumu Nr.669 projekta anotācija (MK, Ministru kabineta noteikumu projekta "Brīvprātīgas vienošanās par energoefektivitātes uzlabošanu noslēgšanas un pārraudzīšanas kārtība" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), 13.09.2016.) neparedz administratīvos izdevumus šī politikas pasākuma ieviešanai.

- *Politikas pasākuma plānotie ietaupījumi*

"Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījumu mērķa 2014.-2020.gadam sasniegšanai" (MK, 24.05.2017.) paredz, ka 59,6% no mērķa jeb 5898 GWh sasniegs, noslēdzot brīvprātīgas vienošanās ar komersantiem, tos pārstāvošām organizācijām vai pašvaldībām [EPS anotācija].

- *Energoefektivitātes pasākumu izmaksas un to finansēšana*

MK noteikumi Nr.669 (MK, 11.10.2016.) paredz, ka visas izmaksas par energoefektivitātes pasākumu ieviešanu sedz komersanti, tos pārstāvošas organizācijas vai pašvaldības. Noteikumos ir paredzēta iespēja, ka vienošanās starp atbildīgo ministriju un komersantu, tos pārstāvošas organizāciju vai pašvaldību ietver nosacījumus attiecībā uz atbalsta iespējām energoauditiem un atsevišķiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem, kas tiek veikti saskaņā ar vienošanos.

- *Energoefektivitātes pasākumu ieviešana*

Vienošanās starp atbildīgo ministriju un otru pusi ietver:

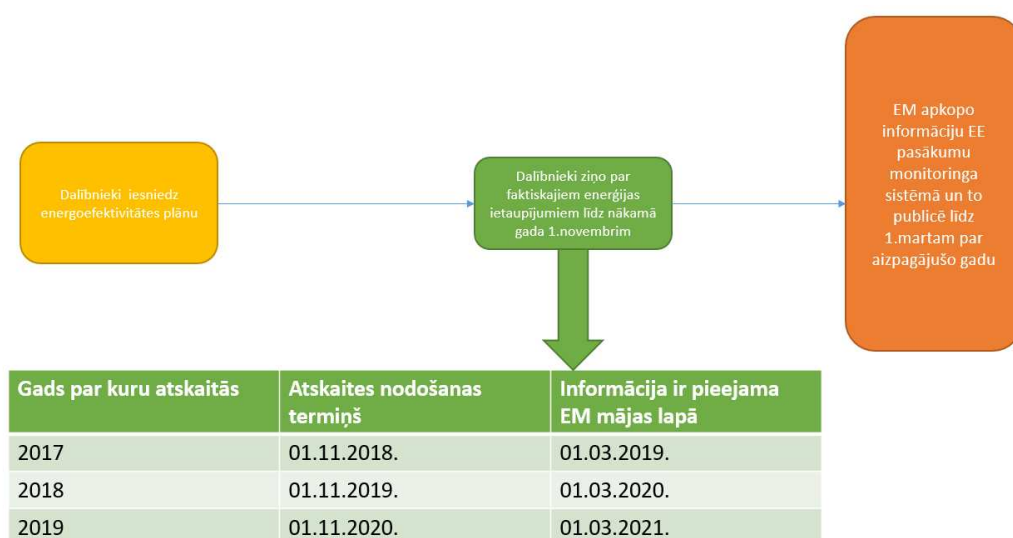
- enerģijas ietaupījuma mērķi;
- energoefektivitātes plānu;
- pienākumu informēt pārstāvētos komersantus par energoefektivitātes paaugstināšanas jautājumiem;
- pienākumu sniegt informāciju atbildīgajai ministrijai par vienošanās izpildes gaitu;
- nosacījumus attiecībā uz atbalsta iespējām energoauditiem un atsevišķiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem, kas tiek veikti saskaņā ar vienošanos;
- citu informāciju, kas nepieciešama noslēgtās vienošanās izpildei.

Vienošanās dalībnieka energoefektivitātes plāns ietver:

- vispārīgu aprakstu par vienošanās mērķi;
- augstas, vidējas un zemas prioritātes energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus un to īstenošanai nepieciešamo laiku;
- īstermiņā un ilgtermiņā prognozējamo enerģijas ietaupījumu (kur tas iespējams);
- energopārvaldības sistēmas vai citas sistēmas izveides nosacījumus nepārtraukta enerģijas patēriņa izvērtēšanas nodrošināšanai;
- citu informācijas izklāstu, kas raksturo un paskaidro veidu un mehānismu, kādā tiks izpildīta vienošanās.

- *Enerģijas ietaupījuma ziņošana*

Vienošanās dalībnieks atbilstoši normatīvajiem aktiem par energoefektivitātes monitoringu katru gadu līdz 1. novembrim ziņo par vienošanās izpildes rezultātiem iepriekšējā kalendāra gadā (skat.3.6.att.).

3.6.att. Brīvprātīgās vienošanās ieviešanas shēma

3.4. Energoaudits un energopārvaldība lielajos uzņēmumos un elektroenerģijas patērētājos

- *Politikas pasākuma mērķis*

Likumprojekta mērķis ir nodrošināt energoauditu pieejamību un regulārus, obligātus energoauditus lielajos uzņēmumos. (MK, 2015)

- *Politikas pasākuma darbības periods*

“Energoefektivitātes likums” stājies spēkā 29.03.2016. un ir spēkā esošs.

- *Politikas pasākumu ieviesēji*

Lielie uzņēmumi (komersanti, pie kura nodarbināti vairāk nekā 249 darbinieki vai kura pārskata gada apgrozījums pārsniedz 50 miljonus euro un gada bilance kopumā — 43 milj.EUR. Lielo uzņēmumu sarakstu katru gadu līdz 1.decembrim izveido Centrālā statistikas pārvalde, izmantojot uzņēmuma pēdējā apstiprinātā pārskata perioda datus. Uzņēmums tiek iekļauts lielo uzņēmumu sarakstā, ja tas divos pārskata periodos pēc kārtas atbilst lielā uzņēmuma kritērijiem.

Lielie elektroenerģijas patērētāji (komersanti, kura ikgadējais elektroenerģijas patēriņš pārsniedz 500 megavatstundas. Kopējā enerģijas patēriņā netiek ieskaitīta komersanta saražotā enerģija, kas tiek nodota citiem lietotājiem). Sistēmas operatoram ir pienākums katru gadu nodrošināt atbildīgo ministriju ar lielā elektroenerģijas patērētāja statusam atbilstošu komersantu ikgadējiem enerģijas galapatēriņa datiem. Kārtība, kādā sistēmas operators sniedz atbildīgajai ministrijai lielā elektroenerģijas patērētāja statusam atbilstošu komersantu ikgadējā enerģijas galapatēriņa datus, tiek noteikta energoefektivitātes monitoringa sistēmas ietvaros.

- *Politikas pasākuma mērķauditorija*

Lielie uzņēmumi un lielie enerģijas patērētāji.

- *Politikas pasākuma plānotais budžets*

No valsts budžeta nav paredzēts finansējums.

- *Politikas pasākuma plānotie ietaupījumi*

“Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plāns enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai” paredz, ka veicot energoauditus lielajos uzņēmumos tiks novērtēts uzņēmuma enerģijas patēriņš un noteikti energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumi un tas dos uzkrāto enerģijas ietaupījumu līdz 2020.gadam 753,6 GWh. Savukārt, energopārvaldības ieviešana lielajos elektroenerģijas patērētājos: nodrošinās uzkrāto enerģijas ietaupījumu līdz 2020.gadam 54 GWh.

- *Energoefektivitātes pasākumu izmaksas un to finansēšana*

Energoaplānu, energopārvaldības vai vides pārvaldības sistēmas ieviešana un uzturēšanu finansē lielie uzņēmumi un lielie enerģijas patērētāji. Tie finansē arī energoefektivitātes pasākumus un to ieviešanu.

“Energoefektivitātes likums” paredz, ka sertificētas energopārvaldības sistēmas esamība ir labvēlīgs kvalificējošs kritērijs, kas tiek ņemts vērā, vērtējot lielo elektroenerģijas patērētāju projektu pieteikumus, ja attiecīgais projekts tiks pilnībā vai daļēji īstenots, izmantojot tādas atbalsta veidus kā maksājumi no valsts vai pašvaldības budžeta, valsts vai pašvaldības galvojumi, kredītu procentu likmju subsidēšana, kā arī cita finanšu palīdzība, kas tiek piešķirta vai sniegta no valsts, pašvaldības vai Eiropas Savienības budžeta līdzekļiem un ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļiem.

- *Energoefektivitātes pasākumu ieviešana*

“Energoefektivitātes likums” nosaka, ka lielie uzņēmumi regulāri veic energoauditu. Pirmais energoaudits ir jāveic gada laikā pēc uzņēmuma iekļaušanas šā panta otrajā daļā minētajā sarakstā. Kārtējais energoaudits veicams reizi četros gados. Šī minētā prasība neattiecas uz lielajiem uzņēmumiem, ja tajos ieviesta un sertificēta energopārvaldības sistēma vai ieviesta un sertificēta vides pārvaldības sistēma un šajā sistēmā tiek nodrošināts nepārtraukts enerģijas patēriņa izvērtēšanas process, lai kontrolētu un samazinātu enerģijas patēriņu, aptverot vismaz 90% no lielā uzņēmuma kopējā enerģijas galapatēriņa, un nodrošināta enerģijas patēriņa izvērtēšanas procesa atbilstība likuma nosacījumiem. Energoapārvaldības un vides pārvaldības standartu, kas piemērojams šā likuma prasību izpildei, kārtību, kādā papildina vides pārvaldības sistēmu un apliecina tādu vides pārvaldības sistēmas papildināšanu, kas nodrošina nepārtrauktu enerģijas patēriņa izvērtēšanas procesu, un papildināšanu apliecināt tiesīgās institūcijas nosaka Ministru kabinets.

Lielajam elektroenerģijas patērētājam ir pienākums ieviest un uzturēt sertificētu energopārvaldības sistēmu atbilstoši standartam, aptverot vismaz 90% no lielā elektroenerģijas patērētāja kopējā enerģijas galapatēriņa un nodrošinot enerģijas patēriņa izvērtēšanas procesa atbilstību šā likuma nosacījumiem. Šī prasība neattiecas uz lielo elektroenerģijas patērētāju, ja tas līdz likuma spēkā stāšanās dienai ieviesis vides pārvaldības sistēmu un sešu mēnešu laikā no likuma spēkā stāšanās dienas to papildinājis un sertificējis, lai kontrolētu un samazinātu

enerģijas patēriņu, aptverot vismaz 90% no kopējā enerģijas galapatēriņa un nodrošinot enerģijas patēriņa izvērtēšanas procesa atbilstību šā likuma nosacījumiem.

Enerģopārvaldības un vides pārvaldības standartu, kas piemērojams šā likuma prasību izpildei, kārtību, kādā papildina vides pārvaldības sistēmu un apliecina tādu vides pārvaldības sistēmas papildināšanu, kas nodrošina nepārtrauktu enerģijas patēriņa izvērtēšanas procesu, un papildināšanu apliecināt tiesīgās institūcijas nosaka Ministru kabinets. Šīs prasības neattiecas uz lielo elektroenerģijas patērētāju, ja tas regulāri nodrošina energoauditū. Energoaudits veicams reizi četros gados.

Lielais uzņēmums ievieš vismaz trīs energoauditā vai šā panta sestajā daļā minētās sertificētas enerģopārvaldības sistēmas vai sertificētas vides pārvaldības sistēmas ietvaros ierosinātos energoefektivitātes uzlabošanas pasākumus ar vislielāko novērtēto enerģijas ietaupījumu vai ekonomisko atdevi.

Lielais elektroenerģijas patērētājs enerģopārvaldības sistēmas vai papildinātās vides pārvaldības sistēmas ietvaros ievieš vismaz trīs tajā ieteiktos energoefektivitātes uzlabošanas pasākumus ar vislielāko novērtēto enerģijas ietaupījumu vai ekonomisko atdevi.

MK noteikumi Nr. 202 "Noteikumi par energoefektivitātes nodevas apmēru un tās aprēķināšanas, piemērošanas, maksāšanas un kontroles kārtību" (MK, Noteikumi par energoefektivitātes nodevas apmēru un tās aprēķināšanas, piemērošanas, maksāšanas un kontroles kārtību, 11.04.2017) paredz, ka ja netiek pildītas augstākminētās prasības, uzņēmumi maksā nodevu, kuras likme ir septiņi procenti no iepriekšējā gadā patērētās elektroenerģijas izmaksām. Minētās izmaksas aprēķina, attiecīgajā gadā patērētās megavattstundas sareizinot ar Eurostat publicēto vidējo elektroenerģijas cenu rūpniecībā Latvijā iepriekšējā gadā (euro/MWh). Ieņēmumi no energoefektivitātes nodevas tiek pārskaitīti valsts energoefektivitātes fondā.

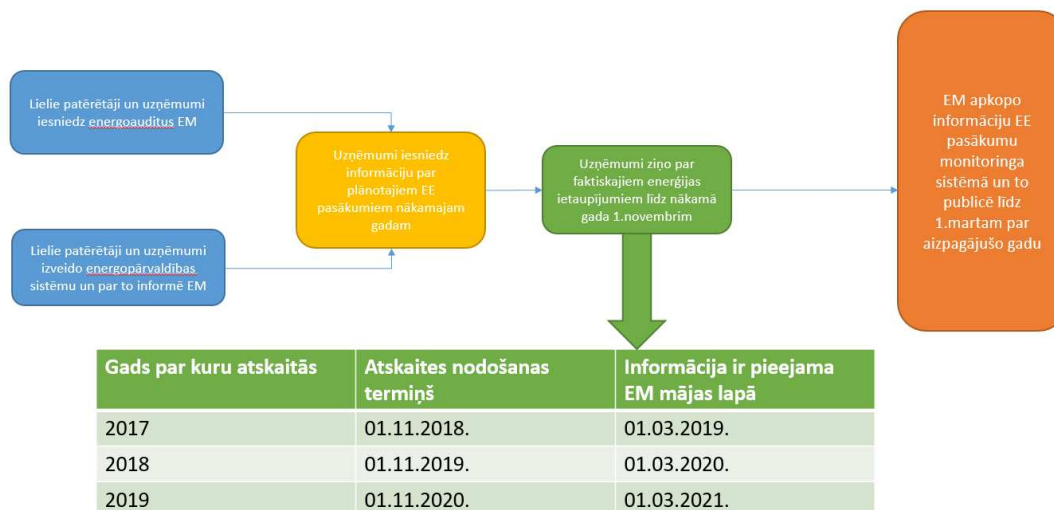
- *Ziņošana par ieviestajiem energoefektivitātes pasākumiem*

Lielais uzņēmums ziņo atbildīgajai ministrijai par energoaudita veikšanu vai sertificētas enerģopārvaldības sistēmas vai sertificētas vides pārvaldības sistēmas ieviešanu, ierosinātajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem, kā arī katru gadu ziņo par ieviestajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem un to rezultātā sasniegto enerģijas ietaupījumu. Ziņošanas kārtību nosaka Ministru kabinets.

Lielais elektroenerģijas patērētājs ziņo atbildīgajai ministrijai par energoaudita veikšanu vai sertificētas enerģopārvaldības sistēmas ieviešanu, vai šā panta trešajā daļā minētās sertificētas vides pārvaldības sistēmas papildināšanu, ierosinātajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem, kā arī katru gadu ziņo par ieviestajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem un to rezultātā sasniegto enerģijas ietaupījumu. Ziņošanas kārtību nosaka Ministru kabinets.

- *Enerģijas ietaupījuma ziņošana*

3.7.att. parādīta enerģijas ietaupījumu ziņošanas kārtību un datumus lielo enerģijas patērētāju un lielo uzņēmumu energoefektivitātes ieviešanas shēmā.

3.7.att. Lielo enerģijas patērētāju un lielo uzņēmumu energoefektivitātes ieviešanas shēma

3.5. Energoefektivitātes fondi

- *Politikas pasākuma mērķis*

Valsts vai pašvaldības energoefektivitātes fondu izveidošanas mērķis ir atbalstīt iniciatīvas energoefektivitātes jomā. (MK, 2015)

- *Politikas pasākuma darbības periods*

MK noteikumi Nr. 221 "Noteikumi par kārtību, kādā tiek veiktas iemaksas energoefektivitātes fondos, un to apmēru, kā arī energoefektivitātes fonda līdzekļu izmantošanu" (MK, 25.04.2017.) stājās spēkā 03.05.2017. un ir spēkā esoši.

- *Politikas pasākumu ieviešēji*

Attīstības finanšu institūcija "Altum" izveido valsts energoefektivitātes fondu. Pašvaldības energoefektivitātes fonda izveidotājs un turētājs ir pašvaldība.

Ekonomikas ministrija nodrošina, ka atbildīgo pušu valsts obligātā enerģijas ietaupījuma mērķa sasniegšanai veiktās iemaksas katru ceturksni līdz ceturkšņa pirmā mēneša piektajam datumam tiek ieskaitītas valsts energoefektivitātes fondā. Ekonomikas ministrija administrē energoefektivitātes nodevu. Valsts energoefektivitātes fonda darbību attiecībā uz tā rīcībā esošo finanšu līdzekļu izlietošanu kontrolē Ekonomikas ministrija.

- *Politikas pasākuma mērķauditorija*

MK noteikumu Nr.221 anotācijā (MK, 03.04.2017.) teikts, ka "ņemot vērā to, ka uzņēmumos ir energoefektivitātes potenciāls, kura apguve veicinātu to modernizāciju un konkurētspēju, energoefektivitātes fonda atbalsta programmas būtu jāvērs uz rūpniecības nozares komersantiem (mazie, vidējie uzņēmumi), atbalstot tos energoefektivitātes pasākumu veikšanā". Taču noteikumu tekstā tas nav iestrādāts, tāpēc mērķauditorija var būt arī citi enerģijas patērētāji.

- *Politikas pasākuma plānotais budžets*

Par 2017.gadu nav izdevumu ne valsts, ne pašvaldību budžetos. Par 2018.-2020.gadu nav precīzi aprēķināms. (MK, 03.04.2017.)

"Altum" izmantoto finanšu līdzekļu aprēķinu un uzskaiti atbilstoši "Altum" valsts atbalsta programmās noteiktajām attiecināmajām izmaksām, tai skaitā tiešajām un netiešajām fonda vadības izmaksām atbilstoši sabiedrības "Altum" vadības izmaksu aprēķināšanas metodikai, kā arī faktiskajām valsts energoefektivitātes fonda pārvaldības izmaksām, kas sastāda līdz 5 %, bet ne vairāk kā 26 320 euro gadā no valsts energoefektivitātes fondā veikto iemaksu apmēra fonda īstenošanas un uzraudzības laikā.

- *Politikas pasākuma plānotie ietaupījumi*

Sabiedrība "Altum" valsts energoefektivitātes fonda līdzekļus izmanto, lai īstenotu valsts atbalsta programmu obligātā enerģijas galapatēriņa mērķa sasniegšanai, kā arī Ekonomikas ministrijas apstiprinātiem sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumiem energoefektivitātes jomā. Saskaņā ar "Altum" nolikuma 3.5.1.punktu fonda līdzekļus tā izmanto Ministru kabinetā apstiprinātu valsts atbalsta programmu īstenošanai grantu vai finanšu instrumentu veidā obligātā enerģijas galapatēriņa mērķa sasniegšanai (Altum, Energoefektivitātes fonda nolikums, , 25.09.2019.).

Pašvaldība, kuras energoefektivitātes fondā atbildīgā puse veikusi iemaksu, nodrošina enerģijas ietaupījumu atbilstoši EPS atbildīgās puses pienākuma apjomam, par kuru veikta iemaksa.

- *Energoefektivitātes pasākumu izmaksas un to finansēšana*

Valsts energoefektivitātes fonda finanšu avots ir:

- EPS atbildīgās puses iemaksas – MK noteikumu Nr.221 projekts nosaka EPS atbildīgai pusei energoefektivitātes fondā veicamo iemaksu par 1 MWh ietaupījumu 70,00 EUR apmērā, kas attiecīgi tiek reizināts ar EPS komersantam noteikto pienākuma apjomu. Ietaupījuma izmaksas noteiktas ar Ekonomikas ministrijas veikto “Apstrādes rūpniecības nozares energoefektivitātes paaugstināšanas finanšu pieejamības Ex ante izvērtējums 2014. - 2020. gada Eiropas Savienības fondu plānošanas periodam” (MK, 03.04.2017.) Ja atbilstoši EPS izveidošanas un ieviešanas kārtību reglamentējošiem normatīviem aktiem atbildīgā puse kalendāra gada ietvaros izpilda mazāk nekā 80 % no pienākuma apjoma, tad par neizpildīto gada enerģijas ietaupījuma apjomu atbildīgā puse veic iemaksu valsts energoefektivitātes fondā 1,5 reizi apmērā no EPS atbildīgās puses pienākuma apjoms vai tā daļa megavatstundās, reizināta ar 70 EUR par megavatstundu.
- vismaz 90% no energoefektivitātes nodevas ieņēmumiem valsts budžetā - nodevas likme ir septiņi procenti no iepriekšējā gadā patērētās elektroenerģijas izmaksām. Minētās izmaksas aprēķina, attiecīgajā gadā patērētās megavatstundas sareizinot ar Eurostat publicēto vidējo elektroenerģijas cenu rūpniecībā Latvijā iepriekšējā gadā (euro/MWh).
- citi ieņēmumi, t.sk. ja saistību perioda beigās pašvaldības energoefektivitātes fonda attiecīgais enerģijas ietaupījums nav izpildīts, pašvaldība nodrošina iemaksu valsts energoefektivitātes fondā atbilstoši neizpildītā pienākuma apjomam, kas reizināts ar 1,5.

Iemaksu valsts energoefektivitātes fondā atbildīgā puse (EPS komersants) ieskaita valsts pamatbudžetā šim mērķim izveidotai Ekonomikas ministrijas budžeta programmai/apakšprogrammai atvērtajā valsts pamatbudžeta izdevumu kontā Valsts kasē un uzskaita kā iestādes citus pašu ieņēmumus. Attiecīgo budžeta programmu administrē Ekonomikas ministrija. (MK, 03.04.2017.)

Energoefektivitātes nodevu administrē Ekonomikas ministrija. EPS atbildīgās puses iemaksā energoefektivitātes nodevu valsts pamatbudžeta ieņēmumu kontā un EM nodrošina, ka ieņēmumi no energoefektivitātes nodevas tiek pārskaitīti valsts energoefektivitātes fondā.

Valsts energoefektivitātes fonda līdzekļi izmantojami valsts atbalsta programmu īstenošanai šādās jomās:

- 1) obligātā enerģijas galapatēriņa mērķa sasniegšanai;

2) Ekonomikas ministrijas apstiprinātiem sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumiem energoefektivitātes jomā;

3) ar fonda pārvaldību saistītiem izdevumiem.

Pašvaldības energoefektivitātes fonda finanšu avots ir:

1) pašvaldības budžets;

2) attiecīgās pašvaldības teritorijā reģistrētās EPS atbildīgās puses iemaksas;

3) citi finanšu avoti.

Pašvaldības energoefektivitātes fonda līdzekļi izmantojami energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem šādās jomās:

1) obligātā enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa sasniegšanai;

2) pašvaldības plānošanas dokumentos paredzēto energoefektivitātes politikas pasākumu ieviešanai;

3) energopārvaldības sistēmas ieviešanai un darbības uzturēšanai pašvaldībā.

Energoefektivitātes nodevu izmanto:

1) Ekonomikas ministrija energoefektivitātes mērķu sasniegšanas uzraudzībai un ziņošanas nodrošināšanai, kā arī enerģijas ietaupījumu datubāzes uzturēšanai;

2) valsts energoefektivitātes fondam.

Energoefektivitātes fonda līdzekļu izmantošanas mērķus nosaka "Energoefektivitātes likums". Tādējādi, gadījumā, ja atbildīgās puses ar iemaksu nodotais enerģijas ietaupījums tiek sasniegts ar mazāku finansējuma apjomu nekā atbildīgās puses iemaksas apjoms, fonda līdzekļi tiks izmantoti papildus energoefektivitātes pasākumiem saskaņā ar "Energoefektivitātes likumā" noteikto. (MK, 03.04.2017.)

Pamata atbalsta intensitāte nepārsniedz 30 % no attiecināmajām izmaksām, kuru var paaugstināt par 20% atbalstam, ko piešķir maziem uzņēmumiem, un par 10% atbalstam, ko piešķir vidējiem uzņēmumiem. Tādējādi tiek pieņemts, ka energoefektivitātes fonda maksimāli pieļaujamā atbalsta intensitāte ir 50% no finansējamā projekta kopējām attiecināmajām izmaksām. (MK, 03.04.2017.)

Valsts energoefektivitātes fonda darbību attiecībā uz tā rīcībā esošo finanšu līdzekļu izlietošanu kontrolē Ekonomikas ministrija.

- *Enerģijas ietaupījuma ziņošana*

Pašvaldības katru gadu līdz 1. novembrim iesniedz Ekonomikas ministrijā informāciju par enerģijas ietaupījumu no pašvaldības energoefektivitātes fonda ietvaros īstenoto energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu sasniegtajiem ietaupījumiem iepriekšējā kalendāra gadā, kā arī par energoefektivitātes uzlabošanas pasākumos ieguldīto finansējumu (skat.3.8.att.).

Sabiedrība "Altum" katru ceturksni līdz ceturkšņa pirmā mēneša piecpadsmītajam datumam iesniedz Ekonomikas ministrijā pārskatu par iepriekšējā ceturksnī īstenoto to energoefektivitātes programmu apjomu, kuras finansētas no fonda līdzekļiem.

Sabiedrība "Altum" saskaņā ar energoefektivitātes monitoringa jomu reglamentējošiem normatīviem aktiem nodrošina ikgadēja pārskata par ieviestajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem un to rezultātā sasniegtajiem enerģijas ietaupījumiem iesniegšanu.

3.8.att. Energoefektivitātes fondu atskaitīšanās par sasniegtajiem rezultātiem

3.6. Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu energopārvaldība

- *Politikas pasākuma mērķis*

“Energoefektivitātes likuma” mērķis ir energoresursu racionāla izmantošana un pārvaldība, lai sekmētu ilgtspējīgu tautsaimniecības attīstību un ierobežotu klimata pārmaiņas.

Likumprojekta anotācijā minētais mērķis ir nodrošināt enerģijas efektivitāti enerģijas ražošanā, sadalē un gala patēriņā, nodrošināt energoauditu pieejamību un regulārus, obligātus energoauditus lielajos uzņēmumos, kā arī veicināt energoefektivitātes pakalpojumu tirgus attīstību un izveidot valstī energoefektivitātes fondu. (MK, 2015)

Energo pārvaldības ieviešana lielajās pašvaldībās un valsts tiešās pārvaldes iestādēs uzkrātais enerģijas ietaupījums no 2016.gada līdz 2020.gadam ir 150 GWh. (MK, 24.05.2017.)

- *Politikas pasākuma darbības periods*

“Energoefektivitātes likums” stājies spēkā 29.03.2016. un ir spēkā esošs.

- *Politikas pasākumu ieviešēji*

Valsts iestādēm un pašvaldībām ir tiesības:

1) izstrādāt un pieņemt energoefektivitātes plānu kā atsevišķu dokumentu vai kā pašvaldības teritorijas attīstības programmas sastāvdaļu, kurā iekļauti noteikti energoefektivitātes mērķi un pasākumi;

2) atsevišķi vai kā sava energoefektivitātes plāna īstenošanas sastāvdaļu ieviest energopārvaldības sistēmu;

3) izmantot energoefektivitātes pakalpojumus un slēgt energoefektivitātes pakalpojuma līgumus, lai īstenotu energoefektivitātes uzlabošanas pasākumus.

Republikas pilsētu pašvaldības ievieš sertificētu energopārvaldības sistēmu.

Novadu pašvaldības, kuru teritorijas attīstības līmeņa indekss ir 0,5 vai lielāks un iedzīvotāju skaits ir 10 000 vai lielāks, un valsts tiešās pārvaldes iestādes, kuru īpašumā vai valdījumā ir ēkas ar 10 000 kvadrātmetru vai lielāku kopējo apkurināmo platību, ievieš energopārvaldības sistēmu. Novadu pašvaldības un valsts tiešās pārvaldes iestādes attiecīgo sistēmu ievieš viena gada laikā no minēto nosacījumu iestāšanās dienas.

Valsts iestādes un pašvaldības, kurām jāievieš energopārvaldības sistēma, var to darīt izmantojot:

1) energopārvaldības standartu (kā plānu, atbilstoši kuram veikt energopārvaldības sistēmas ieviešanu);

2) Ekonomikas ministrijas timekļa vietnē publicētos metodiskos norādījumus energopārvaldības sistēmas ieviešanai.

Tādējādi valsts iestādēm un pašvaldībām ir izvēle – izmantot standarta LVS EN ISO 50001:2018 standartu (50001:2018, 2018) vai līdz tam ISO 50001:2012 (tādā gadījumā standarts ir jāiegādājas par maksu) vai arī veidot energopārvaldības dokumentu un procesu kopumu, izmantojot metodiskos norādījumus. Gan energopārvaldības standarts LVS EN ISO 50001:2018 (turpmāk – Energoefektivitātes standarts), gan metodiskie norādījumi ir piemērojami visu veidu un lielumu uzņēmumiem, organizācijām un pašvaldībām, tos attiecīgi pielāgojot, lai tie katrā gadījumā atbilstu specifiskajām prasībām un energopārvaldības sistēmas ieviešana laika periodā nodrošinātu energoefektivitātes uzlabošanu.

Energoefektivitātes likuma 4. panta septītās daļas 1. punkts nosaka, ka atbildīgā ministrija (Ekonomikas ministrija) savā timekļa vietnē publicē metodiskos norādījumus energopārvaldības sistēmas ieviešanai. Metodisko noteikumu mērķis ir sniegt informāciju, kas

palīdzētu valsts iestādēm un pašvaldībām ieviest energopārvaldības sistēmu. Metodiskie norādījumi galvenokārt paredzēti novadu pašvaldībām, kuru teritorijas attīstības līmeņa indekss ir 0,5 vai lielāks un iedzīvotāju skaits ir 10 000 vai lielāks, un valsts tiešās pārvaldes iestādēm, kuru īpašumā vai valdījumā ēkas ar 10000 m² vai lielāku kopējo apkurināmo platību, lai atvieglotu energopārvaldības sistēmas ieviešanas procesu. (EM, 2017)

Energopārvaldības sistēmai ir jābūt atbilstošai iestādes vai pašvaldības enerģijas patēriņam un jāietver:

- enerģijas ietaupījumu mērķi vai mērķus atsevišķos sektoros (piemēram, ēku apsildīšanā un telpu apgaismojumā, ielu apgaismojumā, pašvaldības transportā u.c.);
 - apņemšanos ieviest pasākumus nepārtrauktai energoefektivitātes uzlabošanai;
 - apņemšanos nodrošināt finanšu resursus pieņemto mērķu sasniegšanai;
 - apņemšanos nodrošināt enerģijas patēriņa datu vākšanu, to apstrādi un regulāru sabiedrības informēšanu par virzību uz noteikto mērķu sasniegšanu.
- *Politikas pasākuma mērķauditorija*

Pašvaldību īpašumā esoši enerģijas patērētāji, valsts iestādes.

- *Politikas pasākuma plānotais budžets*

No valsts budžeta nav paredzēts finansējums.

- *Politikas pasākuma plānotie ietaupījumi*

Ar energopārvaldības ieviešanu lielajās pašvaldībās un valsts tiešās pārvaldes iestādēs plānotais uzkrātais enerģijas ietaupījums līdz 2020.gadam ir 150,0 GWh (MK, 24.05.2017.).

- *Energoefektivitātes pasākumu izmaksas un to finansēšana*

Energopārvaldības sistēmai ir jāietver apņemšanos ieviest pasākumus nepārtrauktai energoefektivitātes uzlabošanai (EM, 2017).

Vērtējot projektus, kuri tiks pilnībā vai daļēji īstenoti, izmantojot maksājumus no valsts budžeta, valsts galvojumus, kredītu procentu likmju subsīdijas vai citu finanšu palīdzību, kas tiek piešķirta vai sniegta no valsts vai Eiropas Savienības budžeta līdzekļiem un ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļiem, valsts iestādēm un pašvaldībām, kuru pienākums atbilstoši šā likuma noteikumiem ir ieviest energopārvaldības sistēmu un kuras šo pienākumu ir izpildījušas, palielina

atbilstoši kvalitātes vērtēšanas kritērijiem maksimāli iegūstamo punktu skaitu, ievērojot kārtību, kādu nosaka normatīvais akts par attiecīgā finansējuma piešķiršanu.

- *Ziņošana par ieviestajiem energoefektivitātes pasākumiem*

Lai izpildītu Energoefektivitātes likuma prasības, pašvaldībai vai valsts tiešās pārvaldes iestādei jāziņo par energopārvaldības sistēmas ieviešanu Ekonomikas ministrijai saskaņā ar MK noteikumu Nr. 668 “Energoefektivitātes monitoringa un piemērojamā energopārvaldības sistēmas standarta noteikumi”. Valsts tiešās pārvaldes iestādes atbilstoši Monitoringa noteikumu Nr. 668 23. punktam katru gadu līdz 1. martam paziņo Ekonomikas ministrijai, ja tās īpašumā/valdījumā uz kārtējā gada 1. janvāri ir ēkas, kuru kopējā apkurināmā platība ir 10000 m² vai lielāka.

Valsts iestāde vai pašvaldība, kas ieviesusi energopārvaldības sistēmu, katru gadu informē atbildīgo ministriju par energopārvaldības sistēmas darbības rezultātā iegūto enerģijas ietaupījumu. Kārtība, kādā valsts iestāde vai pašvaldība ziņo par iegūto enerģijas ietaupījumu, pēc energopārvaldības sistēmas ieviešanas ir aprakstīta MK noteikumos Nr. 668 (MK, 11.10.2016.) (skat.3.9.att.).

3.9.att. Atskaitīšanās par sasniegtajiem rezultātiem pašvaldību un valsts sektorā (EM, 2019)

3.7. Energoefektivitātes monitoringa sistēma

- *Politikas pasākuma mērķis*

MK noteikumu Nr.668 "Energoefektivitātes monitoringa un piemērojamā energopārvaldības sistēmas standarta noteikumi" (MK, 11.10.2016.) mērķis ir nodrošināt informācijas apkopošanu par energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem, kā arī uzskaitīt tajos enerģijas ietaupījumu valsts energoefektivitātes mērķu sasniegšanai. (MK, 06.09.2016.)

- *Politikas pasākuma darbības periods*

MK noteikumi Nr.668 "Energoefektivitātes monitoringa un piemērojamā energopārvaldības sistēmas standarta noteikumi" stājās spēkā 01.11.2016. un joprojām ir spēkā.

- *Politikas pasākumu ieviešēji*

Atbildīgā iestāde par MK not.Nr.668 ieviešanu ir Ekonomikas ministrija un tās pienākums ir:

- Izstrādāt un uzturēt enerģijas ietaupījumu katalogu;
- Izstrādā metodiskos norādījumus enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai. Enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai izmanto vienu vai vairākas šādas metodes:
 - paredzamā ietaupījuma (ex-ante) metode – enerģijas ietaupījumu aprēķina, izmantojot enerģijas ietaupījumu kataloga datus;
 - uzskaitītā ietaupījuma (ex-post) metode – enerģijas ietaupījumu aprēķina, nosakot faktisko enerģijas patēriņu un ņemot vērā faktorus, kas var ietekmēt enerģijas patēriņu;
 - inženieraprēķina metode – enerģijas ietaupījumu aprēķina neatkarīgi kvalificēti vai akreditēti eksperti atbilstoši citos normatīvajos aktos noteiktām prasībām.
Fiskālo pasākumu jomā aprēķinu veic atbildīgā ministrija;
 - patērētāju aptaujas metode (enerģijas galalietotāju anketēšanā vai intervēšanā konstatētais enerģijas ietaupījums) – enerģijas ietaupījumu aprēķina, novērtējot enerģijas galalietotāju ieradumu maiņu informēšanas, iekārtu marķējuma, sertificēšanas shēmu un viedo komercuzskaites mēraparātu ieviešanas un citu pasākumu ieviešanas rezultātā.
- Lielo enerģijas patērētāju un lielo uzņēmumu energoefektivitātes ieviešanas shēma
- vienu reizi gadā savā tīmekļvietnē publicēt EPS shēmas atbildīgās puses panākto enerģijas ietaupījumu.
- katru gadu līdz 30. aprīlim savā tīmekļvietnē publicēt pārskatu par energopārvaldības sistēmas ieviešanu valsts iestādēs un pašvaldībās.

- katru gadu līdz 1. martam apkopot informāciju par valstī sasniegto enerģijas ietaupījumu gadā pirms iepriekšējā kalendāra gada. Energoefektivitātes monitorings ietver:
 - statistikas datus par enerģētikas nozari, iekšzemes kopproduktu un iedzīvotāju skaitu valstī;
 - primārās enerģijas patēriņa analīzi, tostarp par koģenerācijas staciju darbību;
 - enerģijas patēriņa analīzi (kur tas ir iespējams), specifisko un vispārīgo rādītāju izmaiņas un to novērtējumu katrā enerģijas galapatēriņa sektorā un valstī kopumā;
 - informāciju par nozīmīgākajiem energoefektivitātes pasākumiem iepriekšējā kalendāra gadā un tajos panākto enerģijas ietaupījumu;
 - informāciju par valsts tiešās pārvaldes īpašumā un izmantošanā esošo ēku atjaunoto platību iepriekšējā kalendāra gadā;
 - informāciju par enerģijas ietaupījumu, kas panākts, ieviešot energoefektivitātes pienākuma shēmu.

- *Politikas pasākuma mērķauditorija*

MK noteikumu Nr.668 projekta anotācija (MK, 06.09.2016.). paredz, ka

- Valsts tiešās pārvaldes iestādes un pašvaldības. Uz 2016. gada 1. martu MK not.Nr.668 projekts ietekmēs 8 novadu pašvaldības – Ādaži, Babīte, Ķekava, Olaine, Ozolnieki, Salaspils, Sigulda un Stopiņi, kā arī 9 republikas pilsētu pašvaldības – Daugavpils, Jēkabpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Rīga, Valmiera un Ventspils.
- Valsts iestādes (pēc valsts iestāžu sniegtās informācijas par to īpašumā esošajām ēkām ir 8 šādas iestādes), kuru īpašumā vai valdījumā saskaņā ar Ekonomikas ministrijas izveidoto valsts iestāžu ēku sarakstu ir ēkas ar kopējo apkurināmo platību 10 000 m² un lielāku – Finanšu ministrija, Iekšlietu ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Kultūras ministrija, Labklājības ministrija, Satiksmes ministrija, Tieslietu ministrija, Zemkopības ministrija.
- Lielie uzņēmumi, pie kura nodarbināti vairāk nekā 249 darbinieki vai kura pārskata gada apgrozījums pārsniedz 50 miljonus euro un gada bilance kopumā – 43 miljonus euro. Aptuvens mērķgrupu lielums – 229 uzņēmumi.
- Lielie elektroenerģijas patērētāji, kuru ikgadējais elektroenerģijas patēriņš pārsniedz 500 megavatstundas. Aptuvens mērķgrupu lielums – 1149 uzņēmumi.
- Sistēmas operatori. Mērķgrupu lielums – 2 uzņēmumi.
- Energoefektivitātes pienākumu shēmas atbildīgās puses – enerģijas mazumtirgotāji un sadales operatori. Aptuvens mērķgrupu lielums – no 1 līdz 16 uzņēmumiem.” (MK, 06.09.2016.).
- atbildīgā iestāde, kas energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenotājiem piešķirusi tiešo maksājumu no valsts vai pašvaldības budžeta;
- atbildīgā iestāde, kas energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenotājiem piešķirusi valsts vai pašvaldības galvojumu;

- Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.–2020. gada plānošanas perioda vadības likuma 11. panta pirmajā daļā noteiktās atbildīgās iestādes;
- atbildīgā iestāde, kas energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenotājiem piešķirusi kredītu procentu likmju subsidijas no valsts vai pašvaldību līdzekļiem;
- atbildīgā iestāde, kas energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenotājiem piešķirusi vai sniegusi citu finansiālu palīdzību no valsts vai pašvaldības līdzekļiem;
- atbildīgā iestāde, kas energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenotājiem piešķirusi maksājumus no valsts vai pašvaldības budžeta, valsts vai pašvaldības galvojumus, kredītu procentu likmju subsidēšanu, kā arī citu finanšu palīdzību, kas tiek piešķirta vai sniegta no valsts, pašvaldības vai Eiropas Savienības budžeta līdzekļiem un ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļiem tādām aktivitātēm, kas tiešā veidā nav vērstas uz energoefektivitātes uzlabošanu, tomēr sekmē to.

Enerģijas ietaupījumos var ieskaitīt tikai tos ietaupījumus, kuri iegūti:

- pārsniedzot ekodizaina prasības par konkrētu ar enerģiju saistītu ražojumu izņemšanu no tirgus attiecībā uz konkrētām ar enerģiju saistītām precēm (produktiem);
- ieviešot energoefektivitātes politikas pasākumus;
- ieviešot tādus politikas pasākumus, kuros papildus citiem ieguvumiem ir iegūti enerģijas ietaupījumi;
- ieviešot tādas preces, pakalpojumus un iekārtas, kuras atbilst normatīvajiem aktiem par energomarkējumu, ekodizainu, standartizāciju un preču un pakalpojumu drošumu;
- sākot ar 2014. gada 1. janvāri;
- no tādiem fiskāliem pasākumiem (nodokļiem un nodevām), kuru likme pārsniedz Eiropas Savienībā noteikto minimālo nodokļu līmeni enerģijai, aprēķinos izmantojot jaunākos pieejamos datus par pieprasījuma (cenas) elastību un atsevišķi uzskaitot ietaupījumus no katra fiskālā pasākuma;
- pārsniedzot emisijas standarta līmeni jauniem pasažieru automobiļiem, kas noteikts ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Regulu (EK) Nr. 443/2009, ar ko, īstenojot daļu no Kopienas integrētās pieejas CO₂ emisiju samazināšanai no vieglajiem transportlīdzekļiem, nosaka emisijas standartus jauniem vieglajiem automobiļiem, un emisijas standarta līmeni, kas noteikts jauniem vieglajiem kravas automobiļiem, īstenojot attiecīgi Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 11. maija Regulu (ES) Nr. 510/2011 par emisiju standartu noteikšanu jauniem vieglajiem kravas automobiļiem saistībā ar Savienības integrēto pieeju vieglo transportlīdzekļu CO₂ emisiju samazināšanai.

- *Politikas pasākuma plānotais budžets*

MK not.668 projekta anotācijā paredzēts, ka noteikumu ieviešana radīs administratīvo slogu Ekonomikas ministrijai, kā arī palielinās administratīvo slogu:

- republikas pilsētu pašvaldībām;

- novadu pašvaldībām, kuru teritorijas attīstības līmeņa indekss ir 0.5 vai lielāks un iedzīvotāju skaits ir 10000 vai lielāks;
- valsts tiešās pārvaldes iestādēm, kuru īpašumā vai valdījumā ir ēkas ar 10000 kvadrātmētru vai lielāku kopējo apkurināmo platību;
- lielajiem uzņēmumiem un lielajiem elektroenerģijas patērētājiem.

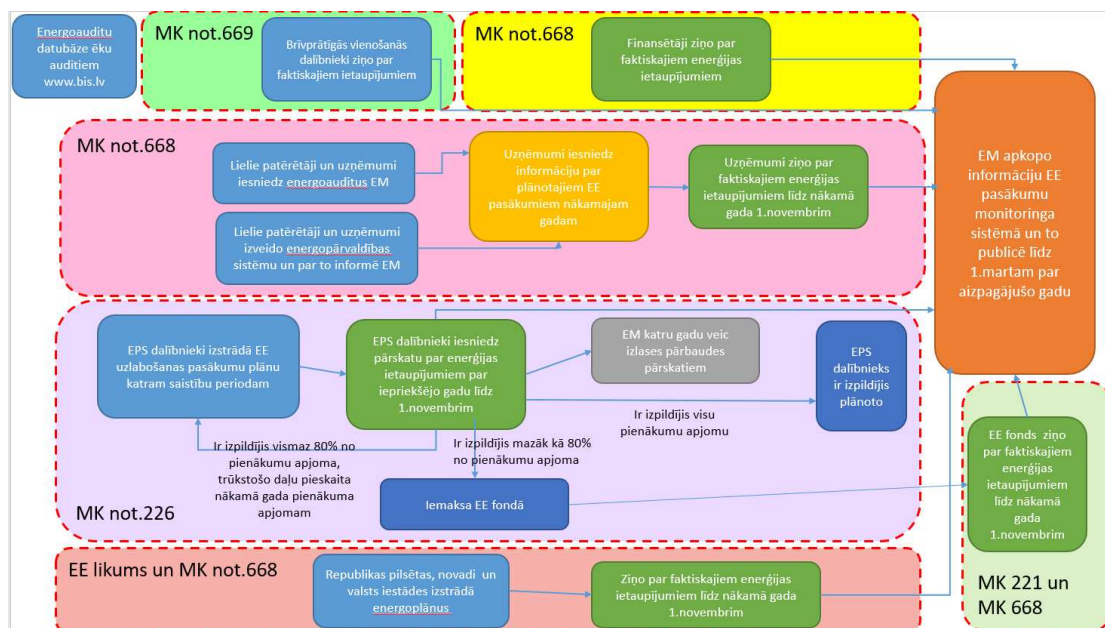
Noteikumu ieviešana nemainīs administratīvo slogu atbildīgajām iestādēm, jo MK not.668 projekts paredz līdzīgu atskaitīšanas formu kā iepriekš spēkā esošajos noteikumos, kur atbildīgajām iestādēm jāatskaitās par enerģijas ietaupījumiem.

Administratīvo izmaksu monetārs novērtējums:

- Enerģijas ietaupījumu kataloga izstrāde un uzturēšana: 1740.00 EUR (8.70 x 50) x (1 x 4);
- Metodisko norādījumu enerģijas ietaupījumu aprēķināšana: 348.00 euro (8.70 x 40) x (1 x 1);
- Pielikuma aizpildīšana (atbildīgajai iestādei): 1044.00 euro (8.70 x 40) x (3 x 1);
- Pielikuma aizpildīšana (lielajam uzņēmumam, lielajam elektroenerģijas patērētājam, valsts iestādei, pašvaldībai, atbildīgajai pusei, valsts vai pašvaldības fondam): 1044.00 euro (8.70 x 40) x (3 x 1);
- Pielikuma aizpildīšana (valsts iestādei un pašvaldībai): 8.70 euro (8.70 x 1) x (1 x 1);
- Valsts tiešās pārvaldes iestādes paziņošana Ekonomikas ministrijai, ka īpašumā vai valdījumā uz kārtējā gada 1. janvāri ir ēkas ar 10 000 kvadrātmētru vai lielāku kopējo apkurināmo platību: 696.00 euro (8.70 x 40) x (2 x 1);
- pielikuma aizpildīšana (sistēmas operatoram): 208.80 (8.70 x 24) x (1 x 1);
- Atbildīgās puses panākto enerģijas ietaupījumu publicēšana: 8.70 euro (8.70 x 1) x (1 x 1).
- Kopējais administratīvo izmaksu monetārs novērtējums: 5089.50 euro. Šīs izmaksas ir paredzētas juridiskajām personām. (MK, 06.09.2016.)

- *Ziņošana par paveiktajiem energoefektivitātes pasākumiem*

Lai enerģijas ietaupījumu pārskatos iekļautā informācija būtu ticama un enerģijas ietaupījumi būtu pārbaudāmi un novērtējami, informācijas sniedzējs, aizpildot pārskatus atbilstoši šo noteikumu pielikumiem, izmanto tikai dokumentāri pamatotu informāciju (piemēram, apkures un elektroenerģijas rēķinus, projektu ieviešanas pārskatus, līgumus, ziņojumus, energoauditu pārskatus). Informācijas plūsma parādīta 3.10.att.

3.10.att. Energoefektivitātes monitoringa sistēmas darbības shēma

Iepriekš minētajiem informācijas sniedzējiem katru gadu būs jāatskaitās par veiktajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem un to rezultātā sasniegtajiem enerģijas ietaupījumiem (megavatstundās), aizpildot Noteikumu projekta 2. pielikumu. Ja gada laikā netiks veikti nekādi energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, tad datu iesniedzējiem būs jāiesniedz tukšs pārskats.

MK noteikumu Nr.668 10. un 11. punktā minētie informācijas sniedzēji katru gadu līdz 1. novembrim iesniedz atbildīgajai ministrijai enerģijas ietaupījumu pārskatus par īstenotajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumos sasniegtajiem ietaupījumiem iepriekšējā kalendāra gadā. Energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenotāji, kuri nav minēti šo noteikumu 10. un 11. punktā, brīvprātīgi atbilstoši šo noteikumu 2. pielikumam informē atbildīgo ministriju par īstenotajā energoefektivitātes uzlabošanas pasākumā sasniegtajiem enerģijas ietaupījumiem.

Valsts iestāde vai pašvaldība 30 dienu laikā pēc energopārvaldības sistēmas ieviešanas par to saskaņā ar šo noteikumu 3. pielikumu paziņo atbildīgajai ministrijai.

Valsts iestāde vai pašvaldība, kura ieviesusi sertificētu energopārvaldības sistēmu, šo noteikumu 3. pielikumā minētajam paziņojumam pievieno attiecīgā sertifikāta kopiju.

Valsts iestāde vai pašvaldība, kura ir ieviesusi, bet nav sertificējusi energopārvaldības sistēmu, nodrošina energopārvaldības sistēmas ieviešanu apliecinotās dokumentācijas sagatavošanu un pieņemšanu atbilstoši šo noteikumu 3. un 4. pielikumam.

Lielais uzņēmums vai lielais elektroenerģijas patērētājs 30 dienu laikā pēc energoaudita pārskata nodošanas un pieņemšanas akta parakstīšanas par to saskaņā ar šo noteikumu 5. pielikumu paziņo atbildīgajai ministrijai.

Ja lielajā uzņēmumā vai lielajam elektroenerģijas patērētājam ir ieviesta sertificēta energopārvaldības sistēma vai vides pārvaldības sistēma, kas papildināta atbilstoši normatīvo aktu prasībām, lielais uzņēmums vai lielais elektroenerģijas patērētājs 30 dienu laikā pēc attiecīgā sertifikāta izsniegšanas par to saskaņā ar šo noteikumu 5. pielikumu paziņo atbildīgajai ministrijai.

Valsts tiešās pārvaldes iestāde, kuras īpašumā vai valdījumā uz kārtējā gada 1. janvāri ir ēkas, kuru kopējā apkurināmā platība ir 10 000 kvadrātmetri vai lielāka, par to paziņo atbildīgajai ministrijai līdz kārtējā gada 1. martam. Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā valsts iestāde ar līgumu šo pienākumu var deleģēt publiskas personas kapitālsabiedrībai līdz kārtējā gada 1. februārim, par to informējot atbildīgo ministriju. Valsts iestāde var vienoties ar tai piederošo telpu apsaimniekotāju par energopārvaldības sistēmas ieviešanu.

Sistēmas operators, kuram ir tiesības un pienākums veikt elektroenerģijas sadali vai pārvadi, katru gadu līdz 31. janvārim iesniedz atbildīgajā ministrijā datus (saskaņā ar šo noteikumu 6. un 6.1 pielikumu) par tiem savai sistēmai pieslēgtajiem komersantiem, kuru elektroenerģijas patēriņš iepriekšējā gadā ir pārsniedzis 500 megavatstundas (MWh). Atbildīgā ministrija sistēmas operatora sniegto informāciju uzglabā, nodrošinot komerciālas informācijas aizsardzību.

4. ENERGOEFEKTIVĪTĀTES POLITIKAS IEVIEŠANA

Šajā nodaļā aprakstīts katra rīcībpolitikas pasākuma ieviešanas process, balstoties uz teorijā balstītā politiku analīzi, kura savietota ar "The Better Regulation Agenda" kritērijiem. Teorijā balstītās politikas analīzes diagrammās rozā krāsā ir attēloti katra politikas pasākuma spēka pielikšanas punkti, jeb faktori, kas visbūtiskāk ietekmē to vai politikas pasākums ir veiksmīgs vai arī tas nedarbojas kā plānots.

4.1. Energoefektivitātes pienākuma shēma

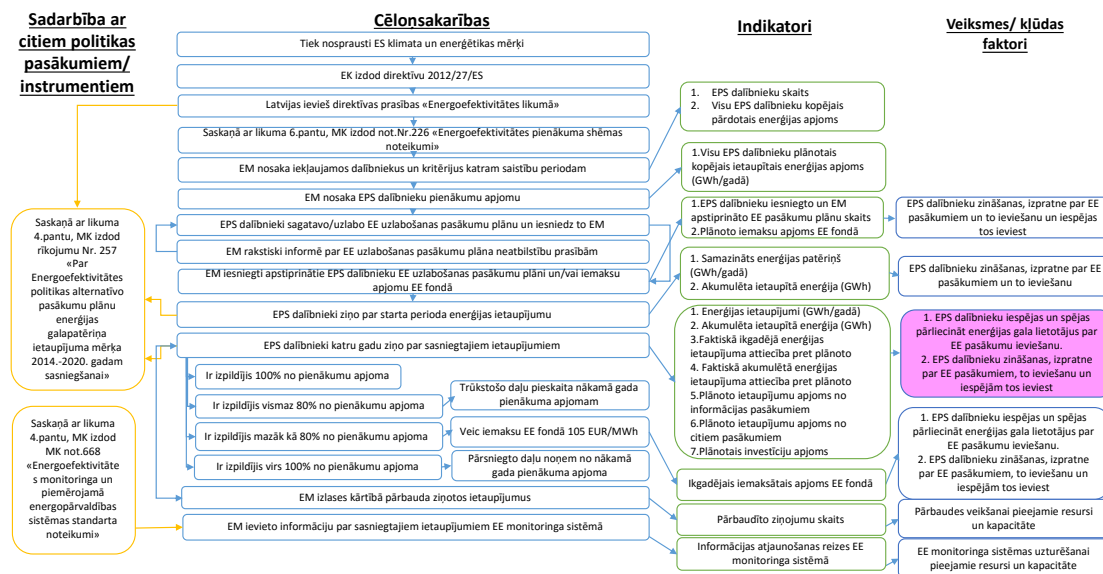
4.1.att. parādīta teorijā balstīta politiku analīzes diagramma energoefektivitātes pienākuma shēmai. Cēloņsakarības parāda secību kā notiek politikas pasākuma ieviešana un kā darbības seko viena otrai, veidojot cēloņu un sakarību ķēdi, balstoties uz spēkā esošajiem politikas dokumentiem. Kā politikas pasākuma sākums kalpo ES nospraustie klimata un enerģētikas mērķi, kuru sasniegšanas prasības ir iestrādātas EK direktīvā 2012/27/ES (ES, 2012). Direktīvas prasības Latvijā tiek pārņemtas ar "Energoefektivitātes likumu" (Saeima, 29.03.2016). Tam ir pakārtoti MK noteikumi Nr.226 (MK, 25.04.2017), kuri nosaka, ka Ekonomikas ministrija nosaka EPS atbildības shēmā iekļaujamo dalībniekus un kritērijus katram saistību periodam, kā arī pienākuma apjomu. Pēc tam EPS shēmā iekļautie dalībnieki sagatavo energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu plānu un iesniedz to Ekonomikas ministrijā, kas veic plānu atbilstības pārbaudi atbilstoši noteikumu 7.,10.un 19.punktiem un ja nepieciešams, rakstiski informē dalībniekus par plāna neatbilstību prasībām. Laboto pasākumu plānu un/vai iemaksu apjomu energoefektivitātes fondā dalībnieki iesniedz Ekonomikas ministrijā. Tam seko EPS shēmas dalībnieku ziņojums Ekonomikas ministrijai par starta periodā iegūto enerģijas ietaupījumu. Katru gadu EPS dalībnieki ziņo Ekonomikas ministrijai par sasniegtajiem ietaupījumiem. Ja EPS dalībnieks ir izpildījis vismaz 80% no pienākuma apjoma, trūkstošo daļu tas pieskaita nākamā gada pienākuma apjomam. Savukārt, ja dalībnieks ir izpildījis mazāk kā 80% no pienākuma apjoma, tas veic iemaksu energoefektivitātes fondā 105 EUR apmērā par katru neietaupīto megavatstundu. Ja dalībnieks ir izpildījis vairāk kā 100% no pienākuma apjoma, pārsniegto daļu noņem no nākamā gada pienākuma apjoma. Ekonomikas ministrijai ir tiesības izlases kārtībā veikt ziņoto ietaupījumu pārbaudi. Informāciju par ikgadējiem ietaupījumiem Ekonomikas ministrija ievieto energoefektivitātes monitoringa sistēmā.

Darbības, kas attēlotas cēloņsakarībās, tiek savienotas ar citiem politikas pasākumiem/instrumentiem ar kuriem tām ir sadarbība. MK rīkojums Nr.257 (MK, 24.05.2017.) ietver Latvijas energoefektivitātes rīcības plānu, un EPS ir viens no politikas pasākumiem, kas nodrošina Latvijas mērķu sasniegšanu. MK noteikumi Nr.668 (MK, 11.10.2016.) ietver informāciju par EPS iesniegtās informācijas iekļaušanu valsts energoefektivitātes monitoringa sistēmā.

Svarīgākajām cēloņa un seku attiecībām tiek izveidots indikatori, lai izmērītu, vai cēloņa un seku attiecība tiešām ir notikusi, un izmērītu, vai notikušās izmaiņas (vai to daļa) notikušas politikas pasākuma ietekmē. Papildus tam, tiek noteikti kādi veiksmes vai kļūdu faktori palielina vai samazina indikatoru vērtības. Lai analizētu EPS shēmā iekļautos dalībniekus un kritērijus katrā saistību periodā kā indikatori tiek izmantoti dalībnieku skaits un to kopējais pārdotais enerģijas apjoms (GWh/gadā). Visu dalībnieku kopējais plānotais ietaupītais enerģijas apjoms

(GWh/gadā) ir indikators Ekonomikas ministrijas noteiktajam EPS dalībnieku pienākuma apjomam. Ekonomikas ministrijas apstiprināto energoefektivitātes plānu skaits un plānotais iemaksu apjoms energoefektivitātes fondā raksturo kā notiek energoefektivitātes rīcības plānu iesniegšanas process Ekonomikas ministrijā un kāda daļa no EPS pienākuma veiks EPS atbildīgās puses un kādu daļu tās uztic energoefektivitātes fondam. Kā veiksmes vai kļūdas faktors, kas ietekmē abu indikatoru vērtības ir EPS atbildīgās puses zināšanas un izpratne par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu, kā arī iespējas tos ieviest. Starta perioda ietaupījumu novērtēšanai tiek izmantoti divi indikatori – samazinātais enerģijas patēriņš katru gadu un akumulētais ietaupījums starta periodā. Kļūdas/veiksmes faktori ir līdzīgi kā iepriekšējiem indikatoriem - EPS atbildīgās puses zināšanas un izpratne par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu, kā arī iespējas tos ieviest. Lai varētu veikt analīzi par EPS dalībnieku katru gadu ziņotajiem sasniegtajiem ietaupījumiem par indikatoriem tiek izmantoti enerģijas ietaupījumi (GWh/gadā), akumulētā ietaupītā enerģija (GWh), faktiskā ikgadējā enerģijas ietaupījuma attiecība pret plānoto, faktiskā akumulētā enerģijas ietaupījuma attiecība pret plānoto, plānoto ietaupījumu apjoms no informācijas pasākumiem, plānoto ietaupījumu apjoms no citiem pasākumiem un plānotais investīciju apjoms. Šo indikatoru vērtības ietekmē divi veiksmes/kļūdas faktori - EPS dalībnieku iespējas un spējas pārliecināt enerģijas gala lietotājus par EE pasākumu ieviešanu, un EPS dalībnieku zināšanas, izpratne par EE pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest. Ikgadējais iemaksātais apjoms energoefektivitātes fondā par neizpildīto pienākuma apjomu raksturo iemaksu veikšanas dinamiku. Iemaksas apjoms ir atkarīgs no EPS dalībnieku iespējas un spējas pārliecināt enerģijas gala lietotājus par EE pasākumu ieviešanu, un EPS dalībnieku zināšanas, izpratne par EE pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest. EM izlases kārtībā pārbauda ziņotos ietaupījumus un šo procesu raksturo pārbaudīto ziņojumu skaits. Veiksme vai kļūdas atkarīgas no pārbaudes veikšanai pieejamiem resursiem un kapacitātes.

Spēka pielikšanas punkts EPS shēmā ir EPS atbildīgo pušu iespējas un spējas pārliecināt enerģijas gala lietotājus par energoefektivitātes pasākumu ieviešanu, kā arī EPS dalībnieku zināšanas, izpratne par energoefektivitātes pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest.

4.1.att. Teorijā balstītā politiku analīzes diagramma energoefektivitātes pienākuma shēmai

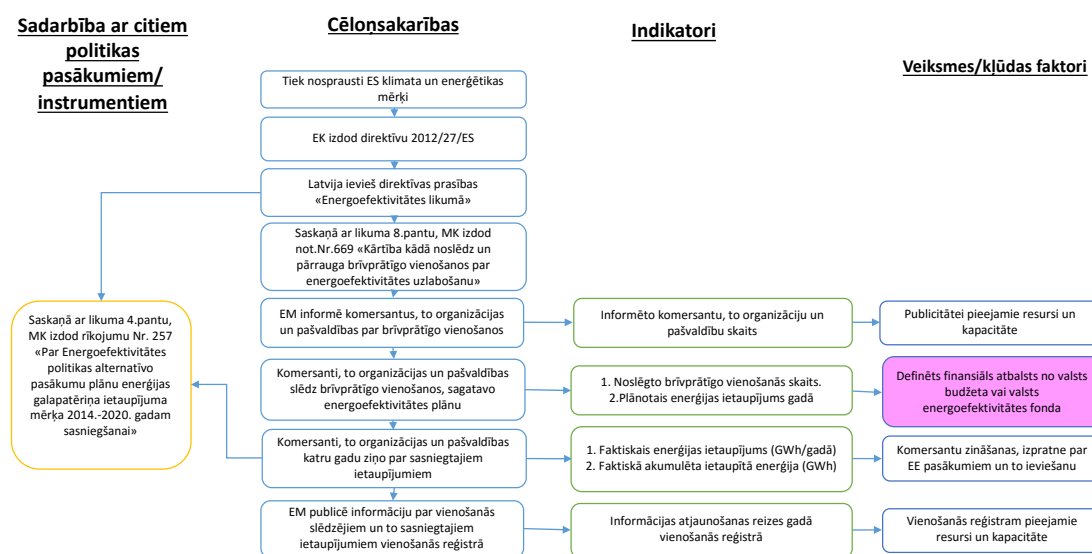
4.1.attēlā parādītā teorijā balstītā politiku analīzes diagramma energoefektivitātes pienākuma shēmai ir pārveidota datu un informācijas vākšanai un analīzei nepieciešamā formā, kurā tiek apvienoti "The Better Regulation Agenda" ("Labāks regulējums: labāki rezultāti spēcīgākai Savienībai") (EK, 14.09.2016) noteiktie vērtēšanas kritēriji un teorijā balstītā politiku analīzes diagramma. Tajā ir ietverti jautājumi, kas raksturo katru "The Better Regulation Agenda" kritēriju. Detalizētu informāciju skatīt 1.pielikumā.

4.2. Brīvprātīgā vienošanās

4.2.att. parādītā teorijā balstītā politiku analīzes diagramma brīvprātīgās vienošanās ieviešanai. Cēlonsakarības parāda secību kā notiek politikas pasākuma ieviešana un kā darbības seko viena otrai, veidojot cēloņu un sakarību ķēdi, balstoties uz spēkā esošajiem politikas dokumentiem. Kā politikas pasākuma sākums kalpo ES nospraustie klimata un enerģētikas mērķi, kuru sasniegšanas prasības ir iestrādātas EK direktīvā 2012/27/ES (ES, 2012). Direktīvas prasības Latvijā tiek pārņemtas ar "Energoefektivitātes likumu" (Saeima, 29.03.2016). Likumam ir saikne ar MK rīkojumu Nr.257 (MK, 24.05.2017.), kas ietver Latvijas energoefektivitātes rīcības plānu, un šis politikas pasākums ir viens no politikas pasākumiem, kas nodrošina Latvijas mērķu sasniegšanu. Tam ir pakārtoti MK noteikumi Nr.669 (MK, 11.10.2016.), kuri nosaka, ka kārtību kādā noslēdz un pārrauga brīvprātīgo vienošanos par energoefektivitātes uzlabošanu. Pirmais solis, kas tiek sperts ir komersantu, to organizāciju un pašvaldību informēšana par šo politikas pasākumu un to dara EM. Šis solis tiek raksturots ar indikatoru, kas raksturo informēto komersantu, to organizāciju un pašvaldību skaitu un tā izpildīšanās veiksmi vai neveiksmi ir atkarīga no EM rīcībā esošajiem publicitātei pieejamie resursi un kapacitāte. Tam seko brīvprātīgās vienošanās slēgšana un energoefektivitātes plāna sagatavošana. Šo soli raksturo noslēgto vienošanās skaits un plānotais enerģijas ietaupījums gadā. Veiksmes/klūdas faktors, kas nosaka vai šis solis izdosies ir definēts finansiāls atbalsts no valsts budžeta vai valsts energoefektivitātes fonda. Pēc vienošanās noslēgšanas, līgumslēdzēju puses ziņo par sasniegtajiem ietaupījumiem, kuri tiek izteikti jā faktiski ietaupītais enerģijas

daudzums gadā un akumulētie ietaupījumi. Tas cik daudz būs faktiski ietaupīts un akumulēts ir atkarīgs no līgumslēdzēju zināšanām, izpratnes par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu. Pēc tam EM katru gadu publicē informāciju par vienošanās slēdzējiem un to sasniegtajiem ietaupījumiem vienošanās reģistrā. Vienošanās reģistra uzturēšanas un datu apkopošanas izdošanās ir atkarīga no EM pieejamiem resursiem un kapacitātes. Šis posms ir saistīts ar MK noteikumiem Nr.668 (MK, 11.10.2016.), kas ietver informāciju par uzņēmumu iesniegtās informācijas iekļaušanu valsts energoefektivitātes monitoringa sistēmā.

Spēka pielikšanas punkts brīvprātīgās vienošanās politikas pasākumā ir tas vai vienošanās dalībniekiem faktiski ir pieejams likumdošanā noteiktais finansiālais atbalsts no valsts budžeta vai valsts energoefektivitātes fonda. Ja šāda "burkāna" nav, politikas pasākums nevar sasniegt mērķus.

4.2.att. Teorijā balstīta politiku analīzes diagramma brīvprātīgai vienošanās ieviešanai

4.2.attēlā parādītā teorijā balstītā politiku analīzes diagramma brīvprātīgās vienošanās ieviešanai ir pārveidota datu un informācijas vākšanai un analīzei nepieciešamā formā, kurā tiek apvienoti "The Better Regulation Agenda" ("Labāks regulējums: labāki rezultāti spēcīgākai Savienībai") (EK, 14.09.2016) noteiktie vērtēšanas kritēriji un teorijā balstītā politiku analīzes diagramma. Tajā ir ietverti jautājumi, kas raksturo katru "The Better Regulation Agenda" kritēriju. Detalizētu informāciju skatīt 2.pielikumā.

4.3. Energoaudits un energopārvaldība lielajos uzņēmumos un elektroenerģijas patērētājos

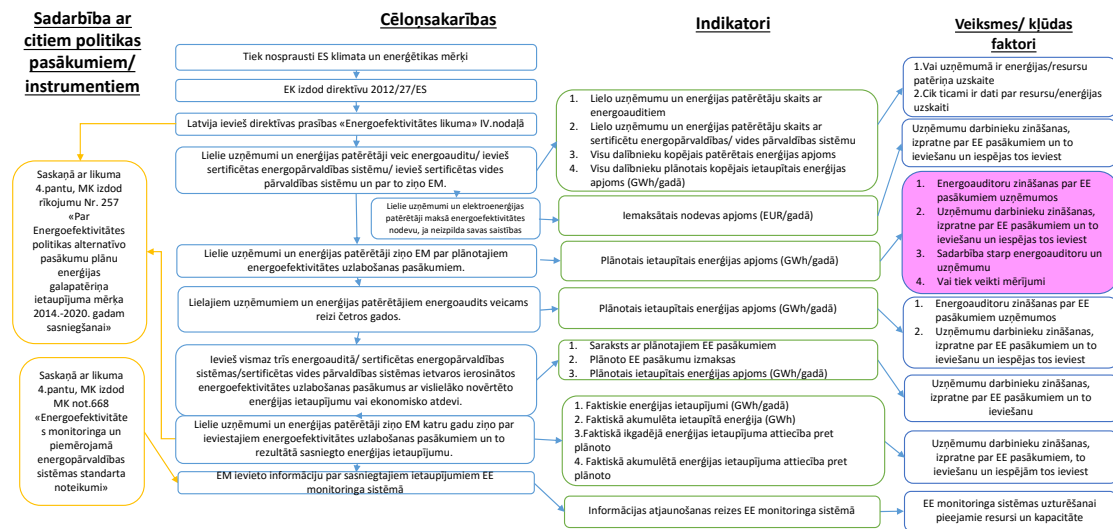
4.3.att. parādīta teorijā balstīta politiku analīzes diagramma energoefektivitātes paaugstināšanai lielajos uzņēmumos un enerģijas patērētājos. Cēlonsakarības parāda secību kā notiek politikas pasākuma ieviešana un kā darbības seko viena otrai, veidojot cēloņu un sakarību ķēdi, balstoties uz spēkā esošajiem politikas dokumentiem. Kā politikas pasākuma sākums kalpo ES nospraustie klimata un enerģētiskās mērķi, kuru sasniegšanas prasības ir

iestrādātas EK direktīvā 2012/27/ES (ES, 2012). Direktīvas prasības Latvijā tiek pārņemtas ar "Energoefektivitātes likumu" (Saeima, 29.03.2016). Likuma IV.nodaļā ir noteiktas prasības lielajiem uzņēmumiem un lielajiem enerģijas patērētājiem, kas nodrošina energoefektivitātes paaugstināšanu. Šim pantam ir saikne ar MK rīkojumu Nr.257 (MK, 24.05.2017.), kas ietver Latvijas energoefektivitātes rīcības plānu, un šis politikas pasākums ir viens no politikas pasākumiem, kas nodrošina Latvijas mērķu sasniegšanu.

Pirmajā posmā lielie uzņēmumi un enerģijas patērētāji veic energoauditu vai ievieš sertificētas energopārvaldības sistēmu vai ievieš sertificētas vides pārvaldības sistēmu un par to ziņo EM. Šī posma novērtēšanai tiek izmantoti četri indikatori - lielo uzņēmumu un enerģijas patērētāju skaits ar energoauditiem, lielo uzņēmumu un enerģijas patērētāju skaits ar sertificētu energopārvaldības/vides pārvaldības sistēmu, visu dalībnieku kopējais patērētais enerģijas apjoms, visu dalībnieku plānotais kopējais ietaupītais enerģijas apjoms (GWh/gadā). Šī posma veiksmi vai kļūdu nosaka divi faktori: vai uzņēmumā ir enerģijas/resursu patēriņa uzskaitē un cik ticami ir dati par resursu/enerģijas uzskaiti. Tie uzņēmumi, kuri neizpilda likumdošanā noteiktās saistības, maksā energoefektivitātes nodevu. Indikators šajā posmā ir ikgadējais iemaksu apjoms un tā lielums ir atkarīgs no uzņēmumu darbinieku zināšanām, izpratnes par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu un iespējām tos ieviest. Nākamajā posmā lielie uzņēmumi un enerģijas patērētāji ziņo EM par plānotajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem. Kā indikators tiek izmantots plānotais ietaupītais enerģijas apjoms (GWh/gadā). Šī parametra lielums ir atkarīgs no energoauditoru zināšanām par energoefektivitātes pasākumiem uzņēmumos, uzņēmumu darbinieku zināšanām, izpratnes par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu un iespējām tos ieviest, sadarbības starp energoauditoru un uzņēmumu, vai tiek veikti mērījumi. Nākamajā posmā ir paredzēts, ka energoauditi tiek veikti reizi četros gados. Tas tiek raksturots ar plānoto ietaupīto enerģijas apjomu (GWh/gadā) un tā apjoms ir atkarīgs no energoauditora zināšanām un energoefektivitātes pasākumiem uzņēmumos un uzņēmumu darbinieku zināšanām, izpratnes par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu un iespējām to ieviest. Tam seko nākamais solis, kurā ievieš vismaz trīs energoauditā/ sertificētas energopārvaldības sistēmas/sertificētas vides pārvaldības sistēmas ietvaros ierosinātos energoefektivitātes uzlabošanas pasākumus ar vislielāko novērtēto enerģijas ietaupījumu vai ekonomisko atdevi. Šajā posmā tiek izmantoti trīs indikatori - saraksts ar plānotajiem energoefektivitātes pasākumiem, plānoto energoefektivitātes pasākumu izmaksas un plānotais ietaupītais enerģijas apjoms (GWh/gadā). Šī posma panākumi vai neveiksme ir atkarīga no uzņēmumu darbinieku zināšanām, izpratnes par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu un iespējām to ieviest. Pēc tam lielie uzņēmumi un enerģijas patērētāji ziņo EM katru gadu ziņo par ieviestajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem un to rezultātā sasniegto enerģijas ietaupījumu. To raksturo faktiskie enerģijas ietaupījumi (GWh/gadā), faktiskā akumulēta ietaupītā enerģija (GWh), faktiskā ikgadējā enerģijas ietaupījuma attiecība pret plānoto un faktiskā akumulētā enerģijas ietaupījuma attiecība pret plānoto. Veiksme vai kļūdas ir atkarīgas no uzņēmumu darbinieku zināšanām, izpratnes par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu un iespējām to ieviest. Noslēgumā EM ievieto informāciju par sasniegtajiem ietaupījumiem EE monitoringa sistēmā un to raksturo informācijas atjaunošana reizes energoefektivitātes monitoringa sistēmā, kas ir atkarīgas no EM pieejamiem resursiem un kapacitātes. Šis posms ir saistīts ar MK noteikumiem Nr.668 (MK, 11.10.2016.), kas ietver informāciju par uzņēmumu iesniegtās informācijas iekļaušanu valsts energoefektivitātes monitoringa sistēmā.

Spēka pielikšanas punkts energoefektivitātes paaugstināšanai lielajos uzņēmumos un enerģijas patērētājos ir četrās vietās: (1) energoauditoru zināšanas par EE pasākumiem

uzņēmumos, (2) uzņēmumu darbinieku zināšanas, izpratne par EE pasākumiem un to ieviešanu un iespējas tos ieviest, (3) sadarbība starp energoauditoru un uzņēmumu un (4) vai tiek veikti mērījumi.

4.3.att. Teorijā balstīta politiku analīzes diagramma energoefektivitātes paaugstināšanai lielajos uzņēmumos un enerģijas patērētājos

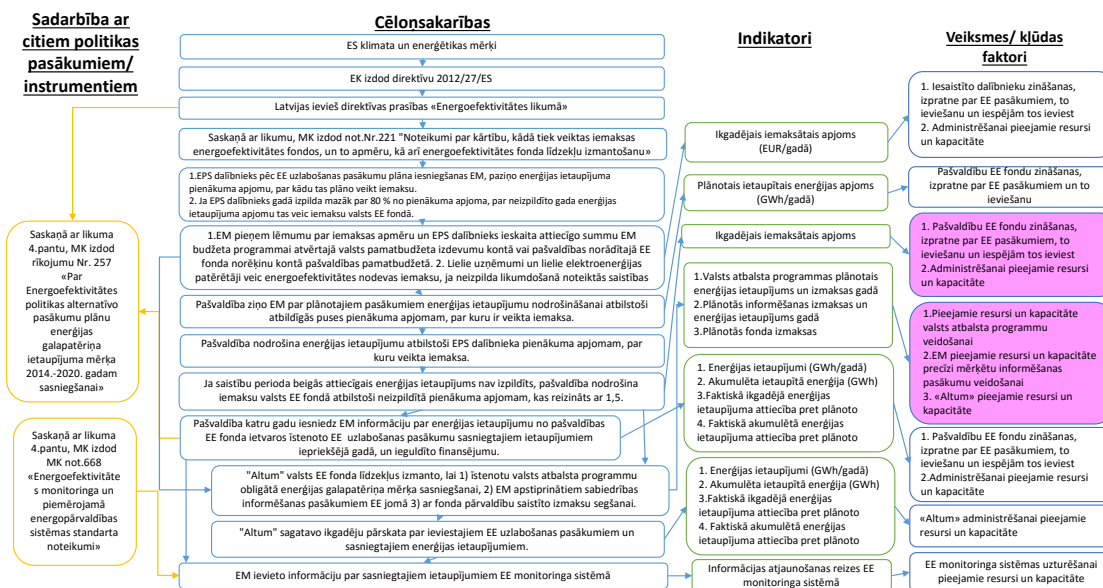
4.3.attēlā parādītā teorijā balstītā politiku analīzes diagramma lielo uzņēmumu un enerģijas patērētāju energoefektivitātes paaugstināšanai ir pārveidota datu un informācijas vākšanai un analīzei nepieciešamā formā, kurā tiek apvienoti “The Better Regulation Agenda” (“Labāks regulējums: labāki rezultāti spēcīgākai Savienībai”) (EK, 14.09.2016) noteiktie vērtēšanas kritēriji un teorijā balstītā politiku analīzes diagramma. Tajā ir ietverti jautājumi, kas raksturo katru “The Better Regulation Agenda” kritēriju.

4.4. Energoefektivitātes fondi

4.4.att. parādīta teorijā balstītā politiku analīzes diagramma energoefektivitātes fondiem. Cēlonsakarības parāda secību kā notiek politikas pasākuma ieviešana un kā darbības seko viena otrai, veidojot cēloņu un sakarību ķēdi, balstoties uz spēkā esošajiem politikas dokumentiem. Kā politikas pasākuma sākums kalpo ES nospraustie klimata un enerģētikas mērķi, kuru sasniegšanas prasības ir iestrādātas EK direktīvā 2012/27/ES (ES, 2012). Direktīvas prasības Latvijā tiek pārņemtas ar “Energoefektivitātes likumu” (Saeima, 29.03.2016). Likuma prasības par energoefektivitātes fondiem tiek ieviestas ar MK noteikumiem Nr.221 “Noteikumi par kārtību, kādā tiek veiktas iemaksas energoefektivitātes fondos un to apmēru, kā arī energoefektivitātes fonda līdzekļu izmantošanu” (MK, 25.04.2017.). Šiem noteikumiem ir saikne ar MK rīkojumu Nr.257 (MK, 24.05.2017.), kas ietver Latvijas energoefektivitātes rīcības plānu, un šis politikas pasākums ir viens no politikas pasākumiem, kas nodrošina Latvijas mērķu sasniegšanu tad, ja saistības nepilda EPS vai lielle uzņēmumi vai lielle elektroenerģijas patērētāji.

Pirmais solis paredz, ka EPS dalībnieks pēc EE uzlabošanas pasākumu plāna iesniegšanas EM, paziņo enerģijas ietaupījuma pienākuma apjomu, par kādu tas plāno veikt iemaksu, vai iemaksu energoefektivitātes fondos veic EPS atbildīgās puses, ja tās nespēj izpildīt savas saistības pilnā apjomā un izpilda tās par mazāk kā par 80%, balstoties uz EM lēmumu par iemaksas apjomu, kā arī valsts budžets ieskaita energoefektivitātes nodevu, ko maksā saistības neizpildījušie lielle uzņēmumi un lielle elektroenerģijas patērētāji. Šo posmu raksturo iemaksu apjoms gadā. Vai šis posms ir veiksmīgs vai arī tas nedarbojas nosaka iesaistīto pušu zināšanas, izpratne par energoefektivitātes pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest, kā arī EM pieejamie resursi un kapacitāte administrēšanai. Nākamais solis notiek, ja kāds no iemaksu veicējiem iemaksu ir veicis pašvaldību energoefektivitātes fondos un pašvaldības fondi ziņo EM par plānotajiem energoefektivitātes pasākumiem veikto iemaksu apjomā. Kā indikators šim solim tiek izmantots plānotais enerģijas ietaupījums (GWh/gadā). Šī soļa panākumi ir atkarīgi no pašvaldību dalībnieku zināšanas, izpratne par energoefektivitātes pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest. Pēc tam pašvaldības veic plānoto pasākumu ieviešanu. Nākamajā solī tās pašvaldības, kas nav spējušas paveikt plānoto, veic iemaksu valsts energoefektivitātes fondā 1,5 apjomā no neizpildītajām saistībām. Šī posma indikators ir ikgadējais iemaksātais apjoms un tā lielums ir atkarīgs no pašvaldību energoefektivitātes fondu zināšanas, izpratne par energoefektivitātes pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest, kā arī no administrēšanai pieejamie resursiem un kapacitātes. Pēc tam pašvaldība katru gadu iesniedz EM informāciju par enerģijas ietaupījumu no pašvaldības energoefektivitātes fonda ietvaros īstenoto energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu sasniegtajiem ietaupījumiem iepriekšējā gadā, un ieguldīto finansējumu. Šajā posmā tiek izmantoti vairāki indikatori: enerģijas ietaupījumi (GWh/gadā), akumulēta ietaupītā enerģija (GWh), faktiskā ikgadējā enerģijas ietaupījuma attiecība pret plānoto un faktiskā akumulētā enerģijas ietaupījuma attiecība pret plānoto. Veiksme faktori ir pašvaldību EE fondu zināšanas, izpratne par EE pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest un administrēšanai pieejamie resursi un kapacitāte. "Altum" iekasētos līdzekļus no EPS un energoefektivitātes nodevas, kas ieskaitīti valsts EE fondā izmanto, lai 1) īstenotu valsts atbalsta programmu obligātā enerģijas galapatēriņa mērķa sasniegšanai, 2) EM apstiprinātiem sabiedrības informēšanas pasākumiem EE jomā 3) ar fonda pārvaldību saistīto izmaksu segšanai. Šo soli raksturo (1) valsts atbalsta programmas plānotais enerģijas ietaupījums un izmaksas gadā, (2) plānotās informēšanas izmaksas un enerģijas ietaupījums gadā un (3) plānotās fonda izmaksas. Panākumi šajā posmā ir atkarīgi no pieejamiem resursiem un kapacitātes valsts atbalsta programmu veidošanai, EM pieejamie resursi un kapacitāte precīzi mērķētu informēšanas pasākumu veidošanai un «Altum» pieejamie resursi un kapacitāte. Pēc tam "Altum" sagatavo ikgadēju pārskata par ieviestajiem EE uzlabošanas pasākumiem un sasniegtajiem enerģijas ietaupījumiem. Par indikatoriem tiek izmantoti enerģijas ietaupījumi (GWh/gadā), akumulēta ietaupītā enerģija (GWh), faktiskā ikgadējā enerģijas ietaupījuma attiecība pret plānoto un faktiskā akumulētā enerģijas ietaupījuma attiecība pret plānoto. Veiksmes faktors ir «Altum» administrēšanai pieejamie resursi un kapacitāte. Pēdējā solī EM ievieto informāciju par sasniegtajiem ietaupījumiem EE monitoringa sistēmā. Indikators ir Informācijas atjaunošanas reizes EE monitoringa sistēmā un veiksmē ir atkarīga no EE monitoringa sistēmas uzturēšanai pieejamie resursi un kapacitāte.

Spēka pielikšanas punkts šim politikas pasākumam ir pašvaldību energoefektivitātes fondu gadījumā: pašvaldību EE fondu zināšanas, izpratne par EE pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest un fonda administrēšanai pieejamie resursi un kapacitāte. Savukārt, valsts energoefektivitātes fonda gadījumā tie ir pieejamie resursi un kapacitāte valsts atbalsta programmu veidošanai, EM pieejamie resursi un kapacitāte precīzi mērķētu informēšanas pasākumu veidošanai un «Altum» pieejamie resursi un kapacitāte.

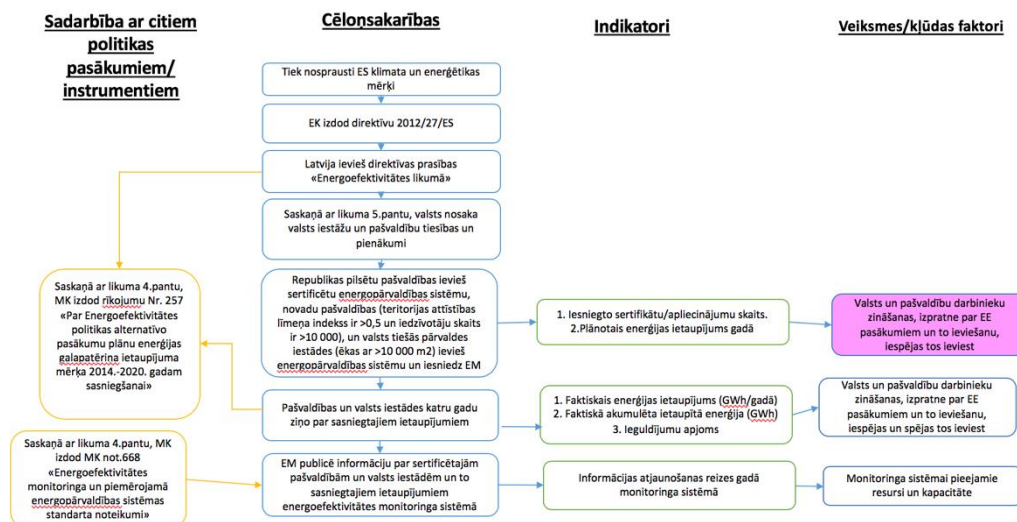

4.4.att. Teorijā balstīta politiku analīzes diagramma energoefektivitātes fondiem

4.5. Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu energopārvaldība

4.5.att. parādīta teorijā balstīta politiku analīzes diagramma pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu energopārvaldes ieviešanai. Cēlonsakarības parāda secību kā notiek politikas pasākuma ieviešana un kā darbības seko viena otrai, veidojot cēloņu un sakarību ķēdi, balstoties uz spēkā esošajiem politikas dokumentiem. Kā politikas pasākuma sākums kalpo ES nospraustie klimata un enerģētikas mērķi, kuru sasniegšanas prasības ir iestrādātas EK direktīvā 2012/27/ES (ES, 2012). Direktīvas prasības Latvijā tiek pārņemtas ar "Energoefektivitātes likumu" (Saeima, 29.03.2016). Saskaņā ar likuma 5.pantu tiek noteiktas pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestādēm tiek noteiktas tiesības un pienākumi. Likums nosaka, ka republikas pilsētas ievieš sertificētu energopārvaldes sistēmu, bet pašvaldības ar vairāk kā 10000 iedzīvotājiem un attīstības indeksu virs 0,5 un valsts tiešās pārvaldes iestādes ar platību virs 10000 m² ievieš energopārvaldes sistēmu un par to ziņo EM. Pēc tam iesaistītās puses katru gadu ziņo par sasniegtajiem ietaupījumiem, kurus pēc tam energoefektivitātes monitoringa sistēmā ievieto EM saskaņā ar MK noteikumiem Nr.668. Iegūtais enerģijas ietaupījuma apjoms tiek saskaņots ar "Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai". Indikatori, kas raksturo izstrādāto energopārvaldes dinamiku ir EM iesniegto sertifikātu/apliecinājumu skaits. Kopējais plānotais enerģijas ietaupījums raksturo iesaistīto pušu aktivitātes līmeni. Faktori, kas nosaka vai šis politikas pasākuma solis būs veiksmīgs vai neveiksmīgs, ir valsts un pašvaldību darbinieku zināšanas, izpratne par EE pasākumiem un to ieviešanu, kā arī iespējas tos ieviest. Indikatori, kas raksturo sasniegtos ietaupījumus ir . faktiskais enerģijas ietaupījums (GWh/gadā) , faktiskā akumulētā ietaupītā enerģija (GWh) un ieguldījumu apjoms. Arī šo parametru vērtības ir atkarīgas no valsts un pašvaldību darbinieku zināšanas, izpratne par EE pasākumiem un to ieviešanu, kā arī iespējas tos ieviest. Indikators, kas raksturo energoefektivitātes monitoringa sistēmas darbību ir informācijas atjaunošanas reizes gadā sistēmā, kuras ieviešana ir atkarīga no sistēmai pieejamie resursi un kapacitāte.

Spēka pielikšanas punkts ir valsts un pašvaldību darbinieku zināšanas, izpratne par EE pasākumiem un to ieviešanu, iespējas tos ieviest.

4.5.att. Teorijā balstītā politiku analīzes diagramma pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības iestāžu energopārvaldības ieviešanai

4.5.attēlā parādītā teorijā balstītā politiku analīzes diagramma pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības iestāžu energopārvaldības ieviešanai ir pārveidota datu un informācijas vākšanai un analīzei nepieciešamā formā, kurā tiek apvienoti “The Better Regulation Agenda” (“Labāks regulējums: labāki rezultāti spēcīgākai Savienībai”) (EK, 14.09.2016) noteiktie vērtēšanas kritēriji un teorijā balstītā politiku analīzes diagramma. Tajā ir ietverti jautājumi, kas raksturo katru “The Better Regulation Agenda” kritēriju. Detalizētu informāciju skatīt 3.pielikumā.

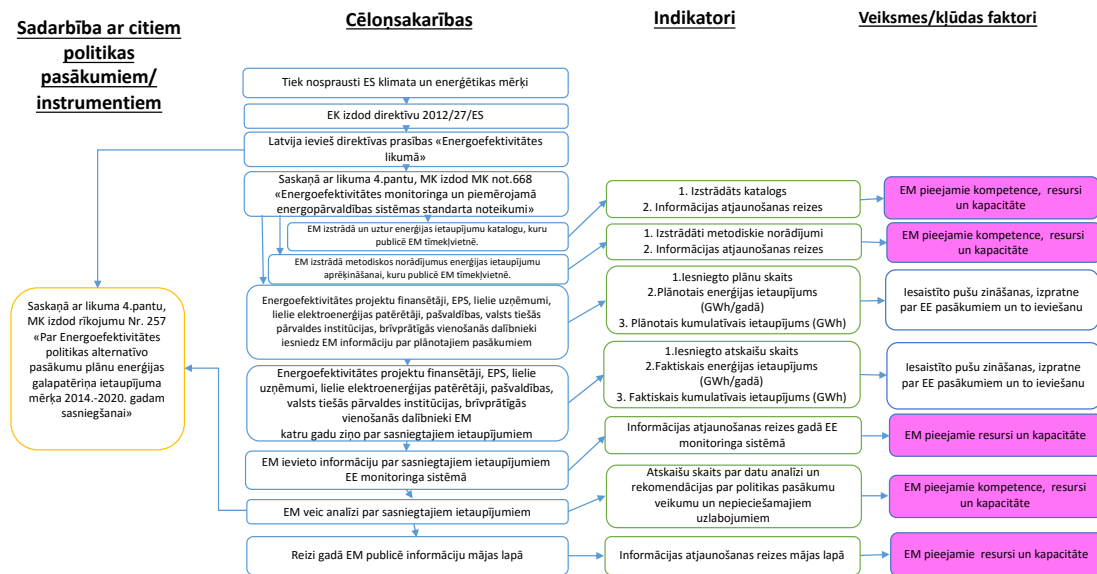
4.6. Energoefektivitātes monitoringa sistēma

4.6.att. parādītā teorijā balstītā politiku analīzes diagramma energoefektivitātes monitoringa sistēmas ieviešanai. Cēlonsakarības parāda secību kā notiek politikas pasākuma ieviešana un kā darbības seko viena otrai, veidojot cēloņu un sakarību ķēdi, balstoties uz spēkā esošajiem politikas dokumentiem.

Politikas pasākuma sākums ir ES nospraustie klimata un enerģētikas mērķi, kuru sasniegšanas prasības ir iestrādātas EK direktīvā 2012/27/ES (ES, 2012). Direktīvas prasības Latvijā tiek pārņemtas ar “Energoefektivitātes likumu” (Saeima, 29.03.2016). Tam ir pakārtoti MK noteikumi Nr.668 “Energoefektivitātes monitoringa un piemērojamā energopārvaldības sistēmas standarta noteikumi” (MK, 11.10.2016.). Šo noteikumu ieviešanas pirmais solis paredz, EM izveido enerģijas ietaupījumu katalogu un metodiskos noteikumus enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai. Indikatori, kas raksturo šos abus pasākumus ir izstrādāti dokumenti un to atjaunošanas reizes. To vai šis pasākums ir veiksmīgs ir atkarīgs no EM kompetences, kapacitātes un pieejamajiem resursiem. Paralēli tam energoefektivitātes projektu finansētāji, EPS, lielie uzņēmumi, lielie elektroenerģijas patērētāji, pašvaldības, valsts tiešās pārvaldes institūcijas, brīvprātīgās vienošanās dalībnieki iesniedz EM informāciju par plānotajiem

pasākumiem. Kā indikatori šim solim tiek izmantoti iesniegto plānu skaits, plānotais enerģijas ietaupījums (GWh/gadā) un plānotais kumulatīvais ietaupījums (GWh). Veiksmes vai kļūdas faktors ir iesaistīto pušu zināšanas, izpratne par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu. Nākamajā solī energoefektivitātes projektu finansētāji, EPS, lielie uzņēmumi, lielie elektroenerģijas patērētāji, pašvaldības, valsts tiešās pārvaldes institūcijas, brīvprātīgās vienošanās dalībnieki katru gadu ziņo par sasniegtajiem ietaupījumiem. Indikatori šī soļa novērtēšanai ir iesniegto atskaišu skaits, faktiskais enerģijas ietaupījums (GWh/gadā) un faktiskais kumulatīvais ietaupījums (GWh). Šo indikatoru vērtības ir atkarīgas no iesaistīto pušu zināšanas, izpratne par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu. Pēc tam EM ievieto informāciju par sasniegtajiem ietaupījumiem EE monitoringa sistēmā. Šo darbību raksturo informācijas atjaunošanas reizes gadā EE monitoringa sistēmā un vai šī darbība ir veiksmīga ir atkarīgs no EM resursu un kapacitātes pietiekamības. Savāktie dati tiek izmantoti analizē par sasniegtajiem ietaupījumiem, ko veic EM. EM pieejamie kompetence, resursi un kapacitāte nosaka cik veiksmīgs vai neveiksmīgs būs šis solis. Pēdējā solī EM reizi gadā publicē informāciju mājas lapā un šīs darbības indikators ir informācijas atjaunošanas reizes mājas lapā. Tās biežums ir atkarīgs no EM pieejamiem resursiem un kapacitātes.

Spēka pielikšanas punkti ir EM pieejamā profesionālā kompetence, resursi un kapacitāte, kuri atrodas dažādās cēloņsakarību ķēdes vietās.

4.6.att. Teorijā balstīta politiku analīzes diagramma energoefektivitātes monitoringa sistēmas ieviešanai

4.6.attēlā parādītā teorijā balstītā politiku analīzes diagramma energoefektivitātes monitoringa sistēmas ieviešanai ir pārveidota datu un informācijas vākšanai un analīzei nepieciešamā formā, kurā tiek apvienoti “The Better Regulation Agenda” (“Labāks regulējums: labāki rezultāti spēcīgākai Savienībai”) (EK, 14.09.2016) noteiktie vērtēšanas kritēriji un teorijā balstītā politiku analīzes diagramma. Tajā ir ietverti jautājumi, kas raksturo katru “The Better Regulation Agenda” kritēriju.

5. ENERGOEFEKTIVITĀTES POLITIKAS PASĀKUMU ANALĪZE

Šajā nodaļā ir iekļauta rīcībpolitiku analīze, kas nepieciešama secinājumu izveidošanai, kas atspoguļoti 5.nodaļā. Analīze tiek balstīta uz teorijā balstītu politiku analīzi, kura ir apvienota ar "The Better Regulation Agenda" kritērijiem un būtiskākajiem faktoriem, kas aprakstīti šī pētījuma ievadā un attēloti 1.1.att. un balstās uz informāciju, kas iegūta no dažādiem informācijas avotiem.

5.1. Energoefektivitātes pienākumu shēma

Dati no EM ir pieprasīti vēstulē Nr. 04000-2.2.2-e/327 (16.10.2019.), taču līdz atskaites iesniegšanai atbilde uz pieprasījumu nav saņemta. Tādēļ analīze balstās uz:

- EM mājas lapā pieejamo informāciju;
- EPS atbildīgo pušu intervijās sniegto informāciju;
- EPS atbildīgo pušu mājas lapās pieejamās informācijas.

Efektivitāte

2019.gada decembrī EM mājas lapā ir publicēta informācija, ka Latvijā ir 15 EPS atbildīgās puses, kas atbilst MK not.Nr.226 (MK, 25.04.2017) prasībām: SIA "AJ Power", SIA "Alexela", SIA "Deco Energy", SIA "Enefit", SIA "Enerty", SIA "ESK Sistēmas", SIA "Geton Energy", SIA "Imlitez Latvija", SIA "InternRao Latvia", AS "Latvenergo", AS "Latvijas Valsts Dzelzceļš", SIA "Scener", SIA "Rto elektrotīkli", SIA "Scener", AS "Starptautiskā lidosta "Rīga"", SIA "TET" (skat. 5.1.att.). Ne visas no sarakstā iekļautajām EPS atbildīgajām pusēm pārdod enerģiju māsaimniecībām un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Lielākā daļa no EPS plānotā ietaupījuma gulst uz AS "Latvenergo".

EPS atbildīgās puses
enerģijas mazumtirdzniecības komersanti (stāvoklis 2019.g.)

AJ POWER SIA
ALEXELA SIA
DECO ENERGY SIA
ENEFIT SIA
ENERTY SIA
ESK SISTĒMAS SIA
GETON ENERGY SIA
IMLITEZ LATVIJA SIA
INTER RAO LATVIA SIA
LATVENERGO AS
LATVIJAS DZELZCEĻŠ VALSTS AS
RTO ELEKTROTĪKLI SIA
SCENER SIA
STARPTAUTISKĀ LIDOSTA "RĪGA" VALSTS AS
TET SIA

5.1.att. Ekrānšāviņš no EM mājas lapas (EM, 2019)

Šī politikas pasākuma mērķi ir 1) ieviest praksē EPS un 2) EPS ieviešanas rezultātā sasniegt kopējo akumulēto enerģijas ietaupījumu 234 GWh, jeb 2,4 % no Latvijas obligātā 2016.-2020.gada mērķa (MK, 21.03.2017.), (MK, 24.05.2017.).

Kopējais visu EPS atbildīgo pušu pārdotais elektroenerģijas apjoms ir mainīgs, jo EPS prasībām atbilstoši jauni dalībnieki parādās katru gadu, taču ne visas EPS atbildīgās puses pārdod elektroenerģiju mājāsaimniecībām un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

“Ziņojumā par virzību uz valsts energoefektivitātes mērķu 2020. gadam izpildi par 2017. gadu atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES 24. panta 1. punkta un XIV pielikuma 1. daļas prasībām” (EM, 2019) ziņotie EPS sasniegtie ietaupījumi starta periodā (2014.-2017.gads) ir parādīti 5.1.tabulā. Tajā redzams, ka starta periodā ziņotie ietaupījumi nesasniedz mērķi, bet plānotais kumulatīvais ietaupījums (392,2 GWh) ir lielāks nekā pasākuma sākumā plānotie ietaupījumi (234 GWh) par 68%.

5.1.tabula

Energoefektivitātes pienākuma shēmas atbildīgo pušu sasniegtais enerģijas ietaupījums starta periodā (EM, 2019)

Pasākums	Jauns ietaupījums 2014.gadā, GWh	Jauns ietaupījums 2015.gadā, GWh	Jauns ietaupījums 2016.gadā, GWh	Jauns ietaupījums 2017.gadā, GWh	Kumulatīvais ietaupījums uz 2020.gadu, GWh
Informatīvie pasākumi par enerģijas efektivitāti	3,4	23,5	21,8	106	154,7
Viedo skaitītāju uzstādīšana	5	5,5	13,7	10	68,4
Citi pasākumi	0,003	0	0,04	26,7	106,1
Kopā	8,4	29	35,5	142,7	329,2

AS "Latvenergo" 2018. gadā īstenoto energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu rezultātā to dzīves ciklā tiks ietaupītas 155 GWh. (Elektrum, 2019)

Ieviešot šo politikas pasākumu, EM prognozēja, ka 50% no visa EPS ietaupījuma tiek iegūta informēšanas un izglītošanas pasākumos un 50%, veicot iemaksu valsts energoefektivitātes fondā vai veicot dārgākos iespējamus pasākumus, kuru izmaksas ir līdzvērtīgas iemaksai fondā (MK, 21.03.2017.). EPS dalībnieku aptaujas rāda, ka uzņēmumi savos energoefektivitātes pasākumu ieviešanas plānos ir paredzējuši galveno ietaupījumus gūt ar informatīvajiem pasākumiem, nelielu daļu no energoefektivitātes pasākumu ieviešanas pie patērētājiem un neveikt iemaksas energoefektivitātes fondā. Aptuvenais faktisko pasākumu sadalījums pa pasākumu grupām ir:

- informatīvie pasākumi (veido apmēram 95% no kopējiem ietaupījumiem):
- informācija masu medijos
- rīkoti semināri
- individuālas konsultācijas pie EPS atbildīgās puses
- individuālas konsultācijas pie patērētāja

- dalība izstādēs, semināros, festivālos utt.
- informācija mājas lapā
- e-pastos
- energoefektīvu tehnoloģiju pārdošana interneta veikalā (veido apmēram 5% no kopējiem ietaupījumiem) uz bezprocentu aizdevumu; tieša energoefektīvu tehnoloģiju pārdošana enerģijas patērētājiem ar dalītā maksājuma palīdzību, slēdzot vienošanos, ka enerģijas ietaupījumus ziņos EPS dalībnieks.
- mazo un vidējo uzņēmumu informēšanā dominē informācija masu medijos (apmēram 80%) un pārējā informācija tiek nodota caur pārējiem informācijas kanāliem. Arī mājsaimniecību sektorā dominē informācija masu medijos (aptuveni 90%).

Vērtējot EPS dalībnieku iespējas un spējas pārliecināt enerģijas gala lietotājus par energoefektivitātes pasākumu ieviešanu, EPS atbildīgās puses sniedza šādu informāciju:

- tie veic mērķauditorijas interešu anketēšanu, aptaujas utt. par to, kas ir svarīgākie iemesli, izvēloties veikt energoefektivitātes pasākumu un tad veic mērķtiecīgas darbības, balstoties uz aptauju rezultātiem. Aptaujās ir secināts, ka lielākās barjeras ir saistītas ar izmaksām un informācijas trūkumu.
- tiek izmantoti vispārīgie marketinga paņēmieni, lai veicinātu energoefektivitātes pasākumu ieviešanu.
- mājas lapā vai tieši pie klientiem tiek piedāvāti enerģiju taupoši produkti uz dalītu maksājumu.

EPS dalībnieku zināšanas, izpratne par energoefektivitātes pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest būtiski ietekmē gan energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu plāna izstrādāšanu, gan arī tā ieviešanu. Intervijās tika minēts, ka EPS atbildīgās puses ir stiprinājušas savus uzņēmumus ar darbiniekiem, kam ir padziļinātas zināšanas energoefektivitātes jomā, tādējādi mazinot risku par mērķa nesasniegšanu. Intervijās EPS atbildīgās puses minēja, ka uzņēmuma darbinieki izstrādāja energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu plānus. Aprēķini balstījās uz EM energoefektivitātes katalogu, aprēķinot katra pasākuma efektivitāti un izmaksas. EPS atbildīgo pušu aptaujas rāda, ka galvenais kritērijs lēmumu pieņemšanā par to kuru pasākumu veikt ir izmaksas (EUR par vienu ietaupīto MWh). Tie paši darbinieki atbild arī par mērķu sasniegšanu. EPS atbildīgās puses, kuru zināšanas par energoefektivitātes pasākumiem un to ieviešanu ir pietiekami dziļas, cenšas ieviest pasākumus kā tie plānoti energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu plānā un koriģēt savas darbības atkarībā no izmaiņām realitātē.

2019.gada 16.jūlijā EM publicēja informatīvo ziņojumu "Par elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes problemātikas iespējamajiem risinājumiem un enerģētikas politikas īstenošanas funkcijām" (EM, 16.07.2019.), kurā secināts, ka "šobrīd EPS administrēšanas funkciju veikšanu veic Ekonomikas ministrija (Enerģētikas politikas administrēšanas departaments), tomēr šo funkciju izpilde nenotiek pilnvērtīgi kapacitātes trūkuma dēļ. Šobrīd iespēju robežās tiek apkopoti visi saņemtie pārskati, bet netiek veikta šo pārskatu kvalitatīva un detalizēta izvērtēšana un analīze, kā arī netiek uzturēts pilnvērtīgs dialogs ar atbildīgajām pusēm par pārskatā ietverto informāciju un tās labojumiem, ja tāda nepieciešamība tiek konstatēta", kā arī secināts, ka vairākas funkcijas un uzdevumi ir jāsāk īstenojot pēc iespējas ātrāk vai jāturpina veikt daudz lielākā kapacitātē un apjomā, lai nepieļautu situāciju, ka Eiropas Komisija nosaka Latvijas Republikai soda sankcijas ES normatīvo aktu neieviešanas un neizpildes gadījumā,

piemēram, attiecībā uz transporta enerģijas nosacījumiem un energoefektivitātes uzlabošanas pienākumu veikšanas uzraudzību.

Lietderība

Lielākā daļa EPS atbildīgās puses nav publicējušas informāciju par veikto pasākumu izmaksām savās mājas lapās kā to nosaka MK noteikumi. Informācija, kas ir pieejama AS "Latvenergo" "Energoefektivitātes centra" mājas lapā rāda, ka:

- 2018. gadā īstenoto informatīvi izglītojošo energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu izmaksas sasniedz 327 624 EUR, no kurām 262 100 EUR attiecināmi uz mājāsaimniecībām un 65 524 EUR uz pārējiem lietotājiem. Šīs izmaksas ir iekļautas AS "Latvenergo" saimnieciskās darbības izmaksās.
- energoefektivitāti veicinošās iekārtas elektrumveikals.lv un pie *Elektrum* Draudzīgo labumu sadarbības partneriem mājāsaimniecības ir iegādājušās 411 803 EUR apmērā un pārējie lietotāji 4 043 EUR apmērā.

AS "Latvenergo" 2018. gadā īstenoto energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu rezultātā to dzīves ciklā tiks ietaupītas 155 GWh. Vienas megavatstundas vidējās ietaupījuma izmaksas ir 4,78 EUR. (Elektrum, 2019)

EPS atbildīgo pušu intervijas rāda, ka veicot izmaksu lietderības analīzi katrai pasākumu grupai, uzņēmumi ir konstatējuši, ka izmaksu efektīvākie ir informācijas pasākumi sociālajos tīklos, e-pastos, masu medijos, citi informācijas pasākumi (izdevīgums ir atkarīgs no efekta novērtēšanas metodes), bet izmaksu neefektīvākās ir individuālas konsultācijas. Enerģiju taupošu produktu iekļaušana interneta platformā vai tieša komunikācija un tehnoloģiju piegāde uz dalītā maksājuma bāzes ir balstīta uz biznesa principiem.

MK noteikumu Nr.226 projekta anotācijā (MK, 21.03.2017.) Ekonomikas ministrijas aplēses par indikatīvajām izmaksām, kas radīsies Ekonomikas ministrijai, kas ir rēķinātas uz 9 EPS atbildīgajām pusēm bija 17135 EUR/gadā, t.sk.:

- Neatkarīgs ietaupījumu audits: 3500 EUR/gadā;
- Energoefektivitātes plānu un to grozījumu pārbaude: 600 EUR /gadā x 9 EPS atbildīgās puses = 5400 EUR /gadā;
- Nepieciešamo datu pārbaude un aprēķini: 120 EUR /gadā x 9 = 1080 EUR/gadā;
- Ikgadējo ziņojumu apstrāde: 300 EUR /gadā x 9 = 2700 EUR /gadā;
- Fonda iemaksu administrēšana: 1020 EUR /gadā;
- Soda naudas piemērošana: 15 EUR /gadā x 9 = 135 EUR /gadā;
- Metodisko materiālu izstrāde: 1300 EUR /gadā
- Kataloga papildināšana: 2000 EUR /gadā

Dati par faktiskajām Ekonomikas ministrijas izmaksām nav iegūti. Analizējot informāciju, kas iegūta no EPS atbildīgajām pusēm par komunikāciju ar Ekonomikas ministriju, var secināt, ka līdz šim paveiktas tikai vienreizējas energoefektivitātes plānu un to grozījumu pārbaudes. Tas saskan ar 2019.gada 16.jūlijā EM publicēja informatīvo ziņojumu "Par elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes problemātikas iespējamajiem risinājumiem un enerģētikas politikas īstenošanas funkcijām" (EM, 16.07.2019.), kurā secināts, ka "šobrīd iespēju robežās tiek

apkopoti visi saņemtie pārskati, bet netiek veikta šo pārskatu kvalitatīva un detalizēta izvērtēšana un analīze, kā arī netiek uzturēts pilnvērtīgs dialogs ar atbildīgajām pusēm par pārskatā ietverto informāciju un tās labojumiem, ja tāda nepieciešamība tiek konstatēta". Katalogs nav papildināts no 2017.gada, tāpēc šīs izmaksas netiek ņemtas vērā. Kopējie izdevumi veido 5400 EUR.

Grozījumi MK noteikumos Nr.226, kas veikti 10.12.2019. paredz enerģētikas politikas administrēšanas funkciju nodošanu "Būvniecības valsts kontroles birojam", tādējādi efektīvizējot valsts pārvaldi, centralizējot atbalsta funkcijas un apvienojot saistītās funkcijas.

Atbilstība

Intervijās konstatēts, ka EPS atbildīgās puses veic mērķauditorijas vajadzību analīzi, balstoties uz aptaujām, intervijām, individuālām sarunām. Energoefektivitāte ir viens no jautājumiem, kas kļūst arvien svarīgāks dažādās enerģijas patērētāju grupās. Aptaujas rāda, ka mājāsaimniecību sektorā ir ļoti svarīgi sniegt informāciju un pasākumiem jābūt ekonomiski izdevīgiem. Savukārt, uzņēmumiem vissvarīgākais ir informācijas saņemšana kompetences celšanai, ekonomiski pamatoti pasākumi un pieejamais finansējums. EPS shēma nodrošina šo vajadzību apmierināšanu.

EPS atbildīgās puses nodrošina, ka politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām, jo tās seko līdzī jaunākajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem, sadarbojoties ar tehnoloģiju ražotājiem, analizējot mērķauditorijas interešu izmaiņas.

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir saskaņots ar MK rīkojumu Nr. 257 (MK, 24.05.2017.), kur ar EPS shēmu iegūtie enerģijas ietaupījumi tiek ieskaitīti Latvijas kopējā enerģijas ietaupījumu mērķī. Otrs likumdošanas akts ar ko ir saskaņots šis politikas instruments ir MK not.Nr.668 (MK, 11.10.2016.), kas nosaka kārtību kā EPS atbildīgās puses ziņo par ietaupījumiem energoefektivitātes monitoringa sistēmā un kā EM publicē iegūtos datus par visu EPS shēmu. Ja EPS atbildīgā puse nolēmj veikt iemaksas un/vai veic iemaksas par nesasniedzajiem ietaupījumiem energoefektivitātes fondā, atbildību par pienākuma apjoma izpildīšanu tiek pārlikta uz Ekonomikas ministriju un attīstības finanšu institūciju "Altum" saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 221 (MK, 25.04.2017.). Sabiedrība "Altum" valsts energoefektivitātes fonda līdzekļus izmanto, lai īstenotu valsts atbalsta programmu obligātā enerģijas galapatēriņa mērķa sasniegšanai, kā arī Ekonomikas ministrijas apstiprinātiem sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumiem energoefektivitātes jomā un ar fonda pārvaldību saistīto izmaksu segšanai.

Pievienotā vērtība

Intervijās ar EPS atbildīgajām pusēm tiek minēts, ka šī politikas pasākuma pievienotā vērtība ir, ka tiem enerģijas patērētājiem, kas saņem informāciju par energoefektivitāti, mainās paradumi, piemēram, zaļā domāšana kā koncepcija, samazinot atkritumu daudzumu utt.

Energoefektivitātes veicināšana palielina lojalitāti EPS atbildīgajām pusēm. Tas palīdz cīņā ar konkurentiem, jo energoefektivitāte ir kā papildus bonus, ko piedāvāt klientiem un viņi to ļoti novērtē.

Derīgums

EPS atbildīgās puses min, ka EPS ieviešanas sākuma posmā bija nepietiekams komunikācijas process no EM puses, kas būtiski apgrūtināja EPS ieviešanu, jo daudzi būtiski aspekti nebija pietiekami skaidri aprakstīti un likumdošanas dokumenti ir plaši interpretējami. Piemēram, informācijas kampaņu novērtēšanas metodika tika publicēta tikai 2018.gada nogalē (saskaņā ar MK noteikumu Nr.668 7.punktu tai bija jābūt publicētai jau 01.05.2017.), kad EPS dalībniekiem jau bija jāiesniedz energoefektivitātes rīcības plāns par sākuma posmu.

Atgriezeniskās saites trūkums no EM pēc sākotnējā plāna apstiprināšanas ir radījis neizpratni EPS atbildīgajām pusēm, jo nav pieejama informācija par kopējo EPS shēmas ieviešanas gaitu un datiem (saskaņā ar MK not.Nr.668), ne arī informācija par to vai uzņēmumu paveiktais atbilst EM prasībām par energoefektivitātes pasākumiem Latvijas kopējā mērķa sasniegšanai. MK not.Nr.668 nav precīzi aprakstīta procedūra par to, cik ilgā laikā pēc ietaupījumu ziņojuma iesniegšanas EM ir jāsniedz atbilde par to vai ziņojums ir apstiprināts vai jāveic labojumi. Tas rada neizpratni par to vai nākotnē pēkšņi netiks apšaubīts iepriekš paveiktais, kā arī vai nav jāveic korekcijas turpmākajā darbībā.

To apstiprina 2019.gada 16.jūlijā EM publicētais informatīvais ziņojums "Par elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes problemātikas iespējamajiem risinājumiem un enerģētikas politikas īstenošanas funkcijām" (EM, 16.07.2019.), kurā secināts, ka "šobrīd EPS administrēšanas funkciju veikšanu veic Ekonomikas ministrija (Enerģētikas politikas administrēšanas departaments), tomēr šo funkciju izpilde nenotiek pilnvērtīgi kapacitātes trūkuma dēļ. Šobrīd iespēju robežās tiek apkopoti visi saņemtie pārskati, bet netiek veikta šo pārskatu kvalitatīva un detalizēta izvērtēšana un analīze, kā arī netiek uzturēts pilnvērtīgs dialogs ar atbildīgajām pusēm par pārskatā ietverto informāciju un tās labojumiem, ja tāda nepieciešamība tiek konstatēta".

Līdztiesība

Intervijās EPS atbildīgās puses norāda, ka EPS shēmas ietvaros tās orientējas uz visām māsaimniecībām. Ja informāciju par energoefektivitātes pasākumiem lūdz lielie patērētāji, EPS atbildīgās puses sniedz šo informāciju. EPS atbildīgās puses nodrošina, ka informācija tiek sniegta gan latviešu, gan krievu valodās, gan angļu valodā.

Ilgspēja

Pasākuma turpināšana ir atkarīga no EPS atbildīgās puses kapacitātes turpināt šo pasākumu, piemēram, AS "Latvenergo" jau 22 gadus eksistē "Energoefektivitātes centrs" un tas

turpinās pastāvēt arī tad, ja EPS shēma netiktu izveidota vai tiktu pārtraukta. Arī citas EPS atbildīgās puses apliecina, ka EPS pienākuma izpildes nodrošināšanā ieguldītie līdzekļi cilvēkresursos un akumulētās zināšanas tiktu izmantotas turpmāk arī tad, ja EPS pienākuma shēma neturpinātos.

Pieņemamība

Intervijās EPS atbildīgās puses minēja, ka politikas pasākums tiek uztverts arvien pozitīvāk, jo energoefektivitāte kļūst par neatņemamu dzīves sastāvdaļu. Uztveršanas izmaiņas vērojamas gan EPS atbildīgo pušu uzņēmumu iekšienē, pieaugot darbinieku interesei un izpratnei par tiem, gan arī sabiedrībā. Pat izpildot pienākuma apjomu pirms termiņa, EPS atbildīgās puses plāno turpināt energoefektivitāti veicinošas darbības. EPS atbildīgās puses novērojušas, ka pieaugot enerģijas cenām interese par energoefektivitāti pieaug, un tām krītot, tā samazinās.

5.2. Brīvprātīgā vienošanās

Dati no EM ir pieprasīti vēstulē Nr. 04000-2.2.2-e/327 (16.10.2019.), taču līdz atskaites iesniegšanai atbilde uz pieprasījumu nav saņemta. Tādēļ analīze balstās uz:

- EM mājas lapā pieejamo informāciju (EM, 2019)
- Iesaistīto pušu intervijās sniegto informāciju;
- Iesaistīto pušu mājas lapās pieejamo informāciju (Salaspils, 2019.)
- Cita publiski pieejama informācija, piemēram, Valsts kontroles ziņojums (VK, 2018), RTU Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūta rīkoti semināri (VASSI)

Efektivitāte

Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānā enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai 3.tabulā rakstīts, ka šī politikas pasākuma uzkrātais enerģijas ietaupījums tiks precizēts. Savukārt, MK noteikumu Nr.226 anotācija paredz, ka "Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījumu mērķa 2014.-2020.gadam sasniegšanai" paredz, ka 59,6% no mērķa jeb 5898 GWh sasniegs, noslēdzot brīvprātīgas vienošanās ar komersantiem, tos pārstāvošām organizācijām vai pašvaldībām (MK, 21.03.2017.).

"Ekonomikas ministrija 2017. gada augustā publicēja uzaicinājumu komersantiem, komersantus pārstāvošām organizācijām un pašvaldībām pieteikties brīvprātīgas vienošanās noslēgšanai. Uzaicinājumam atsaucās seši komersanti, ar kuriem uzsāktās sarunas tiks turpinātas 2018. gadā." (Salaspils, 2019.) No tiem vienošanos noslēdza tikai 2 uzņēmumi: "Salaspils siltums" un "Jūrmalas siltums".

“Ziņojums par virzību uz valsts energoefektivitātes mērķu 2020. gadam izpildi par 2017.gadu atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES 24. panta 1. punkta un XIV pielikuma 1. daļas prasībām” rāda, ka “atbilstoši Ministru kabineta 2016.gada 11.oktobra noteikumu Nr.669 “Kartība, kādā noslēdz un pārrauga brīvprātīgu vienošanos par energoefektivitātes uzlabošanu” 6.punkta prasībām, Ekonomikas ministrija 2018.gadā savā tīmekļa vietnē publicēja aicinājumu komersantiem, tos pārstāvošām organizācijām vai pašvaldībām noslēgt brīvprātīgu vienošanos par energoefektivitātes uzlabošanu. Lai arī vairākas organizācijas un pašvaldības interesējas par vienošanas noslēgšanu, 2018.gadā jaunas vienošanas netika noslēgtas. Kā viena no barjerām tiek minēts apstāklis, ka lai arī Energoefektivitātes likuma 8.panta otrajā daļā ir minēts, ka atbildīgā ministrija var sniegt atbalstu energoauditiem un atsevišķiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem, kas tiek veikti saskaņā ar vienošanos, nekāds atbalsts no valsts budžeta vai valsts energoefektivitātes fonda nav bijis noteikts. 2017.gada beigās noslēgto brīvprātīgo vienošanos ar SIA “Salaspils Siltums” un SIA “Jūrmalas siltums” ieviešana no komersantu puses ir uzsākta atbilstoši iesniegtajiem vienošanās dalībnieka energoefektivitātes plāniem. Informācija par brīvprātīgas vienošanās noslēgšanas nosacījumiem pieejama Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē (EM, 2019).

“Salaspils Siltums” plānotie akumulētie enerģijas ietaupījumi laika periodā no 2017.gada 21. decembra līdz 2022.gada 21.decembrim ir 5,53 GWh, bet “Jūrmalas siltumam” 129,29 GWh no 2018.gada 26.marta līdz 2023.gada 26.februārim, kas kopā veido 134,82 GWh, no kurām tikai daļa attiecas (apmēram 55 GWh) uz laika periodu līdz 2020.gadam. Tie ir 0,9% no kopējā šī pasākuma plānotā ietaupījuma. Abi uzņēmumi, kuri ir noslēguši brīvprātīgo vienošanos pagaidām pilda tās nosacījumus un sasniedz nospraustos mērķus.

Veicot detalizētāku analīzi par cēloņiem kāpēc nav sasniegti izvirzītie mērķi ir konstatēts, ka:

- Uzņēmumiem un pašvaldībām nav motivācijas uzņemties saistības sasniegt ietaupījuma mērķi. Lai gan “Energoefektivitātes likums” paredz finansiālu atbalstu, reāli tas netiek nodrošināts. To kā vienu no iemesliem identificē arī Ekonomikas ministrija: “Kā viena no barjerām tiek minēts apstāklis, ka lai arī Energoefektivitātes likuma 8.panta otrajā daļā ir minēts, ka atbildīgā ministrija var sniegt atbalstu energoauditiem un atsevišķiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem, kas tiek veikti saskaņā ar vienošanos, nekāds atbalsts no valsts budžeta vai valsts energoefektivitātes fonda nav bijis noteikts.” (EM, 2019).
- Uzņēmumiem un pašvaldībām nav motivācijas uzņemties saistības uzskaitīt enerģijas ietaupījumus un gatavot dokumentāciju par ietaupījumu ziņošanu. Tas tiek uzskatīts par papildus birokrātisku slogu.
- No otras puses, “Energoefektivitātes likums” un MK noteikumi Nr. 669 neparedz sankcijas pret tiem, kas nepilda vienošanos, kas gadījumā, ja EM atrod iespēju atbalstīt vienošanās dalībniekus, radīs nākamās problēmas ar mērķu izpildi.

Pēc brīvprātīgās vienošanās parakstīšanas seko tās ieviešana, lai sasniegtu nospraustos mērķus. Šajā posmā mērķu sasniegšana ir atkarīga no vairākiem faktoriem:

- energopārvaldnieks – šis ir vissvarīgākais faktors, kas nosaka vai energoefektivitātes mērķu sasniegšana ir veiksmīga. Energo pārvaldnieka kompetence, zināšanas, motivācija, personība un citi faktori ietekmē viņa

attieksmi pret pienākumiem un sasniedzamajiem rezultātiem. Energopārvaldnieku sadalījums pēc uzvedības veida ir līdzīgs kā pašvaldības, kurās ir ieviesušas energopārvaldību vai daudzdzīvokļu ēku sektorā, kur Latvijas ēku apsaimniekotāju pieredze rāda, ka aptuveni 20% no dzīvokļu īpašniekiem vienmēr ir pret ēku siltināšanu, neatkarīgi no pasākumu ieviešanas faktoriem (piemēram, pat ja siltināšana ir par brīvu, šie cilvēki balso pret), aptuveni 20% vienmēr ir par ēku siltināšanu, neatkarīgi no pasākumu ieviešanu ietekmējošiem faktoriem, un 60% ir svārstīgā daļa, kas nosveras uz tās ekstrēmās grupas pusi, kura ir stiprāka. Intervijās noskaidrots, ka tikai apmēram 20% no visiem energopārvaldniekiem pret savu pienākumu izturas atbildīgi, ir progresīvi domājoši un ar pozitīvu attieksmi pret uzticētajiem pienākumiem. Apmēram 20% no energopārvaldniekiem nerūpējas par energopārvaldības sistēmas ieviešanu, lai gan ir atbildīgi par to. Atlikušie 60% veic darbības, taču energopārvaldības sistēmas ieviešana un mērķu sasniegšana nenotiek raiti, jo trūkst zināšanas un kompetence, kuru iespējams palielināt, nodrošinot energopārvaldnieku apmācības un pieredzes apmaiņas iespējas.

- Pašvaldības vai uzņēmuma vadības interese – energopārvaldības sistēma tāpat kā citas darbību uzlabojošas sistēmas var veiksmīgi ieviest tikai tad, ja tās atbalsta un to darbībā aktīvi iesaistās uzņēmuma/pašvaldības augstākā līmeņa vadība. Intervijās iegūtā informācija apstiprina šo apgalvojumu – tās pašvaldības, kur tās vadītāju neinteresē energopārvaldības sistēma, tās ieviešana notiek gausi vai nenotiek vispār un energopārvaldības sistēmas ieviešana ir formalitāte, kuras izpildi prasa likums. Savukārt, tur, kur aktīvu atbalstu sniedz pašvaldības/uzņēmuma vadītājs, energopārvaldības ieviešana nesagādā grūtības.
- Vai ir sertificētas energopārvaldības sistēma – tās esamība nodrošina, ka uzņēmumā/pašvaldībā katru gadu ierodas ārējie vērtētāji - sertifikācijas institūcijas auditori, kas pārbauda progresu un liek nospraust nākamos mērķus, tāpēc uzņēmumam/pašvaldībai ir jācenšas sasniegt mērķus. Savukārt, tur, kur sistēmas nav, uzņēmumu/pašvaldību vadītājiem nav rīka ar kura palīdzību sasniegt nospraustos mērķus.
- EM skaidrojošās informācijas un komunikācijas trūkums – ja pēc “Energoefektivitātes likuma” un MK noteikumu Nr. 669 spēkā stāšanās tajā noteiktās prasības tiktu skaidrotas caur uzņēmumu un pašvaldību ieguvumu prizmu nevis tas tiktu noteikts kā brīvprātīgs pasākums, kā arī tiktu paredzēts veidot atbalstu, kas stiprinātu uzņēmumu/ pašvaldību vadītāju un energopārvaldnieku kapacitāti, šī politikas pasākuma ieviešana būtu veiksmīgāka. Risinājumi jau pastāv un tiek piedāvāti dažādu projektu ietvaros, piemēram, ES projekts “Jaunu metožu lietojums apmācībās par pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mazināšanu” (Ekodoma, 2019) un tos vajadzētu pārņemt valsts mērogā. Kā veiksmīgs piemērs intervijās tiek minēts “Altum” energoefektivitātes fonda rīkotais 2019.gada 10.oktobra forums “Vai business šodien var atļauties NEbūt energoefektīvs?”, kurā uzņēmumi/pašvaldības varēja saņemt praktiskus padomus un tīklot ar līdzīgiem uzņēmumiem.
- Mīts par to, ka monitoringa tehnoloģiju uzstādīšana nodrošina enerģijas ietaupījumus un darbs ar cilvēkiem vairs nav nepieciešams – intervijās tika noskaidrots, ka pastāv izplatīts mīts par to, ka enerģijas patēriņa monitoringa sistēmu uzstādīšana ļaus sasniegt enerģijas ietaupījuma mērķi, tāpēc citas darbības (piemēram, komunikācija ar enerģijas patērētājiem, tehnoloģiju maiņa, tehnoloģiju darbības regulēšana utt.) nav nepieciešams veikt. Tas liecina par

vadītāju/enerģopārvaldnieku zināšanu un kompetences trūkumu, kurus var novērst, veicot apmācības, kvalifikācijas celšanu un pieredzes apmaiņu.

Uzņēmumi, kas noslēguši brīvprātīgo vienošanos veic savu klientu informēšanu, balstoties uz viņu vajadzībām un interesēm. Informācija tiek izplatīta dažādos veidos: uzņēmuma mājas lapā, Facebook profilā, vietējos medijos, pilsētas pasākumos, skolās utt.

2019.gada 16.jūlijā EM publicētais informatīvais ziņojums "Par elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes problemātikas iespējamajiem risinājumiem un enerģētikas politikas īstenošanas funkcijām" (EM, 16.07.2019.), secina, ka "šobrīd brīvprātīgo vienošanos pārraudzību iespēju robežās veic Ekonomikas ministrija (Enerģētikas politikas administrēšanas departaments), tomēr kapacitātes trūkuma dēļ šī pārraudzība praktiski netiek veikta – šobrīd sasniegto rezultātu pārskati netiek apkopoti un kvalitatīvi analizēti." (EM, 16.07.2019.) Balstoties uz šo ziņojumu, 10.12.2019. veikti grozījumi MK noteikumos Nr.669 un no 01.01.2020. EM pienākumus pārņem "Būvniecības valsts kontroles dienestam".

Lietderība

MK noteikumu Nr.669 projekta anotācija (MK, 13.09.2016.) neparedz administratīvos izdevumus šī politikas pasākuma ieviešanai.

MK noteikumi Nr.669 (MK, 11.10.2016.) paredz, ka visas izmaksas par energoefektivitātes pasākumu ieviešanu sedz komersanti, tos pārstāvošas organizācijas vai pašvaldības.

Vienīgais, kur parādās administratīvās izmaksas, kas saistītas ar šo pasākumu ir MK noteikumu Nr.668 projekta anotācijā (MK, 06.09.2016.) saistībā ar ikgadējo enerģijas ietaupījumu datu nodošanu un ievadīšanu energoefektivitātes monitoringa sistēmā:

- Pielikuma aizpildīšana (lielajam uzņēmumam, lielajam elektroenerģijas patērētājam, valsts iestādei, pašvaldībai, atbildīgajai pusei, valsts vai pašvaldības fondam): 1044.00 euro (8.70 x 40) x (3 x 1);
- Pielikuma aizpildīšana (valsts iestādei un pašvaldībai): 8.70 euro (8.70 x 1) x (1 x 1).

Aplēses rāda, ka faktiskās EM administrēšanas izmaksas varētu būt mazākas, jo ir noslēgtas tikai divas brīvprātīgās vienošanās, kā arī EM nav ievadījusi, veikusi analīzi un publicējusi datus energoefektivitātes monitoringa sistēmā un savā mājas lapā kā to nosaka MK noteikumi Nr.668.

Abos uzņēmumos, kuros noslēgtas brīvprātīgās vienošanās nav radījusi papildus administratīvos izdevumus, jo tajos jau ir enerģopārvaldības sistēmas, kuru ietvaros notiek enerģijas ietaupījumu monitoringa un datu vākšana. Aptaujas rāda, ka ikgadējās atskaites formas sagatavošanai nepieciešamas 2-3 darba dienas.

Aptaujas rāda, ka informatīvo pasākumu aptuvenās izmaksas ir aptuveni 10 EUR uz vienu kumulatīvo ietaupīto MWh.

Atbilstība

Politikas pasākuma mērķis ir stimulēt energoefektivitātes paaugstināšanu atsevišķos uzņēmumos, komersantus pārstāvošas organizācijas uzņēmumos vai pašvaldībās un sasniegt vismaz 10 % enerģijas ietaupījumu, lai Latvija varētu dot ieguldījumu kopējā Eiropas Savienības klimata un enerģētikas mērķu sasniegšanā laika posmā no 2016.-2020.gadam. Tas ir īpaši svarīgi, jo Latvijai izvirzītie mērķi ir ambiciozi un to sasniegšana ir liels izaicinājums (EM, 2019). Kā rāda citu valstu ilgtermiņa pieredze ar brīvprātīgās vienošanās ieviešanu, tas ir nozīmīgs politikas instruments energoefektivitātes politikā. Arī Latvijā tas var dot būtisku ieguldījumu Latvijas energoefektivitātes mērķu sasniegšanā, taču tā ieviešanā jāveic ievērojami labojumi, jo esošajā formā tas nepalīdz sasniegt mērķus.

Intervijās tika pieminēts, ka daudzi uzņēmumi ikdienā veic dažādus enerģiju taupošus pasākumus, piemēram, izmanto datu monitoringa sistēmas, lai optimizētu sistēmu darbību, tādējādi būtiski samazinot enerģijas patēriņu, taču par to neatskaitās. Ja šie uzņēmumi noslēgtu brīvprātīgo vienošanos, valsts iegūtu datus par ievērojamiem enerģijas ietaupījumiem mērķu sasniegšanā.

Intervijās iegūtā informācija rāda, ka abi siltumapgādes uzņēmumi, kas ir noslēguši brīvprātīgo vienošanos, nodrošina, ka politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām, jo tie nepārtraukti seko līdzi jaunākajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem, sadarbojoties ar tehnoloģiju ražotājiem, analizējot klientu interešu izmaiņas.

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir saskaņots ar MK rīkojumu Nr. 257 (MK, 24.05.2017.), kur ar šo politikas pasākumu iegūtie enerģijas ietaupījumi tiek ieskaitīti Latvijas kopējā enerģijas ietaupījumu mērķī. Otrs likumdošanas akts ar ko ir saskaņots šis politikas instruments ir MK not.Nr.668 (MK, 11.10.2016.), kas nosaka kārtību kā iesaistītās puses ziņo par ietaupījumiem energoefektivitātes monitoringa sistēmā un kā EM publicē iegūtos datus par šo politikas pasākumu. Šis politikas pasākums darbojas kopā ar fiskālajiem pasākumiem, piemēram, ES fondu, EKII līdzekļu piešķiršanas pasākumiem. Tie būtiski pastiprina šo pasākumu, jo sniedz finansiālu atbalstu energoefektivitātes pasākumiem, ko veic uzņēmumi/pašvaldības, taču saskaņā ar MK noteikumiem Nr.668, ietaupījumus drīkst ziņot tikai vienu reizi un tos nedrīkst ieskaitīti abos politikas pasākumos vienlaicīgi.

Pievienotā vērtība

Intervijās ar iesaistītajām pusēm kā šī politikas pasākuma pievienotā vērtība tika minēta būtiska enerģijas patērētāju (klientu) izpratnes veicināšana par enerģijas taupīšanu. Tas tiek panākts gan ar informatīvajiem pasākumiem, gan ar tehnoloģiskajiem pasākumiem, piemēram, nodrošinot zemu atpakaļgaitas temperatūru siltumapgādes sistēmā, tādējādi samazinot izdevumus klientiem. Izpratne par enerģijas taupīšanu veicina vispārēju zaļās domāšanas pieaugumu sabiedrībā ar par citiem vides aspektiem. "Salaspils siltums" ar savu darbību, palīdzot

taupīt enerģiju saviem klientiem, ir būtiski uzlabojis savu reputāciju – no negatīvas attieksmes kā pret monopolistu tā ir mainījusies uz pozitīvu attieksmi kā sadarbības partneri.

Derīgums

Lai gan MK noteikumi Nr. 669 nosaka, ka EM ne retāk kā reizi gadā savā tīmekļa vietnē ir jāveic potenciālo brīvprātīgās vienošanās slēdzēju informēšana par iespēju slēgt vienošanos (MK, 11.10.2016.). Līdz šim ir veikts tikai vienreizēja informācijas publicēšana 2017.gadā. Šis politikas pasākums tiek ieviests bez Ekonomikas ministrijas skaidrojošās informācijas un ir radījis komunikācijas plaisu. Ja pēc “Energoefektivitātes likuma” un MK noteikumu Nr.669 spēkā stāšanās tajā noteiktās prasības tiktu skaidrotas caur uzņēmumu/pašvaldību ieguvumu prizmu, kā arī tiktu paredzēts veidot atbalstu, kas stiprinātu vienošanās dalībnieku kapacitāti, šī politikas pasākuma ieviešana būtu veiksmīgāka. Papildus tam, EM nepilda MK noteikumus Nr.668 noteikto pienākumu publicēt datus energoefektivitātes monitoringa sistēmā, nenodrošinot atgriezenisko saiti ar nozari.

Pirmajā “Enerģijas ietaupījumu kataloga” versijā, kas tika publicēta 2016.gadā bija iekļauti daudz vairāk pasākumi nekā tas ir 20.06.2017. kataloga versijā (EM, 2017), kas ir aktuāla arī šobrīd. Intervijās sniegta informācija, ka brīvprātīgo vienošanos noslēgtu vēl vairāki uzņēmumi/pašvaldības, ja būtu atstāta pirmā kataloga versija, jo esošā versija ir pārāk ierobežojoša.

Līdztiesība

Līdz šim šis politikas pasākums nodrošina līdztiesīgu attieksmi pret visiem sabiedrības locekļiem.

Ilgspēja

Energoplāni un energopārvaldības sistēmas uzņēmumos un pašvaldībās pastāvēja jau pirms šī politikas pasākuma ieviešanas. Virknē uzņēmumu tiek veiktas dažādas darbības energoefektivitātes paaugstināšanai arī tad, ja nav noslēgta brīvprātīgā vienošanās. Intervijās tika minēts, ka uzņēmumi turpinās enerģijas taupīšanu arī tad, ja vienošanos vairs neturpinās pēc tā beigu termiņa.

Pieņemamība

Iepriekšējos gados veiktie energoefektivitātes pasākumi dažādos sektoros ir vairojuši sabiedrības izpratni par energoefektivitāti un tās nozīmīgumu. Tas atvieglo šī politikas pasākuma ieviešanu, jo sabiedrībai ir zināšanas par dažādiem energoefektivitātes pasākumiem. Šī politikas

pasākuma ietekmē vērojamas pozitīvas uztveršanas izmaiņas gan iesaistīto pušu darbinieku interesē un izpratnē par enerģijas taupīšanu, gan arī sabiedrībā.

5.3. Energoaudits un energopārvaldība lielajos uzņēmumos un elektroenerģijas patērētājos

Analīze balstās uz:

- EM sniegtajiem apkopotajiem datiem no lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju atskaitēm energoefektivitātes monitoringa sistēmā saskaņā ar MK not.668 par 2016. un 2017.gadu;
- VPP projekta "Ceļvedis uz energoefektīvu Latvijas nākotni (EnergyPath)" (projekta Nr. VPP-EM-EE-2018/1-0006) atskaiti "Energoefektivitātes potenciāla vērtēšana";
- EM mājas lapā pieejamo informāciju (EM, 2019);
- Iesaistīto pušu intervijās sniegto informāciju;
- Cita publiski pieejama informācija, piemēram, Valsts Kontroles ziņojums "Vai tiek īstenota mērķtiecīga energoefektivitātes politika plānotā enerģijas galapatēriņa ietaupījuma sasniegšanai?" (VK, 2018), RTU Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūta rīkoti semināri (VASSI)

Efektivitāte

"Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plāns enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai" paredz, ka:

- veicot energoauditus lielajos uzņēmumos tiks novērtēts uzņēmuma enerģijas patēriņš un noteikti energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumi un tas dos uzkrāto enerģijas ietaupījumu līdz 2020.gadam 753,6 GWh.
- energopārvaldības ieviešana lielajos elektroenerģijas patērētājos nodrošinās uzkrāto enerģijas ietaupījumu līdz 2020.gadam 54 GWh.
- tas kopā veidos 807,6 GWh.

Lai Latvija varētu izpildīt savas ar "Energoefektivitātes direktīvu" noteiktās saistības par kumulatīvo energoefektivitātes mērķi no 2016.-2020.gadam, ļoti būtiski bija sākt energoefektivitātes pasākumus pēc iespējas ātrāk, t.i. 2016.gada 1.janvārī. Saskaņā ar Valsts Kontroles ziņojumu (VK, 2018), ka "Latvija nenodrošināja savlaicīgu "Energoefektivitātes direktīvas" pārņemšanu. Lai arī direktīva tika pieņemta jau 25.10.2012. un tās prasības Latvijas normatīvajos aktos bija jāiestrādā un tām bija jāstājas spēkā jau līdz 05.06.2014., Ekonomikas ministrija "Energoefektivitātes likuma" projektu šajā datumā tikai izsludināja Valsts sekretāru sanāksmē, bet Saeimā tas tika pieņemts tikai 03.03.2016.". Saskaņā ar "Energoefektivitātes likumu" lielajiem uzņēmumiem pirmie energoauditi un energopārvaldības sertifikāti bija jāiesniedz tikai 2017.gada 1.decembrī un plānotie vismaz trīs energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi ar vislielāko novērtēto enerģijas ietaupījumu vai ekonomisko atdevi ir jāievieš līdz

2020. gada 1. aprīlim. Lielajiem elektroenerģijas patērētājiem termiņi attiecīgi ir 2018.gada 1.aprīlis un 2022.gada 1.aprīlis. Tas nozīmē, ka ja uzņēmumi atliek pasākumu ieviešanu uz pēdējo brīdi, šis politikas pasākums nesasniedz plānoto mērķi, jo nepieciešamās darbības tiek veiktas jau pēc "Energiefektivitātes direktīvā" noteiktā perioda beigām.

EM ziņojumā Eiropas komisijai 2019.gada jūlijā (EM, 2019) ziņots, ka "lielajiem elektroenerģijas patērētājiem, kuru ikgadējais elektroenerģijas patēriņš pārsniedz 500 MWh, sākot no 2016.gada līdz 2018.gada 1. aprīlim ir jānodrošina sertificētas energopārvaldības sistēmas ieviešana vai energoaudita veikšana. Atbilstoši Ekonomikas ministrijas energiefektivitātes monitoringa sistēmā apkopotajai informācijai 2016.gadā lielā elektroenerģijas patērētāja statusam atbilda 1010 komersanti, no kuriem 891 komersantiem ir pienākums ieviest sertificētu energopārvaldības sistēmu vai veikt regulāru energoauditu. Minētajiem komersantiem līdz 2022.gada 1.aprīlim ir jāievieš trīs energoaudita ziņojumā ieteiktos energiefektivitātes uzlabošanas pasākumus ar vislielāko novērtēto enerģijas ietaupījumu vai ekonomisko atdevi. Energiefektivitātes monitoringa sistēmas ietvaros lielie elektroenerģijas patērētāji jau ir uzsākuši ziņošanu par ieviesto energiefektivitātes uzlabošanas pasākumu ieviešanas rezultātā sasniegto enerģijas ietaupījumu. Informācija lielajiem elektroenerģijas patērētājiem pieejama Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē".

Šī ziņojuma tekstā nav iekļauta informācija par lielajiem uzņēmumiem.

EM mājas lapā ir publicēti saraksti ar lielajiem uzņēmumiem, kas atbilst likumdošanā noteiktajām prasībām (pie lielajiem uzņēmumiem tiek pieskaitīti uzņēmumi, kuros nodarbināti vairāk nekā 249 darbinieki, kas attiecīgajā uzņēmumā vai tā norīkojumā ir strādājuši pilnas slodzes darbu visa attiecīgā atskaites gada garumā, un/vai kuru gada apgrozījums pārsniedz 50 milj. euro un gada bilances kopsumma pārsniedz 43 milj. euro. (Gadījumos, ja pilnas slodzes darbinieku skaits ir mazāks par 250, uzņēmums var tikt pieskaitīts pie lielās uzņēmumu grupas, ja gada apgrozījums un gada bilances kopsumma vienlaicīgi pārsniedz noteikto sliekšni)): 2016.gadā tie bija 228 uzņēmumi, 2017.gadā 236 uzņēmumi un 2018.gadā 243 uzņēmumi. EM mājas lapā ir norādīts, ka gadījumā, ja lielais uzņēmums vairāk neatbilst lielā uzņēmuma kritērijiem, tas netiek atbrīvots no Energiefektivitātes likumā noteikto pienākumu izpildes. Tas nozīmē, ka līdz nākamā energoaudita vai energopārvaldības vai vides pārvaldības sistēmas ar papildinājumu pārsertificēšanas termiņam, uzņēmumam: (1) katru gadu jāiesniedz Ikgadējais pārskats par ieviestajiem energiefektivitātes uzlabošanas pasākumiem un to rezultātā sasniegtajiem enerģijas ietaupījumiem un (2) jāievieš vismaz trīs energiefektivitātes uzlabošanas pasākumi ar vislielāko novērtēto enerģijas ietaupījumu vai ekonomisko atdevi. (EM, 2019).

EM ziņojumā Eiropas komisijai 2019.gada jūlijā (EM, 2019) iekļautajā 6.tabulā doti skaitļi par aprēķināto enerģijas ietaupījumu no pasākumiem, kuros 2017.gadā turpinājās projektu īstenošana, 2014.-2017.gadā un kumulatīvi uz 2020.gadu (skat.5.2.att.). Tabulas ailītē "Pasākums" ir minēti tikai energoauditi, taču nav pieminēta energopārvaldība, kas ir ieviesta daudzos uzņēmumos. No šīs informācijas izriet, ka ja 2018.gadā un 2019.gadā netiktu veikti energiefektivitātes pasākumi, tad līdz 2017.gadam sasniegtie ietaupījumi palīdzēs izpildīt 83% no kumulatīvā energiefektivitātes mērķa.

Aprēķinātais enerģijas ietaupījums no pasākumiem, kuros 2017.gadā turpinājās projektu īstenošana, 2014.- 2017.gadā un kumulatīvi uz 2020.gadu

Pasākums	Jauns ietaupījums 2014.gadā, GWh	Jauns ietaupījums 2015.gadā, GWh	Jauns ietaupījums 2016.gadā, GWh	Jauns ietaupījums 2017.gadā, GWh	Kumulatīvais ietaupījums uz 2020.gadu, GWh
Lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju energoauditu rezultātā konstatēto pasākumu īstenošana		8,03	46,2	97	668,1

5.2.att. EM ziņojumā "Ziņojums par virzību uz valsts energoefektivitātes mērķu 2020. gadam izpildi par 2017. gadu atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES 24. panta 1. punkta un XIV pielikuma 1. daļas prasībām" (EM, 2019) iekļautajā 6.tabulā dotie skaitļi par aprēķināto enerģijas ietaupījumu no pasākumiem, kuros 2017.gadā turpinājās projektu īstenošana, 2014.-2017.gadā un kumulatīvi uz 2020.gadu.

Turpmākajā analīzē izmantota informācija no EM izsniegtajā energoefektivitātes monitoringa sistēmas, kuru EM izsniedza šī projekta izpildītājam. Tajā ir iekļauta nerediģēta informācija par lielajiem uzņēmumiem un elektroenerģijas patērētājiem.

Lielo uzņēmumu un elektroenerģijas patērētāju skaita izmaiņas no 2016. līdz 2018.gadam parādītas 5.2.tabulā. Lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju iesniegto energobilanču skaita dinamika parādīta 5.3.tabulā, bet 5.4.tabulā dota informācija par lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju iesniegtie energoauditi, energopārvaldības un vides pārvaldības sertifikātu skaits un likumdošanas prasībām atbilstošas dokumentācijas neiesniegušo skaits. EM mājas lapā (EM, 2019) sniegta informācija, ka

- ja lielais elektroenerģijas patērētājs atbilst lielā uzņēmuma kritērijiem, tam piemērojamas "Energoefektivitātes likuma" prasības attiecībā uz lielajiem uzņēmumiem.
- ja iesniegtajā bilancē norādītais lielā elektroenerģijas patērētāja pašpatēriņš nepārsniedz 500 MWh, tad uz to netiek attiecinātas "Energoefektivitātes likuma" prasības.
- ja iesniegtajā bilancē ir norādīts apakšlietotājs, kura elektroenerģijas patēriņš pārsniedz 500 MWh, tad konkrētajam apakšlietotājam ir jāizpilda "Energoefektivitātes likuma" prasības gada laikā no bilances apstiprināšanas, bet ne vēlāk kā līdz 2019. gada 1. janvārim.

5.2.tabula

Lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju skaita dinamika

	2016	2017	2018
Lielie uzņēmumi (t.sk. liemie uzņēmumi, kas nav liemie elektroenerģijas patērētāji)	231 (69)	238 (54)	265 (47)
Lielie elektroenerģijas patērētāji, kas nav liemie uzņēmumi	942	915	914
Kopā	1173	1153	1179

5.3.tabula

Lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju iesniegto energobilanču skaita dinamika

	2016	2017
Lielie uzņēmumi, kas iesnieguši energobilanci	0	0
Lielie elektroenerģijas patērētāji, kas iesnieguši energobilanci	2	219

5.4.tabula

Lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju iesniegtie energoauditi, energopārvaldības un vides pārvaldības sertifikātu skaits un likumdošanas prasībām atbilstošas dokumentācijas neiesniegušo skaits

Lielie uzņēmumi, kas iesnieguši energoauditu	118
Lielie elektroenerģijas patērētāji, kas iesnieguši energoauditu	373
Lielie uzņēmumi, kas ir iesnieguši ISO 50001 sertifikātu	92
Lielie elektroenerģijas patērētāji, kas ir iesnieguši ISO 50001 sertifikātu	230
Lielie uzņēmumi, kas iesnieguši ISO 14001 papildinājumu	13
Lielie elektroenerģijas patērētāji, kas iesnieguši ISO 14001 papildinājumu	21
Lielie elektroenerģijas patērētāji, kas iesnieguši energobilanci un pašpatēriņš ir zem 500 MWh/gadā	213
Uzņēmumi, kas nav iesnieguši nevienu no likumdošanā noteiktajiem dokumentiem	381

Publiski pieejamā informācija liecina, ka “2016.gadā lielo uzņēmumu sarakstā bija 228 komersanti, un par obligātā energoaudita veikšanu līdz 2018.gada 20.novembrim ziņoja 199 liemie uzņēmumi. Uzņēmumi, kas jau 2016.gadā paspējuši īstenot atsevišķus energoefektivitāti paaugstinājošus pasākumus, ziņojuši par enerģijas ietaupījumiem 80 gigavatstundas (GWh) apmērā, savukārt, apkopojot uzņēmumu sniegto informāciju par pasākumiem, kurus uzņēmumi plāno veikt laika periodā līdz 2022.gadam, enerģijas ietaupījums plānots 255 GWh, līdz ar to kopumā izmaksās par enerģiju tiks ietaupīti vairāk nekā 24 miljoni eiro.” (DB, Dienas Bizness, 2019)

2018.gada 11.septembrī “Dienas Bizness” portāls raksta, ka “Lai gan šobrīd Energoefektivitātes likuma prasības izpildījusi lielākā daļa komersantu, kuru elektroenerģijas patēriņš 2017. gadā pārsniedza 500 MWh, teju 300 uzņēmumi attiecīgos pasākumus vēl nav veikuši. ... DB jau ziņoja, ka 2017.gada nogalē likumā noteiktās prasības izpildījuši vai daļēji izpildījuši bija vien 94 liemie elektroenerģijas patērētāji, 2018. gada februārī likumā noteikto pienākumu veikušo skaits pieauga līdz 121, martā - līdz 300, bet aprīlī - jau līdz 590. Arī EM uzsver, ka lielākā uzņēmēju aktivitāte bija vērojama neilgi pirms prasību izpildes termiņa beigām – 2018.gada martā un aprīlī.” (DB, 2018)

Pieaugot uzņēmuma enerģijas patēriņam, pieaug ISO 14000 un ISO 50001 sertifikātu skaits. Nevienā no lielajiem patērētājiem nav izvēlēts veikt energoauditu.

Kopējais elektroenerģijas patēriņš lielajos uzņēmumos un elektroenerģijas patērētājos par kuriem pieejama informācija EM energoefektivitātes monitoringa sistēmā rāda, ka abu uzņēmumu grupu elektroenerģijas patēriņš ir līdzīgs un tam ir tendence katru gadu pieaugt.

Energoefektivitātes monitoringa sistēmā ir pieejama informācija par elektroenerģijas patēriņu 201 lielajā uzņēmumā. Par pārējiem lielajiem uzņēmumiem šī informācija nav pieejama. Lielākais patērētājs gadā vidēji patērē 115 GWh, bet mazākie patērētāji tērē mazāk par 500 MWh/gadā. Vidējais lielā uzņēmuma elektroenerģijas patēriņš ir 9500 MWh/gadā. Tikpat liela patēriņa izkliede kā lielajiem uzņēmumiem ir vērojama arī lielo elektroenerģijas patērētāju grupā, kurā nav ietverti lieli uzņēmumi. Lielākais patērētājs gadā vidēji patērē 44 GWh elektroenerģijas, bet mazākie patērē 500 MWh/gadā.

Dati rāda, ka uzņēmumi, kuri gadā patērē vairāk kā 20 GWh gadā (elektroenerģijas izmaksas veido aptuveni 2 miljoni EUR gadā) prognozē enerģijas ietaupījumu, kas ir mazāks par 10%, izņemot četrus uzņēmumus, kas tos plāno lielākus. Savukārt, uzņēmumi, kuru patēriņš ir mazāks par 20 GWh/gadā, plāno lielākus ietaupījumus. Īpaši izteikta tendence ir vērojama uzņēmumos ar mazāko patēriņu – tajos ir ļoti augsts prognozētais enerģijas ietaupījuma apjoms.

Arī šeit ir vērojama līdzīga tendence kā visiem uzņēmumiem kopā – jo lielāks ir uzņēmuma enerģijas patēriņš, jo relatīvi mazāki ir plānotie enerģijas ietaupījumi, izņemot atsevišķus uzņēmumus. Procentuāli vislielākie ietaupījumi ir plānoti uzņēmumos ar mazu elektroenerģijas patēriņu.

EM iesniegto 123 rūpniecības uzņēmumu energoauditu analīze rāda, ka no kopējā 350 energoefektivitātes pasākumu skaita 50 pasākumi ir saistīti ar energopārvaldību un informācijas pasākumiem un tas dod aptuveni 11% no kopējā ietaupījuma. Pārējo dod apgaismojums (32%), ēku energoefektivitāte (26%), iekārtas (14%).

Tikai 2 no lielajos uzņēmumos plānots ievērojami samazināt enerģijas patēriņu (par 38% un 74%). Pārējos uzņēmumos vērojama līdzīga sakarība kā lielajiem elektroenerģijas patērētājiem – jo lielāks enerģijas patēriņš, jo mazāki plānotie relatīvie ietaupījumi.

Kopējais plānotais ietaupījumu apjoms lielajiem uzņēmumiem un lielajiem elektroenerģijas patērētājiem ir 390 GWh/gadā. Uzņēmumi ir atskaitījušies par kopējo ietaupījumu apjomu 2016.gadā 105 GWh apjomā un 2017.gadā par 171 GWh. Lielie uzņēmumi 2016.gadā veica mazāk pasākumus, taču 2017.gadā lielo elektroenerģijas patērētāju ietaupītais apjoms krita, bet lielajos uzņēmumos tas būtiski pieauga, jo vairāki uzņēmumi ievērojami samazināja enerģijas patēriņu. Ja pieņem, ka 2018.un 2019.gadā uzņēmumi neveic nekādus pasākumus, tad kopā ar 2015.gadā sasniegtajiem ietaupījumiem (8,03 GWh) 2020.gadā tas veidotu 973,15 GWh.

Lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, kas nav lieli uzņēmumi ziņotie enerģijas ietaupījumi par 2016.gadu un 2017.gadu parādīti 5.5.tabulā. Tie aprēķināti kā ziņotie kopējie enerģijas ietaupījumi par gadu dalīti ar kopējo elektroenerģijas patēriņu par atbilstošo gadu.

5.5.tabula

Lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, kas nav lielle uzņēmumi ziņotie enerģijas ietaupījumi par 2016.gadu un 2017.gadu

	2016.gads	2017.gads
Lielie uzņēmumi	2,4%	7%
Lielie elektroenerģijas patērētāji, kuri nav lielle uzņēmumi	3,4%	2%

Kopsavilkums par energopārvaldības un energoauditu ieviešanu lielajos uzņēmumos un lielajos enerģijas patērētājos 2016. un 2017.gadā, kas iesniegti Ekonomikas ministrijai dots 5.6.tabulā. Viens no būtiskākajiem energoefektivitātes monitoringa sistēmas trūkumiem ir tas, ka dati par enerģijas patēriņu ir pieejami tikai par elektroenerģiju. Savukārt, enerģijas ietaupījumi ietver visus enerģijas veidus, kas ir uzņēmumā. Tas traucē veikt analīzi par enerģijas ietaupījumu sadalījumu, to apjomu, izmaksu efektivitāti un potenciālu.

Kopā datubāzē ir iekļauti 1491 uzņēmums. Lai būtu iespējams veikt analīzi, 5.6.tabulā uzņēmumi ir sadalīti vairākās grupās:

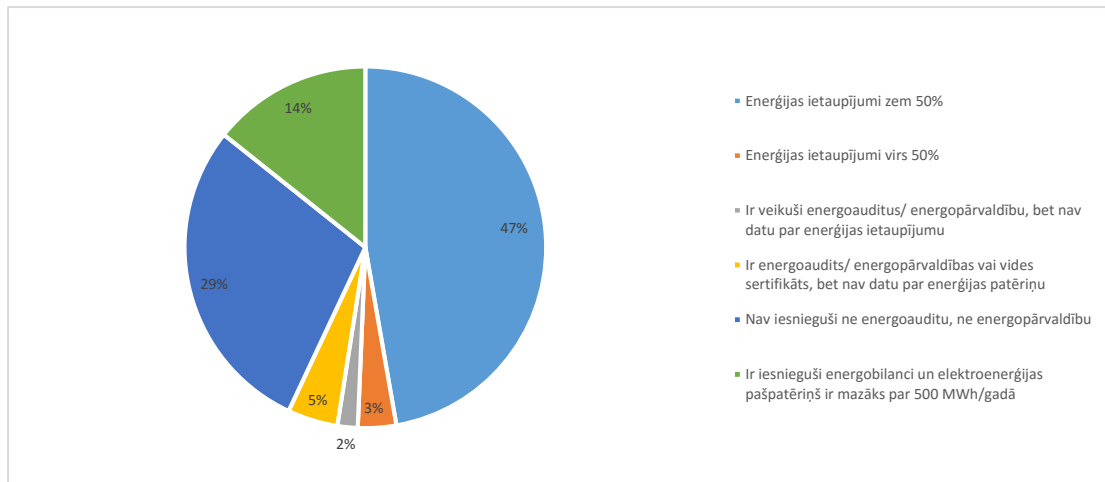
- uzņēmumi, kuros kopējais prognozētais enerģijas ietaupījums (kopējais enerģijas ietaupījums dalīts ar vidējo elektroenerģijas patēriņu par 2016.-2018.gadu) ir mazāks par 50%;
- uzņēmumi, kuros kopējais prognozētais enerģijas ietaupījums (kopējais enerģijas ietaupījums dalīts ar vidējo elektroenerģijas patēriņu par 2016.-2018.gadu) ir lielāks par 50%;
- uzņēmumi, kuri ir veikuši energoauditus/ energopārvaldību, bet nav datu par plānoto enerģijas ietaupījumu;
- uzņēmumi, kuri ir veikuši energoauditu/ energopārvaldību, bet nav datu par elektroenerģijas patēriņu;
- uzņēmumi, kuri ir iesnieguši energobilanci, bet to elektroenerģijas pašpatēriņš ir mazāks par 500 MWh/gadā;
- uzņēmumi, kuri ir nav iesnieguši datus ne par energoauditu, ne energopārvaldības sertifikātu, ne vides pārvaldības sertifikātu, ne energobilanci.

5.6.tabula

Kopsavilkums par energopārvaldības un energoauditu ieviešanu lielajos uzņēmumos un lielajos enerģijas patērētājos 2016. un 2017.gadā

	Enerģijas ietaupījumi zem 50%	Enerģijas ietaupījumi virs 50%	Ir veikusi energoauditus/ energopārvaldību, bet nav datu par enerģijas ietaupījumu	Ir energoaudits/ energopārvaldības vai vides sertifikāts, bet nav datu par enerģijas patēriņu	Ir iesnieguši energobilanci un elektroenerģijas pašpatēriņš ir mazāks par 500 MWh/gadā	Nav iesnieguši ne energoauditu, ne energopārvaldību	KOPĀ
Kopējais elektroenerģijas patēriņš, GWh/gadā	3030	137	59	0	329	200	3755
Plānotie ietaupījumi, GWh/gadā	182	199	0	10	0	0	390
Faktiskie ietaupījumi 2016.gadā, GWh/gadā	43	30	17	14	0	0	105
Faktiskie ietaupījumi 2017.gadā, GWh/gadā	90	76	4	1	0	0	171
Veikti energoauditi	410	22	15	43	0	0	490
Iesniegts ISO 14001 papildinājums	30	2	1	2	0	0	35
Iesniegts ISO 50001 sertifikāts	264	27	11	22	0	0	324
Kopā uzņēmumi	704	51	27	67	213	428	1490
Prognozētais vidējais ietaupījums, %	7	174	0		0		
Izmaksas par 1 ietaupīto MWh/gadā 2016.gadā	81	226		262			
Izmaksas par 1 ietaupīto MWh/gadā 2017.gadā	159	552		2113			
Iesniegti pārskati par 2016.gadu	64	11	1	9		0	85
Iesniegti pārskati par 2017.gadu	310	23	7	26		0	366

5.3.att. parādīts dažādās grupās ietilpstošo uzņēmumu īpatsvars no kopējā likuma prasībām atbilstošu uzņēmumu skaita. Lielāko daļu veido uzņēmumi, kuru ietaupījumi ir zem 50%, tai seko uzņēmumi, kas nav iesnieguši nevienu likumdošanās prasīto dokumentu, tad tie uzņēmumi, kas ir iesnieguši energobilanci un to pašpatēriņš ir mazāks par 500 MWh/gadā un pārējie kopā veido 10%.

5.3.att. Dažādās grupās ietilpstošo uzņēmumu skaita īpatsvars no kopējā likuma prasībām atbilstošo uzņēmumu skaita

- Energoefektivitātes nodeva:

Saskaņā ar MK noteikumu Nr.202 projekta anotāciju (MK, 13.02.2017.), nodevas apmērs tika prognozēts šādi: "... 2018.gadā plānotie nodevu ieņēmumi veidojas atbilstoši šādam aprēķinam: $(8780 \text{ MWh} \times 6,30 \text{ euro}) \times 10 = 553 \text{ 140 euro}$ kopējie 2019.gada ieņēmumi no nodevas veidojas atbilstoši šādam aprēķinam: $(500 \text{ MWh} \times 6,30 \text{ euro}) \times 800 = 2 \text{ 520 000 euro}$. Attiecīgi 2020.gadā potenciālie nodevas maksātāji varētu būt ap 460. Tātad ieņēmumi no nodevas plānojami 1 449 000 euro apmērā $(500 \text{ MWh} \times 6,30 \text{ euro}) \times 460$."

2019.gada 6.martā EM mājas lapā Ekonomikas ministrs ziņoja, ka "...pienākums attiecināms uz 1010 komersantiem, kas ir lielie elektroenerģijas patērētāji, no kuriem likuma prasības izpildījuši 815 komersanti. Lēmumi par energoefektivitātes nodevas piemērošanu kopumā jau paziņoti 132 komersantiem, saskaņošanā vēl 63 lēmumi. Komersantiem piemērotās nodevas apmērs svārstās amplitūdā no 3200 līdz 50 000 eiro (vidējā 8050 eiro). Nodevas aprēķināšanas formula – 6,377 eiro par katru uzņēmuma patērēto MWh, tātad jo lielāks uzņēmuma elektroenerģijas patēriņš, jo lielāks arī nodevas apmērs." (EM, 2019) Ministrs piemin tikai lielos elektroenerģijas patērētājus.

2019.gada 25.aprīlī steidzami tiek veikti grozījumi "Energoefektivitātes likumā" un "Energoefektivitātes likuma" pārejas noteikumu 10.1 un 10.3 punktā noteikts, ka lielajam elektroenerģijas patērētājam, kurš nav ievērojis šā likuma pārejas noteikumu 10.punktā minēto termiņu un ir vai nav samaksājis energoefektivitātes nodevu, kas tam aprēķināta un piemērota ar Ekonomikas ministrijas lēmumu, ir tiesības uz komercdarbības atbalstu energoefektivitātes nodevas atvieglojuma, atbrīvojuma vai atmaksas veidā, ja tas līdz 2019.gada 15.maijam izpilda šā likuma 12.panta otrajā, trešajā vai piektajā daļā minētos pienākumus. "Energoefektivitātes likuma" pārejas noteikumu 10.4 punktā noteikts, ka šā likuma pārejas noteikumu 10.1 punktā un 10.3 punktā minēto komercdarbības atbalstu lielajam elektroenerģijas patērētājam piešķir EM kā de minimis atbalstu, ievērojot Komisijas 2013.gada 18.decembra regulas (ES) Nr.1407/2013 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108.panta piemērošanu de minimis atbalstam un normatīvo aktu nosacījumus par de minimis atbalsta

uzskaites un piešķiršanas kārtību. Tādējādi komersanti, kas ir saņēmuši lēmumus par energoefektivitātes nodevu, ir tiesīgi vērsties Ministrijā ar attiecīgu iesniegumu par de minimis atbalsta piešķiršanu un elektroniski iesniegtu veidlapu de minimis atbalsta uzskaites informācijas sistēmā, balstoties uz kuru Ekonomikas ministrija vērtēs iespēju atbrīvot komersantu no energoefektivitātes nodevas samaksas.

Saskaņā ar datiem, kas no energoefektivitātes monitoringa sistēmas tiek izmantoti šajā pētījumā, kopējā ikgadējā nodevas summa visiem saistības neizpildījušiem 381 uzņēmumiem veidotu vidēji 1,21 miljoni Euro, ja nodevas apmērs ir 6,3 EUR/MWh (saskaņā ar MK noteikumu Nr.202 projekta anotāciju (MK, 13.02.2017.)). Kopējā iemaksātā nodevas summa 2019.gada nogalē bija aptuveni 0,5 miljoni Euro.

EM informatīvajā ziņojumā 2019.gada 16.jūlijā raksta, ka "Šobrīd energoefektivitātes nodevas administrēšanu veic Ekonomikas ministrija (Enerģētikas politikas administrēšanas departaments), tomēr šo funkciju izpilde nenotiek pilnvērtīgi kapacitātes trūkuma dēļ un pastāv riski, ka netiek iegūts maksimālais iespējamais finanšu līdzekļu apjoms, kas varētu tikt izmantots energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu veikšanai." (EM, 16.07.2019.)

Lietderība

Plānotais administratīvo izmaksu monetārs novērtējums saskaņā ar MK noteikumu Nr.668 projekta anotāciju ir:

- Pielikuma aizpildīšana (lielajam uzņēmumam, lielajam elektroenerģijas patērētājam, valsts iestādei, pašvaldībai, atbildīgajai pusei, valsts vai pašvaldības fondam): 1044.00 euro (8.70 x 40) x (3 x 1);
- Atbildīgās puses panākto enerģijas ietaupījumu publicēšana: 8.70 euro (8.70 x 1) x (1 x 1) (MK, 06.09.2016.)

EM savā informatīvajā ziņojumā 2019.gada jūlijā (EM, 16.07.2019.) ziņoja, ka

- "Šobrīd lielo elektroenerģijas patērētāju un lielo uzņēmumu obligāto pienākumu izpildes uzraudzības un iesniegto ikgadējo pārskatu izvērtēšanas funkciju veikšana ir noteikta Ekonomikas ministrijai (Enerģētikas politikas administrēšanas departaments), tomēr šo funkciju izpilde nenotiek pilnvērtīgi kapacitātes trūkuma dēļ, kur netiek veikta pilnvērtīga iesniegto ziņojumu kvalitatīva un detalizēta izvērtēšana.
- Tomēr šobrīd Ekonomikas ministrija kā normatīvo aktu energoauditu jomā izstrādātāja nevar neatkarīgi pārbaudīt sagatavotos un veiktos energoauditus. Ekonomikas ministrija arī nepārbauda veiktajos energoauditos norādīto informāciju, kā arī to, vai energopārvaldības sistēmas aptvērums un iepilnātās darbības atbilst Energoefektivitātes likuma prasībām. Energoauditoru darbu uzrauga valsts aģentūra Latvijas nacionālais akreditācijas birojs, kas attiecīgi minētos energoauditorus ir akreditējusi saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 21. augusta noteikumiem "Noteikumi par neatkarīgu ekspertu kompetences novērtēšanu un profesionālās darbības uzraudzību ēku energoefektivitātes jomā"

un veic energoauditoru uzraudzību saskaņā ar Ministru kabinet 2016. gada 26.jūlija noteikumiem Nr.487 "Uzņēmumu energoaudita noteikumi". Savukārt, lai veiktu neatkarīgu energoauditu kvalitātes uzraudzību, ir nepieciešams šīs funkcijas veikt neatkarīgai institūcijai.

- Energoefektivitātes likuma 9.panta piektajā daļā ir noteikts, ka energoaudita pārskats ir jāreģistrē Ekonomikas ministrijas pārziņā esošajā informācijas sistēmā sākot ar 2017.gada 1.jūliju. Tomēr vēl šobrīd energoauditoru iesniegtie pārskati netiek apkopoti vienotā reģistrā un energoauditu kvalitātes neatkarīgas pārbaudes netiek veiktas kapacitātes un tās finansējuma trūkuma dēļ.
- Šobrīd energoefektivitātes nodevas administrēšanu veic Ekonomikas ministrija (Enerģētikas politikas administrēšanas departaments), tomēr šo funkciju izpilde nenotiek pilnvērtīgi kapacitātes trūkuma dēļ un pastāv riski, ka netiek iegūts maksimālais iespējamais finanšu līdzekļu apjoms, kas varētu tikt izmantots energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu veikšanai."

Atbilstība

Šī politikas pasākuma ieviešanas mērķis ir nodrošināt energoauditu pieejamību un regulārus, obligātus energoauditus lielajos uzņēmumos (MK, 2015), kā arī "Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plāns enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai" mērķis, kas paredz, ka veicot energoauditus lielajos uzņēmumos tiks novērtēts uzņēmuma enerģijas patēriņš un noteikti energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumi un tas dos uzkrāto enerģijas ietaupījumu līdz 2020.gadam 753,6 GWh. Savukārt, energopārvaldības ieviešana lielajos elektroenerģijas patērētājos: nodrošinās uzkrāto enerģijas ietaupījumu līdz 2020.gadam 54 GWh. (EM, 2019). Abi šie mērķi joprojām ir būtiski un to sasniegšanai ir svarīga nozīme, lai Latvija varētu izpildīt savas starptautiskās saistības. To neizpilde ir saistīta ar būtiskām soda sankcijām (EM, 16.07.2019.).

Tie uzņēmumi, kas ievieš likumā noteiktās prasības par energopārvaldības sistēmas izveidošanu un ieviešanu, kā arī veic energoauditus un ievieš energoefektivitātes pasākumus tādā veidā kā tas bija sākotnēji iecerēts, veidojot direktīvu un likumu, nodrošina, ka politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām, jo tās seko līdzī jaunākajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem, sadarbojoties ar tehnoloģiju ražotājiem, analizējot mērķauditorijas interešu izmaiņas. Savukārt, pārējie uzņēmumi, kas tikai formāli izpilda vai nepilda likuma prasības, nenodrošina, ka politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām.

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir saskaņots ar MK rīkojumu Nr. 257 (MK, 24.05.2017.), kur ar šo politikas pasākumu iegūtie enerģijas ietaupījumi tiek ieskaitīti Latvijas kopējā enerģijas ietaupījumu mērķī. Otrs likumdošanas akts ar ko ir saskaņots šis politikas instruments ir MK not.Nr.668 (MK, 11.10.2016.), kas nosaka kārtību kā iesaistītās puses ziņo par ietaupījumiem energoefektivitātes monitoringa sistēmā un kā EM publicē iegūtos datus par šo politikas pasākumu.

Pievienotā vērtība

Intervijās ar iesaistītajām pusēm netika minēta neviena veida pievienotā vērtība no šī politikas pasākuma.

Derīgums

Šis politikas pasākums tika ieviests bez Ekonomikas ministrijas skaidrojošās informācijas un ir radījis komunikācijas plaisu. Ja pēc "Energoefektivitātes likuma" spēkā stāšanās tajā noteiktās prasības tiktu skaidrotas caur uzņēmumu ieguvumu prizmu nevis tas tiktu noteikts kā obligāts pienākums, kā arī tiktu paredzēts veidot atbalstu, kas stiprinātu uzņēmumu enerģētiku, energopārvaldnieku un energoauditoru kapacitāti, šī politikas pasākuma ieviešana būtu veiksmīgāka.

Papildus tam, tie uzņēmumi, kuri uztver likuma prasības kā apgrūtinājumu, neredz ieguvumu no energopārvaldības sistēmas/energoauditu ieviešanas, likums ļauj ieviest sistēmas formāli, nospraust niecīgus energoefektivitātes mērķus, pat nemēģinot sasniegt mērķus, kas atgriezeniski nedod plānoto efektu valsts kopējā energoefektivitātes mērķī.

Īpaši lielu negatīvismu uzņēmumos ir radījušas vairāki būtiski aspekti, kas saistīti ar EM darbību:

- Energoauditu/vides pārvaldības sertifikātu/ energopārvaldības sertifikātu/ energobilances iesniegšanas dažādie termiņi, atšķirīgie energoefektivitātes pasākumu ieviešanas termiņi lielajiem uzņēmumiem un lielajiem elektroenerģijas patērētājiem, iesniegšanas veids (elektroniski vai papīra formātā) būtiski apgrūtina ar likumdošanu noteikto pienākumu pildīšanu, jo ir ļoti grūti izsekot kad, kam, kādā formā un kas ir jāiesniedz. Prasības ik pa brīdīm tiek mainītas un izsekot līdzī to izmaiņām prasa no uzņēmumiem papildus kapacitāti.
- Par problēmām ar komunikāciju starp EM un uzņēmumiem liecina arī notikumi ar likumdošanā noteikto dokumentu iesniegšanu ministrijai. Neskaidrība par kavētiem nodevumiem un sankcijām par nodevumiem radīja haosu starp uzņēmumiem, kuri 2018.gada decembrī nokavēja iesniegšanas termiņus – EM darbinieki telefoniski skaidroja, ka par kavējumu soda sankciju nebūs, bet termiņam beidzoties EM juristi skaidroja, ka saskaņā ar likumdošanu, kavētājiem jāmaksā energoefektivitātes nodeva. To 2019.gada 6.martā EM mājas lapā skaidro Ekonomikas ministrs Ralfs Nemiro: "Energoefektivitātes likuma izstrādi 12. Saeima vilcināja 3 gadus, t.i. līdz 2016. gadam. Kaut gan pēc tam katram lielajam uzņēmumam individuāli tika sūtītas 2-3 atgādinājuma vēstules izvērtēt savu elektroenerģijas patēriņu laicīgi un atbildīgi, kā arī noteiktajā termiņā informēt Ekonomikas ministriju par to izpildi, acīmredzot ar to bija par maz, jo daudzi uzņēmumi noteiktajos termiņos šo pienākumu neveica. Arī pēdējās dienās publiski izskanējušais SIA "Liepkalni" gadījums to apliecina – uzņēmums energoauditu pabeidza 2018. gada 30. novembrī, informāciju ministrijā iesniedza 7. decembrī, t.i. ar 8 mēnešu nokavēšanos. Atbilstoši šobrīd spēkā esošajai likuma redakcijai šāda nokavēšanās ir likuma normas pārkāpums, kā rezultātā tam piemērota iepriekš minētā nodeva. Netiek diferencēts arī kavējuma ilgums – nodeva par vienas dienas kavējumu ir līdzvērtīga nodevai par prasību neizpildīšanu." (EM, 2019) Pēc tam pēkšņi 2019.gada

25.aprīlī tiek veikti grozījumi “Energoefektivitātes likumā”, kas nosaka, ka tiem lielajiem elektroenerģijas patērētājiem, kas ir iesnieguši likumdošanā noteiktos dokumentus ir tiesības uz komercdarbības atbalstu energoefektivitātes nodevas atvieglojuma, atbrīvojuma vai atmaksas veidā, ja tas līdz 2019.gada 15.maijam izpilda šā likuma 12.panta otrajā, trešajā vai piektajā daļā minētos pienākumus.

Līdztiesība

Nav konstatēti gadījumi, kuros šī politikas pasākuma ietekmē nebūtu ievērota līdztiesība.

Ilgspēja

Energoefektivitātes pasākumi uzņēmumos tika ieviesti jau pirms šī politikas pasākuma ieviešanas, īpaši uzņēmumos, kuros ir ārvalstu kapitāls. Intervijās minēts, ka daļa uzņēmumu neturpinās veikt energoefektivitātes pasākumus, ja politikas pasākums tiks pārtraukts. Viens no iemesliem tam tiek minēts veids kā EM ieviesa šo pasākumu – pirms likumdošanas ieviešanas komunikācija bija tikai rīkojumu formātā, bet likumdošanas darbības laikā tā ir bijusi vāja vai tās nav bijis vispār. Tas daudzos ir radījis nepatiku pret enerģijas taupīšanu.

Pieņemamība

Uzņēmumi, uz kuriem attiecas šis politikas pasākums, pieņem tā prasības ar lielu pretestību. Tās pamatā ir komunikācijas veids, ko ir izvēlējusies EM – rīkojumu formātā vai arī tās nav vispār. Daļa no EM sniegtās informācijas ir bijusi pretrunīga.

Pozitīvas komunikācijas piemēru 2019.gada 6.martā rāda Ekonomikas ministrs Ralfs Nemiro, kurš skaidro, ka “savu laiku un resursus uz šīs zemes mēs aizņemamies no saviem bērniem. Lai Latvija izpildītu ES energoefektivitātes prasības uz 2020. gadu, un valstij nebūtu jāmaksā milzīgas soda naudas par to neizpildi, mums katram ir jāizpilda šodienas pienākumi ar vislielāko atbildības sajūtu. Tādēļ pretī sagaidu uzņēmēju, īpaši lielo elektroenerģijas patērētāju, pastāvīgas rūpes par energoefektivitātes celšanu savos uzņēmumos. Tas uzņēmumiem palīdzēs efektīvzēt iekšējos procesus, atbildīgāk izmantot energoresursus un galu galā samazināt savus elektrības rēķinus, tādējādi būtiski ceļot sava uzņēmuma konkurētspēju un Latvijas tautsaimniecības konkurētspēju kopumā. Vienlaikus aicinu uzņēmējus nākotnē daudz aktīvāk iesaistīties likumu izstrādes procesā, tādējādi nodrošinot lielāku informētību par tajos noteiktajiem pienākumiem.” (EM, 2019)

5.4. Energoefektivitātes fondi

Analīze balstās uz:

- EM mājas lapā pieejamo informāciju (EM, 2019);
- Iesaistīto pušu intervijās sniegto informāciju;
- "Altum" mājas lapā pieejamo informāciju;
- Cita publiski pieejama informācija, piemēram, Valsts Kontroles ziņojums "Vai tiek īstenota mērķtiecīga energoefektivitātes politika plānotā enerģijas galapatēriņa ietaupījuma sasniegšanai?" (VK, 2018), RTU Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūta rīkoti semināri (VASSI).

Efektivitāte

Likumdošana nosaka, ka valsts energoefektivitātes fonda darbību attiecībā uz tā rīcībā esošo finanšu līdzekļu izlietošanu kontrolē Ekonomikas ministrija. Savukārt, sabiedrība "Altum" valsts energoefektivitātes fonda līdzekļus izmanto, lai īstenotu valsts atbalsta programmu obligātā enerģijas galapatēriņa mērķa sasniegšanai, kā arī Ekonomikas ministrijas apstiprinātiem sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumiem energoefektivitātes jomā. Saskaņā ar "Altum" nolikumu, fonda līdzekļus tā izmanto Ministru kabinetā apstiprinātu valsts atbalsta programmu īstenošanai grantu vai finanšu instrumentu veidā obligātā enerģijas galapatēriņa mērķa sasniegšanai (Altum, Energoefektivitātes fonda nolikums, , 25.09.2019.).

5.4.att. parādīti dati no "Altum" energoefektivitātes fonda mājas lapas par līdz šim paveikto. Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumi veikti par kopējo summu 47600 EUR. Intervijās tika minēti vēl virkne citu pasākumu, kuri nav ziņoti mājas lapā. "Altum" veic aktīvu darbu, lai veicinātu energoefektivitātes pieauguma tempu. Šī finanšu institūcija mērķtiecīgi veic darbības, lai palielinātu tirgus pieprasījumu pēc energoefektivitātes, kas tai ļautu sasniegt savu galveno mērķi – palielināt aizdevumu portfeli energoefektivitātes projektiem. Atšķirībā no EM, "Altum" aktīvi analizē tirgu, tendences, enerģijas patērētājus, to uzvedību un meklē iespējas palielināt pieprasījumu pēc energoefektivitātes pakalpojumiem.

Īstenotie pasākumi

Līdz šim fonda ietvaros veiktās sabiedrības informēšanas un izglītošanas aktivitātes:

Nr.	Aktivitāte	Līguma nr.	Finansējums	Pasākuma laiks / periods
1.	Uzņēmumu informēšanas un izglītošanas kampaņa par energoefektivitātes jautājumiem sadarbībā ar "Dienas bizness"	2019. gada 8. maija Līgums Nr.2019-90 ar SIA "Reprise"	20 000 EUR	2019. gada maijs - decembris
2.	"Dienas bizness" sagatavoto materiālu izplatīšana	-	20 000 EUR	2019. gada maijs - decembris
3.	Foruma uzņēmējiem "Vai bizness šodien var atļauties nebūt energoefektīvs?" marketinga aktivitātes, t.sk. video un materiāla publicēšana pēc foruma		7 600 EUR	2019. gada 10.septembris, oktobris

4.7..att. Ekrānšāviņš no "Altum" energoefektivitātes fonda mājas lapas 14.12.2019. (Altum, 2019)

Lietderība

EM informatīvajā ziņojumā 2019.gada 16.jūlijā raksta, ka "Šobrīd energoefektivitātes nodevas administrēšanu veic Ekonomikas ministrija (Enerģētikas politikas administrēšanas departaments), tomēr šo funkciju izpilde nenotiek pilnvērtīgi kapacitātes trūkuma dēļ un pastāv riski, ka netiek iegūts maksimālais iespējamais finanšu līdzekļu apjoms, kas varētu tikt izmantots energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu veikšanai." (EM, 16.07.2019.)

Atbilstoši "Energoefektivitātes likuma" 7.panta trešās daļas 2.punktam 90 % no energoefektivitātes nodevas ieņēmumiem tiek pārskaitīti valsts energoefektivitātes fondam, tā pārvaldītājam akciju sabiedrībai "Attīstības finanšu institūcija Altum". Attiecīgi 10% no energoefektivitātes nodevas ieņēmumiem tiks nodrošināti Ekonomikas ministrijai izdevumu segšanai, kas saistīti ar energoefektivitātes mērķu sasniegšanas uzraudzību, ziņošanas nodrošināšanai, kā arī enerģijas ietaupījumu datubāzes uzturēšanu (MK, 13.02.2017.).

Energoefektivitātes fondā 2019.gada nogalē bija ieskaitīti aptuveni 0,5 milj.EUR.

EM no iekasētās nodevas bija plānojuši tērēt (MK, 13.02.2017.) :

- energoefektivitātes mērķu sasniegšanas uzraudzības nodrošināšana - Ekonomikas ministrija, ievērojot Ministru kabineta 2013.gada 3.janvāra noteikumus Nr.1 "Kārtība, kādā publiska persona pasūta pētījumus" noteikto kārtību, veiks ārpakalpojumu

iepirkumus, t.i., pētījumus, kuri pamato enerģijas ietaupījumu aprēķinus jomās, kurās nav pieejami tieši enerģijas patēriņa mērījumi (nodokļu pasākumi, informatīvie pasākumi u.c. pasākumi, kas saistīti ar enerģijas patērētāju izturēšanos.) Pavisam tiek plānoti 3 pētījumi, kuru kopējā summa sastādīs 30 000 euro (ar PVN 21%) 2018.gadā. Izdevumu aprēķinā iekļautās izmaksas ir pielīdzinātas līdzšinējo pētījumu izmaksām atkarīgi no nepieciešamajām tehniskās specifikācijas prasībām (patērētais laiks stundās, vienas stundas izmaksa).

- ziņošanas nodrošināšana Eiropas Komisijai - ziņošanas un plānošanas pienākumi Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25.oktobra Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK prasību pārņemšanu normatīvajos aktos (turpmāk – EED) un Klimata un enerģētikas politikas satvaru laikposmam no 2020.gada līdz 2030.gadam (KEPS2030) ietver enerģētikas datu apstrādi, aprēķinu un analīzes veikšanu, tai skaitā, ja nepieciešams, stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma veikšanu šādiem EK ziņojumu dokumentiem:
 - Ikgadējais progresa ziņojums par gūtajiem panākumiem virzībā uz valsts energoefektivitātes mērķi saskaņā ar EED XIV pielikumu;
 - Augstas efektivitātes koģenerācijas un efektīvas centralizētas siltumapgādes un dzesēšanas izmantošanas potenciāla visaptverošs izvērtējums (ārpakalpojums), kas veicams ik pēc 5 gadiem);
 - Pēc Eiropas Komisijas Komisijai apstiprinātā parauga izstrādājamā Ilgtspējīgas enerģētikas un klimata stratēģija un valsts energoefektivitātes rīcības plāns.

Lai nodrošinātu minēto dokumentu sagatavošanu, vienlaikus nodrošinot energoefektivitātes nodevas administrēšanu, ko atbilstoši noteikumu projektā noteiktajam veiks Ekonomikas ministrija sākot ar 2018.gadu, nepieciešams finansējums Ekonomikas ministrijas darbinieka atlīdzības nodrošināšanai bez jaunu amatu vietu izveidošanas, dokumentācijas, kas saistīta ar energoefektivitātes pasākumu īstenošanu, izvērtēšanai, energoefektivitātes nodevas aprēķināšanai un piemērošanai, nodevas maksājuma kontrolei, kā arī regulārai uzraudzības koordinēšanai:

2018.gadā – 25 314 euro apmērā;

2019.gadā – 42 000 euro apmērā;

2020.gadā – 44 000 euro apmērā.

- enerģijas ietaupījumu informācijas sistēmas ieviešana un uzturēšana:
 - tehniskās specifikācijas izstrāde (ārpakalpojums) 2019.gadā - 20 000 euro;
 - informācijas sistēmai nepieciešamās infrastruktūras sagatavošana (skaitļošanas jauda [serveris], datu glabāšanas un apstrādāšanas iekārtas [disku masīvs, komutācijas iekārtas u.tml.] un nepieciešamās programmatūras licences) 2019.gadā - 40 000 euro;
 - informācijas sistēmas izstrāde, ieskaitot integrācijas risinājumu un garantijas uz 2 gadiem 2019.gadā – 120 000 euro un 75 000 euro 2020.gadā (aprēķinā ietverts izstrādātāju darba 375 cilvēkdienas un garantijas apkalpošana, dienas likme 320 euro);

- programmatūras uzturēšana un jaunu izmaiņu pieprasījumi nākamos 2 gadus pēc ieviešanas 2019.gadā 30 000 euro un 25 900 euro 2020.gadā.

EM mājas lapā atrodama informācija, ka 2018.gada 22.oktobrī EM paziņoja, ka slēgs līgumu ar SIA "Sunberry Systems" par kopējo līguma cenu 36905 EUR par energoefektivitātes monitoringa un nodevas administrēšanas sistēmas papildinājumu izstrādes, izmaiņu pieprasījumu realizācijas un uzturēšanas pakalpojums, kuru pabeigs 2020.gada 31.janvārī (EM, 2018) un 2019.gada 25.janvārī noslēgts līgumu ar SIA "Konsorts" par 18176 EUR par metodikas izstrādi un ikgadējā un kumulatīvā enerģijas ietaupījumu aprēķināšanu (EM, 2019).

Atbilstība

Šī politikas pasākuma ieviešanas mērķis ir atbalstīt iniciatīvas energoefektivitātes jomā (MK, 2015). Tas ir svarīgi arī "Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plāns enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai" ieviešanas kontekstā, jo iemaksātā energoefektivitātes nodeva nozīmē, ka kāds no tirgus dalībniekiem, kam likumdošanā ir noteikts energoefektivitātes paaugstināšanas pienākums, nav to izpildījis un šo pienākumu ir jāveic Energoefektivitātes fondam. Abi šie mērķi ir būtiski un aktuāli, jo Latvijai ir jāpilda savas starptautiskās saistības. To neizpilde ir saistīta ar būtiskām soda sankcijām (EM, 16.07.2019.).

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir saskaņots ar MK rīkojumu Nr. 257 (MK, 24.05.2017.), kur ar šo politikas pasākumu iegūtie enerģijas ietaupījumi tiek ieskaitīti Latvijas kopējā enerģijas ietaupījumu mērķī. Otrs likumdošanas akts ar ko ir saskaņots šis politikas instruments ir MK not.Nr.668 (MK, 11.10.2016.), kas nosaka kārtību kā iesaistītās puses ziņo par ietaupījumiem energoefektivitātes monitoringa sistēmā un kā EM publicē iegūtos datus par šo politikas pasākumu.

Pievienotā vērtība

Šis pasākums rada pievienoto vērtību "Altum" darbībai, jo energoefektivitātes fonda līdzekļi tiek izmantoti energoefektivitātes popularizēšanai ar mērķi radīt tirgus pieprasījumu pēc energoefektivitātes projektiem un tiem nepieciešamā finansējuma.

Derīgums

Šis politikas pasākums ir derīgs visiem tirgus dalībniekiem, jo "Altum" veic enerģijas patērētāju uzvedības analīzi, to apmācību un informēšanu, lai radītu pieprasījumu pēc energoefektivitātes projektu finansējuma. Vienlaicīgi no šīm aktivitātēm iegūst visi, un ieinteresēto pušu intervijās tiek minēts par sabiedrības un masu mediju intereses pieaugumu par

šo tēmu. Piemēram, ar šiem pasākumiem tiek grauts iesīkstējais mīts, ka energoefektivitātes pasākumi ir ļoti dārgs pasākums.

Līdztiesība

Šis politikas pasākums neierobežo līdztiesību.

Ilgspēja

Energoefektivitātes pasākumu veicināšanu "Altum" veica jau pirms energoefektivitātes fonda izveidošanas un plāno to turpināt arī tad, ja fonda nebūtu.

Pieņemamība

Uzņēmumi, kas ir "Altum" potenciālie klienti, arvien pozitīvāk uztver energoefektivitāti, jo ar apmācībām un informācijas pasākumiem tā tiek popularizēta un uzņēmumu vidū šī tēma kļūst populārāka.

5.5. Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu energopārvaldība

Dati no EM ir pieprasīti vēstulē Nr. 04000-2.2.2-e/327 (16.10.2019.), taču līdz atskaites iesniegšanai atbilde uz pieprasījumu nav saņemta. Tādēļ analīze balstās uz:

- EM mājas lapā pieejamo informāciju (EM, 2019);
- Iesaistīto pušu intervijās sniegto informāciju;
- Iesaistīto pušu mājas lapās pieejamās informācijas (Jelgava, Jelgavas Vēstnesis, 2019), (Kreicmane, 07.04.2017.), (Zemgales, 10.04.2017.), (Daugavpils, Daugavpils dome, 2019), (Daugavpils, 2018), (CSDD, bez datuma), (Bauska, 2019), (Valmiera, 2017), (Jēkabpils, 2017), (Rēzekne, 2019), (tvnet, 2017), (ritakafija.lv, 2017), (Liepāja, 2016), (Jūrmala, Jūrmalas dome, 2017), (Jūrmala, 2017), (Ādaži, 2017), (Babīte, 2017), (Sigulda, 2017), (Saldus, 2019), (Cēsis, 2016), (VNĪ, 2017), (Stopiņi, 2017), (Smiltene, Smiltenes novada pašvaldība, 2017), (DB, 2019), (Tukums, 2016), (Ķegums, 2019), (Šampetera, 2018).
- Cita publiski pieejama informācija, piemēram, 2019.gada 7.marta konference "Energopārvaldība pašvaldībās: sasniegtais un nākotnes perspektīvas". Konferenci organizēja Rīgas Tehniskā universitāte un SIA "Ekodoma" Eiropas Savienības līdzfinansētu projektu "ActNow!" un "Compete4SECAP" ietvaros. Konferences mērķis bija diskutēt par līdzšinējo pašvaldību pieredzi energopārvaldības sistēmas izveidē un ieviešanā, energopārvaldības sistēmas sertificēšanu un sinerģiju starp efektīvu enerģijas pārvaldību valsts, reģiona un

pašvaldības līmenī. Ar savu redzējumu dalījās nozares ministriju, pašvaldību un plānošanas reģionu pārstāvji (RTU, 2019), projekts “Jaunu metožu lietojums apmācībās par pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mazināšanu” (Ekodoma, 2019), RTU Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūta rīkoti semināri (VASSI).

Efektivitāte

“Energoefektivitātes likums” nosaka, ka republikas pilsētu pašvaldības ievieš sertificētu energopārvaldības sistēmu un novadu pašvaldības, kuru teritorijas attīstības līmeņa indekss ir 0,5 vai lielāks un iedzīvotāju skaits ir 10 000 vai lielāks, un valsts tiešās pārvaldes iestādes, kuru īpašumā vai valdījumā ir ēkas ar 10 000 kvadrātmetru vai lielāku kopējo apkurināmo platību, ievieš energopārvaldības sistēmu. Novadu pašvaldības un valsts tiešās pārvaldes iestādes attiecīgo sistēmu ievieš viena gada laikā no minēto nosacījumu iestāšanās dienas. Valsts iestādēm un pašvaldībām ir tiesības: 1) izstrādāt un pieņemt energoefektivitātes plānu kā atsevišķu dokumentu vai kā pašvaldības teritorijas attīstības programmas sastāvdaļu, kurā iekļauti noteikti energoefektivitātes mērķi un pasākumi; 2) atsevišķi vai kā sava energoefektivitātes plāna īstenošanas sastāvdaļu ieviest energopārvaldības sistēmu; un 3) izmantot energoefektivitātes pakalpojumus un slēgt energoefektivitātes pakalpojuma līgumus, lai īstenotu energoefektivitātes uzlabošanas pasākumus.

Informācija no EM mājas lapas, kas pieejama 11.12.2019. (EM, 11.12.2019.): “Nolūkā dalīties ar labās prakses piemēriem Ekonomikas ministrija apkopo informāciju par pašvaldībām un valsts iestādēm, kuras ieviesušas energopārvaldības sistēmu. Liepāja ir pirmā republikas pilsēta Latvijā, kura ieviesusi energopārvaldības sistēmu un to sertificējusi atbilstoši ISO 50001:2011 standartam. 2016. gada noslēgumā arī Daugavpils pilsētas pašvaldība saņēmusi sertifikātu, kas apliecina energopārvaldības sistēmas darbības atbilstību standarta LVS EN ISO 50001:2012 prasībām. 2017. gada martā energopārvaldības sertifikātu saņēmusi arī Jelgavas pašvaldība – pēc pašvaldības prognozēm, sistēma ļaus ietaupīt vairāk nekā 1000 MWh enerģijas gadā. Energoefektivitātes likuma prasību izpildi – to apliecina Smiltenes novada pašvaldība, kas 2016. gada beigās brīvprātīgi ieviesusi energopārvaldības sistēmu.” 5.5.att. parādīta informācija, kas pieejama EM mājas lapā.

Republikas pilsētu pašvaldības, kurām, ievērojot Energoefektivitātes likuma prasības, jāievieš sertificēta energopārvaldības sistēma (termiņš: 2017. gada 1. aprīlis)				Iesniegtas enerģijas ietaupījumu pārskats par īstenotajās energoefektivitātes uzlabošanas pasākumos sasniegtajiem ietaupījumiem iepriekšējā kalendārā gadā **	
Pašvaldība	Ieviesta energopārvaldības sistēma			par 2016. gadu	par 2017. gadu
Daugavpils			x	x	
Jelgava			x	x	
Jēkabpils			x	x	
Jūrmala			x	x	
Liepāja			x	x	
Rēzekne					
Rīga					
Valmiera			x		
Ventspils			x		

Novadu pašvaldības, kuru teritorijas attīstības līmeņa indekss ir 0,5* vai lielāks un iedzīvotāju skaits ir 10000* vai lielāks un kurām jāievieš energopārvaldības sistēma, ievērojot Energoefektivitātes likuma prasības (termiņš: 2017. gada 1. novembris)				Iesniegtas enerģijas ietaupījumu pārskats par īstenotajās energoefektivitātes uzlabošanas pasākumos sasniegtajiem ietaupījumiem iepriekšējā kalendārā gadā	
Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits gada sākumā (cīlv., PMLP), 2015. gads	Teritorijas attīstības līmeņa indekss (vienības, VRAA), 2015. gads	Ieviesta energopārvaldības sistēma	par 2016. gadu	par 2017. gadu
Ādažu novads	1 07 14	1,6	x	x	
Babītes novads	1 03 18	1,7	x	x	
Ķekavas novads	2 27 88	1,6			
Lielvārdes novads	1 07 73	0,5			
Mārupes novads	1 79 36	2,6			
Olaines novads	2 02 19	0,7			
Ozolnieku novads	1 06 28	0,8			
Salaspils novads	2 31 05	1			
Siguldas novads	1 83 46	0,9	x	x	
Stopiņu novads	1 04 01	1,5	x		

*datu atlases avots: <http://raim.gov.lv>

Pašvaldības, kuras brīvprātīgi ievieš energopārvaldību				Iesniegtas enerģijas ietaupījumu pārskats par īstenotajās energoefektivitātes uzlabošanas pasākumos sasniegtajiem ietaupījumiem iepriekšējā kalendārā gadā	
Pašvaldība	Ieviesta energopārvaldības sistēma			par 2016. gadu	par 2017. gadu
Smiltenes novads			x	x	
Cēsu novads			x		
Saldus novads			x		
Bauskas novads			x		

Valsts tiešās pārvaldes iestādes, kuru īpašumā vai valdījumā ir ēkas ar 10 000 kvadrātmetru vai lielāku kopējo apkurināmo platību un kurām jāievieš energoefektivitātes likuma prasības jāievieš energopārvaldības sistēma (termiņš: 2017. gada 1. novembris)			Iesniegtas enerģijas ietaupījumu pārskats par īstenotajās energoefektivitātes uzlabošanas pasākumos sasniegtajiem ietaupījumiem iepriekšējā kalendārā gadā *		
Valsts tiešās pārvaldes iestāde	Iestāde, kurai deleģēts pienākums	Ieviesta energopārvaldības sistēma	par 2017. gadu		
Aizsardzības ministrija	Valsts aizsardzības militāro objektu un iepirkumu centrs	x			
Ekonomikas ministrija					
Finanšu ministrija	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	x			
Iekšlietu ministrija	Nodrošinājuma valsts aģentūra				
Kultūras ministrija	Latvijas nacionālā bibliotēka	x			
Labklājības ministrija	VSIA „Šampētera nams”				
Izglītības un zinātnes ministrija					
Satiksmes ministrija	VAS "Latvijas dzelzceļš"	x			
Tieslietu ministrija					
Veselības ministrija					
Vides aizsardzības un reģinālās attīstības ministrija					
Zemkopības ministrija	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	x			

5.5.att.Ekrānšāviņš no Ekonomikas ministrijas mājas lapā publicētās informācijas no pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu saraksta, kas ievieš energopārvaldības sistēmu uz 16.11.2018.

Kā redzams 5.5.att., līdz 2018.gada 16.novembrim visas republikas pilsētas ir ievieš sertificētu energopārvaldības sistēmu, izņemot Rīgu un Rēzekni. Līdz atskaites nodošanas brīdim, nav atrodama publiski pieejama informācija par to vai Rīga ir izpildījusi likuma prasības, lai gan tai jau 2013.gadā ir izveidots energoplāns (Rīga, 2014). Rēzekne saņēmusi energopārvaldības sertifikātu 2019.gada 19.februārī. Savukārt, tikai 4 no 10 likuma prasībām

atbilstošajām novadu pašvaldībām ir izpildījušas prasības par energopārvaldības ieviešanu. Taču 4 citas pašvaldības uz kurām neattiecas likuma prasības ir ieviešušas energopārvaldības sistēmas. Arī Tukuma un Ķeguma novada domes ir ieviešušas energopārvaldības sistēmu. Arī valsts tiešās pārvaldes īpašumā esošajās ēkās vērojama līdzīga situācija kā pašvaldībās.

Šim politikas pasākumam jāsasniedz kopējais kumulatīvais enerģijas ietaupījums 150 GWh (MK, 24.05.2017.). Tas jāpaveic laika posmā no 2017.-2020.gadam. Ja pieņem, ka katru gadu ietaupa vienādu enerģijas daudzumu, tad tas ir 37500 MWh/gadā. Intervijās iegūtā informācija un publiski pieejamie dati liecina, ka visdrīzāk plānotie kumulatīvie ietaupījumi netiks sasniegti, jo daļa pašvaldību nav/novēloti izstrādājuši energopārvaldības sistēmu, kā arī tie, kas tie, kas to ir izstrādājuši kavējas ar to ieviešanu. Īpaši būtisks ir fakts, ka lielākais enerģijas patērētājs un attiecīgi lielākās enerģijas ekonomijas devējs kopējā kumulatīvajā ietaupījuma mērķī – Rīgas pašvaldība, nav izstrādājuši energopārvaldības sistēmu. To apliecina dati no "Ziņojums par virzību uz valsts energoefektivitātes mērķu 2020. gadam izpildi par 2017.gadu atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES 24. panta 1. punkta un XIV pielikuma 1. daļas prasībām", kur parādīts, ka pašvaldību īstenotie pasākumi un iesniegtie ziņojumi par ietaupījumiem: jaunie pasākumi 2016.gadā veido 0,3 GWh un 2017.gadā - 0,44 GWh, bet kumulatīvie ietaupījumi uz 2020.gadu ir tikai 3,28 GWh plānoto 150 GWh vietā, t.i. pagaidām no mērķa ir sasniegti tikai 2,2% (EM, 2019).

Papildus tam, Ekonomikas ministrija informē, ka: "EM tām pašvaldībām, kuras nav iesniegušas informāciju par energopārvaldības principu ieviešanu, nosūtījusi atgādinājuma vēstules ar lūgumu ziņot par energopārvaldības sistēmas izstrādes progresu. Tajā pašā laikā EM piebilda, ka pret šīm pašvaldībām netiks vērstas sankcijas. «Energopārvaldības sistēmas ieviešana nav pašmērķis, bet gan ieguvums pašām pašvaldībām - iespēja gūt skaidru priekšstatu par savu energoefektivitātes līmeni un iespējām izvērtēt dažādu pasākumu īstenošanas ietekmi uz energoefektivitātes paaugstināšanu, kā rezultātā pašvaldība var samazināt savus izdevumus par energoresursiem, radot iespēju šo finansējumu novirzīt citu funkciju veikšanai,» uzsvēra EM. Turklāt Energoefektivitātes likumā noteikts, ka pašvaldības, kurām ir ieviesta energopārvaldības sistēma, piesakoties dažādām atbalsta programmām un finansējumam, projektu vērtēšanas procesā var gūt papildu punktus." (tvnet, 2017).

2019.gada 16.jūlijā EM publicētais informatīvais ziņojums secina, ka "šobrīd energopārvaldības sistēmas pārraudzības valsts iestādēs un pašvaldībās funkciju veikšana ir noteikta Ekonomikas ministrijai (Enerģētikas politikas administrēšanas departaments), tomēr šo funkciju izpilde nenotiek pilnvērtīgi kapacitātes trūkuma dēļ, kur netiek veikta pilnvērtīga iesniegto ziņojumu kvalitatīva un detalizēta izvērtēšana." (EM, 16.07.2019.) Secināts arī, ka tas ir jāskaidro īstenojot pēc iespējas ātrāk vai jāturpina veikt daudz lielākā kapacitātē un apjomā, lai nepieļautu situāciju, ka Eiropas Komisija nosaka Latvijas Republikai soda sankcijas ES normatīvo aktu neieviešanas un neizpildes gadījumā, piemēram, attiecībā uz transporta enerģijas nosacījumiem un energoefektivitātes uzlabošanas pienākumu veikšanas uzraudzību.

Veicot detalizētāku analīzi par cēloņiem kāpēc ir/nav izstrādātas likuma prasībām atbilstošas energopārvaldības sistēmas pašvaldībās var secināt, ka:

- Lielākajā daļā pašvaldību, kur ir ieviestas energopārvaldības sistēmas, tas ir veikts dažādu projektu ietvaros;
- Daļā pašvaldību energopārvaldības sistēmas ir ieviestas sertifikācijas iestāžu iedarbības ietekmē;

- Likuma un energopārvaldības standarta prasības par sistēmas robežām tiek brīvi interpretētas, piemēram, kāda pašvaldība iekļauj visus pašvaldības īpašumā esošos enerģijas patērētājus, bet cita – tikai vienu ēku;
- Likumā nav iestrādātas sankcijas pret tiem, kas nepilda likuma prasības.

Pēc energopārvaldības sistēmas izstrādāšanas seko tās ieviešana, lai sasniegtu nospraustos mērķus. Šajā posmā lielākā daļa pašvaldību nespēj nodrošināt mērķu sasniegšanu un tas ir atkarīgs no vairākiem faktoriem:

- Energopārvaldnieks – šis ir vissvarīgākais faktors, kas nosaka vai energopārvaldības sistēmas ieviešana ir veiksmīga. Energopārvaldnieka kompetence, zināšanas, motivācija, personība un citi faktori ietekmē viņa attieksmi pret pienākumiem un sasniedzamajiem rezultātiem. Energopārvaldnieku sadalījums pēc uzvedības veida ir līdzīgs kā daudzdzīvokļu ēku sektorā, kur Latvijas ēku apsaimniekotāju pieredze rāda, ka aptuveni 20% no dzīvokļu īpašniekiem vienmēr ir pret ēku siltināšanu, neatkarīgi no pasākumu ieviešanas faktoriem (piemēram, pat ja siltināšana ir par brīvu, šie cilvēki balso pret), aptuveni 20% vienmēr ir par ēku siltināšanu, neatkarīgi no pasākumu ieviešanu ietekmējošiem faktoriem, un 60% ir svārstīgā daļa, kas nosveras uz tās ekstrēmās grupas pusi, kura ir stiprāka. Intervijās noskaidrots, ka tikai apmēram 20% no visiem energopārvaldniekiem pret savu pienākumu izturas atbildīgi, ir progresīvi domājoši un ar pozitīvu attieksmi pret uzticētajiem pienākumiem. Apmēram 20% no energopārvaldniekiem nerūpējas par energopārvaldības sistēmas ieviešanu, lai gan ir atbildīgi par to. Atlikušie 60% veic darbības, taču energopārvaldības sistēmas ieviešana un mērķu sasniegšana nenotiek raiti, jo trūkst zināšanas un kompetence, kuru iespējams palielināt, nodrošinot energopārvaldnieku apmācības un pieredzes apmaiņas iespējas. Šo sadalījumu netieši apstiprina fakti par to, kurās pašvaldībās ir izstrādāta energopārvaldības sistēma, bet tās ieviešana notiek kā plānots, nenotiek raiti vai nenotiek vispār. Kā pozitīvie piemēri ir jāmin Daugavpils energopārvaldniece Helēna Trofimova, Mārtiņš Tīdens Liepājā, Maija Kovāča Siguldā, Raitis Ignatjevs no Bauskas, Edgars Augustiņš Saldū un 2 energopārvaldnieki Gulbenē, Ivo Berkolcs Jegavā.
- Pašvaldības vadības interese – energopārvaldības sistēma tāpat kā citas darbību uzlabojošas sistēmas var veiksmīgi ieviest tikai tad, ja tās atbalsta un to darbībā aktīvi iesaistās uzņēmuma/pašvaldības augstākā līmeņa vadība. Intervijās iegūtā informācija apstiprina šo apgalvojumu – tās pašvaldības, kur tās vadītāju neinteresē energopārvaldības sistēma, tās ieviešana notiek gausi vai nenotiek vispār un energopārvaldības sistēmas ieviešana ir formalitāte, kuras izpildi prasa likums. Savukārt, tur, kur aktīvu atbalstu sniedz pašvaldības vadītājs, energopārvaldības ieviešana nesagādā grūtības.
- Vai ir sertificētas energopārvaldības sistēma – “Energoeffektivitātes likums” nosaka to kur ir jāievieš sertificētas energopārvaldības sistēmas un kur tās var ieviest bez sertificēšanas. Intervijās iegūtā informācija rāda, ka sertificēta sistēma nozīmē, ka katru gadu ierodas ārējie vērtētāji - sertifikācijas institūcijas auditori, kas pārbauda progresu un liek nospraust nākamos mērķus, tāpēc energopārvaldniekam ir jācenšas sasniegt mērķus. Savukārt, pašvaldībās, kur sistēma nav sertificēta, sistēmas darbības novērtējums atstāts pašvaldības pašas

rokās un daļai energopārvaldnieku un pašvaldības vadītājiem nav motivācijas sasniegt nospraustos mērķus.

- EM skaidrojošās informācijas un komunikācijas trūkums – ja pēc “Energiefektivitātes likuma” spēkā stāšanās tajā noteiktās prasības tiktu skaidrotas caur pašvaldību ieguvumu prizmu nevis tas tiktu noteikts kā obligāts pienākums, kā arī tiktu paredzēts veidot atbalstu, kas stiprinātu energopārvaldnieku kapacitāti, šī politikas pasākuma ieviešana būtu veiksmīgāka. Risinājumi jau pastāv un tiek piedāvāti dažādu projektu ietvaros, piemēram, projekts “Jaunu metožu lietojums apmācībās par pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mazināšanu” (Ekodoma, 2019) un tos vajadzētu pārņemt valsts mērogā.
- Obligāto mērķu trūkums – likums nenosaka energiefektivitātes obligātos mērķus, kas katru gadu jāsasniedz pašvaldībām, kā arī nav atrunāts kādas sekas iestājas, ja šie mērķi netiek sasniegti un to apstiprina EM nostāja: “EM tām pašvaldībām, kuras nav iesniegušas informāciju par energopārvaldības principu ieviešanu, nosūtījusi atgādinājuma vēstules ar lūgumu ziņot par energopārvaldības sistēmas izstrādes progresu. Tajā pašā laikā EM piebilda, ka pret šīm pašvaldībām netiks vērstas sankcijas. «Energiefektivitātes sistēmas ieviešana nav pašmērķis, bet gan ieguvums pašām pašvaldībām” (tvnet, 2017). Tas dod iespēju tām pašvaldībām, kuras uztver likuma prasības kā apgrūtinājumu, neredzot ieguvumu no energopārvaldības sistēmu ieviešanas, ieviest sistēmas formāli, nospraust niecīgus energiefektivitātes mērķus, ielikt minimālas sistēmas robežas vai pat nemēģināt sasniegt mērķus. Tas secīgi noved pie tā, ka netiek sasniegti valsts kopējie saistošie energiefektivitātes mērķi (EM, Ziņojums par virzību uz valsts energiefektivitātes mērķu 2020. gadam izpildi par 2017. Gadu atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES 24. panta 1. punkta un XIV pielikuma 1. daļas prasībām, 2019).
- Mīts par to, ka monitoringa tehnoloģiju uzstādīšana nodrošina enerģijas ietaupījumus un darbs ar cilvēkiem vairs nav nepieciešams – intervijās tika noskaidrots, ka pastāv izplatīts mīts par to, ka enerģijas patēriņa monitoringa sistēmu uzstādīšana ļaus sasniegt enerģijas ietaupījuma mērķi, tāpēc citas darbības (piemēram, komunikācija ar enerģijas patērētājiem, tehnoloģiju maiņa, tehnoloģiju darbības regulēšana utt.) nav nepieciešams veikt. Tas liecina par energopārvaldnieku zināšanu un kompetences trūkumu, kurus var novērst, veicot apmācības, kvalifikācijas celšanu un pieredzes apmaiņu.

Lietderība

“Energiefektivitātes likuma” projekta anotācijā (MK, Likumprojekta „Energiefektivitātes likums” projekta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), 2015) nav norādīts, ka šis politikas pasākums radīs papildus izdevumus valsts budžetam. Vienīgais, kur parādās izmaksas, kas saistītas ar šo pasākumu ir MK noteikumu Nr.668 projekta anotācijā (MK, 06.09.2016.) saistībā ar ikgadējo enerģijas ietaupījumu datu nodošanu un ievadīšanu energiefektivitātes monitoringa sistēmā:

- Pielikuma aizpildīšana (lielajam uzņēmumam, lielajam elektroenerģijas patērētājam, valsts iestādei, pašvaldībai, atbildīgajai pusei, valsts vai pašvaldības fondam): 1044.00 euro (8.70 x 40) x (3 x 1);
- Pielikuma aizpildīšana (valsts iestādei un pašvaldībai): 8.70 euro (8.70 x 1) x (1 x 1);
- Valsts tiešās pārvaldes iestādes paziņošana Ekonomikas ministrijai, ka īpašumā vai valdījumā uz kārtējā gada 1. janvāri ir ēkas ar 10 000 kvadrātmetru vai lielāku kopējo apkurināmo platību: 696.00 euro (8.70 x 40) x (2 x 1).

Aplēses rāda, ka faktiskās izmaksas varētu būt mazākas, jo daļa no pašvaldībām un valsts tiešās pārvaldes iestādēm nav ziņojušas par energopārvaldības sistēmu un to sertifikāciju izveidošanu, daļa no tām nav ziņojusi par progresu, kā arī EM nav ievadījusi, veikusi analīzi un publicējusi datus energoefektivitātes monitoringa sistēmā un savā mājas lapā kā to nosaka MK noteikumi Nr.668.

Pašvaldībās, kurās energopārvaldības sistēmas ir ieviestas projektu ietvaros, nav pašvaldību budžeta investējuši līdzekļus. Savukārt, energopārvaldības sistēmas ieviešanas kopējās izmaksas ir dažādas, piemēram, Jelgavā tas ir izmaksājis 16000 EUR (Zemgales, 10.04.2017.).

Energopārvaldības sistēmas uzturēšanu un pilnveidošanu atbilstoši standarta LVS EN ISO 50001:2012 izmaksas par energopārvaldnieka ārpakalpojumu Jelgavā ir 118308 EUR no 2018.-2023.gadam, t.i. 23661 EUR/gadā (Jelgava, 2018). Pieņemot, ka energopārvaldnieks, kurš ir pašvaldības darbinieks par pilnu slodzi saņem par 20% augstāku algu par vidējo algu valstī, ikgadējās izmaksas pašvaldībai veido apmēram 19600 EUR. Ja pieņem, ka vidējais enerģijas tarifs (siltumenerģijai un elektroenerģijai) ir 80 EUR/MWh, ikgadējās izmaksas ir ekvivalents 245 ietaupītām MWh gadā.

Jelgavas energopārvaldnieks rāda, ka šīs izmaksas var atgūt katru gadu, neveicot investīcijas vai investējot nelielus resursus: "Berkolds norāda, ka viens no pirmajiem soļiem uz optimālu enerģijas patēriņu ēkā ir gudra jau esošo resursu pārvaldība. Galvenokārt tā ir siltummezglu un ventilācijas sistēmas režīmu regulēšana – daudzās pašvaldības ēkās tas bija tehniski iespējams, bet iepriekš netika darīts. «Pērn konstatējām, ka Jelgavas 2. pamatskolā jāveic siltumapgādes sistēmas balansēšana, jo temperatūra telpās bija nevienmērīga – apkures procesā 1. stāvā bija vēsāks, bet augšējā stāvā – karsts. Rezultātā kurināt vajadzēja vairāk, bet augšstāvā tika vēdinātas telpas un radīts siltuma zudums. Ņemot vērā, ka regulēšanas opcija ēkā bija iespējama bez papildu investīcijām, tikai sabalansējot sistēmas darbu, skolā gada laikā panākts ietaupījums par 50 megavatstundām,» tā I.Berkolds. Viņš atzīst: ir gadījumi, kad ēkā veikta režīmu regulēšana, bet rezultāts panākts tikai ar laiku. Piemēram, Jelgavas 4. vidusskola, strādājot ar apkures un ventilācijas sistēmas salāgošanu, enerģijas patēriņu jau samazinājusi par vidēji 11 procentiem – katru gadu tas ir apmēram 76 megavatstundas. «Šādā meklēšanas režīmā energopārvaldnieka sadarbība ar ēku tehniskajiem darbiniekiem ir īpaši būtiska, jo uzreiz varam reaģēt un sniegt atgriezenisko saiti – viņi maina tehniskos parametrus, bet mēs pēc patēriņa datiem redzam pozitīvu vai negatīvu rezultātu,» skaidro I.Berkolds. Par vairāk nekā 20 megavatstundām ar regulēšanu enerģijas ietaupījums panākts arī bērnu dārzā «Kāpēcīši» un «Kamolītis.»" (Jelgava, Jelgavas vēstnesis, 2019).

Atbilstība

Politikas pasākuma mērķis ir energoresursu racionāla izmantošana un pārvaldība, lai sekmētu ilgtspējīgu tautsaimniecības attīstību un ierobežotu klimata pārmaiņas (Saeima, 29.03.2016), t.sk. energopārvaldības ieviešana lielajās pašvaldībās un valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodrošinās uzkrāto enerģijas ietaupījumu no 2016.gada līdz 2020.gadam 150 GWh (MK, 24.05.2017.). Šī mērķa sasniegšana ir ļoti svarīga, jo Latvijai ir grūtības sasniegt plānotos kopējos kumulatīvos enerģijas ietaupījumus līdz 2020.gadam, t.sk. pašvaldību īstenotie pasākumi un iesniegtie ziņojumi par ietaupījumiem: jaunie pasākumi 2016.gadā veido 0,3 GWh un 2017.gadā - 0,44 GWh, bet kumulatīvie ietaupījumi uz 2020.gadu ir tikai 3,28 GWh plānoto 150 GWh vietā (EM, 2019).

Tās pašvaldības un valsts tiešās pārvaldes institūcijas, kas ievieš likumā noteiktās prasības par energopārvaldības sistēmas izveidošanu un ieviešanu tādā veidā kā tas bija sākotnēji iecerēts, veidojot direktīvu un likumu, nodrošina, ka politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām, jo tās seko līdzī jaunākajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem, sadarbojoties ar tehnoloģiju ražotājiem, analizējot mērķauditorijas interešu izmaiņas. Savukārt, pārējās pašvaldības un valsts tiešās pārvaldes institūcijas, kas tikai formāli izpilda vai nepilda likuma prasības nenodrošina, ka politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām.

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir saskaņots ar MK rīkojumu Nr. 257 (MK, 24.05.2017.), kur ar šo politikas pasākumu iegūtie enerģijas ietaupījumi tiek ieskaitīti Latvijas kopējā enerģijas ietaupījumu mērķī. Otrs likumdošanas akts ar ko ir saskaņots šis politikas instruments ir MK not.Nr.668 (MK, 11.10.2016.), kas nosaka kārtību kā iesaistītās puses ziņo par ietaupījumiem energoefektivitātes monitoringa sistēmā un kā EM publicē iegūtos datus par šo politikas pasākumu. Šis politikas pasākums darbojas kopā ar fiskālajiem pasākumiem, piemēram, ES fondu, EKII, energoefektivitātes fondu līdzekļu piešķiršanas pasākumiem. Tie būtiski pastiprina šo pasākumu, jo sniedz finansiālu atbalstu energoefektivitātes pasākumiem, ko veic pašvaldības un valsts institūcijas, taču saskaņā ar MK noteikumiem Nr.668, ietaupījumus drīkst ziņot tikai vienu reizi un tos nedrīkst abos politikas pasākumos vienlaicīgi.

Pievienotā vērtība

Intervijās ar iesaistītajām pusēm kā šī politikas pasākuma pievienotā vērtība tika minēta grupas (pašvaldību) sociālais spiediens - citu pašvaldību, uz kurām neattiecas likuma prasības, intereses pieaugums par energopārvaldības sistēmu, energoplāniem un energoefektivitāti kopumā, kas balstās vēlmē neatpalikt no pārējiem vai pat būt labākam par pārējiem.

Derīgums

Šis politikas pasākums tika ieviests bez Ekonomikas ministrijas skaidrojošās informācijas un ir radījis komunikācijas plaisu. Ja pēc "Energoefektivitātes likuma" spēkā stāšanās tajā noteiktās prasības tiktu skaidrotas caur pašvaldību ieguvumu prizmu nevis tas tiktu noteikts kā obligāts pienākums, kā arī tiktu paredzēts veidot atbalstu, kas stiprinātu energopārvaldnieku kapacitāti, šī politikas pasākuma ieviešana būtu veiksmīgāka. To visu pastiprināja ar kavējumu izdotie "Metodiskie norādījumi energopārvaldības sistēmas ieviešanai" (EM, 2017) (likuma prasības stājās spēkā 29.03.2016., bet metodiskie norādījumi tika publicēti EM mājas lapā tikai 20.09.2017.).

Papildus tam, EM publiski paustā nostāja, ka pret pašvaldībām, kas neievieš likuma prasības netiks vērsta sankcijas un ka "«Energopārvaldības sistēmas ieviešana nav pašmērķis, bet gan ieguvums pašām pašvaldībām" (tvnet, 2017) ir novedis pie tā, ka tās pašvaldības, kuras uztver likuma prasības kā apgrūtinājumu, neredzot ieguvumu no energopārvaldības sistēmu ieviešanas, likums ļauj ieviest sistēmas formāli, nospraust necīgus energoefektivitātes mērķus, ielikt minimālas sistēmas robežas vai pat nemēģināt sasniegt mērķus, kas atgriezeniski nedod plānoto efektu valsts kopējā energoefektivitātes mērķī.

Līdztiesība

Pašvaldību energopārvaldības politikas ir vērsta uz dažādiem enerģijas patērētājiem, taču sistēmas noteiktās robežas, ko definē pašvaldības un valsts var veidot situāciju, kad tiek ieviesti energoefektivitātes pasākumi, kuri nenodrošina līdztiesību, piemēram, ja pašvaldība energopārvaldības sistēmā iekļauj tikai vienu ēku, pārējo ēku lietotāji tiek diskriminēti, jo nevar saņemt līdzvērtīgu pašvaldības attieksmi par iespējām, ko dod energopārvaldība.

Ilgspēja

Energoplānu veidošana pašvaldībās pastāvēja jau pirms šī politikas pasākuma ieviešanas. Tas, galvenokārt, notika dažādu starptautisku projektu ietvaros. Un energopārvaldības sistēmas ieviešana ir daļa no energoplāniem.

Pieņemamība

Iepriekšējos gados veiktie energoefektivitātes pasākumi dažādos sektoros ir vairojuši sabiedrības izpratni par energoefektivitāti un tās nozīmīgumu. Tas atvieglo šī politikas pasākuma ieviešanu, jo sabiedrībai ir zināšanas par dažādiem energoefektivitātes pasākumiem. Šī politikas pasākuma ietekmē vērojamas pozitīvas uztveršanas izmaiņas gan iesaistīto pušu darbinieku interesē un izpratnē par enerģijas taupīšanu, gan arī sabiedrībā.

5.6. Energoefektivitātes monitoringa sistēma

Analīze balstās uz:

- EM sniegtajiem datiem no energoefektivitātes monitoringa sistēmas;
- EM mājas lapā pieejamo informāciju (EM, 2019);
- Iesaistīto pušu intervijās sniegto informāciju;
- Cita publiski pieejama informācija, piemēram, Valsts Kontroles ziņojums "Vai tiek īstenota mērķtiecīga energoefektivitātes politika plānotā enerģijas galapatēriņa ietaupījuma sasniegšanai?" (VK, 2018)

Efektivitāte

MK noteikumu Nr.668 "Energoefektivitātes monitoringa un piemērojamā energopārvaldības sistēmas standarta noteikumi" (MK, 11.10.2016.) mērķis ir nodrošināt informācijas apkopošanu par energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem, kā arī uzskaitīt tajos enerģijas ietaupījumu valsts energoefektivitātes mērķu sasniegšanai. (MK, 06.09.2016.)

Atbildīgā iestāde par noteikumu ieviešanu ir Ekonomikas ministrija un tās pienākums ir:

- Izstrādāt un uzturēt enerģijas ietaupījumu katalogu;
- Izstrādā metodiskos norādījumus enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai.
- vienu reizi gadā savā tīmekļvietnē publicēt EPS shēmas atbildīgās puses panākto enerģijas ietaupījumu.
- katru gadu līdz 30. aprīlim savā tīmekļvietnē publicēt pārskatu par energopārvaldības sistēmas ieviešanu valsts iestādēs un pašvaldībās.
- katru gadu līdz 1. martam apkopot informāciju par valstī sasniegto enerģijas ietaupījumu gadā pirms iepriekšējā kalendāra gada.

Jau 2018.gadā EM uz Valsts Kontroles ziņojumā (VK, 2018) konstatētajām problēmām, t.sk. "viens no šīs revīzijas mērķiem bija pārliecināties, vai noteiktie pasākumi nodrošinās plānotā enerģijas galapatēriņa ietaupījuma sasniegšanu. Jānorāda, ka Latvijai līdz laika posma (2014. līdz 2020.gads) beigām noteikto saistošo (obligāto) mērķu sasniegšanai atlicis samērā maz laika, līdz ar to ir pēdējais brīdis, lai Ekonomikas ministrija proaktīvi un atbildīgi rīkotos mērķu sasniegšanas nodrošināšanā" atbild, ka "uzskatām, ka konstatētajām problēmām pamatā ir cēloni, kas saistīti ar valsts politikas prioritizēšanu, kā arī ar energoefektivitātes politikas izstrādei un ieviešanai piešķirto resursu un kapacitātes hronisku nepietiekamību. Valstī ir daudz un dažādu akūtu problēmu, kur revīzijas joma – energoefektivitāte, ne vienmēr ir darbības prioritāte. Atvēlētie laika un finanšu resursi energoefektivitātes problēmjaudātājumu risināšanai visbiežāk ir nepietiekoši, kas rezultējas dažādās nepilnībās un risinājumos, kas ne vienmēr ir pilnīgi atbilstoši ES noteikto normatīvo aktu prasībām. Tā kā energoefektivitātes joma ir horizontāla un būtiski pārklājas ar citām nozarēm (finanses, ekonomika, transports, enerģētika, būvniecība, sociālā joma, vides aizsardzība), ne vienmēr Ekonomikas ministrijas piedāvātais risinājums ir rezultējies sākotnēji piedāvātajā formā."

EM informatīvajā ziņojumā 2019.gada 16.jūlijā (EM, 16.07.2019.) tiek konstatēts, ka “šobrīd energoefektivitātes monitoringu iespēju robežās veic Ekonomikas ministrija

- Noteikumu Nr.668 kārtībā ziņotās informācijas reģistrēšanu veic Enerģētikas politikas administrēšanas departaments,
- ikgadējo ziņošanu veic Ilgtspējīgas enerģētikas politikas departaments,
- tomēr energoefektivitātes mērķu sasniegšanas progress tiek novērtēts, iepērkot ārpalpojumu, jo progresa novērtēšanai nepieciešamais darba apjoms un metodiskās prasības pārsniedz Ekonomikas ministrijas darbinieku kompetenci un pieejamo kapacitāti.

Šo funkciju veikšanai EM ir 2 amata slodzes un divas 0,4 amata slodzes, kas ir nepietiekoši, jo šo funkciju veikšanai būtu nepieciešamas vismaz 4 amata slodzes.”

EM arī secina, ka pienākumu un uzdevumu veikšanai ir pieejamas 2,8 amata slodzes, bet ir nepieciešamas vismaz 6 amata slodzes, tāpēc EM ziņojumā paredz atsevišķu Energoefektivitātes uzraudzības nodaļas izveidi (5 amata slodzes), t.sk. nodaļas vadītājs (1 amata slodze), vecākais eksperts (2 amata slodzes), vecākais juriskonsults un juriskonsults (2 amata slodzes). Šīs nodaļas pienākumi būtu energoefektivitātes jautājumu administrēšanas funkcijas:

Esošo funkciju veikšana:

- Energoefektivitātes pienākumu shēmas administrēšana
- Energopārvaldības ieviešanas pienākumu izpildes uzraudzība valsts iestādēs un pašvaldībās
- Lielo enerģijas patērētāju un lielo uzņēmumu saraksta sastādīšana, obligāto energoauditu un energopārvaldības pienākumu izpildes kontrole un ziņojumu par veiktajiem pasākumiem apkopošana
- Brīvprātīgo vienošanos pārraudzība
- Energoefektivitātes nodevas administrēšana
- Energoefektivitātes mērķu sasniegšanas monitorings
- Jaunu funkciju veikšanai (šo funkciju veikšanai šobrīd EM nav noteiktas amata slodzes un to veikšanai būtu nepieciešamas vismaz divas amata slodzes):
- Energoefektivitātes pakalpojumu sniedzēju reģistra uzturēšana
- Energoauditoru iesniegto pārskatu administrēšana.

Energoefektivitātes monitoringa sistēmu nebija nepieciešams radīt no jauna, jo jau 2010.gada 30.septembrī tika izdoti MK noteikumi Nr.923 “Kārtība, kādā uzskaita valsts enerģijas galapatēriņa ietaupījumu un nodrošina energoefektivitātes monitoringa sistēmas darbību” (MK, 30.09.2010.). Tie zaudēja spēku 2016.gada 1.oktobrī, kad tos aizvietoja MK noteikumi Nr.668. Noteikumi Nr.923 noteica, ka:

- Kopējos enerģijas ietaupījumus uzskaita un energoefektivitātes monitoringa sistēmas darbību nodrošina Ekonomikas ministrija.
- Enerģijas ietaupījumu uzskaita katram energoefektivitātes pasākumam katrā enerģijas galapatēriņa sektorā (mājsaimniecību, pakalpojumu, rūpniecības, transporta, valsts un pašvaldību sektors).

- Ekonomikas ministrija savā mājaslapā internetā katru gadu līdz 1.jūlijam ievieto informāciju par iepriekšējā kalendāra gadā sasniegtajiem energoefektivitātes monitoringa rezultātiem.

Informāciju sistēmai bija jāiesniedz atbildīgajām iestādēm, kas piešķirušas energoefektivitātes paaugstināšanas projektu īstenotājiem tiešo maksājumu no valsts vai pašvaldības budžeta, valsts vai pašvaldības galvojumu, kredītu procentu likmju subsīdijas no valsts vai pašvaldību līdzekļiem, vai sniegušas citu finansiālu palīdzību energoefektivitātes paaugstināšanas projektu īstenotājiem no valsts vai pašvaldības līdzekļiem, kā arī atbildīgās iestādes, kas atbilst Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likuma 1.panta 1.punkta prasībām.

Ar MK noteikumiem Nr.923 noteiktā informācija EM mājas lapā atrodama tikai par 2010.-2012.gadu (EM, 2019) un publiski pieejamajā informācijā ir pieejama tikai daļa no informācijas, ko nosaka MK noteikumi, piemēram, trūkst informācija gan par priekšlikumiem par esošu un jaunu energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu un energopakalpojumu attīstības iespējām, gan priekšlikumiem energoefektivitātes pilnveidošanai katrā enerģijas galapatēriņa sektorā.

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.668, EM ir pienākums katru gadu līdz 1. martam apkopot informāciju par valstī sasniegto enerģijas ietaupījumu gadā pirms iepriekšējā kalendāra gada un pirmajai šādai informācijai bija jāparādās EM mājas lapā jau 2017.gada 1.martā par 2015.gadu. EM nav atrodama informācija ne par 2015.gadu, ne arī par 2016. un 2017.gadu. Papildus tam, EM ir pienākums vienu reizi gadā savā tīmekļvietnē publicēt EPS shēmas atbildīgās puses panākto enerģijas ietaupījumu, katru gadu līdz 30. aprīlim savā tīmekļvietnē publicēt pārskatu par energopārvaldības sistēmas ieviešanu valsts iestādēs un pašvaldībās. Arī šī informācija nav publiski pieejama.

To apstiprina fakts, ka šī projekta ietvaros tika pieprasīta piekļuve energoefektivitātes monitoringa sistēmas datiem un EM nodrošināja tikai:

- anonimizētus neapstrādātus un neverificētus datus lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētājiem par 2016. un 2017.gadiem;
- daļējus datus par pašvaldību energopārvaldību.

EM neizpildīto pienākumu par energoefektivitātes monitoringa sistēmas darbināšanu argumentē šādi: “šobrīd energoefektivitātes monitoringu iespēju robežās veic Ekonomikas ministrija (Noteikumu Nr.668 kārtībā ziņotās informācijas reģistrēšanu veic Enerģētikas politikas administrēšanas departaments, ikgadējo ziņošanu veic Ilgtspējīgas enerģētikas politikas departaments), tomēr energoefektivitātes mērķu sasniegšanas progress tiek novērtēts, iepērkot ārpakalpojumu, jo progresa novērtēšanai nepieciešamais darba apjoms un metodiskās prasības pārsniedz Ekonomikas ministrijas darbinieku kompetenci un pieejamo kapacitāti.” (EM, 16.07.2019.)

Veicot EM argumentu detalizētāku analīzi, var novērot, ka EM iespēju robežām ir vairāki cēloņi:

- EM jau kopš 2010.gada pastāv energoefektivitātes monitoringa sistēma, kurā tika reģistrēta informācija, ko sniedza projektu finansētāji. 2016.gadā monitoringa sistēmu bija nepieciešams papildināt ar sadaļām par EPS, energopārvaldības ieviešanu valsts iestādēs un pašvaldībās, lielo enerģijas patērētāju un lielo uzņēmumu sarakstu, brīvprātīgo vienošanos dalībniekiem un energoefektivitātes nodevas maksātājiem. EM tam varēja sagatavoties laicīgi, jo Energoefektivitātes direktīvas (ES, 2012) prasības bija zināmas jau 2012.gadā un to ieviešana Latvijā tika aplūkota “Konceptijā par Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK, prasību pārņemšanu normatīvajos aktos” (MK, 02.12.2013). Kopš noteikumu stāšanās spēkā, dokumentu iesniegšana notiek gan elektroniski, gan papīra formātā un tad tos manuāli datorā Excel failā ievada EM darbinieki tā vietā, lai nodrošinātu datu iesniegšanu tiešsaistē, kur dati automātiski nonāk datubāzē un EM darbinieki savu laiku tērētu uz datu analīzi nevis to mehānisku ievadīšanu. Šādi tehniski risinājumi ir plaši pieejami, nav tehniski sarežģīti un neprasa lielas investīcijas, jo nav jāievada sarežģīta un liela apjoma informācija, kā arī nav jāveic ļoti sarežģīta informācijas analīze.
- EM ir 2,8 slodzes jeb aptuveni 5000 cilvēkstundas gadā, kuru pienākumos ietilpst EPS administrēšana, energopārvaldības ieviešanas pienākumu izpildes uzraudzība valsts iestādēs un pašvaldībās, lielo enerģijas patērētāju un lielo uzņēmumu saraksta sastādīšana, obligāto energoauditu un energopārvaldības pienākumu izpildes kontrole un ziņojumu par veiktajiem pasākumiem apkopošana, brīvprātīgo vienošanos pārraudzība, energoefektivitātes nodevas administrēšana un energoefektivitātes mērķu sasniegšanas monitorings. Lielākā laika daļa tiek pavadīta, manuāli ievadot datus Excel failos un pārējām darbībām laika paliek salīdzinoši maz. Ja sistēmā manuāli ir jāievada apmēram 1350 uzņēmumi katru gadu, katram uzņēmumam var veltīt 3,7 stundas gadā. Ja uzņēmumam ir viens objekts uz tas ir veicis energoefektivitātes pasākumus visās piecās jomās, tad saskaņā ar MK noteikumu Nr.668 pieteikumu pielikumiem, tas iesniedz aizpildītas 22 ailītes tabulā, kas ir uz vienas lapaspuses. Taču datu analīze rāda, ka uzņēmumi aizpilda vidēji 12 ailītes. Šie skaitļi EM darbiniekiem ir jāievada sistēmā Excel failā. Pārējo laiku EM darbinieki var veltīt, veicot datu analīzi un komunicējot ar uzņēmumiem.
- Ziņojumā nav paskaidrots kādas kompetences trūkst EM darbiniekiem, lai viņi varētu veikt analīzi par energoefektivitātes mērķu sasniegšanas progresu. EM interesēs būtu veikt analīzi par trūkstošajām kompetencēm un rast risinājumu kā šīs kompetences iegūt/palielināt jau esošajiem EM darbiniekiem. Tas paaugstinātu EM darbinieku zināšanas un izpratni par energoefektivitātes paaugstināšanas procesiem un nepieciešamajiem likumdošanas labojumiem/uzlabojumiem.

EM mājas lapā 2019.gada 8.oktobrī tika publicēta informācija, ka “Ekonomikas ministrija šobrīd strādā pie enerģētikas elektroniskās sistēmas funkcionalitātes tālākas attīstības, lai ikgadējos pārskatus un citus Energoefektivitātes likuma ietvaros Ekonomikas ministrijā iesniedzamos dokumentus būtu iespējams iesniegt visām iesaistītajām pusēm.”

EM mājas lapā atrodama informācija, ka 2018.gada 22.oktobrī EM paziņoja, ka slēgs līgumu ar SIA “Sunnberry Systems” par kopējo līguma cenu 36905 EUR par energoefektivitātes

monitoringa un nodevas administrēšanas sistēmas papildinājumu izstrādes, izmaiņu pieprasījumu realizācijas un uzturēšanas pakalpojums, kuru pabeigs 2020.gada 31.janvārī (EM, 2018).

EM mājas lapā atrodama informācija, ka 2019.gada 25.janvārī noslēgts līgumu ar SIA "Konsorts" par 18176 EUR par metodikas izstrādi un ikgadējā un kumulatīvā enerģijas ietaupījumu aprēķināšanu (EM, 2019), kura ietvaros tiks veikta:

- metodikas izstrāde enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai no normatīvajos aktos noteiktām akcīzes nodokļa izmaiņām degvielai un oglekļa dioksīda emisiju nodokļa izmaiņām un ikgadējo un kumulatīvo enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai;
- metodikas izstrāde enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai no dažāda veida energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem transportā un ikgadējo un kumulatīvo enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai;
- metodikas izstrāde enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai no izmaiņu ieviešanas būvnormatīvos laika posmā 2014.-2018.gads un ikgadējo un kumulatīvo enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai.

Līgumsaistības par šo pētījumu bija jāizpilda 70 dienu laikā kopš līguma slēgšanas, t.i. 2019.gada martā. Iegūtais rezultāts nav publiski pieejams.

No 2020.gada 1.janvāra EM pienākumus saistībā ar MK noteikumu Nr.668 ieviešanu pārņem Valsts Būvniecības Kontroles birojs.

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.668 izstrādāja enerģijas ietaupījumu katalogu, kura pirmā versija ietvēra vairāk pasākumus nekā šī brīža versija. Vairākās intervijās minēts, ka piedāvāto pasākumu klāsts ir ļoti ierobežots.

Lietderība

MK noteikumu projekta Nr.668 anotācijā nav paredzēts finansējums energoefektivitātes monitoringa sistēmas papildināšanai un uzturēšanai (MK, 06.09.2016.).

MK noteikumu Nr.202 projekta anotācijā (MK, 13.02.2017.) teikts, ka atbilstoši "Energoefektivitātes likumam" 10% no energoefektivitātes nodevas ieņēmumiem tiks nodrošināti EM izdevumu segšanai, kas saistīti ar energoefektivitātes mērķu sasniegšanas uzraudzību, ziņošanas nodrošināšanai, kā arī enerģijas ietaupījumu datubāzes uzturēšanu, t.sk.:

- energoefektivitātes mērķu sasniegšanas uzraudzības nodrošināšana - ārpalpojumu iepirkumi par pētījumiem, kuri pamato enerģijas ietaupījumu aprēķinus jomās, kurās nav pieejami tieši enerģijas patēriņa mērījumi (nodokļu pasākumi, informatīvie pasākumi u.c. pasākumi, kas saistīti ar enerģijas patērētāju izturēšanos.) Pavisam tiek plānoti 3 pētījumi par kopējā summu 30 000 EUR 2018.gadā.

- ziņošanas nodrošināšana Eiropas Komisijai - ziņošanas un plānošanas pienākumi par Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti prasību pārņemšanu normatīvajos aktos un Klimata un enerģētikas politikas satvaru laikposmam no 2020.gada līdz 2030.gadam (KEPS2030) ietver enerģētikas datu apstrādi, aprēķinu un analīzes veikšanu, tai skaitā, ja nepieciešams, stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma veikšanu šādiem EK ziņojumu dokumentiem: (1) Ikgadējais progresa ziņojums par gūtajiem panākumiem virzībā uz valsts energoefektivitātes mērķi saskaņā ar Direktīvas 2012/27/ES XIV pielikumu; (2) Augstas efektivitātes koģenerācijas un efektīvas centralizētas siltumapgādes un dzesēšanas izmantošanas potenciāla visaptverošs izvērtējums (ārpakalpojums), kas veicams ik pēc 5 gadiem); (3) Pēc Eiropas Komisijas Komisijai apstiprinātā parauga izstrādājamā Ilgtspējīgas enerģētikas un klimata stratēģija un valsts energoefektivitātes rīcības plāns. Lai nodrošinātu minēto dokumentu sagatavošanu, vienlaikus nodrošinot energoefektivitātes nodevas administrēšanu, ko veiks EM sākot ar 2018.gadu, nepieciešams finansējums EM darbinieka atlīdzības nodrošināšanai bez jaunu amatu vietu izveidošanas, dokumentācijas, kas saistīta ar energoefektivitātes pasākumu īstenošanu, izvērtēšanai, energoefektivitātes nodevas aprēķināšanai un piemērošanai, nodevas maksājuma kontrolei, kā arī regulārai uzraudzības koordinēšanai: 2018.gadā – 25 314 euro apmērā; 2019.gadā – 42 000 euro apmērā; 2020.gadā – 44 000 euro apmērā.
- enerģijas ietaupījumu informācijas sistēmas ieviešana un uzturēšana:
 - tehniskās specifikācijas izstrāde (ārpakalpojums) 2019.gadā - 20 000 euro;
 - informācijas sistēmai nepieciešamās infrastruktūras sagatavošana (skaitļošanas jauda [serveris], datu glabāšanas un apstrādāšanas iekārtas [disku masīvs, komutācijas iekārtas u.tml.] un nepieciešamās programmatūras licences) 2019.gadā - 40 000 euro;
 - informācijas sistēmas izstrāde, ieskaitot integrācijas risinājumu un garantijas uz 2 gadiem 2019.gadā – 120 000 euro un 75 000 euro 2020.gadā (aprēķinā ietverts izstrādātāju darba 375 cilvēkdienas un garantijas apkalpošana, dienas likme 320 euro);
 - programmatūras uzturēšana un jaunu izmaiņu pieprasījumi nākamos 2 gadus pēc ieviešanas 2019.gadā 30 000 euro un 25 900 euro 2020.gadā.

Papildus finansējuma neesamība MK noteikumu Nr.668 ieviešanai nozīmēja, ka pienākums papildināt un uzturēt monitoringa sistēmu tiek uzlikts esošajiem EM darbiniekiem kā papildus pienākums. Tas noveda līdz tam, ka EM nebija spējīga izpildīt tai uzliktos pienākumus. 2018.gada 22.oktobrī EM noslēdza līgumu ar SIA "Sunnberry Systems" par kopējo līguma cenu 36905,00 EUR par energoefektivitātes monitoringa un nodevas administrēšanas sistēmas papildinājumu izstrādes, izmaiņu pieprasījumu realizācijas un uzturēšanas pakalpojums, kuru pabeigs 2020.gada 31.janvārī.

EM mājas lapā atrodama informācija, ka 2019.gada 25.janvārī noslēgts līgumu ar SIA "Konsorts" par 18176 EUR par metodikas izstrādi un ikgadējā un kumulatīvā enerģijas ietaupījumu aprēķināšanu.

Atbilstība

Politikas pasākuma mērķis ir nodrošināt informācijas apkopošanu par energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem, kā arī uzskaitīt tajos enerģijas ietaupījumu valsts energoefektivitātes mērķu sasniegšanai (MK, 06.09.2016.). Šis politikas pasākums joprojām atbilst mērķim, kura sasniegšana ir aktuāla un ļoti svarīga. Ar šī pasākuma palīdzību Latvija var pierādīt, ka tā uzskaita visus enerģijas ietaupījumus, tie ir pārbaudīti un iegūto rezultātu analīze ļauj veikt darbības, kas palīdzētu Latvijai izpildīt saistības, jo Latvijai ir grūtības sasniegt plānotos kopējos kumulatīvos enerģijas ietaupījumus līdz 2020.gadam.

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir saskaņots ar MK rīkojumu Nr. 257 (MK, 24.05.2017.), kur ar šo politikas pasākumu apkoptie enerģijas ietaupījumi tiek ieskaitīti Latvijas kopējā enerģijas ietaupījumu mērķī un informācijas kvalitāte ir ļoti svarīgs priekšnoteikums Latvijas mērķu sasniegšanai.

Šis politikas instruments ir saistīts ar virkni citu likumdošanas aktu, jo nosaka kārtību kā iesaistītās puses ziņo par ietaupījumiem energoefektivitātes monitoringa sistēmā un kā EM publicē iegūtos datus par šo politikas pasākumu (detalizētu 3.10.att. 3.nodaļā). Šajā procesā ļoti svarīga ir atgriezeniskā saite no EM ar iesaistītajām pusēm, taču EM kapacitātes trūkuma dēļ, tā faktiski nenotiek.

Pievienotā vērtība

Šī politikas pasākuma pievienoto vērtību šobrīd nav iespējams novērtēt, jo tas ir ieviests tikai daļēji.

Derīgums

Šī politikas pasākuma derīgumu šobrīd nav iespējams novērtēt, jo tas ir ieviests tikai daļēji.

Līdztiesība

Šī politikas pasākuma ietekmi uz līdztiesību šobrīd nav iespējams novērtēt, jo tas ir ieviests tikai daļēji.

Ilgtspēja

Šī politikas pasākuma ilgtspēju šobrīd nav iespējams novērtēt, jo tas ir ieviests tikai daļēji.

Pieņemamība

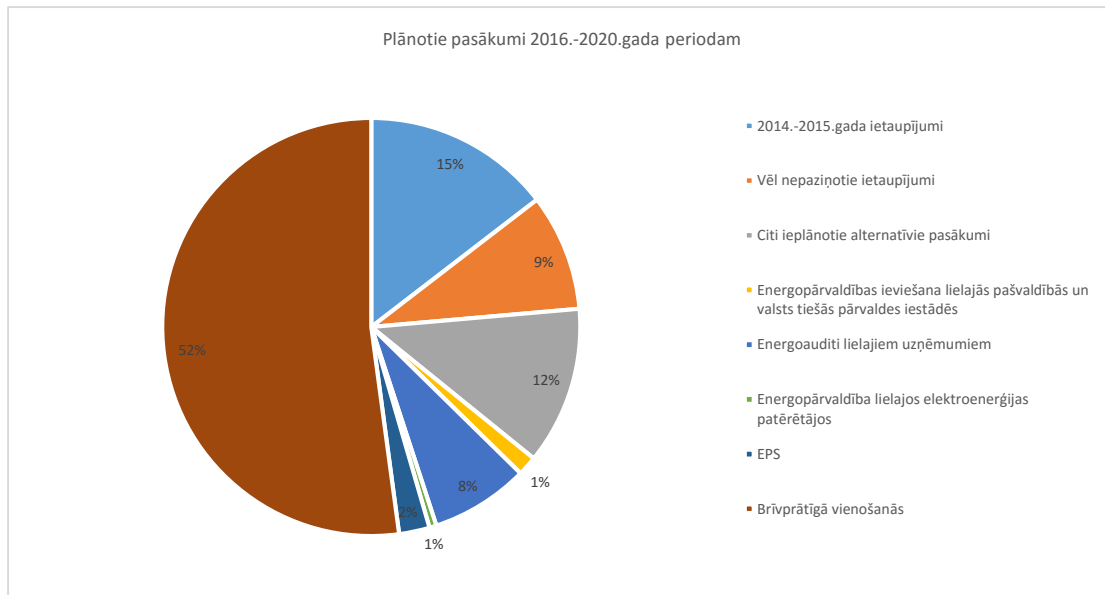
Šī politikas pasākuma pieņemamību šobrīd nav iespējams novērtēt, jo tas ir ieviests tikai daļēji.

5.7. Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plāns enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai

Plāns tiek analizēts, aplūkojot EPS, brīvprātīgās vienošanās, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldības ietekmi uz plāna mērķa sasniegšanu salīdzinot plānotos un faktiskos enerģijas ietaupījumus un faktorus, kas ietekmē to veiksmi vai kļūdas.

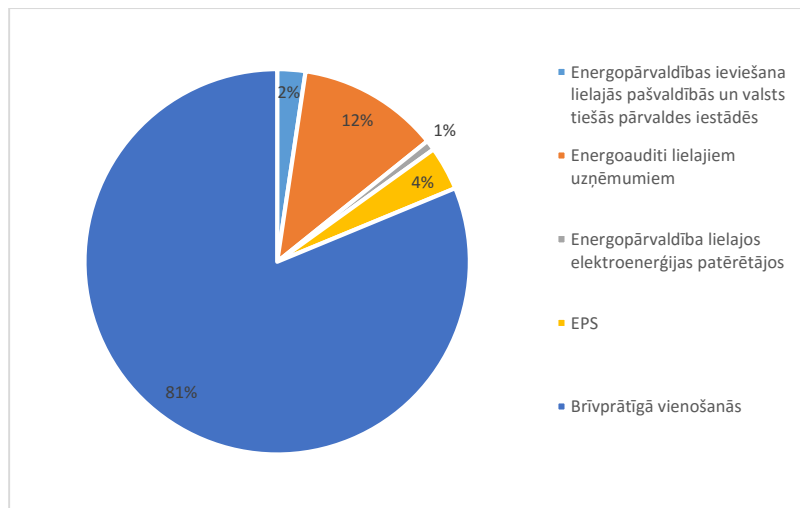
Efektivitāte

Plāns stājās spēkā 1,5 gadus pēc plānā aplūkotā perioda sākuma. 5.6.att. parādīti visu plānā paredzēto pasākumu ieguldījuma īpatsvars kumulatīvo ietaupījumu mērķī. Mazliet vairāk kā pusi no ietaupījumiem plānots sasniegt ar brīvprātīgo vienošanos (52%), tam seko pasākumi, kas jau veikti 2014.-2015.gadā (15%), citi ieplānotie alternatīvie pasākumi (12%), pasākumi, kuriem vēl jāprecizē ietaupījumi (9%), energoauditi lielajos uzņēmumos (8%). Vismazāko īpatsvaru aizņem EPS (2%), lielle elektroenerģijas patērētāji (1%) un energopārvaldība pašvaldībās un valsts pārvaldes iestādēs.

5.6.att. Visu plānā paredzēto pasākumu ieguldījuma īpatsvars kumulatīvo ietaupījumu mērķī

Ja no plāna atsevišķi analizē EPS, brīvprātīgās vienošanās, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldības sadalījumu tikai šo pasākuma kopējā mērķī, tad var redzēt, ka 81% ietaupījumu plānots iegūt ar brīvprātīgo vienošanos, 17% no lielo uzņēmumu energoauditiem/energo pārvaldības, 4% no EPS un vismazāk no lielajiem elektroenerģijas patērētājiem (1%) un pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldības (2%) (skat.5.7.att.).

5.7.att. Tikai EPS, brīvprātīgās vienošanās, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldības sadalījums tikai šo pasākuma kopējā mērķī

2018.gadā Valsts Kontroles ziņojuma (VK, 2018) publiskajā daļā teikts, ka “viens no šīs revīzijas mērķiem bija pārliecināties, vai noteiktie pasākumi nodrošinās plānotā enerģijas galapatēriņa ietaupījuma sasniegšanu. Jānorāda, ka Latvijai līdz laika posma (2014. līdz 2020.gads) beigām noteikto saistošo (obligāto) mērķu sasniegšanai atlicis samērā maz laika,

līdz ar to ir pēdējais brīdis, lai Ekonomikas ministrija proaktīvi un atbildīgi rīkotos mērķu sasniegšanas nodrošināšanā.” EM uz šo apgalvojumu raksta, ka “[Valsts Kontroles] ieteikumi ir līdzsvaroti un tie sniegs uzlabojumus iestādes darbā. Vienlaikus, ņemot vērā revīzijas veikšanai izvēlēto laiku, ieteikumu īstenošanai nav tiešas ietekmes uz galapatēriņa ietaupījuma sasniegšanu, jo mērķa sasniegšanas pasākumi, tiem piešķirtais finansējums un nosacījumi attiecībā uz papildus pasākumiem līdz 2020. gadam ir jau noteikti.”

Valsts kontrole arī secina, ka “mērķa sasniegšana Latvijai joprojām ir izaicinājums”.

Tādējādi EM norāda, ka nekādas izmaiņas līdz 2020.gadam energoefektivitātes likumdošanā neplāno, lai gan 2018.gada nogalē jau bija skaidrs, ka mērķus visdrīzāk sasniegt neizdosies, jo plānotie politikas pasākumi (MK, 24.05.2017.) nav devuši gaidītos rezultātus.

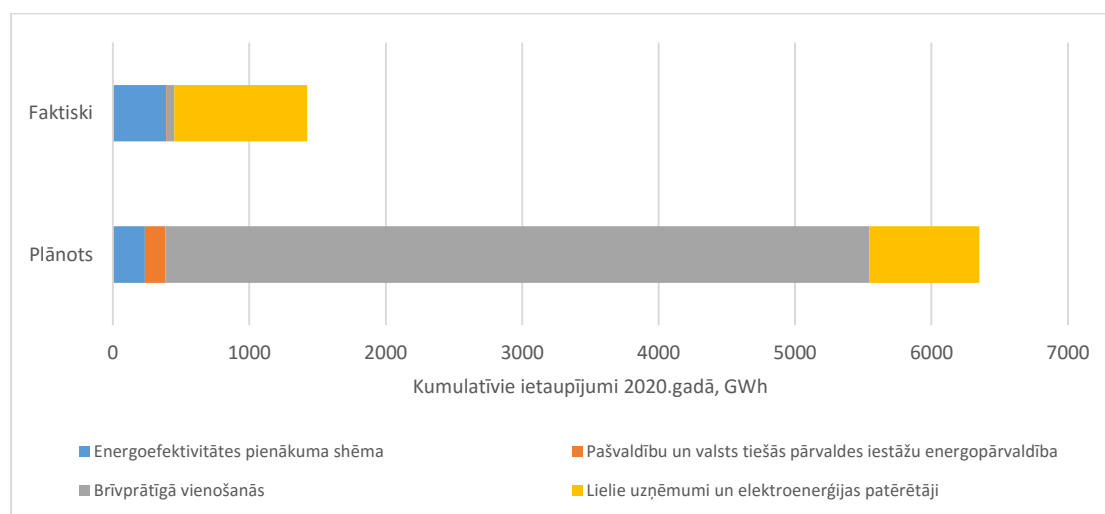
Tas ir pretrunā ar EM apgalvojumu plānā (MK, 24.05.2017.), kur teikts, ka “obligātā mērķa sasniegšanai atkarībā no ietaupījumu apjoma, ko nodrošinās EPS un brīvprātīgās vienošanās, jāapsver nepieciešamība laicīgi ieviest papildus alternatīvos pasākumus. Ņemot vērā EPS iekļauto energoapgādes komersantu iespējas veicināt patērētāju efektivitāti, kā arī nodrošināto elastību pusēm, noslēdzot brīvprātīgo vienošanos, sasniegtie enerģijas ietaupījumi var nebūt pietiekoši obligātā mērķa enerģijas ietaupījumu noseģšanā. Šādā gadījumā būtu nepieciešams identificēt un ieviest papildus alternatīvos pasākumus un paredzēt valsts budžeta līdzekļus to veicināšanai. Iespējamie papildus pasākumi, kas periodā līdz 2020. gadam varētu sniegt ieguldījumu obligātā mērķa sasniegšanā, ir šādi:

- emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta (turpmāk - EKII) finansētās jaunās programmas energoefektivitātes uzlabošanai (atbildīgā institūcija: VARAM);
- izmaiņas ar enerģiju saistītos nodokļos, kas tiks vērtētas un piedāvātas, izstrādājot Nodokļu politikas pamatnostādnes 2017.-2021. gadam (atbildīgā institūcija: FM);
- brīvprātīgas vienošanās ar komersantus pārstāvošām organizācijām par energoauditiem un energopārvaldību mazajos un vidējos uzņēmumos (atbildīgā institūcija: EM);
- citi jauni pasākumi, kas tiešā veidā vērsti uz energoefektivitāti un kuru realizācijai attiecīgi būtu nepieciešams papildus finansējums no valsts budžeta.”

Atbildot uz Valsts Kontroles revīzijas secinājumiem, EM atbilstoši ziņotajām ieteikumu ieviešanas plānotajām darbībām:

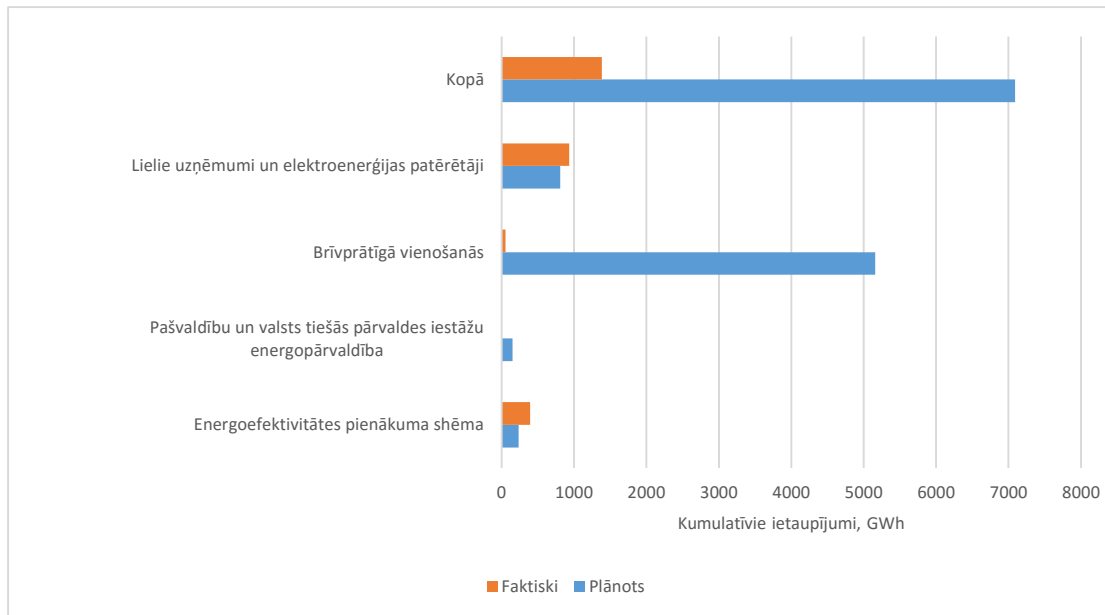
- Veiks “Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plāna enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai” starpposma invertējumu, kas iekļaus precizētu esošā un plānotā enerģijas ietaupījuma novērtējumu un konkrētus priekšlikumus par iespējamiem papildu pasākumiem;
- Izstrādās Ministru kabineta noteikumus, kas dos iespēju sniegt valsts energoefektivitātes fonda atbalstu brīvprātīgās vienošanās par energoefektivitāti veicināšanai;
- Sagatavos un izsūtīs pašvaldībām, kurām energopārvaldības sistēmas ieviešana ir obligāts pienākums, kā arī pašvaldībām, kurām nav izstrādāts energoefektivitātes plāns vai noteikti energoefektivitātes mērķi un pasākumi, informatīvu vēstuli par energoplānošanas un energopārvaldības sistēmas priekšrocībām un labo praksi;
- Izvērtēs nepieciešamību veikt uzlabojumus energoefektivitātes monitoringa sistēmā.

Faktiskie un plānotie kumulatīvie ietaupījumi 2020.gadā no EPS, brīvprātīgās vienošanās, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldības, energoefektivitātes fonda un energoefektivitātes nodevas parādīti 5.8.att. Tajā var redzēt, ka atšķiras gan kopējais apjoms, gan atsevišķu politikas pasākumu efekta īpatsvari. Plānotais kumulatīvais ietaupījums ir 4,5 reizes lielāks kā faktiskais. Vislielāko ieguvumu bija plānots iegūt no brīvprātīgās vienošanās, taču šis pasākums faktiski sasniegs 1,1% no mērķa. Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu faktiskais ietaupījums veidos tikai 2,2% no plānotā. Savukārt, gan EPS, gan lielle uzņēmumi un lielle elektroenerģijas patērētāji izpildīs un pat pārpildīs mērķi. EPS faktiskie ietaupījumi pārsniegs plānotos par 67%, bet lielle uzņēmumi un lielle elektroenerģijas patērētāji par 20%. Taču abi šie pasākumi veido salīdzinoši nelielu daļu no kopējā ietaupījuma mērķa: EPS ir 3,7%, bet lielle uzņēmumi un lielle elektroenerģijas patērētāji ir 12,7%.

5.8.att. Faktiskie un plānotie kumulatīvie ietaupījumi 2020.gadā no EPS, brīvprātīgās vienošanās, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldības

Detalizētākus politikas pasākumu faktiskos un plānotos kumulatīvos ietaupījumus 2020.gadā no EPS, brīvprātīgās vienošanās, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldības var redzēt 5.9.att.

5.9.att. Politikas pasākumu faktiskie un plānotie kumulatīvie ietaupījumi 2020.gadā no EPS, brīvprātīgās vienošanās, lielo uzņēmumu un lielo elektroenerģijas patērētāju, pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldības

Sekas par plāna saistību neizpildīšanu ir aprēķinātas EM informatīvajā ziņojumā “Par risinājumiem elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes atcelšanai un enerģētikas politikas īstenošanas funkcijām”: (EM, 16.07.2019.):

- Eiropas Komisija minētos sodus sāks piemērot Latvijas Republikai tiklīdz tiks konstatēta kādas funkcijas neveikšana vai kad tiks konstatēta valstij noteiktā pienākuma vai mērķa – AER īpatsvara mērķis, energoefektivitātes mērķi, ēku energoefektivitātes mērķi, atjaunojamo energoresursu īpatsvara transportā mērķis, nesasniegšana.
- Ir iespējams aptuveni aprēķināt katru Latvijas Republikai noteiktā mērķa nesasniegšanai piemērotās soda naudas. Latvijas Republikas gadījumā minimālā kavējuma nauda par katru dienu, kamēr šis mērķis nav sasniegt ir 372,6 euro /dienā, bet maksimālā – 22 356 euro/dienā. Savukārt vienreizējā soda maksājuma minimālā pamatsumma ir 124,2 euro /dienā, bet maksimālā – 2484 euro /dienā. Tā kā kavējuma nauda var tikt piemērota vienlaicīgi ar soda naudu, tad, attiecīgi, summējot tās kopā, maksimālā finansiālā sankcija varētu būt 24 840 euro /dienā jeb 9,067 milj. euro gadā.
- Šobrīd nav iespējams aprēķināt soda naudas apmēru, ko Eiropas Komisija piemēros Latvijas Republikai par ES normatīvajos aktos noteikto funkciju vai pienākumu neveikšanu, jo tie var variēt ņemot vērā pārkāpuma smagumu un ilgumu. (EM, 16.07.2019.)

Latvijas ziņojumā “Ziņojums par virzību uz valsts energoefektivitātes mērķu 2020. gadam izpildi par 2017. gadu atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES 24. panta 1. punkta un XIV pielikuma 1. daļas prasībām” (EM, 2019) ir redzams, ka vislielākos kumulatīvos enerģijas ietaupījumus ir nodrošinājuši enerģijas nodokļu pasākumi (gandrīz 60% no panāktajiem enerģijas ietaupījumiem). Ziņojumā minēts, ka “nodokļu ietaupījums aprēķināts, ņemot vērā datus par faktisko enerģijas patēriņu, cenu elastību un starpību starp Latvijas noteiktajām enerģijas nodokļu likmēm un ES minimālajām nodokļu likmēm.” Ziņojumā ir analizēti “enerģijai noteiktie nodokļi (kas pārsniedz ES minimālās likmes), kuru rezultātā mazinās tiešās lietošanas

enerģijas patēriņš (akcīzes nodoklis, PVN, elektroenerģijas nodoklis)". Lai gan vairāk informācijas par izvēlēto analīzes metodi nav sniegts, iespējams, ka tika izmantota metode, kas detalizētāk ir aprakstīta pētījumā "Energieffektivitātes fonda darbības modeļa un energieffektivitātes pienākuma shēmā iekļauto pušu iemaksu apmēra noteikšanas metodikas izstrādāšana" (PWC, 07.03.2016.). Analīzē tiek izmantots cenu elastības koeficients (atkarīgs no preces pieprasījuma un preces cenas), nodokļa faktiskās likmes, gala enerģijas patēriņa un nodokļa minimālās likmes saskaņā ar ES Direktīvu 2003/96/EK.

Pētījums "Evaluation of Fiscal Measures in the National Policies and Methodologies to Implement Article 7 of the Energy Efficiency Directive" (EuropeEconomics, 2016) skaidro, ka:

- Enerģijas vai CO₂ nodokļu ietekme uz enerģijas gala patēriņu ir atkarīga no vairākiem faktoriem, kas ietekmē piedāvājumu un pieprasījumu un no tā izrietošo cenu dinamiku. Ja šie faktori netiek ņemti vērā, enerģijas ietaupījumi no enerģijas vai CO₂ nodokļiem, par kuriem saskaņā ar Energieffektivitātes direktīvu ziņo dalībvalstis, iespējams, neuzrāda ietaupījumus, kas varētu rasties praksē.
- Analizējot jebkuru politikas ieviešanu, ir svarīgi novērtēt ietekmi, ko var tieši attiecināt uz politiku un kas nav citu faktoru ietekmes rezultāts. Īpaši svarīgi ir ņemt vērā visus citus faktorus, kas var mazināt ietekmi, kuru var attiecināt uz konkrēto politiku, un ka tiek izstrādāta stabila "bāzes līnija", lai nodrošinātu, ka tiek norobežota fiskālā pasākuma ietekme, tādējādi izslēdzot ietekmi, kas būtu notikusi neatkarīgi no fiskālās intervences.
- Izmantojot ekonometriskos vienādojumus, skaidrojošos mainīgos bieži iekļauj labajā pusē, lai kontrolētu ārējos faktorus, kas varētu ietekmēt enerģijas pieprasījumu. Laba prakse ir iekļaut konstanti, ienākumus raksturojošus parametrus un klimata ietekmi, kā arī dažreiz kalendāra efektu. Konstante atspoguļo pamatpatēriņa vērtību, ko tirgus iegādātos, ja produkta cena būtu nulle. Ienākumus raksturojošie parametri ir atkarīgi no nozares, piemēram, valsts ienākumus raksturo IKP, rūpniecībai – saražotā produkcijas vērtība, bet mājsaimniecībām – mājsaimniecības ienākumi. Klimatu raksturo apkures vai dzesēšanas grādu dienas vai vidējā āra gaisa temperatūra. Kalendāra efektu ņem vērā kā parametru ar 0 vai 1 vērtību, lai apzīmētu gadu, mēnesi utt. Mājsaimniecības tipiski tie raksturotas ar mājsaimniecību raksturlielumiem, demogrāfiju, elektroierīču veidiem utt. Par skaidrojošajiem mainīgajiem var iekļaut arī citus svarīgus parametrus, piemēram, automašīnu skaitu, valsts uzņēmumu ienākumus, ārvalstu investīciju apjomu utt.

LR Finanšu ministrijas dati no ziņojuma "Nodokļu atvieglojumu ziņojums par 2017.gadu (ar likumdošanas izmaiņām, kas stājušās spēkā no 2018.gada)" (FM, 2018) un VID dati par degvielas apriti (VID, 2017) rāda, ka neviens no ziņojumā minētajiem nodokļiem (akcīzes nodoklis, PVN, elektroenerģijas nodoklis) laika periodā no 2014.-2017.gadam nav pieaudzis vai arī tā izmaiņas ir bijušas nebūtiskas:

- akcīzes nodoklis dīzeļdegvielai 2014. un 2015.gados nepieaug un ir 332,95 EUR/1000 l, bet 2016.gadā pieaug līdz 341,00 EUR uz 1000 litriem jeb par 0,0081 EUR uz 1 litru. 2017.gadā likme paliek nemainīga.
- akcīzes nodoklis svinu nesaturošam benzīnam paliek nemainīgs un ir 411,26 EUR uz 1000 litriem, bet 2016.gadā tas pieaug līdz 436 EUR uz 1000 litriem jeb par 0,02474 EUR/l. 2017.gadā likme paliek nemainīga.

- akcīzes nodoklis dabasgāzei ir nemainīgs: dabasgāzei, kuru izmanto kā kurināmo ir 17,07 EUR/1000 m³, bet tai, kuru izmanto rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu pārstrādes procesiem ir 5,65 EUR/1000 m³.
- PVN kurināmajam ir nemainīgs.
- PVN ir samazināta likme (12%) siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem visa periodā.
- elektroenerģijas nodoklim šajā periodā ir būtiski atbrīvojumi, kas aptvēra lielāko daļu saražotās un patērētās elektroenerģijas. 2017.gadā likme daži atbrīvojumi tiek noņemti, taču tā ietekme uz gala tarifu ir nebūtiska.
- Saskaņā ar SPRK mājas lapā publicēto informāciju par centralizētās siltumapgādes tarifiem, akcīzes nodokļa daļa centralizētās siltumapgādes siltumenerģijas tarifos veido nelielu daļu no gala enerģijas tarifa - no 1...5% no gala enerģijas tarifa.

Papildus tam, nodokļu ietekmes analīzē nav ņemts vērā:

- Skaidrojošie mainīgie: IKP, iedzīvotāju skaits, klimats, automašīnu skaits utt. Īpaši svarīgi tas ir analizējot datus par ekonomiskās krīzes periodu, kas Latvijā bija no 2008.gada līdz aptuveni 2011.gadam.
- Cik elastīgs ir pieprasījums, piemēram, centralizētajai siltumapgādei pieslēgto enerģijas patērētāju pieprasījums ir neelastīgs, jo viņiem ir limitētas iespējas nomainīt enerģijas avotu vai samazināt enerģijas patēriņu. Enerģijas patēriņu var samazināt vai nu tikai uz komforta rēķina vai arī veicot būtiskus ieguldījumus energoefektivitātes pasākumos. Taču valsts atbalsts šādiem pasākumiem ir ļoti ierobežots un tas nepietiek visām ēkām, kas vēlas to saņemt.
- Nav veikta analīze par nodokļu izmaiņu ietekmi uz dažādām ienākumu grupām, īpaši gadījumos, kad valsts nesniedz nekādu atbalstu energoefektīvu tehnoloģiju kapitālizmaksu subsīdijām.
- Jebkuras politikas ietekme notiek ar novēlojumu, jo enerģijas patērētājs saņem informāciju ar novēlojumu, informācijas apstrādei ir nepieciešams laiks, kā tad, kad cilvēks ir nolēmis veikt pasākumu politikas pasākuma ietekmē, ieviešanai ir nepieciešams laiks. Nodokļu ietekmes analīzē par 2014.-2017.gadu tas nav ņemts vērā.

Lietderība

Plānā iekļauto individuālo politikas pasākumu lietderība ir atšķirīga (skat. katru pasākumu atsevišķi).

Atbilstība

Viss plānā iekļauto politikas pasākumu kopums daudz labāk nodrošinātu plāna mērķa sasniegšanu, ja regulāri tiktu veikta jau ieviesto pasākumu analīze un rīcībpolitikas korigēšana. Katrā no pasākumiem atsevišķi ir identificēti vairāki būtiski faktori, kas traucē to kvalitatīvu

ieviešanu un nosprausto mērķu sasniegšanu (skat. katru pasākumu atsevišķi). Piemēram, energoefektivitātes monitoringa sistēma, kura ir šī plāna galvenais datu vākšanas un analīzes rīks, nefunkcionē 8 gadus. Savukārt, brīvprātīgā vienošanās, kas tādā pašā formā pastāvēja jau kopš 2011.gada (MK, 12.07.2011) tika turpināta šī plāna ieviešanā un tika plānots, ka šis pasākums dos gandrīz pusi no visa mērķa, lai gan pieredze rādīja, ka neviens dalībnieks to nebija parakstījis.

Saskaņotība

Plāns ir saistīts ar virkni citiem likumdošanas aktiem, kas detalizēti ir aprakstīti pie katra individuālā politikas pasākuma šī pētījuma citās nodaļās.

Pievienotā vērtība

Plānā iekļauto politikas pasākumu pievienotā vērtība ir sabiedrības izpratnes veidošanās par energoefektivitāti un citiem ietekmi uz vidi samazinošiem pasākumiem.

Derīgums

Lielākā daļa no plāna politikas pasākumiem tika ieviesti bez Ekonomikas ministrijas skaidrojošās informācijas un ir radījis komunikācijas plaisu. Ja pēc "Energoefektivitātes likuma" spēkā stāšanās tajā noteiktās prasības tiktu skaidrotas caur ieguvumu prizmu nevis tas tiktu noteikts kā obligāts pienākums, kā arī tiktu paredzēts veidot lielāku atbalsta sistēmu tiem, kas ievieš energoefektivitātes pasākumus, šī plāna ieviešana būtu veiksmīgāka.

Līdztiesība

Plānā iekļauto individuālo politikas pasākumu ietekme uz līdztiesību ir atšķirīga (skat.katru pasākumu atsevišķi).

Ilgspēja

Šī politikas pasākumu kopuma ilgspēja ir saistīta ar Latvijas starptautiskajām saistībām un ES prasībām.

Pieņemamība

Visi plāna ietvaros ieviestie rīcībpolitikas pasākumi dažādos sektoros ir vairojuši sabiedrības izpratni par energoefektivitāti. Tas vai šī izpratne ir ar pozitīvu vai negatīvu attieksmi ir atkarīgs no nozares vai sektora – lielajiem uzņēmumiem un lielajiem elektroenerģijas patērētājiem dominē negatīva attieksme, pašvaldībās tā ir gan pozitīva, gan mazāk pozitīva, bet EPS klientu vidū izteiktāka ir pozitīvā attieksme.

6. SECINĀJUMI

Šajā nodaļā iekļauti secinājumi par 4.nodaļā analizētajām energoefektivitātes rīcībpolitikām. Secinājumi tiek balstīti uz teorijā balstītu politiku analīzi, kura ir apvienota ar "The Better Regulation Agenda" kritērijiem un būtiskākajiem faktoriem, kas aprakstīti šī pētījuma ievadā un attēloti 1.1.att. un balstās uz informāciju, kas iegūta no dažādiem informācijas avotiem:

- Ekonomikas ministrijas sniegtā informācija no energoefektivitātes monitoringa sistēmas, kurā ir pieejami nepārbaudīti un neapstrādāti dati no lielajiem uzņēmumiem un lielajiem elektroenerģijas patērētājiem un pašvaldībām. Līdz šī pētījuma iesniegšanas datumam neesam saņēmuši papildus pieprasīto informāciju, kas 2019.gada 16.oktobrī nosūtīta vēstulē Nr. 04000-2.2.2-e/327.
- Iesaistīto pušu aptaujas.
- Publiski pieejama informācija.

6.1. Vispārējie secinājumi par pētījuma metodiku

- Veicot šo pētījumu mēs saskārāmies ar datu pieejamības problēmu. Ekonomikas ministrijai pieprasītā informācija tā arī netika saņemta 3 mēnešu laikā. Šī iemesla dēļ pētījums lielākoties balstās uz iesaistīto pušu intervijām un publiski pieejamās informācijas avotiem. Vienam no būtiskākajiem informācijas avotiem – Valsts Kontroles revīzijas ziņojumam "Vai tiek īstenota mērķtiecīga energoefektivitātes politika plānotā enerģijas galapatēriņa ietaupījuma sasniegšanai?" (VK, 2018), kas ir publiski pieejams, lielākā daļa ir konfidenciāla, lai gan nav skaidri šīs slepenības iemesli.
- Lielākajai daļai likumdošanas aktu ir pieejamas projektu anotācijas, kuras izsmeltoši sniedz informāciju, kas nepieciešama teorijas veidošanai par cēloņsakarību ķēdi.
- Teorijā balstītu politiku analīzei nepieciešamo veiksme un kļūdu faktoru identificēšanai tika izmantota informācija gan no intervijām, gan publiski pieejamās informācijas. Pētījuma laikā tika novērots, ka nav lielas viedokļu atšķirības starp respondentiem.
- Pētījuma tapšanas gaitā Ekonomikas ministrija veica vairākus būtiskus labojumus likumdošanā, taču tie nav ietverti pētījumā, jo notika pētījuma tapšanas pēdējās dienās.

6.2. Vispārējie secinājumi par energoefektivitātes rīcībpolitiku

- Vissvarīgākais energoefektivitātes rīcībpolitiku panākumu priekšnosacījums ir skaidru mērķu esamība un politikas pasākuma īstenotāja pilnvaras - organizācija vai programma ar skaidrām pilnvarām, definētu atbildību un atbilstošiem resursiem. Latvijā par energoefektivitātes politikas ieviešanu atbild Ekonomikas ministrijas Enerģētikas departaments, kas ar šo tēmu nodarbojas daudzu gadu garumā. Tas ir bijis un ir atbildīgs par ES energoefektivitātes politiku ieviešanu Latvijas likumdošanā un to ieviešanu praksē. Lai gan EM ir akumulējusi pieredzi trīs dekāžu garumā, tās profesionālās kompetences un kapacitāte joprojām ir ierobežota. Tas redzams Latvijas limitētajā spējā ieviest ES direktīvu prasības, t.sk. novēlota ES direktīvu prasību pārņemšana Latvijas likumdošanā, novēlota likumdošanas prasību ieviešana, ex-ante analīzes trūkums pirms politikas pasākumu

ieviešanas, ex-post analīze politikas pasākumu ieviešanas gaitā, komunikācijas trūkums ar iesaistītajām pusēm un atgriezeniskās saites neesamība. Tādēļ lielākā daļa politikas pasākumu tiek ieviesti formāli, ar minimālu interesi un izpratni. Tā vietā, lai EM veiktu darbības, kas paaugstinātu tās darbinieku profesionālo kompetenci, virkne pienākumu tiek uzticēti ārpalpojumiem. Daudzās intervijās, kas veiktas šī pētījuma ietvaros, šis ir minēts kā viens no būtiskākajiem trūkumiem energoefektivitātes politikas veiksmīgai ieviešanai. Pētījums parāda, ka Latvijā ir izveidojusies paradoksāla situācija – kamēr par energoefektivitātes politiku atbildīgā institūcija - Ekonomikas ministrija, problēmas ar Latvijas mērķu sasniegšanu skaidro ar kompetences un kapacitātes trūkumu, "Altum" veic aktīvu darbu, lai veicinātu energoefektivitātes pieauguma tempu. Šī finanšu institūcija mērķtiecīgi veic darbības, lai palielinātu tirgus pieprasījumu pēc energoefektivitātes, kas tai ļautu sasniegt savu galveno mērķi – palielināt aizdevumu portfeli energoefektivitātes projektiem. Atšķirībā no EM, "Altum" aktīvi analizē tirgu, tendences, enerģijas patērētājus, to uzvedību un meklē iespējas palielināt pieprasījumu pēc energoefektivitātes pakalpojumiem.

- Spēja līdzsvarot un apvienot elastību (spēja pielāgoties mainīgajiem apstākļiem un spēja samazināt iespējamās neveiksmes faktorus ieviešanas procesā) un nepārtrauktību (stabili un paredzami apstākļi) – arī par šiem abiem faktoriem ir atbildīga Ekonomikas ministrija, kuras ierobežotā kompetence un kapacitāte traucē elastīgi reaģēt uz mainīgiem apstākļiem un savlaicīgi novērst neveiksmes faktorus, kā arī nodrošināt stabilus un paredzamus apstākļus. Tam papildus traucē caurspīdības trūkums politikas veidošanas un ieviešanas gaitā. Daudzās iesaistīto pušu intervijās kā viens no lielākajiem šķēršļiem tika minēta likumdošanas neparedzamība, kas rada negatīvu attieksmi pret valsti, energoefektivitāti, vides problēmu risināšanu, kā arī palielina tiesisko nihilismu, piemēram, EM prasa no iesaistītajām pusēm pildīt likumdošanā noteiktos pienākumus, bet savus pienākumus – ar energoefektivitātes monitoringa sistēmu saistītos pienākumus nepilda jau 8 gadus.
- Ieinteresēto pušu iesaiste politikas pasākumu izstrādē un ieviešanā ir svarīgs veiksmes faktors, jo tā veicina elastību. Šim pasākumam ir divi mērķi - palielināt politikas pasākumu pieņemšanu un vienlaikus uzlabot efektivitāti, nodrošinot, ka visā procesā tiek ņemtas vērā ieinteresēto pušu vajadzības un vēlmes, t.sk. vienkārši un skaidri noteikumi, īss dokumentu izskatīšanas termiņš. Latvijā tas ir atkarīgs no EM saziņas ar ieinteresētajām pusēm un tas ir ļoti ierobežots, jo notiek formāli un šaurā lokā.
- Ekonomikas ministrijai ir ierobežota spēja pielāgoties un apvienot dažādas esošās politikas vai izstrādāt konsekventas politikas pasākumu kopas, jo tai trūkst profesionālā kompetence. To apliecina ārpalpojumu izmantošana rīcībpolitikas analīzei un plānu izstrādei.
- Ekonomikas ministrijas atbildīgie departamenti vienlaicīgi veic gan politikas izstrādāšanu, gan ieviešanu, gan monitoringu.
- Visos rīcībpolitikas pasākumos veiksmes/kļūdas faktori ir atkarīgi no cilvēka faktora – visos līmeņos strādājoši (dažādos amatos ierēdniecībā un uzņēmumos, individuāli) uz progresu orientēti, savā darbā ieinteresēti cilvēki nodrošina energoefektivitātes pasākumu ieviešanu, bet nemotivēti un vienaldzīgi cilvēki tos bremzē vai vispār neievieš.
- Nav konsekvences apbalvojuma un soda ("burkāna un pātagas") lietošanā. Dažos politikas pasākumos ir saistoši mērķi – EPS un brīvprātīgā vienošanās, savukārt, citos to nav – pašvaldību energopārvaldība, lielie uzņēmumi un enerģijas patērētāji Vienos ir soda sankcijas par mērķu nesasniegšanu vai prasību neieviešanu (lielie uzņēmumi un enerģijas patērētāji), bet citos to nav (brīvprātīgā vienošanās, pašvaldību energopārvaldība). EPS ir vienīgā shēma, kurā ir iestrādāti abi mehānismi, kas viens otru līdzsvaro. Taču šajā shēmā būtiska ietekme ir atgriezeniskās saites trūkumam no EM puses, kā arī neregulētais informācijas pasākumu un ieviesto energoefektivitātes pasākumu īpatsvara attiecība.

- Visos rīcībpolitikas pasākumos ir konstatēts atgriezeniskās saites trūkums starp EM un iesaistītajām pusēm.

6.2. Energoefektivitātes pienākuma shēma

Efektivitāte

- Par starta periodu (no 2014.gada līdz 2017.gadam) ir ziņots par kumulatīvo enerģijas ietaupījumu 215,6 GWh apmērā. Plānotais kumulatīvais ietaupījuma mērķis ir 234 GWh no 2016.-2020.gadam.
- Ieviešot šo politikas pasākumu, EM prognozēja, ka 50% no visa EPS ietaupījuma tiek iegūta informēšanas un izglītošanas pasākumos un 50%, veicot iemaksu valsts energoefektivitātes fondā vai veicot dārgākos iespējamus pasākumus, kuru izmaksas ir līdzvērtīgas iemaksai fondā, taču EPS dalībnieku aptaujas rāda, ka uzņēmumi savos energoefektivitātes pasākumu ieviešanas plānos un realitātē galvenos ietaupījumus gūst ar informatīvajiem pasākumiem, nelielu daļu no energoefektivitātes pasākumu ieviešanas pie patērētājiem un neveic iemaksas energoefektivitātes fondā. Tas notiek tāpēc, ka informatīvo pasākumu izmaksas ir ievērojami zemākas par energoefektivitātes pasākumu veikšanu vai iemaksu apjomu energoefektivitātes fondā.
- Daudzu valstu pieredze un zinātniskie pētījumi rāda, ka informācijas sniegšana ir būtisks energoefektivitātes politikas pasākums, taču īstermiņā tā maina cilvēku attieksmi, taču nemaina uzvedību. Informācijas sniegšana un izglītošana ir ilgtermiņa pasākums, un cilvēks, kas zinās par energoefektivitāti, neveiks kādu energoefektivitātes pasākumu uzreiz pēc informācijas saņemšanas. Tāpēc EM ir jāizvērtē veikto dažādo pasākumu īpatsvars kopējā ietaupījumā, un balstoties uz kopējiem Latvijas mērķiem jāveic analīze vai būtu jānosaka informatīvo pasākumu īpatsvara griesti kopējā ietaupījumā.
- Šis politikas pasākums ir panācis, ka EPS atbildīgo pušu attieksme, kapacitāte, zināšanas un izpratne par energoefektivitātes pasākumiem ir būtiski uzlabojusies.
- EM nenodrošina pietiekamu komunikāciju ar EPS atbildīgajām pusēm, t.sk. sniegtu atgriezenisko informāciju, kuru nosaka MK not.Nr.226. Līdz šim EM ir sniegusi komentārus par sākotnējo rīcības plānu versiju, kas palīdzēja izprast MK not.Nr.226 prasības un to lietojumu, taču pēc tam komunikācija faktiski nav notikusi. Tas traucē saprast vai visi ziņotie energoefektivitātes pasākumi atbilst EM prasībām.
- EPS atbildīgajām pusēm grūtības sagādā ikgadējās informācijas saņemšanu no EM par katrā gadā lielajiem uzņēmumiem un patērētājiem, kas netiek iekļauti ietaupījuma mērķī saskaņā ar MK not.Nr.226 11.panta prasību par zvērināta revidenta apstiprinātu sarakstu ar lielajiem uzņēmumiem un patērētājiem, kas netiek iekļauti ietaupījuma mērķa aprēķinā.
- EM nav nodrošinājusi informācijas iekļaušanu EM mājas lapā atbilstoši MK noteikumiem Nr.668.
- EPS shēma atbildīgo pušu daļā darbojas kā plānots, jo tajā ir iekļautas būtiskas veiksmīga politikas pasākuma komponentes, t.sk. gan iestrādāti mērķi, kas jāsasniedz, gan iespēja izvēlēties starp to vai ieviest pašiem, vai uzticēt mērķus sasniegt valstij. Taču atgriezeniskās saites trūkums no EM rada blaknes, kad EPS atbildīgas puses uzņēmumi dažādi interpretē ļoti plašo un nekonkrēto regulējuma tekstu.
- Būtisks drauds nākotnē ir nedefinētais informācijas pasākumu un energoefektivitātes pasākumu īpatsvaru sadalījums, jo informācijas pasākumi vieni paši maina enerģijas

lietotāja attieksmi pret energoefektivitāti, taču ne uzvedību, t.i. reāli enerģijas ietaupījumi netiek veikti.

Lietderība

- Viszemākās izmaksas no visiem pasākumiem, ko var veikt EPS atbildīgā puse ir informatīvajiem pasākumiem (0,5 - 5 EUR/MWh). Informatīvo pasākumu izmaksas, kuras aprēķinātas, balstoties uz informatīvo pasākumu aprēķina pēc iepriekšējā EM kataloga versijas ir zemākas, salīdzinot ar jaunajiem metodiskajiem norādījumiem, kur katrai publikācijai ir jāveic pētījums, lai noteiktu ietekmēto auditoriju.
- Energoefektivitātes pasākumi, t.sk. tehnoloģijas tiek piedāvāti kā dalītais maksājums, un EPS atbildīgās puses piedāvā tikai tos pasākumus, kas tiem ir saimnieciski izdevīgi. Pasākumu izmaksas ir ļoti atkarīgas no pasākuma, bet tas ir vairāk kā 5 EUR/MWh. EPS atbildīgo pušu aplēses rāda, ka daudzi pasākumi mājsaimniecību un mazo un vidējo uzņēmumu sektorā var būtiski pārsniegt 70 EUR/MWh, kas savukārt, samazina atmaksāšanās laiku un saimniecisko izdevīgumu.
- EM nav veikusi sev noteiktās funkcijas, tāpēc faktiskās izmaksas ir mazākas par plānotajām.

Atbilstība

Politikas pasākuma mērķi atbilst sabiedrības šī brīža vajadzībām/problēmām, kā arī politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām.

Saskaņotība

Ja EPS dalībnieki neizpilda pienākuma apjomu un apdraud Latvijas enerģijas ietaupījuma mērķa sasniegšanu, un pienākuma apjoms tiek pārlikts uz energoefektivitātes fondu, pastāv risks, ka ieskaitot nodevu energoefektivitātes fondā, izmaksu efektivitāte var būt zemāka nekā tad, ja pasākumus veic EPS dalībnieks. "Altum" veiktie pasākumi var nebūt orientēti uz energoefektivitātes paaugstināšanu EPS darbības segmentā – elektroenerģijas patērētāji mājsaimniecībās un mazajos un vidējos uzņēmumos.

Pievienotā vērtība

- Šī politikas pasākuma pievienotā vērtība ir, ka tiem enerģijas patērētājiem, kas saņem informāciju par energoefektivitāti, mainās paradumi, piemēram, zaļā domāšana kā koncepcija, samazinot atkritumu daudzumu utt.
- Energoefektivitātes veicināšana palielina lojalitāti EPS atbildīgajām pusēm.
- Energoefektivitāte ir kā papildus bonuss, ko piedāvāt klientiem un viņi to ļoti novērtē.

Derīgums

EPS likumdošanā noteiktais ieviešanas process līdz šim ir noticis tikai vienā virzienā – EPS atbildīgās puses veic tām uzlikto pienākumu, interpretējot likumdošanas pasākumu prasības pēc savas izpratnes, jo atgriezeniskā saite no EM faktiski netiek nodrošināta. Tas ir radījis neizpratni par šī politikas pasākuma jēgu un nepieciešamību, jo valsts EM personā, kam ir nepieciešami šī pasākuma sasniegtie rezultāti, nav ieinteresēta sadarbībā un ieviešanas procesā. Tas rada iespaidu, ka likumdošana ir ieviesta formāli, lai tiktu izpildītas ES prasības par direktīvas pārņemšanu, tādējādi demonstrējot Eiropa Komisijai, ka prasība ieviest EPS ir izpildīta.

Līdztiesība

Efekti dažādām sabiedrības grupām tiek sadalīti taisnīgi, jo informācijas pasākumi nav mērķēti konkrētām mērķauditorijām, bet visiem elektroenerģijas patērētājiem.

Ilgspēja

EPS pienākuma izpildes nodrošināšanā ieguldītie līdzekļi uzņēmumu cilvēkresursos un akumulētās zināšanas tiktu izmantotas turpmāk arī tad, ja EPS pienākuma shēma neturpinātos.

Pieņemamība

- Politikas pasākums tiek uztverts arvien pozitīvāk, jo energoefektivitāte kļūst par neatņemamu dzīves sastāvdaļu.
- Uztveršanas izmaiņas vērojamas gan EPS atbildīgo pušu uzņēmumu iekšienē, pieaugot darbinieku interesei un izpratnei par tiem, gan arī sabiedrībā.
- Pat izpildot pienākuma apjomu pirms termiņa, EPS atbildīgās puses plāno turpināt energoefektivitāti veicinošas darbības.
- EPS atbildīgās puses novērojušas, ka pieaugot enerģijas cenām interese par energoefektivitāti pieaug, un tām krītot, tā samazinās.

6.3. Brīvprātīgā vienošanās

Efektivitāte

- Brīvprātīgā vienošanās kā politikas pasākums Latvijā pastāv jau kopš 2011.gada, kad tika izdoti MK noteikumi Nr.555 "Noteikumi par kārtību, kādā noslēdz un pārrauga vienošanos par energoefektivitātes paaugstināšanu" (MK, 12.07.2011). Šie noteikumi zaudēja spēku 2016.gadā, kad tika aizvietoti ar MK noteikumiem Nr.669. Diemžēl, EM nav izdarījusi

secinājumus no iepriekšējās pieredzes ar brīvprātīgo vienošanos, kura bija neveiksmīgs piemērs energoefektivitātes politikas pasākumam un turpināja to ieviest tādā pašā formā kā iepriekš.

- Saskaņā ar “Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai” šim politikas pasākumam nav definēts mērķis, taču plānotais kopējais kumulatīvais enerģijas ietaupījums no šī pasākuma (59,6% no mērķa jeb 5898 GWh) ir minēts MK noteikumu Nr.226 anotācijā. Intervijās iegūta informācija un publiski pieejamie dati liecina, ka līdz 2020.gadam tiks ietaupītas aptuveni 55 GWh jeb 0,9% no plānotajiem kumulatīvajiem ietaupījumiem un mērķis netiks sasniegts, jo
 - Uzņēmumiem un pašvaldībām nav motivācijas slēgt brīvprātīgo vienošanos un uzņemties saistības sasniegt ietaupījuma mērķi.
 - Uzņēmumiem un pašvaldībām nav motivācijas un intereses brīvprātīgi uzkraut sev birokrātisku slogu ar datu vākšanu un to ikgadēju ziņošanu EM.
 - Lai gan likumdošanā ir paredzēts viens motivējošs pasākums – finansiāls atbalsts vienošanās slēdzējiem, tas faktiski netiek nodrošināts.
- Likumā nav iestrādātas sankcijas pret tiem, kas nepilda brīvprātīgās vienošanās saistības. Tas radīs papildus problēmas gadījumā, ja EM radīs iespēju pildīt likumdošanā noteiktās prasības par finansiāla atbalsta sniegšanu.
- Informācijas pasākumi, kurus veic brīvprātīgās vienošanās līgumslēdzēji tiek mērķtiecīgi plānotas un balstās uz enerģijas patērētāju vajadzībām un interesēm.
- Brīvprātīgās vienošanās dalībnieku aptaujas rāda, ka uzņēmumi savos energoefektivitātes pasākumu ieviešanas plānos un realitātē galvenos ietaupījumus gūst ar informatīvajiem pasākumiem, nelielu daļu no energoefektivitātes pasākumu ieviešanas pie patērētājiem. Tas notiek tāpēc, ka informatīvo pasākumu izmaksas ir ievērojami zemākas par energoefektivitātes pasākumu veikšanu vai iemaksu apjomu energoefektivitātes fondā.
- Daudzu valstu pieredze un zinātniskie pētījumi rāda, ka informācijas sniegšana ir būtisks energoefektivitātes politikas pasākums, taču īstermiņā tā maina cilvēku attieksmi, taču nemaina uzvedību. Informācijas sniegšana un izglītošana ir ilgtermiņa pasākums, un cilvēks, kas zinās par energoefektivitāti, neveiks kādu energoefektivitātes pasākumu uzreiz pēc informācijas saņemšanas. Tāpēc EM ir jāizvērtē veikto dažādo pasākumu īpatsvars kopējā ietaupījumā, un balstoties uz kopējiem Latvijas mērķiem jāveic analīze vai būtu jānosaka informatīvo pasākumu īpatsvara grieesti kopējā ietaupījumā.
- Pēc brīvprātīgās vienošanās noslēgšanas seko tās ieviešana, lai sasniegtu nospraustos mērķus. Šajā posmā mērķu sasniegšana ir atkarīga no vairākiem faktoriem:
 - Energopārvaldnieks - šis ir vissvarīgākais faktors, kas nosaka vai tiek sasniegti nospraustie mērķi. Energopārvaldnieka kompetence, zināšanas, motivācija, personība un citi faktori ietekmē viņa attieksmi pret pienākumiem un sasniedzamajiem rezultātiem.
 - Uzņēmuma/pašvaldības vadības interese – tie uzņēmumi/ pašvaldības, kur tās vadītāju neinteresē energoefektivitātes mērķu sasniegšana, tās ieviešana notiek gausi vai nenotiek vispār. Savukārt, tur, kur vadītājs sniedz aktīvu atbalstu, mērķu sasniegšana nesagādā grūtības.
 - Vai ir sertificētas energopārvaldības sistēma - sertificēta sistēma nozīmē, ka katru gadu ierodas ārējie vērtētāji - sertifikācijas institūcijas auditori, kas pārbauda progresu un liek nospraust nākamās mērķus, tāpēc uzņēmumam/pašvaldībai ir jācenšas sasniegt mērķus.
 - EM skaidrojošās informācijas un komunikācijas trūkums – ja pēc “Energoefektivitātes likuma” un MK noteikumu Nr.669 spēkā stāšanās tajā noteiktās

prasības tiktu skaidrotas caur uzņēmumu/pašvaldību ieguvumu prizmu nevis tas tiktu noteikts kā brīvprātīgs pasākums, kā arī tiktu paredzēts veidot atbalstu, kas stiprinātu energopārvaldnieku kapacitāti, šī politikas pasākuma ieviešana būtu veiksmīgāka.

- Mīts par to, ka monitoringa tehnoloģiju uzstādīšana nodrošina enerģijas ietaupījumus un darbs ar cilvēkiem vairs nav nepieciešams – pastāv izplatīts mīts par to, ka enerģijas patēriņa monitoringa sistēmu uzstādīšana ļaus sasniegt enerģijas ietaupījuma mērķi, tāpēc citas darbības (piemēram, komunikācija ar enerģijas patērētājiem, tehnoloģiju maiņa, tehnoloģiju darbības regulēšana utt.) nav nepieciešams veikt. Tas liecina par energopārvaldnieku zināšanu un kompetences trūkumu, kurus var novērst, veicot apmācības, kvalifikācijas celšanu un pieredzes apmaiņu.
- 16.12.2019.tika veikti labojumi MK noteikumos Nr.669 un tie paredz, ka gadījumā, ja saskaņā ar brīvprātīgu vienošanos par energoefektivitātes uzlabošanu tiek piešķirts valsts atbalsts un vienošanās dalībnieks neievēro vienošanās nosacījumus, piešķirtais atbalsts būs jāatmaksā. Šis nosacījums izriet no Valsts kontroles ieteikuma atbilstoši Valsts kontroles veiktajam invertējumam “Vai tiek īstenota mērķtiecīga energoefektivitātes politika plānotā enerģijas galapatēriņa ietaupījuma sasniegšanai?” (VK, 2018), lai brīvprātīgo vienošanos dalībnieki uzņemtos atbildību par vienošanās paredzēto enerģijas ietaupījuma apjoma sasniegšanu un sekmētu enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķu sasniegšanu.

Lietderība

- Aplēses rāda, ka līdz šim šī politikas pasākuma administratīvās ieviešanas izmaksas nav pārsniegušas plānotās izmaksas, jo ieguldītais darba apjoms ir mazāks kā plānots, t.sk. datu publicēšana EM mājas lapā un energoefektivitātes monitoringa sistēmā, tikai 2 uzņēmumi ir noslēguši brīvprātīgo vienošanos.
- Uzņēmumos, kas noslēguši brīvprātīgo vienošanās rodas nelielas papildus izmaksas, apkopojot datus ar kuriem atskaitīties saskaņā ar MK noteikumiem Nr.668, jo šajos uzņēmumos ir ieviesta energopārvaldības sistēma, kuras ietvaros notiek informācijas apkopošana.
- Papildus izmaksas, kas rodas veicot informēšanas pasākumu un ieviešot energoefektivitātes pasākumus, tiek iekļautas uzņēmumu saimnieciskajos izdevumos.

Atbilstība

Lai gan šī svarīgā energoefektivitātes paaugstināšanas politikas pasākuma mērķi atbilst sabiedrības šī brīža vajadzībām/problēmām, kā arī politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām, taču problēmas, kas saistītas ar tā formulējumu, t.sk. līdzsvaru starp energoefektīvu darbību veicinošiem stimuliem un sankcijām, samazina tā ieviešanas tempus, kas savukārt neļauj sasniegt valsts nospraustos mērķus. Daudzi uzņēmumi jau tagad ikdienā izmanto dažādus risinājumus enerģijas taupīšanai, taču par iegūto ietaupījumu nevienam neatskaitās.

Saskaņotībā

Šis politikas pasākums ir viens no daudziem politikas pasākumiem, kas ir paredzēts MK rīkojumā Nr.257 "Par Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai". Tā panākumi lielā mērā ir atkarīgi no tā kā pašvaldībai/uzņēmumam izdodas piesaistīt ārējos finansējuma avotus papildus pašu budžetam un kā pēc tam tiek sadalīti enerģijas ietaupījumi uz finansētājiem, jo MK noteikumi Nr.668 regulē, ka nenotiek enerģijas ietaupījumu uzskaitīšana dubultā.

Pievienotā vērtība

Brīvprātīgās vienošanās ietvaros veiktie energoefektivitātes pasākumi un informēšana par tiem veicina zaļās domāšanas pieaugumu sabiedrībā par dažādiem vides jautājumiem. Šīs aktivitātes maina arī uzņēmuma reputāciju – no negatīvas attieksmes kā pret monopolistu tā mainās uz pozitīvu attieksmi kā sadarbības partneri.

Derīgums

Atgriezeniskās saites trūkums no EM, kā arī likumdošanā noteikto pienākuma nepildīšana par informācijas izplatīšanu būtiski samazina iespēju, ka vēl kāds uzņēmums/pašvaldība vēlētos noslēgt brīvprātīgo vienošanos.

Līdztiesība

Līdz šim šis politikas pasākums nodrošina līdztiesīgu attieksmi pret visiem sabiedrības locekļiem.

Ilgspēja

Ir pietiekami liela iespējamība, ka politikas pasākuma efekts turpināsies pēc pasākuma beigām, jo energopārvaldības sistēmas un energoplāni jau tika ieviesti brīvprātīgi pirms politikas pasākuma ieviešanas.

Pieņemamība

Šis politikas pasākums vairo sabiedrības izpratni par energoefektivitāti, tās svarīgumu un ieguvumiem, pat ja indivīdi ir tikai netieši saistīti ar tā ieviešanu.

6.4. Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības institūciju energopārvaldība

Efektivitāte

- Saskaņā ar “Energiefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai” šim politikas pasākumam jāsasniedz plānotais kopējais kumulatīvais enerģijas ietaupījums 150 GWh. Intervijās iegūtā informācija un publiski pieejamie dati liecina, ka visdrīzāk plānotie kumulatīvie ietaupījumi netiks sasniegti, jo
 - daļa pašvaldību nav/novēloti izstrādājusi energopārvaldības sistēmu,
 - tie, kas to ir izstrādājuši kavējas ar to ieviešanu.
 - lielākais enerģijas patērētājs un attiecīgi lielākās enerģijas ekonomijas devējs kopējā kumulatīvajā ietaupījuma mērķī – Rīgas pašvaldība, nav izstrādājusi energopārvaldības sistēmu.
- Ziņotie kumulatīvie ietaupījumi uz 2020.gadu ir tikai 3,28 GWh plānoto 150 GWh vietā, t.i. pagaidām no mērķa ir sasniegti tikai 2,2%.
- Lielākajā daļā pašvaldību, kur ir ieviestas energopārvaldības sistēmas, tas ir veikts dažādu projektu ietvaros;
- Daļā pašvaldību energopārvaldības sistēmas ir ieviestas sertifikācijas iestāžu iedarbības ietekmē;
- Likuma un energopārvaldības standarta prasības par sistēmas robežām tiek brīvi interpretētas, piemēram, kāda pašvaldība iekļauj visus pašvaldības īpašumā esošos enerģijas patērētājus, bet cita – tikai vienu ēku;
- Likumā nav iestrādātas sankcijas pret tiem, kas nepilda likuma prasības.
- Pēc energopārvaldības sistēmas izstrādāšanas seko tās ieviešana, lai sasniegtu nospraustos mērķus. Šajā posmā lielākā daļa pašvaldību nespēj nodrošināt mērķu sasniegšanu un tas ir atkarīgs no vairākiem faktoriem:
 - Energopārvaldnieks - šis ir vissvarīgākais faktors, kas nosaka vai energopārvaldības sistēmas ieviešana ir veiksmīga. Energopārvaldnieka kompetence, zināšanas, motivācija, personība un citi faktori ietekmē viņa attieksmi pret pienākumiem un sasniežamajiem rezultātiem.
 - Pašvaldības vadības interese – tās pašvaldības, kur tās vadītāju neinteresē energopārvaldības sistēma, tās ieviešana notiek gausi vai nenotiek vispār un energopārvaldības sistēmas ieviešana ir formalitāte, kuras izpildi prasa likums. Savukārt, tur, kur aktīvu atbalstu sniedz pašvaldības vadītājs, energopārvaldības ieviešana nesagādā grūtības.
 - Vai ir sertificētas energopārvaldības sistēma - sertificēta sistēma nozīmē, ka katru gadu ierodas ārējie vērtētāji - sertifikācijas institūcijas auditori, kas pārbauda progresu un liek nospraust nākamos mērķus, tāpēc energopārvaldniekam ir jācenšas sasniegt mērķus. Savukārt, pašvaldībās, kur sistēma nav sertificēta, sistēmas darbības novērtējums atstāts pašvaldības pašas rokās un daļai energopārvaldnieku un pašvaldības vadītājiem nav motivācijas sasniegt nospraustos mērķus.
 - EM skaidrojošās informācijas un komunikācijas trūkums – ja pēc “Energiefektivitātes likuma” spēkā stāšanās tajā noteiktās prasības tiktu skaidrotas caur pašvaldību ieguvumu prizmu nevis tas tiktu noteikts kā obligāts pienākums, kā arī tiktu paredzēts veidot atbalstu, kas stiprinātu energopārvaldnieku kapacitāti, šī politikas pasākuma ieviešana būtu veiksmīgāka.

- Obligāto mērķu trūkums – likums nenosaka energoefektivitātes obligātos mērķus, kas katru gadu jāsasniedz iesaistītajām pusēm, kā arī nav atrunāts kādas sekas iestājas, ja šie mērķi netiek sasniegti. Tas dod iespēju tām pašvaldībām, kuras uztver likuma prasības kā apgrūtinājumu, neredzot ieguvumu no energopārvaldības sistēmu ieviešanas, ieviest sistēmas formāli, nospraust niecīgus energoefektivitātes mērķus, ielikt minimālas sistēmas robežas vai pat nemēģināt sasniegt mērķus. Tas secīgi noved pie tā, ka netiek sasniegti valsts kopējie saistošie energoefektivitātes mērķi.
- Mīts par to, ka monitoringa tehnoloģiju uzstādīšana nodrošina enerģijas ietaupījumus un darbs ar cilvēkiem vairs nav nepieciešams – pastāv izplatīts mīts par to, ka enerģijas patēriņa monitoringa sistēmu uzstādīšana ļaus sasniegt enerģijas ietaupījuma mērķi, tāpēc citas darbības (piemēram, komunikācija ar enerģijas patērētājiem, tehnoloģiju maiņa, tehnoloģiju darbības regulēšana utt.) nav nepieciešams veikt. Tas liecina par energopārvaldnieku zināšanu un kompetences trūkumu, kurus var novērst, veicot apmācības, kvalifikācijas celšanu un pieredzes apmaiņu.

Lietderība

- Aplēses rāda, ka līdz šim šī politikas pasākuma administratīvās ieviešanas izmaksas nav pārsniegušas plānotās izmaksas, jo virkne likumā un MK noteikumos noteiktās prasības nav ieviestas, t.sk. datu publicēšana EM mājas lapā un energoefektivitātes monitoringa sistēmā, vairākas pašvaldības un valsts tiešās pārvaldēs iestādes nav ieviesušas energopārvaldību.
- Daļa no tiem, kas ir ieviesuši energopārvaldības sistēmas, to ir veikuši starptautisku projektu ietvaros, tādējādi piesaistot finansējumu šī pasākuma veikšanai.
- Savukārt, citi to ir veikuši par budžeta līdzekļiem. Kā rāda Jelgavas piemēra analīze, budžeta izdevumus par energopārvaldības sistēmas ieviešanu var atgūt ar enerģijas ietaupījumiem, ko nodrošina energopārvaldnieka darbības.

Atbilstība

Lai gan politikas pasākuma mērķi atbilst sabiedrības šī brīža vajadzībām/problēmām, kā arī politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām, taču problēmas, kas saistītas ar tā ieviešanas procesu, samazina tā ieviešanas tempus, kas savukārt neļauj sasniegt valsts nospraustos mērķus.

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir viens no daudziem politikas pasākumiem, kas ir paredzēti MK rīkojumā Nr.257 "Par Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai". Šī politikas pasākuma panākumi lielā mērā ir atkarīgi no tā kā pašvaldībai/valsts institūcijai izdodas piesaistīt ārējos finansējuma avotus papildus pašu budžetam un kā pēc tam tiek sadalīti enerģijas ietaupījumi uz

finansētājiem, jo MK noteikumi Nr.668 regulē, ka nenotiek enerģijas ietaupīju uzskaitīšana dubultā.

Pievienotā vērtība

Šī politikas pasākuma pievienotā vērtība ir grupas (pašvaldību) sociālais spiediens - citu pašvaldību, uz kurām neattiecas likuma prasības, intereses pieaugums par energopārvaldības sistēmu, energoparlāniem un energoefektivitāti kopumā, kas balstās vēlmē neatpalikt no pārējiem vai pat būt labākam par pārējiem.

Derīgums

Sistēmiskas pieejas trūkums no likumdevēja un atbildīgās institūcijas (EM) puses, veidojot šo politikas pasākumu, noved pie pavisam cita efekta nekā plānots. No vienas puses likumdevējs uzliek pienākumu obligāti ieviest energopārvaldības sistēmu, bet no otras puses neparedz sankcijas par to neizpildi, kā arī nenosaka sistēmas ieviešanas robežas, neveic skaidrojošu komunikāciju ar mērķauditoriju, kavējas ar skaidrojošo materiālu izveidošanu, neparedz nevienu mērķauditoriju atbalstošu pasākumu. Tā rezultātā tikai aptuveni 20% no visas mērķa grupas pilda politikas pasākumu kā tas bija sākotnēji paredzēts.

Līdztiesība

Pastāv risks, ka efekti dažādām sabiedrības grupām netiek sadalīti taisnīgi, jo pašvaldības un valsts tiešās pārvaldes iestādes var brīvi noteikt sistēmas robežas, tajā neiekļaujot dažādas enerģijas patērētāju grupas.

Ilgspēja

ir pietiekami liela iespējamība, ka politikas pasākuma efekts turpināsies pēc pasākuma beigām, jo energopārvaldības sistēmas ieviešanas jau tika veikta brīvprātīgi pirms politikas pasākuma ieviešanas kā daļa no energoparlāniem.

Pieņemamība

Šis politikas pasākums vairo sabiedrības izpratni par energoefektivitāti, tās svarīgumu un ieguvumiem, pat ja indivīdi ir tikai netieši saistīti ar energopārvaldības ieviešanu, piemēram, strādājot ēkās, kurās ievieš energopārvaldību.

6.5. Energoaudits un energopārvaldība lielajos uzņēmumos un elektroenerģijas patērētājos

Efektivitāte

- Lai Latvija varētu izpildīt savas ar “Energoefektivitātes direktīvu” noteiktās saistības par kumulatīvo energoefektivitātes mērķi no 2016.-2020.gadam, ļoti būtiski bija sākt energoefektivitātes pasākumus pēc iespējas ātrāk, t.i. 2016.gada 1.janvārī. Taču “Energoefektivitātes likums” paredz, ka ja uzņēmumi atliek pasākumu ieviešanu uz pēdējo brīdi (lielajiem uzņēmumiem tas ir 2020.gada 1.aprīlis un lielajiem elektroenerģijas patērētājiem – 2022.gada 1.aprīlis), šis politikas pasākums nesasniedz plānoto mērķi, jo ar likumu noteiktā nepieciešamā darbība – enerģijas patēriņa samazināšana, tiek veikta jau pēc “Energoefektivitātes direktīvā” noteiktā perioda beigām.
- Latvijas ziņojumā par “Energoefektivitātes direktīvas” izpildi (EM, 2019) ziņots, ka līdz 2017.gadam veiktie pasākumi lielajos uzņēmumos un lielajos elektroenerģijas patērētājos, kur veikti energoauditi 2020.gadā dos kumulatīvo ietaupījumus 668 GWh. Šī pētījuma ietvaros veiktā datu apstrāde energoefektivitātes monitoringa sistēmas datiem par visiem lielajiem uzņēmumiem un lielajiem elektroenerģijas patērētājiem rāda, ka 2016.gadā tika ietaupītas 105 GWh un 2017.gadā tika ietaupītas 171 GWh. Ja pieņem, ka 2018.un 2019.gadā uzņēmumi neveic nekādus pasākumus, tad kopā ar 2015.gadā sasniegtajiem ietaupījumiem (8,03 GWh) 2020.gadā tas veidotu 973,15 GWh. Tas ir par 165,5 GWh vairāk kā mērķis (807,6 GWh).
- Lielākā daļa uzņēmumu, kas ir iesnieguši atskaites par ieviestajiem energoefektivitātes pasākumiem formāli izpilda likumdošanas prasības, kas nosaka, ka uzņēmumiem ir jāievieš vismaz trīs energoefektivitāti paaugstinoši pasākumi ar (1) vislielāko novērtēto enerģijas ietaupījumu vai (2) vislielāko ekonomisko atdevi. Tas atspoguļojas iesniegtajās atskaitēs – dominē apgaismojuma energoefektivitātes paaugstināšana un tas atbilst likumā noteiktajam otrajam kritērijam par vislielāko ekonomisko atdevi, taču nenodrošina pietiekami lielus enerģijas ietaupījumus absolūtos skaitļos, kas, savukārt, samazina kumulatīvos ietaupījumus, kas nepieciešami, lai Latvija izpildītu savas saistības.
- Šim politikas pasākumam ir tikai viena no stimulējošām komponentēm – obligātas prasības un sods par to neizpildi (“pātaga”), bet trūkst balansējošā komponente – atbalsts vai apbalvojums (“burkāns”). Tas rada papildus negatīvu priekšstatu par to.
- Energoefektivitātes monitoringa sistēmā ir apkopota informācija tikai par elektroenerģijas patēriņu, taču nav apkopota informācija par citu energoresursu patēriņu, kas saskaņā ar Centrālās Statistikas pārvaldes informāciju (CSP) veido aptuveni 80% no rūpniecības uzņēmumu kopējā enerģijas patēriņa un 40% no pakalpojumu uzņēmumiem. Savukārt, energoefektivitātes pasākumi tiek plānoti un ieviesti arī citu energoresursu samazinājumam, tāpēc detalizēta informācijas analīze nav iespējama.
- EM iesniegto 123 rūpniecības uzņēmumu energoauditu analīze rāda, ka potenciālais vidējais tehniskais enerģijas ietaupījums ir 6,6% no uzņēmuma kopējā enerģijas patēriņa. Piemēram, uzņēmumā, kurā elektroenerģija veido tikai 20% no kopējā enerģijas patēriņa, šis ietaupījums veidotu 33% no elektroenerģijas patēriņa. Tas ir ievērojami lielāks par šobrīd uzņēmumu ziņotajiem plānotajiem energoefektivitātes pasākumiem.
- Energoefektivitātes monitoringa sistēmā nav pieejama informācija, kas nepieciešama kumulatīvo enerģijas ietaupījumu aprēķinam, kas ir ļoti būtiski, lai varētu novērtēt vai politikas pasākums ir sasniedzis plānotos mērķus.

- Uzņēmumi energoefektivitātē saskata nevis iespējas, t.i. veikt pasākumus, kas būtiski samazinātu to enerģijas patēriņu un izmaksas, palielinot to konkurētspēju, bet gan draudus vai apgrūtinājumu, tādējādi meklē risinājumus kā juridiski korekti apiet likumdošanas prasības, neradot sev papildus izdevumus.
- Daudzi uzņēmumi piesaka mazākus prognozētos ietaupījumus par reāli iespējamiem vai pat jau plānotiem pasākumiem, jo saskata riskus, kas saistīti ar EM mainīgajām prasībām.
- Liela daļa no mazāko uzņēmumu vadības, pieņemot lēmumu par to, kurus trīs energoefektivitātes pasākumus izvēlēties, balstās uz nepieciešamo investīciju absolūto vērtību tā vietā, lai izvērtētu relatīvās izmaksas.
- Produkcijas tirgus situācija ietekmē lēmumu finansēt energoefektivitātes pasākumus.
- Uzņēmumu vadība izvēlas veikt lētākos un mazākos pasākumus, piemēram, dažu gaismekļu nomaiņu apgaismojuma sistēmā, jo likumdošanas prasības tiek formāli izpildītas un ir salīdzinoši mazs risks, ka uzņēmumam neizdosies tos ieviest, tādējādi nesāņemot soda sankcijas no valsts par apsolītā neizpildīšanu. Enerģijas ietaupījuma mērķa definēšana kā tas ir EPS shēmā mainītu šo pieeju.
- Uzņēmumi nezina par ESKO un tā piedāvātajiem pakalpojumi.
- Energo pārvaldību ISO 50001 uzņēmumos ievieš uzņēmumi ar lielāko elektroenerģijas patēriņu, savukārt vidēja patēriņa uzņēmumi izvēlas ieviest ISO 50001 un ISO 14000, bet mazākie enerģijas uzņēmumi izvēlās veikt energoauditu.
- Lielie elektroenerģijas patērētāji plāno un arī faktiski ietaupa relatīvi maz enerģijas salīdzinot ar mazajiem elektroenerģijas patērētājiem. Tas būtiski ietekmē valsts kopējo mērķu sasniegšanu, jo lielo enerģijas patērētāju ieguldījums, palielinot relatīvo enerģijas ietaupījumu, dod daudz lielāku absolūto enerģijas ietaupījumu.
- Energoauditoru personības īpatnības, profesionalitāte, t.sk. zināšanas un kapacitāte ir būtisks faktors, kas ietekmē energoefektivitātes pasākumu identificēšanu un to ietekmes novērtējumu.
- Uzņēmumu enerģētiku personības īpatnības, kapacitāte un zināšanas būtiski ietekmē energoefektivitātes pasākumu identificēšanu un to ietekmes novērtējumu. Būtiskas atšķirības starp dažādu paaudžu enerģētiķiem: vecākā paaudze neveiksmi ar mērķu nesasniegšanu uztver kā kritiku, bet jaunākās paaudzes speciālisti to uztver kā iespēju.
- Uzņēmumu vadītāju rakstura īpatnības, ieinteresētība, vadības stils, prioritātes utt. būtiski ietekmē energoefektivitātes pasākumu ieviešanu.
- Energoauditora, uzņēmuma enerģētiķa un uzņēmuma vadītāja mijiedarbība būtiski ietekmē energoefektivitātes pasākumu identificēšanu, to ietekmes novērtējumu un ieviešanu.
- MK noteikumu Nr.668 5.pielikums "Paziņojums par energopārvaldības sistēmas, vides pārvaldības sistēmas ar papildinājumu ieviešanu vai energoaudita veikšanu" paredz, ka tam var pievienot energoaudita pārskata kopiju (ja attiecināms). Ir uzņēmumi, kas energoaudita pārskata kopiju nepievieno, argumentējot, ka tā nav obligāta prasība. Tas būtiski apgrūtina iesniegtās informācijas analīzi.
- Energoauditori brīvi interpretē MK noteikumu Nr. 487 "Uzņēmumu energoaudita noteikumi" (MK, MK noteikumi Nr.487 "Uzņēmumu energoaudita noteikumi", 26.06.2016.) prasības par energoaudita pārskatā iekļaujamās informācijas detalizācijas pakāpi – tā tiek sniegta no ļoti detalizēta līdz ļoti skopam informācijas apjomam. Tas būtiski apgrūtina iesniegtās informācijas analīzi.
- Saskaņā ar likumdošanu, uzņēmumi, kas ir izvēlējušies energopārvaldības un vides pārvaldības sistēmas ieviešanu, iesniedz EM tikai sertifikātu kopijas, plānotos vismaz 3 energoefektivitātes pasākumiem un katru gadu atskaitās par ieviestajiem energoefektivitātes

pasākumiem. Ar šo informāciju nepietiek, lai varētu veikt informācijas analīzi, kas nepieciešama esošās politikas analīzei un turpmākai politikas plānošanai.

- Informācijas apkopošanu par līdz šim paveikto apgrūtina tas, ka daļa atskaišu ir iesniegtas papīra formātā, bet pārējās – elektroniski.
- Ja EM noteiktu obligātus ietaupījuma mērķus līdzīgi kā EPS sistēmai, liela daļa uzņēmumu tam varētu piekrist, ja par mērķu noteikšanas pamatu izmanto individuālu aprēķinu, kas balstīts uz līmeņatzīmes metodes nozarei/apakšnozarei.
- EM interesē tikai ietaupījuma skaitliskās vērtības nevis process *per se* un datu kvalitāte.

Lietderība

Aplēses rāda, ka līdz šim šī politikas pasākuma administratīvās ieviešanas izmaksas nav pārsniegušas plānotās izmaksas, jo virkne likumā un MK noteikumos noteiktās prasības nav ieviestas, t.sk. datu publicēšana EM mājas lapā un energoefektivitātes monitoringa sistēmā, 381 uzņēmums nav izpildījis likumdošanas prasības.

Atbilstība

Lai gan politikas pasākuma mērķi atbilst sabiedrības šī brīža vajadzībām/problēmām, kā arī politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām, taču problēmas, kas saistītas ar tā ieviešanas procesu, samazina tā ieviešanas tempus, kas savukārt neļauj sasniegt valsts nospraustos mērķus.

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir viens no daudziem politikas pasākumiem, kas ir paredzēti MK rīkojumā Nr.257 "Par Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai". Tā ieviešanas temps nav liels, taču līdz 2017.gadam paveiktais nodrošina, ka nospraustie mērķi tiks sasniegti.

Pievienotā vērtība

Šī politikas pasākuma pievienotā vērtība ir informācija par energoefektivitāti, kas piespiedu kārtā nonāk pie uzņēmumiem tiek uztverta un paliek ilgtermiņa atmiņā, lai gan īstermiņā bieži netiek izmantota.

Derīgums

Sistēmiskas pieejas trūkums no likumdevēja un atbildīgās institūcijas (EM) puses, veidojot šo politikas pasākumu, noved pie pavisam cita efekta nekā plānots. No vienas puses likumdevējs uzliek pienākumu obligāti ieviest energoaudit/energopārvaldības sistēmu un pasākumus, un paredz sankcijas par to neizpildi ("pātaga") un ieviešanas procesu padara haotisku, pēkšņi mainot noteikumus, bet no otras puses neparedz atbalstošus pasākumus, t.sk. npublicē uzņēmumiem saistošu informāciju, kas veicinātu viņu motivāciju, neveic skaidrojošu komunikāciju ar mērķauditoriju, kavējas ar skaidrojošo materiālu izveidošanu, neparedz nevienam mērķauditoriju atbalstošu pasākumu, nenodrošina atgriezenisko saiti utt. ("burkāns").

Līdztiesība

Nav konstatēts nevienlīdzības risks.

Ilgspēja

Ir liels risks, ka politikas pasākuma efekts neturpināsies pēc pasākuma beigām, jo pasākums tika ieviests ar "pātagu" un bez atbalsta jeb "burkāna" un ir radījis negācijas par šo tēmu.

Pieņemamība

Šis politikas pasākums vairo sabiedrības izpratni par energoefektivitāti, jo uzņēmumu darbinieki, kas ar to saskārušies to izplata arī ārpus darba vietām. Ir tikai daži uzņēmumi, kas masu medijos un sociālajos medijos dalās ar savu pozitīvo pieredzi. Tas var būt skaidrojams ar finanšu līdzekļu nepietiekamību šiem pasākumiem, un to varētu vairāk atbalstīt ar valsts palīdzību.

Energoefektivitātes fondi

Efektivitāte

- Likumdošanā nav atrunāts kāds ir EM lēmumu pieņemšanas process, t.sk. kritēriji par to, kādiem pasākumiem tiek izlietoti līdzekļi. Līdz šim tas tiek veikts, balstoties uz nedefinētiem kritērijiem.
- "Altum" veic aktīvu darbu, lai veicinātu energoefektivitātes pieauguma tempu. Šī finanšu institūcija mērķtiecīgi veic darbības, lai palielinātu tirgus pieprasījumu pēc energoefektivitātes, kas tai ļautu sasniegt savu galveno mērķi – palielināt aizdevumu portfeli energoefektivitātes projektiem. Atšķirībā no EM, "Altum" aktīvi analizē tirgu, tendences,

enerģijas patērētājus, to uzvedību un meklē iespējas palielināt pieprasījumu pēc energoefektivitātes pakalpojumiem.

Lietderība

Pētījuma ietvaros nav iegūti dati, kas ļautu novērtēt vai šī politikas pasākuma administratīvās ieviešanas izmaksas nav pārsniegušas plānotās izmaksas.

Atbilstība

Politikas pasākuma mērķi atbilst sabiedrības šī brīža vajadzībām/problēmām, kā arī politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām.

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir viens no daudziem politikas pasākumiem, kas ir paredzēts MK rīkojumā Nr.257 "Par Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai". Līdz 2017.gadam paveiktais nodrošina, ka nospraustie mērķi tiks sasniegti.

Pievienotā vērtība

Šī politikas pasākuma pievienotā vērtība ir informācija par energoefektivitāti, kas palielina informācijas apriti tirgū. Informācijas pasākumi īstermiņā maina attieksmi, bet ne uzvedību. "Altum" veiksmīgi izmanto fonda līdzekļus, lai radītu pieprasījumu pēc energoefektivitātes pasākumiem un varētu tos atbalstīt no savām finanšu programmām.

Derīgums

Šis politikas pasākums ir derīgs visiem tirgus dalībniekiem, jo tas tiek izmantots kā līdzeklis pieprasījuma radīšanu.

Līdztiesība

Nav konstatēts nevienlīdzības risks.

Ilgspēja

Šis pasākumam ir ilgtermiņa efekts, jo "Altum" mērķtiecīgi iegulda fonda līdzekļus informācijas un atbalsta pasākumos.

Pieņemamība

Šis politikas pasākums vairo sabiedrības izpratni un interesi par energoefektivitāti.

Energoefektivitātes monitoringa sistēma

Efektivitāte

- Energoefektivitātes monitoringa sistēma, kas ir būtiska daļa no "Energoefektivitātes direktīvas" (ES, 2012) ieviešanas procesa, nefunkcionē kā paredzēts likumdošanā: dati pilnībā apkopoti, tie nav pārbaudīti un verificēti, tie nav pieejami EM mājas lapā. Līdz 2019.gada decembrim dati sistēmā tiek ievadīti manuāli, un šis process ir ļoti laikietilpīgs. Tā vietā, lai EM darbinieki veiktu analīzi par iegūtajiem datiem, komunicētu ar uzņēmumiem par paveikto un plānoto, balstoties uz analīzi veiktu izmaiņas politikas pasākumos, viņi veic darbības ar zemu pievienoto vērtību – datu ievadīšanu sistēmā. Tas secīgi ir novedis pie tā, ka ar 5000 cilvēkstundām katru gadu nepietiek, lai kvalitatīvi darbinātu monitoringa sistēmu.
- 2018.gada novembrī EM ir noslēgusi līgumu par energoefektivitātes monitoringa un nodevas administrēšanas sistēmas papildinājumu izstrādes, izmainu pieprasījumu realizācijas un uzturēšanas pakalpojumu, kuru plānots pabeigt līdz 2020.gada 31.janvārim. Sistēmas izveide būtiski samazinās EM darbinieku stundu skaitu, kas tika tērēts datu ievadīšanai, jo uzņēmumi to varēs darīt tiešsaistē. Taču šis uzlabojums tikai daļēji attieksies uz energoefektivitātes rīcības plānu par 2016.-2020.gadu.
- EM nepieciešams veikt darbības, lai paaugstinātu EM darbinieku kompetenci, kas nepieciešama, lai viņi pašu spēkiem varētu veikt analīzi par energoefektivitātes mērķu sasniegšanas progresu. Šim pienākumam šobrīd tiek izmantots ārpalpojums. Tas paaugstinātu EM darbinieku zināšanas un izpratni par energoefektivitātes paaugstināšanas procesiem un nepieciešamajiem likumdošanas labojumiem/uzlabojumiem.
- EM plānoja papildus finansējumu, ko iegūst no energoefektivitātes nodevas, no 2018.gada (2018.gadā – 25 314 euro apmērā; 2019.gadā – 42 000 euro apmērā; 2020.gadā – 44 000 euro apmērā) EM darbinieka atlīdzības nodrošināšanai bez jaunu amatu vietu izveidošanas un viens no viņa trīs pienākumiem ir ikgadējais progresa ziņojums par gūtajiem panākumiem virzībā uz valsts energoefektivitātes mērķi saskaņā ar Direktīvas 2012/27/ES XIV pielikumu.
- Energoefektivitātes monitoringa sistēmā nav pieejama informācija, kas nepieciešama kumulatīvo enerģijas ietaupījumu aprēķinam, kas ir ļoti būtiski, lai varētu novērtēt vai politikas pasākums ir sasniedzis plānotos mērķus.

Lietderība

- EM ir atbildīga par energoefektivitātes monitoringa sistēmas ieviešanu un uzturēšanu kopš 2010.gada, paredzot veikt šo pienākumu esošā finansējuma ietvaros. 2013.gadā plānojot ievērojami palielināt darba apjomu periodam no 2016.-2020.gadam, papildus finansējums netika paredzēts. Esošā finansējuma ietvaros, EM nepietika kapacitātes izpildīt sev uzliktos pienākumus.
- No energoefektivitātes nodevas iegūtais finansējums ļāva iepirkt ārpakalpojumu par datorizētas monitoringa sistēmas izveidi un uzturēšanu no 2020.gada 31.janvāra, kas būtiski uzlabos sistēmas darbību, taču tas notiks jau ārpus 2016.-2020.gada atskaites periodam.
- No energoefektivitātes nodevas iegūtais finansējums ļāva iepirkt ārpakalpojumu par metodikas izstrādi un ikgadējā un kumulatīvā enerģijas ietaupījumu aprēķināšanu. Pakalpojums bija jāsniedz līdz 2019.gada martam. Metodika ļaus EM uzlabot energoefektivitātes kalkulatoru, kā arī Latvijas atskaitīšanos par veiktajiem pasākumiem "Energoefektivitātes direktīvas" ietvaros.

Atbilstība

Politikas pasākuma mērķi atbilst sabiedrības šī brīža vajadzībām/problēmām, jo tas ir viens no valsts energoefektivitātes plāna ieviešanas stūrakmeņiem, kas ļauj analizēt spēkā esošo politikas ieviešanas gaitu un novērtēt vai plānotie mērķi tiek sasniegti. EM nespēja izveidot darboties spējīgu sistēmu 8 gadu garumā ir ietekmējusi šī pasākuma lietojumu.

Saskaņotība

Šis politikas pasākums ir viens no daudziem politikas pasākumiem, kas ir paredzēts MK rīkojumā Nr.257 "Par Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai". Tas mijiedarbojas ar citiem likumdošanas aktiem, kuros definētas darbības, kas rada enerģijas ietaupījumus, un kuri tiek reģistrēti energoefektivitātes monitoringa sistēmā. Intervijās vairākkārt ir pieminēts, ka citu politikas pasākumu ieviešanas temps ir atkarīgs no atgriezeniskās saites ar EM, kura komunicē ar tirgus dalībniekiem par pasākumu ieviešanas progresu valstī un katrā individuālā uzņēmumā. Šīs saites neesamība, kā arī sistēmas nepilnības vājina citu politikas pasākumu efektu.

Pievienotā vērtība

Lai gan šim politikas pasākumam ir liels potenciāls radīt pievienoto vērtību, ko var iegūt ar datu analīzes palīdzību, tas līdz šim nav noticis, jo pasākums nav ticis ieviests.

Derīgums

Šis politikas pasākums pagaidām neapmierina iesaistīto un ieinteresēto pušu vajadzības, jo tas nedarbojas kā plānots.

Līdztiesība

Nav konstatēts nevienlīdzības risks.

Ilgspēja

Šis pasākumam ir liels potenciāls ilgtermiņa efektam, taču tas līdz šim nav noticis, jo pasākums nav ticis ieviests.

Pieņemamība

Šim politikas pasākumam vajadzētu vairot sabiedrības izpratni un interesi par energoefektivitāti, taču tas pagaidām nav ticis ieviests.

Rekomendācijas

- Ņemot vērā, ka šī pētījuma tapšanas laikā EM ir veikusi darbības, lai būtiski uzlabotu energoefektivitātes monitoringa sistēmas darbību, tā iespējams novērsīs lielāko daļu no šajā pētījumā konstatētajiem trūkumiem. Tā kā mums nav bijusi iespēja iepazīties ar jauno sistēmu, par to pagaidām nevaram sniegt rekomendācijas.
- No 2020.gada 1.janvāra energoefektivitātes politiku administrēšanas funkcijas ir uzticēts veikt Būvniecības Valsts Kontroles birojam. Saskaņā ar mūsu rīcībā esošo informāciju, šos pienākumus veiks bijušie EM Enerģētikas departamenta darbinieki, kuru kompetence EM ziņojumā "Par risinājumiem elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes atcelšanai un enerģētikas politikas īstenošanas funkcijām" (EM) tika raksturota kā nepietiekama, tāpēc jāveic nepieciešamās darbības, lai palielinātu šo darbinieku kompetenci, lai viņi pašu spēkiem varētu veikt analīzi par energoefektivitātes mērķu sasniegšanas progresu, un samazinātu atkarību no ārpalpojumiem. Tas paaugstinātu EM darbinieku zināšanas un izpratni par energoefektivitātes paaugstināšanas procesiem un nepieciešamajiem likumdošanas labojumiem/uzlabojumiem.

Energoefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plāns enerģijas galapatēriņa ietaupījuma mērķa 2014.-2020. gadam sasniegšanai

Efektivitāte

- Plāns paredz, ka "laikā līdz 2020.gadam tiks aprobēti divi mehānismi (EPS un brīvprātīgās vienošanās slēgšana), kas ES valstīs jau tiek lietoti plaša mēroga galapatērētāju energoefektivitātes veicināšanai. Gadījumā, ja vienošanās neuzrāda pietiekamu efektivitāti, otrajā saistību periodā būtu jāizskata citu nozaru, piemēram, centralizēto siltumapgādes un gāzes apgādes iekļaušana EPS." Brīvprātīgā vienošanās tādā formā kā plānā, Latvijā kā politikas pasākums tiek izmantota jau kopš 2011.gada un tas ir bijis pasākums, kurš nav devis efektu.
- Plānotais kumulatīvais ietaupījums no aplūkotajiem energoefektivitātes pasākumiem ir 4,5 reizes lielāks kā faktiskais. Vislielāko ieguvumu bija plānots iegūt no brīvprātīgās vienošanās, taču šis pasākums faktiski sasniegs 1,1% no mērķa. Pašvaldību un valsts tiešās pārvaldes iestāžu faktiskais ietaupījums veidos tikai 2,2% no plānotā. Savukārt, gan EPS, gan lielle uzņēmumi un lielle elektroenerģijas patērētāji izpildīs un pat pārpildīs mērķi. EPS faktiskie ietaupījumi pārsniegs plānotos par 67%, bet lielle uzņēmumi un lielle elektroenerģijas patērētāji par 20%. Taču abi šie pasākumi veido salīdzinoši nelielu daļu no kopējā ietaupījuma mērķa: EPS ir 3,7%, bet lielle uzņēmumi un lielle elektroenerģijas patērētāji ir 12,7%.
- EM progresa ziņojumā ziņo, ka trūkstošo kumulatīvo ietaupījumu Latvija ir ieguvusi no enerģijas patēriņa samazinājuma, kas radies no energoresursu nodokļiem. Analīzē tiek izmantots cenu elastības koeficients (atkarīgs no preces pieprasījuma un preces cenas), nodokļa faktiskās likmes, gala enerģijas patēriņa un nodokļa minimālās likmes saskaņā ar ES Direktīvu 2003/96/EK. Taču aprēķins neietver būtiskus skaidrojošos mainīgos: IKP, iedzīvotāju skaits, klimats, automašīnu skaits utt. Īpaši svarīgi tas ir analizējot datus par ekonomiskās krīzes periodu, kas Latvijā bija no 2008.gada līdz aptuveni 2011.gadam.
- Visi plānā iekļautie politikas pasākumi ir savstarpēji saistīti un viens otru vai nu pastiprina vai vājina, piemēram, energoefektivitātes monitoringa sistēmas neieviešana rada negatīvu efektu uz visu citu politikas pasākumu dalībniekiem, jo viņi nesaņem atgriezenisko saiti par kopējo progresu valstī vai nozarē, kas ir svarīga daļa no motivācijas, kuru rada sociālais spiediens un vajadzība salīdzināt sevi ar citiem. Negatīvā ažiotāža, ko radīja lielle elektroenerģijas patērētāji, kas kavēja termiņus un panāca, ka steigā tiek grozīts "Energoefektivitātes likums", atceļot soda sankcijas, deva signālu pārējo politikas pasākumu mērķgrupām, ka sods nav neizbēgams un to var atcelt, ja vien var radīt pietiekami lielu ažiotāžu. "Altum" izmantotā energoefektivitātes fonda līdzekļi tiek mērķtiecīgi izmantoti informācijas pasākumiem, kas izplata informāciju ne tikai tiešajai mērķauditorijai, bet arī citu politikas pasākumu mērķgrupām.
- Latvijā ir pietiekami augsta nozares profesionālā kompetence, lai valsts sasniegtu izvirzītos mērķus. To var izdarīt, pareizi izmantojot spēkā esošos politikas pasākumus pastāvošo barjeru nojaukšanai.

Lietderība

Plānā iekļauto individuālo politikas pasākumu lietderība ir atšķirīga un informācija par katru no tiem var aplūkot katra pasākuma secinājumu daļā.

Atbilstība

Plāna mērķi ir aktuāli un atbilst sabiedrības interesēm par ietekmes uz klimatu samazināšanu. Viss plānā iekļauto politikas pasākumu kopums daudz labāk nodrošinātu plāna mērķa sasniegšanu, ja regulāri tiktu veikta jau ieviesto pasākumu analīze un rīcībpolitikas koriģēšana. Katrā no pasākumiem atsevišķi ir identificēti vairāki būtiski faktori, kas traucē to kvalitatīvu ieviešanu un nosprausto mērķu sasniegšanu un tie visi mijiedarbojas savā starpā.

Saskaņotība

Plāns ir saistīts ar virkni citiem likumdošanas aktiem un to ieviešanas veiksmes pakāpe un tā ietekme un mijiedarbības efekts nosaka plāna mērķu sasniegšanu. Ar informāciju par katra atsevišķa politikas pasākuma ieviešanu var iepazīties pie katra pasākuma apraksta.

Pievienotā vērtība

Plānā iekļauto politikas pasākumu pievienotā vērtība ir sabiedrības izpratnes veidošanās par energoefektivitāti un citiem ietekmi uz vidi samazinošiem pasākumiem, ja politikas pasākumu kopējais iedarbības spēks ir pozitīvs.

Derīgums

Lielākā daļa no plāna politikas pasākumiem tika ieviesti kā “pātaga”, kurai līdzī nēnāca “burkāns”. Kombinācijā ar Ekonomikas ministrijas skaidrojošās informācijas trūkumu tas ir radījis komunikācijas plaisu un negatīvu attieksmi dažādu politikas pasākumu mērķauditorijās. Ja pēc “Energoefektivitātes likuma” spēkā stāšanās tajā noteiktās prasības tiktu skaidrotas caur ieguvumu prizmu nevis tas tiktu noteikts kā obligāts pienākums, kā arī tiktu paredzēts veidot lielāku atbalsta sistēmu tiem, kas ievieš energoefektivitātes pasākumus, šī plāna ieviešana būtu veiksmīgāka.

Līdztiesība

Plānā iekļauto individuālo politikas pasākumu ietekme uz līdztiesību ir atšķirīga (skat. katru pasākumu atsevišķi), taču lielākā daļa no tiem nav diskriminējoši.

Ilgspēja

Šī politikas pasākumu kopuma ilgspēja ir saistīta ar Latvijas starptautiskajām saistībām un ES prasībām.

Pieņemamība

Visi plāna ietvaros ieviestie rīcībpolitikas pasākumi dažādos sektoros ir vairojuši sabiedrības izpratni par energoefektivitāti. Tas vai šī izpratne ir ar pozitīvu vai negatīvu attieksmi ir atkarīgs no nozares vai sektora – lielajiem uzņēmumiem un lielajiem elektroenerģijas patērētājiem dominē negatīva attieksme, pašvaldībās tā ir gan pozitīva, gan mazāk pozitīva, bet EPS klientu vidū izteiktāka ir pozitīvā attieksme.

LITERATŪRAS SARAKSTS

50001:2018, LVS EN ISO. «Energopārvaldības sistēmas. Prasības un lietošanas norādījumi.» 2018.

Altum. «Altum.» 2019. gada 14. 12.
<https://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/uznemumiem/aizdevumi-uznemumu-energoefektivitatei/valsts-energoefektivitates-fonds/>.

—. «Energoefektivitātes fonda nolikums, .» 25.09.2019.

Ādaži. «Energopārvaldības rokasgrāmata Ādažu novadam.» 2017. gada 01. 02.
https://www.adazi.lv/wp-content/uploads/2016/08/96_piel_500001_procedura_Adazu_novads_variants-4-2017.09.03..pdf.

Babīte. *Babītes novads*. 2017.

Bauska. «Bauskas novada dome.» 2019. gada 05. 07.
<https://www.lps.lv/lv/zinas/pasvaldibas/4902-bauskas-novada-pasvaldiba-certificejusi-energoparvaldibas-sistemu-un-latvija-pirma-ieguvusi-iso-sertifikatu>.

Blumstein, C., Goldstone, S., Lutzenhiser, L. «A theory-based approach to market transformation.» *Energy Policy* 28 (2000): 137-144.

Cēsis. *Cēsis*. 2016. gada 29. 12.

CSDD. <https://www.csdd.lv/jaunumi/csdd-sanem-sertifikatu-par-energoparvaldibas-sistemas-ieviesanu>. bez datuma.

CSP. *Centrālā Statistikas pārvalde*. bez datuma.

Daugavpils. *Daugavapils dome*. 2019. gada 06. 02.

—. «Daugavpils energopārvaldības pārskats par 2017.gadu.» 2018. gada 03. 12.
https://www.daugavpils.lv/assets/upload/manager/EPS_Energijas%20parskats_2017_13122018_gala.pdf.

DB. *Dienas Bizness*. 2019. gada 18. 01.

—. *Dienas Bizness*. 2018. gada 11. 09.

—. *Dienas Bizness*. 2019. gada 07. 08.

EK. *Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei un Padomei "Labāks regulējums: labāki rezultāti spēcīgākai Savienībai" COM(2016) 615 final*. Brisele: Eiropas Komisija, 14.09.2016.

Ekodoma. *Jaunu metožu lietojums apmācībās par pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mazināšanu*. 2019. gada 18. 12.

Elektrum. 2019. gada 06. 12.

EM. «"Energijas ietaupījumu katalogs", EM rīkojuma Nr.137 pielikums.» 2017. gada 20. 06.
https://em.gov.lv/lv/nozares_politika/energoefektivitate_un_siltumapgade/energoefektivitate/energijas_ietaujumu_katalogs/.

—. *Ekonomikas ministrija*. 2019. gada 18. 12.

—. *Ekonomikas ministrija*. 2019. gada 16. 12.

—. *Ekonomikas ministrija*. 2019. gada 13. 12.

—. *Ekonomikas ministrija*. 2019. gada 13. 12.

—. *Ekonomikas ministrija*. 2019. gada 09. 12.

—. *Ekonomikas ministrija*. 2018.

—. *Ekonomikas ministrija*. 2019.

—. *Ekonomikas ministrija*. 2019. gada 06. 03.

—. «Ekonomikas ministrijas "Metodiskie norādījumi energopārvaldības ieviešanai".» 2017. gada 20. 09. https://em.gov.lv/files/energetika/2017-09-20_13_30_02_Metodiskie%20noradijumi%20energoparvaldibas%20ieviesanai.pdf.

—.
https://em.gov.lv/lv/nozares_politika/energoefektivitate_un_siltumapgade/energoefektivitate/energoefektivitates_pienakuma_shema/. 2019. gada 06. 12.

- https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/energoefektivitate_un_siltumapgade/energoefektivitate/pasvaldibas_un_valsts_iestades/. 11.12.2019.
- «Informatīvais ziņojums "Par risinājumiem elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes atcelšanai un enerģētikas politikas īstenošanas funkcijām" .» 16.07.2019.
- «Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030.» 2013.
- «Metodiskie norādījumi energopārvaldības sistēmas ieviešanai, Ekonomikas ministrija.» 2017. https://em.gov.lv/files/energetika/2017-09-20_13_30_02_Metodiskie%20noradijumi%20energoaparvaldibas%20ieviesanai.pdf.
- «Nacionālā reformu programma stratēģijas ES2020 īstenošanai.» 2011.
- «Ziņojums par virzību uz valsts energoefektivitātes mērķu 2020. gadam izpildi par 2017. Gadu atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES 24. panta 1. punkta un XIV pielikuma 1. daļas prasībām.» 2019. gada 30. 04. https://em.gov.lv/files/energetika/2019-09-17_10_04_22_LV_EEDZin_2019_par_2017_30042019.pdf.
- ES. «Direktīva 2010/31/ES "Par ēku energoefektivitāti".» 2010. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/LSU/?uri=CELEX%3A32010L0031>.
- «Direktīva 2012/27/ES "Par energoefektivitāti".» 2012. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/LSU/?uri=CELEX:32012L0027>.
- EuropeEconomics. «Evaluation of Fiscal Measures in the National Policies and Methodologies to Implement Article 7 of the Energy Efficiency Directive.» 2016. https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/final_report_on_fiscal_measures_used_under_article_7_eeed_0.pdf.
- FM. «Nodokļu atvieglojumu ziņojums par 2017.gadu (ar likumdošanas izmaiņām, kas stājušās spēkā no 2018.gada).» 2018. https://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/noderiga_informacija/informativie_zinojumi_un_petijumi/.
- Harmelink M., Nilsson L., Harmsen R. «Theory-based policy evaluation of 20 energy efficiency instruments.» *Energy Efficiency* 1 (2008): 131-148.
- Jelgava. *Jelgavas dome*. 2018. gada 16. 01.
- *Jelgavas vēstnesis*. 2019. gada 10. 05.
- *Jelgavas Vēstnesis*. 2019. gada 10. 05.
- Jēkabpils. *Jēkabpils dome*. 2017. gada 08. 05.
- Jūrmala. *Jūrmalas dome*. 2017. gada 12. 01.

- «Jūrmalas dome.» 2017. gada 28. 05. http://sampeteranams.lv/wp-content/uploads/2018/12/LVS_EN_ISO_50001_2012.pdf.
- Kreicmane, Inga. «Energopārvaldības standarta LVS EN ISO 50001:2012 ieviešana Jelgavas pilsētas pašvaldībā.» 07.04.2017.
https://www.lps.lv/uploads/docs_module/6_Par%20energoparvaldibu%20ISO_7apr2017.pdf.
- Ķegums. *Ķeguma novada pašvaldība*. 2019. gada 13. 06.
- Liepāja. *Liepājas dome*. 2016. gada 04. 07.
- MK. «Energiefektivitātes monitoringa un piemērojamā energopārvaldības sistēmas standarta noteikumi.» 11.10.2016.
- «Energiefektivitātes pienākuma shēmas noteikumi.» 25.04.2017.
- «Energiefektivitātes politikas alternatīvo pasākumu plānu enerģijas galapatēriņa ietaupījumu mērķa 2014.-2020.gadam sasniegšanai.» 24.05.2017.
- «Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2016.–2020.gadam.» 09.02.2016.
- «Kārtība, kādā noslēdz un pārrauga brīvprātīgu vienošanos par energiefektivitātes uzlabošanu.» 11.10.2016.
- «Konceptija par Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra Direktīvas 2012/27/ES par energiefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK, prasību pārņemšanu normatīvajos aktos.» rīkojums Nr.587. 02.12.2013.
- «Likumprojekta „Energiefektivitātes likums” projekta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).» 2015.
- «Ministru kabineta noteikumu projekta “Brīvprātīgas vienošanās par energiefektivitātes uzlabošanu noslēgšanas un pārraudzīšanas kārtība ” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).» 13.09.2016.
- «Ministru kabineta noteikumu projekta “Energiefektivitātes monitoringa un piemērojamā energopārvaldības sistēmas standarta noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).» 06.09.2016.
- «Ministru kabineta noteikumu projekta “Energiefektivitātes pienākuma shēmas noteikumi” (VSS-90) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).» 21.03.2017.
- «Ministru kabineta noteikumu projekta “Noteikumi par valsts nodevu par energiefektivitātes veicināšanu un energopārvaldības sistēmas ieviešanas kontroles nodrošināšanu (energiefektivitātes nodevu)” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).» 13.02.2017.

- «MK noteikumi Nr.221 "Noteikumi par kārtību, kādā tiek veiktas iemaksas energoefektivitātes fondos, un to apmēru, kā arī energoefektivitātes fonda līdzekļu izmantošanu".» 25.04.2017.
- «MK noteikumi Nr.487 "Uzņēmumu energoaudita noteikumi".» 26.06.2016.
- «MK noteikumi Nr.555 "Noteikumi par kārtību, kādā noslēdz un pārrauga vienošanos par energoefektivitātes paaugstināšanu" .» 12.07.2011.
- «MK noteikumi Nr.923 "Kārtība, kādā uzskaita valsts enerģijas galapatēriņa ietaupījumu un nodrošina energoefektivitātes monitoringa sistēmas darbību".» 30.09.2010.
- «MK noteikumu projekta „Noteikumi par kārtību un apmēru, kādā tiek veiktas iemaksas energoefektivitātes fondā obligātā enerģijas ietaupījuma mērķa sasniegšanai un kārtību,kādā tiek izmantoti energoefektivitātes fonda līdzekļi” sākotnējās iemaksas anotācija.» 03.04.2017.
- «Noteikumi par energoefektivitātes nodevas apmēru un tās aprēķināšanas, piemērošanas, maksāšanas un kontroles kārtību.» 11.04.2017.
- «Noteikumi par kārtību, kādā tiek veiktas iemaksas energoefektivitātes fondos, un to apmēru, kā arī energoefektivitātes fonda līdzekļu izmantošanu.» 25.04.2017.
- PWC. «“Energoefektivitātes fonda darbības modeļa un energoefektivitātes pienākuma shēmā iekļauto pušu iemaksu apmēra noteikšanas metodikas izstrādāšana”.» 07.03.2016.
- Rēzekne. *Rēzeknes dome*. 2019. gada 19. 02.
- Rīga. «Rīga smart city Sustainable Energy Action Plan 2014-2020.» 2014. gada 07. 08.
https://mycovenant.eumayors.eu/docs/seap/19504_1420807109.pdf.
- ritakafija.lv. 2017. gada 03. 01.
- RTU. *RTU Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūts*. 2019. gada 07. 03.
- Saeima. «Energoefektivitātes likums.» 29.03.2016.
- «Latvijas Ilgtspējas attīstības stratēģija 2030.» 2010.
- «Latvijas nacionālais attīstības plāns 2014-2020.» 2012.
- Salaspils, Siltums. *Salaspils Siltums*. 2019.. gada 03. 04.
- Saldus. *Saldus novads*. 2019. gada 31. 01.
- Sigulda. *Sigulda*. 2017.
- Smiltene. *Smiltenes dome*. bez datuma.

- . *Smiltenes novada pašvaldība*. 2017. gada 16. 01.
- Stopiņi. «Stopiņu novada pašvaldība.» 2017. gada 28. 11.
https://stopini.lv/media/Attistiba/Stopinu_novada_pasvaldibas_energoparvaldibas_sistema.pdf.
- Šampetera. «Šampetera nams.» 2018. gada 28. 03. http://sampeteranams.lv/wp-content/uploads/2018/12/LVS_EN_ISO_50001_2012.pdf.
- Tukums. *Tukuma novada pašvaldība*. 2016. <<https://www.tukums.lv/lv/tukuma-novada-pasvaldiba-1/normativie-akti/energoparvaldiba/8842-energoparvaldiba-tukumā>>.
- tvnet. 2017. gada 19. 11.
- Valmiera. *Valmieras dome*. 2017. gada 26. 01.
- VASSI, RTU. www.videszinatne.rtu.lv. bez datuma.
- VID. «Valsts ieņēmumu dienests.» 2017.
https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/degvielas_aprite_pielik_2017_12.pdf.
- VK. «Valsts Kontrole, "Vai tiek īstenota mērķtiecīga energoefektivitātes politika plaņotā energijas galapatēriņa ietaupījuma sasniegšanai?"» 2018.
http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2017/2.4.1-14_2017/Kopējais%20Ziņojums-bez%20IP.pdf.
- VNĪ. *Valsts nekustamie īpašumi*. 2017. gada 28. 02.
- Zemgales, ziņas. *Energopārvaldības sistēmas ieviešana Jelgavai izmaksājusi ap 16 000 eiro*. 10.04.2017.

PIELIKUMI

1.pielikums. Nepieciešamā informācija un dati EPS shēmas vērtējumam

Kritērijs	Apakškritērijs	Indikators	Indikatora mērvienība	Datu avots
Efektivitāte – cik veiksmīgs ir politikas pasākums nosprausto mērķu sasniegšanai	EPS shēmas kopējais mērķis	Plānotie ietaupījumi	GWh/gadā	EM, EPS dalībnieku EE plāni
		Faktiskie ietaupījumi	GWh/gadā	EM
	Katras EPS atbildīgās puses mērķis	Plānotie ietaupījumi	GWh/gadā	EM, EPS dalībnieku EE plāni
		Faktiskie ietaupījumi	GWh/gadā	EM
	EPS atbildīgo pušu izvēlēto pasākumu prognoze	Plānotie pasākumi, to sadalījums pa pasākumu grupām: -informatīvie pasākumi pa veidiem -EE pasākumi pa veidiem -enerģijas ietaupījums pa pasākumiem -izmaksas pa pasākumiem	-pasākumu skaits -pasākumu skaits -GWh/gadā -EUR/gadā; -EUR/ietaup.MWh	EM, EPS EE plāni
		Plānotās iemaksas EE fondos	-EUR/gadā	EM, EPS EE plāni
		Faktiskie pasākumi, to sadalījums pa pasākumu grupām: -informatīvie pasākumi pa veidiem -EE pasākumi pa veidiem -enerģijas ietaupījums pa pasākumiem -izmaksas pa pasākumiem	-pasākumu skaits -pasākumu skaits -GWh/gadā -EUR/gadā; EUR/ietaup.MWh	EM
		Faktiskās iemaksas EE fondos	EUR/gadā	EM
	EPS dalībnieku zināšanas, izpratne par EE pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest	-Kurš izstrādāja EE plānu? -Kurš atbild par tā ieviešanu? -Kā tika nolemts: +kurus pasākumus veikt, +cik tie maksās, +kādu efektu tie dos, +kā tos ieviest, +kā mērit sasniegtos rezultātus, +cik lielu iemaksu veikt EE fondā?		EPS dalībnieku aptaujas
	EPS dalībnieku iespējas un spējas pārliecināt enerģijas gala lietotājus par EE pasākumu ieviešanu	-Kādi paņēmieni tiek izmantoti, lai pārliecinātu gala patērētāju par EE pasākumu ieviešanu?		EPS dalībnieku aptaujas

		-Kāda ir katra no šiem paņēmieniem efektivitāte? Lūdzu sakārtot tos secībā no vājākā uz stiprāko.		
Lietderība - sakarība starp politikas pasākumam patērētajiem resursiem un izmaiņām, ko rada politikas pasākums	Vai politikas pasākums ir lietderīgs?	-izmaksu lietderība katrai pasākumu grupai (informatīvie pasākumi, EE pasākumi sadalīti sīkāk) atsevišķi	EUR/ietaupītā MWh	No datu analīzes
	Cik lielā mērā politikas pasākums ir izmaksu efektīvs?	-EM, Altum, EPS dalībnieku administratīvās izmaksas -Ieviešanas izmaksas -EE pasākumu finansēšanas izmaksas	-EUR/gadā -EUR/gadā -EUR	Intervijas ar EPS dalībniekiem un Altum EM dati no EPS
	Cik lielā mērā izmaksas ir proporcionālas ieguvumiem? Kādi faktori ietekmē atšķirības? Kā šie faktori ir saistīti ar politikas pasākumu?	-informācijas pasākumu izmaksas uz sasniegto efektu katram EPS dalībniekam -EE pasākumu izmaksas uz sasniegtajiem ietaupījumiem katram EPS dalībniekam	-EUR/MWh -EUR/MWh	Datu analīze
	Cik lielā mērā faktori, kas ir saistīti ar politikas pasākumu, ietekmē sasniegto rezultātu sasniegšanas efektivitāti? Kādi citi faktori ietekmē ieguvumus un izmaksas?	-Faktoru brīvs uzskaitījums un to svarīgums -jautājumi par kompetenci un zināšanām par EE pasākumiem, to ieviešanu un finansēšanas modeļiem		EPS dalībnieku aptaujas
	Ja ir liela izkliede starp izmaksām un ieguvumiem dažādām ieinteresētajām pusēm, kas rada šo izkliedi? Kā tas ir saistīts ar politikas pasākumu?	-informācijas pasākumu izmaksas uz sasniegto efektu katram EPS dalībniekam -EE pasākumu izmaksas uz sasniegtajiem ietaupījumiem katram EPS dalībniekam	-EUR/MWh -EUR/MWh	Datu analīze
	Cik laiktīpīgs un lietderīgs ir politikas pasākuma monitoringa process?	-Monitoringa sistēmas administrēšanas izmaksas -Nepieciešamās cilvēkstundas	-EUR/gadā -h/gadā	EM
Atbilstība – novērtē attiecības starp sabiedrības vajadzībām/problēmām un politikas pasākuma mērķiem	Vai politikas pasākums atbilst šī brīža vajadzībām?	Kādas mērķauditorijas vajadzības: informācija, finansiāls atbalsts EE pasākumiem utt.?	Saraksts ar vajadzībām	Intervijas ar EPS dalībniekiem
	Cik atbilstošs joprojām ir politikas pasākums?	Salīdzināt ar mērķi: -vai ir izdevies izveidot EPS sistēmu -cik dalībnieki piedalās,	-dalībnieku skaits	Datu analīze

		-kāda ir viņu darbības efektivitāte	-dalībnieku sasniegtie rezultāti/ plānotajiem rezultātiem	
	Cik lielā mērā politikas pasākuma oriģinālais mērķis atbilst reālajam politikas pasākumam?	-Cik enerģijas ir ietaupīts ar informācijas pasākumiem? -Cik enerģijas ir ietaupīts ar EE pasākumiem? -Cik ir iemaksas EE fondā?		Datu analīze
	Cik labi politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām?	-Kā jūs ņemat vērā jaunākos tehnoloģiskos risinājumus? -Kā jūs sekojat līdzi mērķauditorijas interešu izmaiņām?		Intervijas ar EPS dalībniekiem
	Cik atbilstošs ir politikas pasākums Latvijas iedzīvotājiem?	-Kāda ir mērķauditorijas interese par EPS piedāvātajiem pasākumiem? -Kāda ir mērķauditorijas interese par informatīvajiem pasākumiem? -Kā palielināt interesi?		Intervijas ar EPS dalībniekiem
Saskaņotība – kā politikas pasākums darbojas kopā ar citiem politikas pasākumiem	Vai politikas pasākums ir saskaņots ar citiem Latvijas likumdošanas aktiem, kuriem ir līdzīgi mērķi?	Likumdošanas akti un plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un vides jautājumus	dokumentu saraksts ar saskaņotiem likumdošanas aktiem	Likumi.lv
	Cik lielā mērā politikas pasākums papildina citas Latvijas vai ES politikas?	Likumdošanas akti un plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un vides jautājumus	Saraksts ar papildinošiem likumdošanas aktiem	Likumdošanas dokumentu analīze
	Cik lielā mērā politikas pasākums ir koordinēts ar citiem politikas pasākumiem, lai mobilizējot resursus veiktu harmonizētu darbību?	Likumdošanas akti un plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un vides jautājumus	Saraksts ar harmonizētiem likumdošanas aktiem	Likumdošanas dokumentu analīze
Pievienotā vērtība – kādu pievienoto vērtību papildus saviem tiešajiem mērķiem ir radījis politikas pasākums	Vai politikas pasākums ir radījis papildus pievienoto vērtību?	-Kādu papildus pievienoto vērtību Jūs radat mērķauditorijai? -Kā to var novērtēt?		Intervija ar EPS dalībniekiem
Derīgums	Cik lielā mērā politikas pasākums apmierina/ neapmierina iesaistīto un ieinteresēto pušu vajadzības?	-Vai pasākums palīdz EM sasniegt mērķus?		EM
		-Vai likumdošanas ieviešanas un komunikācijas process ir apmierinošs? -Ja nav, kas bija/ ir jādara citādāk?		EPS dalībnieku aptaujas

	Cik liela ir atšķirība starp dažādu ieinteresēto pušu apmierinātību?			Aptaujas rezultātu analīze
Līdztiesība	Cik taisnīgi ir sadalīti efekti dažādām sabiedrības grupām?	-informācijas pasākumu mērķgrupas - ieviesto EE pasākumu mērķgrupas -mērķgrupu viedoklis par EPS dalībnieku darbību	-mērķgrupu skaits informācijas pasākumiem -mērķgrupu skaits EE pasākumiem	EM dati no EPS dalībnieku atskaitēm
Ilgtspēja	Cik liela ir iespējamība, ka politikas pasākuma efekts turpināsies pēc pasākuma beigām?	Vai jūs turpinātu dalību EPS pēc tās beigām?		EPS dalībnieku intervijas
Pieņemamība	Cik lielā mērā var novērot kā izmaiņas politikas pasākuma uztveršana mērķauditorijā un vispār sabiedrībā?	Vai jūs novērojat izmaiņas EPS un EE pasākumu uztveršanā mērķauditorijā un vispār sabiedrībā?		EPS dalībnieku intervijas

2.pielikums. Nepieciešamā informācija un dati brīvprātīgās vienošanās vērtējumam

Kritērijs	Apakškritērijs	Indikators	Indikatora mērvienība	Datu avots
Efektivitāte – cik veiksmīgs ir politikas pasākums nosprausto mērķu sasniegšanai	Brīvprātīgās vienošanās (BV) kopējais mērķis	Plānotie ietaupījumi	GWh/gadā	EM
		Faktiskie ietaupījumi	GWh/gadā	EM
		Noslēgto brīvprātīgo vienošanās skaits	-skaits	EM
		Par kādu periodu BV dalībnieks ar vienošanos uzņemas sasniegt enerģijas ietaupījumu vismaz 10 % apmērā?		
	Katra BV dalībnieka mērķis	Plānotie ietaupījumi	GWh/gadā	EM, BV dalībnieku EE plāni
		Faktiskie ietaupījumi	GWh/gadā	EM
		Plānotie pasākumi, to sadalījums pa pasākumu grupām: -informatīvie pasākumi pa veidiem -EE pasākumi pa veidiem -enerģijas ietaupījums pa pasākumiem -izmaksas pa pasākumiem	-pasākumu skaits -pasākumu skaits -GWh/gadā -EUR/gadā; EUR/ietaup.MWh	EM, BV EE plāni
		Faktiskie pasākumi, to sadalījums pa pasākumu grupām: -informatīvie pasākumi pa veidiem	-pasākumu skaits -pasākumu skaits	EM, BV EE plāni

		-EE pasākumi pa veidiem -enerģijas ietaupījums pa pasākumiem -izmaksas pa pasākumiem	-GWh/gadā -EUR/gadā; EUR/ietaup.MWh	
		Informēto komersantu, to organizāciju un pašvaldību skaits	-skaits	EM
		Publicitātei pieejamie resursi un kapacitāte	EUR/gadā	EM
		Finansiāls atbalsts no valsts budžeta vai valsts energoefektivitātes fonda	EUR/gadā	EM, BV dalībnieku aptaujas
	BV dalībnieku zināšanas, izpratne par EE pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest	-Kurš izstrādāja EE plānu? -Kurš atbild par tā ieviešanu? -Kā tika nolemts: +kurus pasākumus veikt, +cik tie maksās, +kādu efektu tie dos, +kā tos ieviest, +kā mērīt sasniegtos rezultātus		BV dalībnieku aptaujas
Lietderība - sakarība starp politikas pasākumam patērētajiem resursiem un izmaiņām, ko rada politikas pasākums	Vai politikas pasākums ir lietderīgs?	-izmaksu lietderība katrai pasākumu grupai (informatīvie pasākumi, EE pasākumi sadalīti sīkāk) atsevišķi	EUR/ietaupītā MWh	No datu analīzes
	Cik lielā mērā politikas pasākums ir izmaksu efektīvs?	-EM, BV dalībnieku administratīvās izmaksas -Ieviešanas izmaksas -EE pasākumu finansēšanas izmaksas	-EUR/gadā -EUR/gadā -EUR	Intervijas ar BV dalībniekiem un EM dati no BV
	Cik lielā mērā izmaksas ir proporcionālas ieguvumiem? Kādi faktori ietekmē atšķirības? Kā šie faktori ir saistīti ar politikas pasākumu?	-informācijas pasākumu izmaksas uz sasniegto efektu katram BV dalībniekam -EE pasākumu izmaksas uz sasniegtajiem ietaupījumiem katram BV dalībniekam	-EUR/MWh -EUR/MWh	Datu analīze
	Cik lielā mērā faktori, kas ir saistīti ar politikas pasākumu, ietekmē sasniegto rezultātu sasniegšanas efektivitāti? Kādi citi faktori ietekmē ieguvumus un izmaksas?	-Faktoru brīvs uzskaitījums un to svarīgums -jautājumi par kompetenci un zināšanām par EE pasākumiem, to ieviešanu un finansēšanas modeļiem		BV dalībnieku aptaujas
	Ja ir liela izkliede starp izmaksām un ieguvumiem dažādām BV dalībniekiem, kas rada šo izkliedi? Kā tas ir saistīts ar politikas pasākumu?	-informācijas pasākumu izmaksas uz sasniegto efektu katram BV dalībniekam -EE pasākumu izmaksas uz sasniegtajiem ietaupījumiem katram BV dalībniekam	-EUR/MWh -EUR/MWh	Datu analīze
	Cik laiktīpīgs un lietderīgs ir politikas pasākuma monitoringa process?	-Vienošanās reģistra sistēmas administrēšanas izmaksas	-EUR/gadā -h/gadā	EM

		-Nepieciešamās cilvēkstundas		
Atbilstība – novērtē attiecības starp sabiedrības vajadzībām/problēmām un politikas pasākuma mērķiem	Vai politikas pasākums atbilst šī brīža vajadzībām?	Kādas ir mērķauditorijas vajadzības: informācija, finansiāls atbalsts EE pasākumiem utt.?	Saraksts ar vajadzībām	Intervijas ar BV dalībniekiem
	Cik atbilstošs joprojām ir politikas pasākums?	Salīdzināt ar mērķi: -cik dalībnieki piedalās, -kāda ir viņu sasniegtais ietaupījums pret plānoto	-dalībnieku skaits -dalībnieku sasniegtie rezultāti/plānotajiem rezultātiem	Datu analīze
	Cik lielā mērā politikas pasākuma oriģinālais mērķis atbilst reālajam politikas pasākumam?	-Cik enerģijas ir ietaupīts ar informācijas pasākumiem? -Cik enerģijas ir ietaupīts ar EE pasākumiem?		Datu analīze
	Cik labi politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām?	-Kā jūs ņemat vērā jaunākos tehnoloģiskos risinājumus? -Kā jūs sekojat līdzi mērķauditorijas interešu izmaiņām?		Intervijas ar BV dalībniekiem
	Cik atbilstošs ir politikas pasākums Latvijas iedzīvotājiem?	-Kāda ir mērķauditorijas interese par BV piedāvātajiem EE pasākumiem? -Kāda ir mērķauditorijas interese par informatīvajiem pasākumiem? -Kā palielināt interesi?		Intervijas ar BV dalībniekiem
Saskaņotība – kā politikas pasākums darbojas kopā ar citiem politikas pasākumiem	Vai politikas pasākums ir saskaņots ar citiem Latvijas likumdošanas aktiem, kuriem ir līdzīgi mērķi?	Likumdošanas akti un plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un vides jautājumus	dokumentu saraksts ar saskaņotiem likumdošanas aktiem	Likumi.lv
	Cik lielā mērā politikas pasākums papildina citas Latvijas vai ES politikas?	Likumdošanas akti un plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un vides jautājumus	Saraksts ar papildinošiem likumdošanas aktiem	Likumdošanas dokumentu analīze
	Cik lielā mērā politikas pasākums ir koordinēts ar citiem politikas pasākumiem, lai mobilizētu resursus veiktu harmonizētu darbību?	Likumdošanas akti un plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un vides jautājumus	Saraksts ar harmonizētiem likumdošanas aktiem	Likumdošanas dokumentu analīze
Pievienotā vērtība – kādu pievienoto vērtību papildus saviem tiešajiem mērķiem ir radījis politikas pasākums	Vai politikas pasākums ir radījis papildus pievienoto vērtību?	-Kādu papildus pievienoto vērtību Jūs radāt mērķauditorijai? -Kā to var novērtēt?		Intervija ar BV dalībniekiem
Derīgums	Cik lielā mērā politikas pasākums apmierina/neapmierina iesaistīto un ieinteresēto pušu vajadzības?	-Vai pasākums palīdz EM sasniegt mērķus?		EM
		-Vai likumdošanas ieviešanas un komunikācijas process ir apmierinošs? -Ja nav, kas bija/ ir jādara citādāk?		BV dalībnieku aptaujas
	Cik liela ir atšķirība starp dažādu ieinteresēto un			Aptaujas rezultātu analīze

	iesaistīto pušu apmierinātību?			
Līdztiesība	Cik taisnīgi ir sadalīti efekti dažādām sabiedrības grupām?	-informācijas pasākumu mērķgrupas - ieviesto EE pasākumu mērķgrupas -mērķgrupu viedoklis par BV dalībnieku darbību	-mērķgrupu skaits informācijas pasākumiem -mērķgrupu skaits EE pasākumiem	EM dati no BV dalībnieku atskaitēm
Ilgtspēja	Cik liela ir iespējamība, ka politikas pasākuma efekts turpināsies pēc pasākuma beigām?	Vai jūs turpinātu dalību BV pēc tās beigām?		BV dalībnieku intervijas
Pieņemamība	Cik lielā mērā var novērot kā izmainās politikas pasākuma uztveršana mērķauditorijā un vispār sabiedrībā?	Vai jūs novērojat izmaiņas BV un EE pasākumu uztveršanā mērķauditorijā un vispār sabiedrībā?		BV dalībnieku intervijas

3.pielikums. Nepieciešamā informācija un dati pašvaldību un valsts tiešās pārvaldības iestāžu energopārvaldības vērtējumam

Kritērijs	Apakškritērijs	Indikators	Indikatora mērvienība	Datu avots
Efektivitāte – cik veiksmīgs ir politikas pasākums nosprausto mērķu sasniegšanai	Valsts īpašumu un pašvaldību energopārvaldības kopējais mērķis	Plānotie ietaupījumi	GWh/gadā	EM
		Faktiskie ietaupījumi	GWh/gadā	EM
	Katras atbildīgās puses mērķis	Plānotie ietaupījumi	GWh/gadā	EM, dalībnieku EE plāni
		Faktiskie ietaupījumi	GWh/gadā	EM
	atbildīgo pušu izvēlēto pasākumu prognoze	Plānotie pasākumi, to sadalījums pa pasākumu grupām: -informatīvie pasākumi pa veidiem -EE pasākumi pa veidiem -enerģijas ietaupījums pa pasākumiem -izmaksas pa pasākumiem	-pasākumu skaits -pasākumu skaits -GWh/gadā -EUR/gadā; EUR/ietaup.MWh	EM, EE plāni
		Faktiskie pasākumi, to sadalījums pa pasākumu grupām: -informatīvie pasākumi pa veidiem -EE pasākumi pa veidiem -enerģijas ietaupījums pa pasākumiem -izmaksas pa pasākumiem	-pasākumu skaits -pasākumu skaits -GWh/gadā -EUR/gadā; EUR/ietaup.MWh	EM
	dalībnieku zināšanas, izpratne par EE pasākumiem, to ieviešanu un iespējām tos ieviest	-Kurš izstrādāja EE plānu? -Kurš atbild par tā ieviešanu? -Kā tika nolemts: +kurus pasākumus veikt, +cik tie maksās,		dalībnieku aptaujas

		+kādu efektu tie dos, +kā tos ieviest, +kā mērīt sasniegtos rezultātus,		
Lietderība - sakarība starp politikas pasākumam patērētajiem resursiem un izmaiņām, ko rada politikas pasākums	Vai politikas pasākums ir lietderīgs?	-izmaksu lietderība katrai pasākumu grupai (informatīvie pasākumi, EE pasākumi sadalīti sīkāk) atsevišķi	EUR/ietaupītā MWh	No datu analīzes
	Cik lielā mērā politikas pasākums ir izmaksu efektīvs?	-EM, dalībnieku administratīvās izmaksas -Ieviešanas izmaksas -EE pasākumu finansēšanas izmaksas	-EUR/gadā -EUR/gadā -EUR	Intervijas ar dalībniekiem EM dati
	Cik lielā mērā izmaksas ir proporcionālas ieguvumiem? Kādi faktori ietekmē atšķirības? Kā šie faktori ir saistīti ar politikas pasākumu?	-informācijas pasākumu izmaksas uz sasniegto efektu katram dalībniekam -EE pasākumu izmaksas uz sasniegtajiem ietaupījumiem katram dalībniekam	-EUR/MWh -EUR/MWh	Datu analīze
	Cik lielā mērā faktori, kas ir saistīti ar politikas pasākumu, ietekmē sasniegto rezultātu sasniegšanas efektivitāti? Kādi citi faktori ietekmē ieguvumus un izmaksas?	-Faktoru brīvs uzskaitījums un to svarīgums -jautājumi par kompetenci un zināšanām par EE pasākumiem, to ieviešanu un finansēšanas modeļiem		dalībnieku aptaujas
	Ja ir liela izkliede starp izmaksām un ieguvumiem dažādām ieinteresētajām pusēm, kas rada šo izkliedi? Kā tas ir saistīts ar politikas pasākumu?	-informācijas pasākumu izmaksas uz sasniegto efektu katram dalībniekam -EE pasākumu izmaksas uz sasniegtajiem ietaupījumiem katram dalībniekam	-EUR/MWh -EUR/MWh	Datu analīze
	Cik laiktīpīgs un lietderīgs ir politikas pasākuma monitoringa process?	-Monitoringa sistēmas administrēšanas izmaksas -Nepieciešamās cilvēkstundas	-EUR/gadā -h/gadā	EM
Atbilstība – novērtē attiecības starp sabiedrības vajadzībām/problēmām un politikas pasākuma mērķiem	Cik lielā mērā politikas pasākuma oriģinālais mērķis atbilst reālajam politikas pasākumam?	-Cik enerģijas ir ietaupīts ar informācijas pasākumiem? -Cik enerģijas ir ietaupīts ar EE pasākumiem?		Datu analīze
	Cik labi politikas pasākums ir pielāgots tehnoloģiju, zinātnes, vides, sociālajām izmaiņām?	-Kā jūs ņemat vērā jaunākos tehnoloģiskos risinājumus?		Intervijas ar dalībniekiem
Saskaņotība – kā politikas pasākums darbojas kopā ar citiem politikas pasākumiem	Vai politikas pasākums ir saskaņots ar citiem Latvijas likumdošanas aktiem, kuriem ir līdzīgi mērķi?	Likumdošanas akti un plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un vides jautājumus	dokumentu saraksts ar saskaņotiem likumdošanas aktiem	Likumi.lv

	Cik lielā mērā politikas pasākums papildina citas Latvijas vai ES politikas?	Likumdošanas akti un plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un vides jautājumus	Saraksts ar papildinošiem likumdošanas aktiem	Likumdošanas dokumentu analīze
	Cik lielā mērā politikas pasākums ir koordinēts ar citiem politikas pasākumiem, lai mobilizējot resursus veiktu harmonizētu darbību?	Likumdošanas akti un plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un vides jautājumus	Saraksts ar harmonizētiem likumdošanas aktiem	Likumdošanas dokumentu analīze
Pievienotā vērtība – kādu pievienoto vērtību papildus saviem tiešajiem mērķiem ir radījis politikas pasākums	Vai politikas pasākums ir radījis papildus pievienoto vērtību?	-Kādu papildus pievienoto vērtību Jūs radāt? -Kā to var novērtēt?		Intervija ar dalībniekiem
Derīgums	Cik lielā mērā politikas pasākums apmierina/neapmierina iesaistīto un ieinteresēto pušu vajadzības?	-Vai pasākums palīdz EM sasniegt mērķus?		EM
		-Vai likumdošanas ieviešanas un komunikācijas process ir apmierinošs? -Ja nav, kas bija/ ir jādara citādāk?		dalībnieku aptaujas
	Cik liela ir atšķirība starp dažādu ieinteresēto un iesaistīto pušu apmierinātību?			Aptaujas rezultātu analīze
Līdztiesība	Cik taisnīgi ir sadalīti efekti dažādām sabiedrības grupām?	-informācijas pasākumu mērķgrupas - ieviesto EE pasākumu mērķgrupas	-mērķgrupu skaits informācijas pasākumiem	EM dati no dalībnieku atskaitēm
Ilgspēja	Cik liela ir iespējamība, ka politikas pasākuma efekts turpināsies pēc pasākuma beigām?	Vai jūs turpinātu dalību pēc tās beigām?		dalībnieku intervijas
Pieņemamība	Cik lielā mērā var novērot kā izmaiņas politikas pasākuma uztveršana mērķauditorijā un vispār sabiedrībā?	Vai jūs novērojat izmaiņas EE pasākumu uztveršanā mērķauditorijā un vispār sabiedrībā?		dalībnieku intervijas